EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT'İN AKİDESİ

Ebu Muaz el-Çubukâbâdî

MUKADDİME

Şüphesiz hamd yalnız Allah'adır. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerlerinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidayet verdiğini kimse saptıramaz. O'nun saptırdığını da kimse doğru yola iletemez. Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, bir ve tektir, O'nun ortağı yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed Allah'ın kulu ve Rasûlüdür.

"Ey iman edenler! Allah'tan nasıl korkmak gerekirse öyle korkun ve siz ancak müslümanlar olarak ölünüz." (Al-i İmran; 3/103)

"Ey insanlar! Sizi tek bir candan yaratan ve ondan da eşini var eden, her ikisinden birçok erkek ve kadın türeten Rabbinizden korkun. Kendisi adına birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık bağlarını kesmekten de sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde tam bir gözetleyicidir." (en-Nisâ; 4/1),

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve dosdoğru söz söyleyin. O da amellerinizi lehinize olmak üzere düzeltsin, günahlarınızı da mağfiret etsin. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse büyük bir kurtuluşla kurtulmuş olur." (el-Ahzâb; 33/70-71)

Bundan sonra, Şüphesiz sözlerin en güzeli Allah'ın Kelam'ı, yolların en hayırlısı Muhammed Sallallahu aleyhi ve sellem'in yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan çıkarılanlarıdır. Her sonradan çıkarılan şey bid'attir ve her bid'at sapıklıktır. Her sapıklık ta ateştedir.

Allah Azze ve Celle müminlere ipine sımsıkı sarılmalarını ve cemaatten ayrılmamalarını emretmiş, Kitabı hakkında fırkalaşma ve ihtilafı Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in diliyle kötülemiştir.

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: "**Hep birlikte Allah'ın ipine sımsıkı tutunun, ayrılığa düşmeyin.**"(Al-i İmran 103) et-Taberi der ki: "İbn Mesud radıyallahu anh'den rivayete göre şöyle demiştir: "Hep birlikte Allah'ın ipine sarılın" ayetinde "cemian" sözü ile cemaat kastedilmiştir."[1]

Allah Teala şöyle buyurmuştur:"**Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah'ın yolundan ayırır.**"(En'am 153)

İbn Mesud radıyallahu anh'den: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem birgün bize bir çizgi çizdi ve:

"**Bu Allah'ın yoludur**" buyurdu. Sonra sağına ve soluna da çizgiler çizdikten sonra şöyle buyurdu:

"**Şu yolların her birine şeytan davette bulunur**" Sonra da bu ayeti (En'am 153.) okudu."[2]

El-Kurtubî diyor ki: "Bu yollar Yahudilik, Hıristiyanlık, Mecusilik ve diğer sapıklık ehli fırkalar ile cedel ve kelama dalan grupları da kapsar."[3] Lakin Allah, takdir ettiği kaderin gerçekleşmesini emrettiğinden, Allah'ın sözünde değişme olmaz. Bu ümmet de Allah Azze ve Celle'nin haber verip Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in sakındırdığı gibi fırkalara bölünmüştür.

---

[1] Taberi (4/30)
[2] İbn Mace ve Darimi.
[3] Kurtubi (7/138)

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: "**Eğer Rabbin dileseydi, tüm insanlar! tek bir ümmet yapardı. Oysa insanlar sürekli görüş ve inanç ayrılığı içindedirler. Yalnız Rabbinin merhametine mazhar olabilenler doğru yolda görüş ve inanç birliği sağlayabiliyorlar. Zaten Allah insanları bunun için yarattı.**" (Hud 118-119) Allah'ın merhamet ettiklerinin dışındakiler ihtilafa düşerler, merhamet ettiği kişiler ise birlik halinde olurlar. Allah Teala'nın: "İhtilaf içinde devam ederler" kavlinin iki yönü vardır. Yahudi ve Hıristiyanlar gibi dinin aslında (dinin temelinde) ihtilaf edenler ve dinin aslında ittifak edip görüşlerde ihtilaf eden bidat ehli. Bidat fırkalarından her biri "Biz Müslümanız" derler, bu isimde ittifak vardır. Ancak onlar menhec/metod hususunda Ehli sünnete muhalefet etmiş, ihtilafa düşmüşlerdir. Bu yüzden "Ancak rabbinin merhamet ettikleri" sünnet ehli olmuştur.[4]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur: "**Muhakkak ki sizden öncekilerin yollarını karış karış, adım adım izleyeceksiniz. Hatta onlardan biri keler deliğine girmişse siz de gireceksiniz. Öyle ki, şayet onlardan birisi eşiyle yol ortasında cima etse siz de yapacaksınız.**"[5]

Nitekim Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem başka bir hadisinde şöyle buyurmuştur: "**Şüphesiz İsrailoğulları yetmiş bir fırkaya ayrılmıştır. Ümmetim de yetmiş iki fırkaya ayrılacak ve biri dışında hepsi ateşte olacaktır. O kurtulan biri ise el-cemaattir.**"[6]

Yine şöyle buyurmuştur: "**Ümmetimden bir taife hak üzere zahir olmaya devam edecek, Allah'ın emri (kıyamet) gelinceye kadar onlara muhalefet edenlerin muhalefeti veya yardımsız bırakmaları onlara zarar vermeden böyle devam edecektir.**"[7]

Yetmişüç fırka hadisiyle bu hadisi bir arada düşündüğümüz zaman tek bir anlama delalet ettiğini görürüz: Doğruyol sadece bir tanedir, o da Allah rasulü sallallahu aleyhi ve sellem, sahabelerini hangi yolda bıraktıysa o yolda olanlardır. Mesela Allah resulü sallallahu aleyhi ve sellem "**İslam garip başladı ve tekrar garip hale dönecek, gariplere müjdeler olsun**" buyuruyor. Şimdi Tasavvufçular bile bugün çıkıyor ve "işte bizler garibiz" diyorlar. Yahut hariciler de aynı şeyi söylüyor. Ama bunların herbirine baktığımız zaman bu iddialarının yersiz olduğunu görürüz. Mesela Tasavvuf hicri 3. Asırda başlamış. Haricilik sahabelerin zaten reddettiği bir şey. Yani bütün fırkalar içerisinde, tek doğru yolda olan, sahabelerin izinden ayrılmayandır. O halde ihtilaf edilen hangi mesele varsa, hemen sahabelerden bir sağlamasını yapmamız gerekiyor.

Kıyamet gününe kadar hiç eksik olmayacak olan fırka, işte sahabelerin yolundan hiç ayrılmadan devam eden fırkadır. Şu hadiste geçtiği gibi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem kurtulan fırkayı vasfederken: "**Benim ve sahabilerimin bulunduğu yol üzerinde olanlardır**" diyor. O gün onlar hangi yolda iseler bu yolu devam ettirenlerdir. Sonrakiler değil! Mesela selefin yolunda gittiğini iddia eden pek çok kimse çıkmıştır ki bazısı mezheplere bağlanmayı savunabiliyor. Veyahut isim ve sıfat konusunda sahabelerin hiç bilmediği sözler edebiliyor. Allah Teâlâ harf ve sesle konuşmuştur diyebiliyor. Allah'ın kelamı vardır biz bu şekilde iman ediyoruz, sahabeler bunu bu şekilde biliyordu biz de buna herhangi bir şey eklemiyoruz. Ama birileri buna bir şey ekleyip bir de bunun üzerine mücadele veriyor, adeta ayrı bir fırka oluşturuyor. ***Rahman Arşa istiva etmiştir.*** Biz bu kelimeyi bu kadar geldiği gibi sahabeler nasıl anladıysa nasıl teslim olduysa o şekilde iman ediyoruz. Sonrakilerin çıkarttığı her bir şeyden ister Eşarîsi olsun ister Maturidîsi olsun ister kendisine selefi deyip de sahabenin tanımadığı kavramlar ortaya atanlar olsun, onların hepsinden uzaklaşıyoruz.

Diğer taraftan Allah Azze ve Celle, Maide 44. ayetinde "**Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler kafirlerin ta kendileridirler**" buyuruyor. Bu ayet hakkında muasırlarımız ne diyor, Sahabeler ne diyor? Burada "küfrün altında küfür" ; "Fıskın altında fısk" ; "zulmün altında zulüm" kastedilmiştir diyor sahabe. Hatta Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem "**Bu ayet kafirler hakkındadır**" diyor. Yani; bu ayet, Allah'ın hükmünü inkar edenler, Allah'ın hükmüyle beşerin hükmünü eşit ya da beşerin hükmünü daha üstün görenler, Allah'ın indirdiğinden başkasıyla hükmetmeyi helal sayanlar, kendi nefsinden hüküm koyup bunu Allah'a yahut dine nispet edenlerin küfrü hakkındadır. Haricilerin ilk gündeme

---

[4] Bkz.: Şatıbî el-İtisam (2/166-172)
[5] Hakim.
[6] İbn Mace isnadıyla Enes radıyallahu anh'den rivayet etmiştir. Hadisin rivayet yolları ve lafızları için bkz.: Şatıbi el-İtisam 2/240.
[7] Müslim.

getirdiği meseleler bu ayete dayanarak Müslüman idarecileri tekfir etmek olmuştur. *İbn Zubeyr zamanında Allah'ın indirdiğiyle hükmetmiyor, Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyenler ise kafirlerdir* diyerek İbn Zubeyr`i Tekfir etmişlerdir. Sahabelerden pek çoğunu da bu sebeple tekfir etmişlerdir. Sahabe ise, İbn Abbas radıyallahu anhumadan gelen rivayette olduğu gibi, Allah'ın indirdiğinden başkasıyla hükmetmek hakkında: "hiye kebira"; o büyük günahtır" demiştir. Allahın indirdiğinden başkasıyla hükmetmek büyük günahtır. Tıpkı içki içmek gibi, içki içmenin haram olduğunu inkar eden büyük küfre girmiş olur. Sahabe bunun gibi meselelerde ne şekilde inanmışlarsa, ne şekilde itikat etmişlerse bizim de o yolda olmamız gerekiyor gariplerden olabilmemiz için.

Onlar davet metotlarında nelerle yetinmişler, hayatlarında, akidelerinde, amellerinde nasıl davranmışlar, hepsini alır sahabelere götürürüz, yani onlar bizim için bir sağlama, yaptığımız amellerin, itikatların davranışların gidişatların bir sağlamasını yapmak için rehber edindiğimiz kimselerdir. Allah Azze ve Celle bu yüzden, Bakara suresinin 137 ayetinde "**Eğer onlar da sizin inandığınız gibi inanırlarsa doğru yolu bulmuş olurlar**" buyurarak sahabelere hitap etmiştir. Yani her kim sahabeler gibi iman ederse onlar hidayet bulacaklardır.

Buradan kesin olarak anlaşılıyor ki, hak üzere zahir olan ve hakkı bilen kurtuluş fırkasına tabi olmak vaciptir ki onlar; hadisin rivayetlerinden birinde açıklandığı şekliyle Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ve ashabının bulunduğu yol üzerinde olanlardır.

Allah'ın izniyle Kitap ve sünnetin naslarını anlamada bu kurtuluş fırkasının sahih usulüne tabi olunur. Arap hitap ve lügatinin mefhumuna[8] itibarla, şeriatın umumi maksatlarını anlamada doğru anlayış salih selefin takip ettiği yoldur. Asırlarda ortaya çıkan fikrî ve itikadi meselelere Ehli Sünnet ve'l-Cemaatin bakış açısı budur. İnsanlar meseleleri anlamada ifrat ve tefrit olmak üzere iki taraftan birinde veya ortadadırlar.

Orta yolu tutanlar Allah Teala'nın haklarında: "**Böylece sizleri vasat bir ümmet kıldık**" (Bakara 143) buyurduğu adalet ehlidir.

Ayrılık ve ihtilafın neticesi; anlayış ve görüşlerin karışması ve İslam'da itikadi veya siyasi birçok fırkaların çıkmasına sebep olmuş, Müslümanlar gruplara bölünmüştür. Her bir grup da kendi elindekiyle sevinmektedir!

Bu fırkalar ya mürcie gibi tefrit yolunu ya da havariç gibi ifrat yolunu tutmuşlardır.

Bu fırkaların ana yoldan ayrılmalarının temel sebebi; metotları bakımından aralarında müşterek olan birçok etkenlerdir. Bu bidat ve heva ehlinin tarzıdır. Hepsi de nasları hastalıklı anlayışlarla anlarlar, sonra da çıkardıkları bu fikirlere itikad ederek nasları, bu fikirleri desteklemek ve Allah ve rasulünün sınırladığı maksatların önüne geçirmek için yorumlarlar. Yani önce bir şeye itikat ederler, sonra bu itikadlarına naslardan delil bulmaya çalışırlar. Önce naslardan görüp de ona binaen itikat etmezler, Bidat ehlinin davranışı genelde bu olur. Bu sebeple, bakarsın düne kadar rabıtanın delilini bilmeyen sofiler son asırda hadis okumaya ve rabıtaya delil getirmeye başlamışlardır. Veyahut da hariciler ya da diğer fırkalar!... Önce bir şeye itikat sahibi oluyorlar, fikri olarak veya vesveseye dayanarak hevaya dayanarak ona itikat ediyor ondan sonra naslardan buna delil arıyor. Mesela sünnet inkarcısı gruplar, önce mantık yoluyla Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetinin bağlayıcılığını kafasından siliyorlar, ondan sonra da görüşlerini desteklemek için Kur'an ayetlerinden işlerine gelenlerini ön plana çıkarıveriyorlar. "**Ey iman edenler! Allah ve rasulünün önüne geçmeyiniz!**" (Hucurat 1)

İmam İbn Teymiyye diyor ki: "Bir grup, kavramlar ve manalar üzerinde bağlanıp kaldılar. Sonra da Kur'ân lafızlarını bu manalara hamlettiler. İkinci grup ise; Arap dilini bilen kimselerin mücerred olarak caiz gördükleri veya uygun buldukları ifadelerle Kur'ân'ı tefsir ettiler. Bunlar sırf dile önem verdiklerinden ötürü, Kur'ân ile konuşana (yani Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e), kendisine Kur'ân indirilip de onunla muhatap olana bakmaksızın, doğrudan Arap dilini bilmekle yetinip tefsir ettiler.

---

[8] Mefhum; sözün delalet ettiği anlamdır.

Birinciler, delalet ve beyan bakımlarından Kur'ân lafızlarının uygun manalarına bakmaksızın, mücerret, kendilerince uygun buldukları manalara riayet ettiler. (Yani işlerine geldiği gibi anlamaya çalıştılar)

İkinciler ise sadece lafzı gözettiler. Bu hususta lafız, bununla konuşana veya kelâmın akışına uyuyor mu, uymuyor mu bakmadılar; ona hiç ehemmiyet vermediler. Bunlar, Araplarca uygun olan lafızlarla tefsir yönünü seçtiler."[9]

Şüphe yok ki naslara bakışta böyle bir metod, inhiraftır. Zira bu Kuran-ı Kerim ve Sünneti Mutahharaya aykırı düşmeye götürür. Doğru yoldan sapmış her fırka mutlaka mezheplerine uymayan, anlayışlarını sınırladıkları naslar dışındakilerle aralarını bularak görüşlerini düzeltmek istemedikleri bazı ayetlerle veya hadislerle çelişmişlerdir. Ya delilsiz olarak te'vil etmişler, ya da inkar cihetini tutmuşlardır. Böylece Allah Azze ve Celle'nin: "**Tıpkı o bölüşenlere indirdiğimiz gibi. Onlar ki; Kur'an'ı parçalara ayırmışlardı.**"(Hicr 90-91) ayetinin kapsamından çıkamamışlardır.

İsim sıfatlar konusu da böyledir. Halbuki Kur'anın ilk nazil olduğu sırada Kureyşli Araplar, mesela bir "el" sıfatı Kur'an-ı Kerim ayetlerinde zikredildiği zaman, sonrakilerin kendilerini zorladıkları gibi farklı bir şey anlamıyorlardı. "El" denilince ilk akla gelen şey, Arapça'da bunun bilinen karşılığı malumdur. Sahabe arasında bu bilinirdi. Ama sonrakiler "el" şu manalara da gelir diyerek ne yaptılar?! Lügatten destekleyerek bunları tevil etmeye kalktılar, *"El" kelimesinden kasıt şu da olabilir* dediler. Halbuki bir şeyi zahir/açık, galip manasından çevirmek için mutlaka bir delil gerekir. Delil ise Kitap ve Sünnet olduğuna göre, Kitap ve Sünnet'in desteklemediği görüşlerle sahabenin yolundan sapanlar nasıl "Biz *Ehl-i Sünnetiz"* iddiasında bulunabilirler?! Allah ve resulünden gelenler lafzın olduğu gibi alınmasını gerektiriyor. Sahabeler lafızlara o kadar bağlıydı ki mesela siyah iplik beyaz iplikten ayrılıncaya kadar yiyin için ayetinde Adiy b. Hatim gibi Kureyş'in Arap dilini iyi bile bir sahabe, Kuran'a ilk nazil olduğu sırada muhatap olan sahabe ne yapıyor? Bir siyah iplik bir de beyaz iplik alıp yastığının altına koyuyor, çünkü sözün zahir manası bu, anlaşılması gereken bu. Biz burada zahir mananın dışına neden çıkıyoruz? Çünkü Allah rasulünden delil var. Allah resulü ne diyor?: "Burada kastedilen gecenin karanlığı ile fecrin aydınlığıdır diyor. Her kim bize böyle gün ışığı gibi açık bir delil getirmezse, sözün zahir manasının dışına çıkamayız. Çünkü kelam-ı ilahi'den murad-ı ilahiyi beyan yetkisi yalnız Rasul'dedir.

Taberi, Tefsir'inde "**Onlar Kuran'ı parçalara ayırmışlardı**" ayeti hakkında Dahhak'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Kitaplarını kesilen deveyi parçalara böldükleri gibi böldüler. Böylece onu kitapçıklara ayırdılar. Her bir fırka elindekiyle sevindi. Allah Teala'nın: "**Dinlerini parça parça edip gruplara ayrılanlar…**"(En'am 159) kavli bunu ifade etmektedir."[10]

"Mezhepler" dediğimiz zaman, itikadî, amelî, felsefî tasavvufî gibi bütün mezhepleri kastederiz. Mesela, Tasavvufçuların hem itikada bakan hem ameli konulara bakan muhaledetleri vardır. Ama onlar ağırlıkla felsefe bakımından ayrı birer mezhepler haline gelmişlerdir. Tarikatlerin her biri, "İşrakiyye" ekolü gibi farklı ekoller benimsemişlerdir. Bunun dışında eski felsefe ekollerinden biri olan "sofistlik" gibi öğretilerden kalma bir takım fikirleri tasavvufçular İslami bir görünüme sokup, üzerine iğreti, yeni kıyafetler giydirilmiş ekoller oluşturmuşlardır. Kimisi "Hinduizm" felsefeden etkilenmiş. Çünkü tasavvufun kökeninde, ilk hareketlenmesinde hintlilerle ve acem/iran kültürüyle sıkı ilişkileri de vardı. Hint felsefesinden de büyük oranda etkilenmişlerdir. Özellikle Nakşibendiyye tarikatının ritüelleri, uygulamaları, ayinleri hind fakirlerinin, Hint felsefecilerinin metotlarına uygundur. Rabıtada bunlardan birisi. Zikir konusu da böyle. Yani onların başlarına bir örtü kapatıp, nefesi hapsetmekle yoga yapanlara özenti bir zikir şekli uydurmaları buna bir numunedir. Zikirlerinde nefes tutarak, yani tek bir nefeste 25 defa La ilahe illallah sözünü, dilini damağına yapıştırıp hareket ettirmeden zikretmek, usulünü Hint kültüründen naklederek şekle sokmuşlardır.

Neticede bunlar sahabelerin yolundan ayrılmışlardır. Bugün mezheplere baktığımız zaman tıpkı önceki ehli kitabın, Allah'ın kendilerine indirdiği kitabı parça parça ayırıp her birinin kendi elindekiyle sevindiği gibi bugün mezheplerin de bu şekilde olduklarını görüyoruz. Mesela Maturidiler, kendilerinin

[9] İbn Teymiyye; Mukaddime Fi Usuli't-Tefsir (s.81)
[10] Taberi (14/64)

lehine hitap eden ayetleri alır bunlarla sevinir, Eşariler hakeza öyle, veyahut cehmiyye veya diğer fırkaların her biri için aynı şeyi söyleyebiliriz. Ama bir “Selefiyim” diyen bir kimse için inkar edeceği, karşı çıkacağı, reddedeceği bir ayet veya sahih bir hadis var mıdır! Mümkün değil! Ama diğer fırkaların hepsinde bunlardan mutlaka bulunur. Ya bir ayeti delilsiz olarak tevil ederler veya hadislere muhalefet ederler veyahut ta tasavvufçuların yaptığı gibi sahih olmayan rivayetleri, bir nevî; dini eksik görürcesine, bu dini zayıf hadislere muhtaç görürcesine, “*Zayıf hadisle neden amel edilmezmiş*”; “*Zayıf hadise niye inanmak gerekmezmiş*” gibi itiraz yolunu tutarlar. Ameli mezheplere baktığımız zaman, amelde de böyle.

Şafi birisine Hanefilerin delil olarak kullandığı hadisi getirirsen, o Hanefilere göre öyle bizim imamımız bu görüşte değildir derler. Hanefiler o kadar katı duvarlar çizmiştir ki mezhepleri hakkında, Ebu Hanife'den sonra ilk fıkhi ekolun oluşması zamanında “Ebu’l-Hasen el-Kerhi” şu ifadeyi kullanmıştır: “Bizim mezhebimize aykırı olan her bir ayet veya hadis mutlaka ya nesh edilmiştir veya te’vil edilir” (!). Farz edelim ki nesih söz konusu, Nesih (hükmün kaldırılmış olması) varsa nasihi (hükmü kaldıran yeni hükme dair delil) nerede? Bunu sormak gerekir, çünkü neshin gerçekleşmesi için nasih lazım. Mesela Tahavi (Allah rahmet eylesin) Şerhu Meani’l-Asar’da tutar derki: “El kaldırma hadisleri nesh edilmiştir” (!) Nasihi nerede bunun? Mesela iki secde arasında el kaldırma hadislerinin de nesh edildiğini iddia edenler var. Nasihi nerde bunun? İbn Ömer radiyallahu anhuma: “Allah rasülü sallallahu aleyhi ve sellem iki secde arasında ellerini kaldırmazdı, diğerlerinde kaldırırdı” diyor ya! Aynı İbn Ömer radiyallahu anhuma’nın, bizzat iki secde arasında el kaldırdığı sabit olduğu gibi, Allah rasülu sallallahu aleyhi ve sellem’e nispet ediyor bunu: “Ben Allah resulünü iki secde arasında el kaldırdığını gördüm” diyor. İbn Ömer radıyallahu anhuma’dan, her tekbirle birlikte ellerini kaldırmayanları taşladığı sabit olmuştur. Şimdi kendisin de el kaldırdığı sabit olan bir sahabinin böyle bir rivayeti nasıl nasih olabilir? Neshin gerçekleşmesi için mutlaka nasihi bilmemiz lazım ve nasih le amel etmemiz lazım. Nasih olmadan mensuh olmaz. Her ne kadar verdiğimiz örnek akide konusu olmasa da, usule dair çarpık yaklaşımlarda iddia sebebi olan nesh konusunda gösterilen yanlış gerekçelendirmeye dikkat çekmek istedik. Zira amelî meselelerde çarpık yol tutanlar, akide meselelerinde doğru yolu tutacak değillerdir.

Nitekim Şatıbî el-İ’tisam adlı kitabında, doğru anlayış üzere olan hak ehlinin yoluna ikaz ederek, bidat ve heva ehlinin sakat anlayışla tuttukları yolları açıklamıştır. Şöyle der: “İlimde köklü olanların hakka tabi olmada tuttukları bir yol vardır ve sapmış olanların yolu bundan başkadır. Sapıklık ehlinin yollarından uzak durabilmemiz için köklü ilim sahiplerinin tutulması gereken yolunu açıkladığımız gibi, onların yollarının da açıklanmasına ihtiyaç vardır.”[11]

Allah Teala’nın “**Bu benim doğru yolumdur, ona tabi olunuz**”(En’am 153) ayetinde hidayet ve muvaffakiyet isteyenler için doğru yolun işaretleri apaçıktır.

Bidat ve heva ehlinin bazı özelliklerini şöylece sıralayabiliriz:

- Zayıf ve uydurma rivayetlere itimad etmek.

- Maksatlarına ve mezheplerine aykırı düşen hadisleri ya akla uymadığı veya daha başka şüpheler öne sürerek reddetmek.

- Fürû’ya (Dinin detaylarına) ait cüzleri küllî kaidelere döndürmemek ve muhkem ayetlere arz etmeden müteşabih ayetlere tabi olmak.

- Nasları değerlendirmede ve delilleri toplayıp karşılaştırmada ilimde köklü olanların yolunu tutmamak. (Bidat ehli cımbızlama metodunu kullanır, naslardan kendi görüşlerine uyanları alır diğerlerini redd eder)

- Bir yerde mücmel (kapalı) olan başka bir yerde beyan edilmiştir. Bir yerde mutlak gelen başka bir yerde kayıtlanmıştır. Bir yerde umum gelen başka bir yerde tahsis edilmiştir. Açıklanmış,

[11] El-İ’tisam (1/231)

kayıtlanmış ve tahsis edilmiş olanına bakmadan mücmel, mutlak ve umum olanları ile amel sapmaya ve helak olmaya götürür.

Burası bu konunun detaylı olarak ele alınabileceği bir yer değildir. Sadece Allah'ın hududu ve selefin yolundan ifrat ve tefrite sapmamak için uyarıda bulunmak istedik.

Asrımızda en önemli ve en tehlikeli mesele, özellikle insanların iman ve islamın hakikatinin anlaşılması hususunda işaret ettiğimiz iki tarafa kaymalarından dolayı bu konudaki şüphelerin izale edilmesi (giderilmesi) zaruretidir. "*İslam bir cümleden ibarettir. İki şehadet kelimesini söyleyen Allah katında müslümandır. Bundan sonra olan hiçbir amel ona zarar vermez*" diyenler ve: "*Farzı ve nafilesiyle bütün ameller islamın en alt sınırına dahildir. Farz veya nafile, kim onlardan bir şeyi terk ederse veya bildiği halde bir haram ya da mekruh işlerse Allah'ı inkar etmiş olur*" diyenler, iman konusunda bu iki aşırı tarafı temsil etmektedirler.

Her iki görüş de zikrettiğimiz sapık anlayışın neticesidir.

Seleften birisi şöyle demiştir: "Allah her ne emrettiyse şeytan mutlaka iki şekilde saptırmak ister: ya tefrite ya da ifrata saptırmaya çalışır. Hangisi galip gelirse gelsin aldırmaz."[12]

Ehl-i Sünnet'in İman ve Tevhid Akidesi adıyla daha önce muhtasar olarak hazırladığım bu kitabın metnini sesli dersler halinde şerh etmiştim. Ebu Sa'd el-Almanî kardeşim, bu şerhlerin kayıtlarını yazıya geçti ve kitabın metnine ekledi. Ben de tekrar gözden geçirip düzenlemeler yaparak elinizdeki duruma getirdim. Hamd ve minnet Allah'adır. Ebu Sa'd kardeşime Allah Azze ve Celle'den hayırlı karşılıklar vermesini dilerim.

Şüphesiz bizleri, sapık görüş ve hevaların arasında, ehli sünnet vel-cemaatten kılması Allah'ın fazlındandır. Muhakkak ki O, dilediğini sıratı mustakime hidayet eder. Allah'tan bizleri ipine sarılmaya muvaffak kılmasını ve hidayetinde sabit kılmasını dileriz. O hakkıyla işiten ve her şeyi bilendir.

Gökleri ve yeri yaratan, açığı ve gizliyi bilen Allah'ım! İhtilaf ettikleri konularda kulların arasında hüküm verecek olan sensin. Bizleri hakka ulaştır. Şüphesiz sen dilediğini doğru yola iletirsin.

Tevfik Allah Azze ve Celle'dendir.

Ebu Muaz Seyfullah el-Çubukâbâdî

[12] İbn Kayyım; Medaricu's-Salikin (2/108)

BİRİNCİ BÖLÜM: İMAN

AKİDENİN TANIMI:

Sözlük Anlamı: a-k-d köküdendir. Düğüm, sağlamlaştırmak, kıvamına getirmek, sıkıca bağlamak anlamına gelir.

Terim olarak içinde hiçbir şüphenin bulunmadığı kesin inanç demektir.

SELEFİN SÖZLÜK VE TERİM ANLAMI:

Sözlükte: Geçen, önceden olan, önde olan demektir. Önde geçen hakkında "Selefe'ş-şey'u selefen" O şey öne geçti, denilir.

Selef; geçmiş cemaattir. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: "**Onları, sonradan gelenlerin geçmişi (Selefi) ve bir ibret örneği kıldık.**" (Zuhruf, 56)

Yaşça ve faziletçe sizden önde olan babalarınız ve dedeleriniz sizin selefinizdir. İşte bu nedenle ilk Müslümanlar Selefi Salih olarak isimlendirilirler. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sahabesi ve güzel bir şekilde onlara tabi olanlar, bu ümmetin selefidirler. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabının ve onlara güzel bir şekilde uyanların davet ettiği şeyin benzerine davet eden herkes de selefin yolu üzerindedir, imanlarındaki sadakatleri ve ibadetlerindeki ihlâsları nedeniyle onlar, kendilerine uyulmaya en layık olan insanlardır ki, Allahu Teâlâ İslam mesajının tüm yeryüzüne tebliği için onları seçmiştir. Selefi Salih'in imamı Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ve ihtilaf halinde başvuru kaynaklan, Allah'ın Kitabı ve Rasul sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetidir. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu:

"**Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz, Allah'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız onu, Allah'a ve Rasul'e götürün (onların talimatına göre halledin!); bu hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir.**" (Nisa, 59)

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'den sonra selefin en hayırlısı, sıdk ve ihlâs üzere, dini Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'den alan Sahabe-i Kiram'dır. Allahu Teâlâ onları şöyle vasfetmiştir:

"**Müminler içinde Allah'a verdikleri sözde duran nice erler var. İşte onlardan kimi, sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir; kimi de (şehitliği) beklemektedir. Onlar hiçbir şekilde (sözlerini) değiştirmemişlerdir.** (Ahzâb, 23)

Selefi Salih'e uyan ve onların metodunu takip eden diğer dönemlerdeki Müslümanlara da, selef'e nisbet olarak Selefi denilir.

SELEF'İ SALİHÎN'İN AKİDESİ'NİN UYULMAYA EN LAYIK OLUŞU NEDENDİR?

Çünkü genelde tüm Müslümanların, özelde de âlimler ve davetçilerin saflarını birleştirmenin yegâne yolu bu akideye sahip olmaktır. Selef itikadının dayanağı Allahu Teâlâ'nın vahyi, Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem'in Sünneti ve Sahabeyi Kiramdan oluşan ilk Müslümanların yoludur. Bunun dışındaki bir birlikteliğin âkibeti, Müslümanların bugün şahit olduğumuz ayrılık ve başarısızlık hallerinden başkası olamaz.

"**Kendisi için' doğru yol belli olduktan sonra, kim Peygamber'e karşı çıkar ve müminlerin yolundan başka bir yola giderse, onu o yönde bırakırız ve cehenneme sokarız; o ne kötü bir yerdir.**" (Nisa, 115)

Selef yolu, müslüman'ı dolaysız olarak Allah ve Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem'e ve onların sevgisine bağlar. Zira Selefin itikadının kaynağı, hevânın oyunlarından ve kısıtlı insan aklının kusurlarından uzak olarak, Allah ve Rasûlü sallallahu aleyhi ve sellem'in buyruklarına dayanır.

Bu akide gayet kolaydır. Anlaşılır bir akidedir ve nettir. Selef itikadını benimseyen kimse şüphe, vehim ve şeytanların vesveselerinden uzaktır. Çünkü bu akideye inanan bir kişi bu ümmetin Peygamberi'nin Ashab-ı Kiramının -Allah hepsinden razı olsun- gösterdiği yol üzerinde yürür.

SELEFİ SALİHİN'İN İTİKAD USULÜ:

Ehli Sünnet ve'l-Cemaat itikâdî, ameli ve ahlaki konularda, Allah'ın Kitabı ve Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sahih sünnetinden dayanak edindikleri sabit ve açık usullere göre hareket etmişlerdir. Ehli Sünnet, Dinin ana esaslarına dair, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem tarafından açıklanan kaidelere bağlıdır. Dini konularda kimsenin kendi görüşlerine göre icatlarda bulunup, onu dinden bir şey olarak takdim etme hakkı yoktur. Ehli Sünnet, şer'î naslara sarılarak bidatlerden kaçınmıştır.

İMANIN TARİFİ:

Şer'î olarak iman[13]: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in Rabbi Azze ve Celle'den verdiği bütün haberleri ve gaybi tasdik etmek, şeriatına boyun eğip ona devam etmektir.

Ehli Sünnet ve'l-Cemaat imanın söz ve amel olduğunda, dilin sözü, kalbin ameli ve organların ameli olduğunda ittifak etmişlerdir. Diğer fırkalar ise Ehli Sünnet ve'l-Cemaate muhalefet ederek şu görüşleri ortaya koymuşlardır:

Hammad b. Ebi Süleyman, öğrencisi Ebu Hanife ve fukahadan onlara tabi olanlar: "İman; dil ile ikrar ve kalp ile tasdikten ibarettir. Azaların ameli imana dahil değildir" demişlerdir.[14] Bu görüş sahiplerine "Fukaha Mürciesi" de denilmiştir.

Cehmiyye: "İman sadece kalp ile bilmekten ibarettir" iddiasındadır.[15] Derler ki: "*Bir kimse kalbi ile biliyorsa yeter, dili ile söylemesine azaları ile amel etmesine kendisini Müslüman göstermesine dahi gerek yok. Biz kimsenin kafir olduğunu bilemeyiz. Kalbinde iman olabilir. Para ile imanın kimde olduğu bilinmez*" Bunlar Cehmiyye'nin iman akidesine ait sözlerdir.

Kerramiyye: "İman sadece dilin sözünden ibaret" demişlerdir.[16]

Eşarîler: "İman tasdiktir" derler.[17]

Mutezile: "İman; amel, telaffuz ve itikad etmektir" dediler.

Mutezile'nin kavli, Ehli Sünnet ve'l-Cemaat'inkine benzese de aralarında şöyle bir fark vardır: Mutezile; amelleri imanın sıhhatinin şartı saymış, Ehli Sünnet ise; imanın mutlak kemalinin değil, vacip olan kemalinin şartı saymıştır.[18]

Mu'tezilenin en bariz ayrıldığı bir görüşü daha var. Bu da: "El-Menziletu beyne'l-mezileteyn: iki menzile arası". Bunu büyük günah işleyen hakkında söylüyorlar. Çünkü Mu'tezile, amel derken, ameli imanın sıhat şartından saymıştır. Yani bir kimse ameli terk ettiği zaman kafir olur diyorlar. Mesela bir kimse yalan söylediği zaman Mu'tezileye göre o kişi ne kafirdir ne de Müslümandır. Haricilere göre bu kimse doğrudan kafir olur. Ehli Sünnet ise; amelleri imanın mutlak kemalinin değil, vacip olan kemalinin şartı saymıştır. Mutlak kemal ne demek? Vacip kemal ne demek? Ehli Sünnet'e göre bizler her ameli küfür olarak ele almıyoruz. Mesela namazın terkine küfür derken, zekatın terkine, haccın terkine aynı şeyi söyleyemiyoruz. Namazın terkinde açık ve kesin delil olduğu için bunu diyebiliyoruz. Mutlak olan kemal yani "la ilahe illallah" demek, namaz kılmak gibi, bunları terk eden kafir olur. Diğer amelleri yerine getirmek ise vacip olan kemal kapsamındadır ve bunlardan bazısını terk eden günahkar olur, bazısını terk eden mekruh işlemiş olur, bazısını terk edene bir şey gerekmez. İnşaallah bu konu imanın şubeleri konusunda daha iyi anlaşılacaktır.

Bu meselede (imanın tarifinde) söz iki esas üzeredir:

---

[13] İmanın lügat manası hakkında ise alimler bunun sınırı konusunda ihtilaf etmişlerdir. İbn Hacer'in Fethu'l-Bari'de (1/46), Keşmiri'nin Feyz'de (1/44) el-Mearic sahibinin (2/25)de nakline göre bazıları imanın lügat manasının tasdik olduğu söylenmiştir. İbn Teymiyye "el-İman" adlı kitabında imanın lügat manasının tasdik olduğu şeklindeki görüşü on altı açıdan reddetmiştir. Bkz.: s.106 vd. Biz konuyu uzatmamak için bu ihtilafı nakletmiyoruz. Zira iman kelimesinin kullanıldığı mana şeriatta varid olmuştur.
[14] Şerhu Fıkhi'l-Ekber (148)
[15] Abdullah b. Ahmed es-Sunne (594) Makalatu'l-İslamiyyin (1/213)
[16] Eşari Makalatu'l-İslamiyyin (s.141)
[17] Bkz.: el-Bakıllanî et-Temhid (1/388) el-Cuveyni el-İrşad (333)
[18] Bkz. Makalatu'l-İslamiyyin (266)

BİRİNCİ ESAS: İMAN SÖZ VE AMELDİR

Bu cümlenin detayı; imanın söz ile kalp, dil ve azalar ile amel olduğu şeklindedir.

Tahavi akidesinin şarihi İbn Ebi'l-İz der ki: "Burada diğer bir esas vardır ki o; sözün kalbin kavli olan; itikad ve dilin kavli olan; islamı telaffuz olmak üzere iki kısma ayrılmasıdır. Amel de iki kısma ayrılır: Kalbin ameli olan niyet ile ihlas ve azaların ameli."[19]

Kalbin kavline itikad denilmesi, itikad kelimesinin kapsamına giren şeyleri anlamayı gerektirir. Nitekim açıklaması gelecektir. İtikad veya kalbin kavli haber vereni doğrulamaya nisbetle mücerred tasdik değildir. Burada ancak ikrar ve boyun eğmeyi gerektiren özel tasdik kastedilmiştir. Zira dinde zaruri olarak bilinir ki, şeriata taat ve kabul ile sarılmaksızın islamın şeriatını tasdiklemek imanı gerçekleştirmez. Yalnızca tasdik manasında olan itikad, Allaha itaate devamlılık bulunmaksızın kişiyi kurtarmaz ve o kimse ancak bunları yerine getirmekle bir Müslüman olabilir. Hatta taat amellerini tembellik veya hevaya uyarak terk etse dahi böyledir. İnşallah bunların açıklaması ileride gelecektir.

Mearicu'l-Kabul sahibi Hafız el-Hakemî şöyle der: "Ey kardeşim, Allah beni, seni ve bütün Müslümanları muvaffak kılsın, şunu iyi bil ki; din, Allah'ın rasulleriyle gönderdiği, kitaplarıyla indirdiği ve göklerle yer halkı adına razı olduğu dindir. Ancak kendisine ibadet edilmesini emretmiş, kendisinden başkasına yönelinmesini kabul etmemiştir. Ancak kendisini alçaltan sefih ondan başkasına yönelir. Ona sarılıp tabi olmaktan daha güzel bir din yoktur. Bu din; söz (yani kalbin ve dilin kavli) ile amel (yani kalp, dil ve azaların ameli)dir."[20]

İbnu'l-Kayyım şöyle demiştir: "Burada diğer bir esas vardır ki o da; imanın hakikatinin söz ve amel olmasıdır. Söz iki kısımdır. Kalbin sözü olan itikad ve dilin sözü olan islamı telaffuzdur. Amel de iki kısımdır. Kalbin ameli olan niyet ile ihlas ve azaların ameli."[21]

Bu kısımların açıklaması:

Kalbin sözü; tasdik etmesi ve boyun eğmesidir.[22]

Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**Doğruyu getiren ve onu tasdik edenler var ya, işte kötülükten sakınanlar onlardır.**"(Zümer 33) Bu ayette geçen tasdik, kalbin sözüne bir delilir.

"**Müminler ancak Allah'a ve Resûlüne iman eden, ondan sonra asla şüpheye düşmeyenlerdir…**"(Hucurat 15) Şüpheye düşmeme, yani yakîn kalbin amelidir.

Şefaat hadisinde de şöyle buyrulmuştur: "**La ilahe illallah diyenlerden kalbinde arpa tanesi ağırlığınca hayır bulunanlar ateşten çıkarılacaklardır**…"[23] Bu hadiste iki delil vardır. Birincisi kalpte hayır bulunması. Diğeri de "La ilahe illallah demeleri. Yani azaları ile en azından dil ile İslam'ını ifade ederek Allah'ı birlemesi.

Dilin sözü: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in Allah'ın rasulü olduğuna şehadet edip, bunun gereklerini ikrar etmektir.

Burada iki meseleye tembih vardır: birincisi; iki şehadeti telaffuz edişin dinen muteber olması için onun manasını bilmek, gereklerini yerine getirmek ve onunla çelişen şeyleri terk etmek gerekir. Burada mücerred olarak telaffuz etmek kastedilmemiştir. Nitekim bunun açıklaması ileride gelecektir. Aksi halde manasını bilmeden söylemek daha önce geçen kalbin sözüne ve dilin de sözüne aykırıdır. Alimler imanın itibar rükünlerini bir araya getirmişlerdir. Şu halde bir şeyi bilmeyen kimsenin onu tasdik ve ikrar etmesi nasıl mümkün olabilir?

---

19 Şerhu Akideti'-Tahaviye (s.245)
20 Mearicu'l-Kabul (2/17)
21 İbnu'l-Kayyım; Kitabu's-Salat (s.24)
22 Bkz.: Şerhu Akideti't-Tahaviye (s.245) Mearicu'l-Kabul (2/17)
23 Buhari ve Müslim.

İkincisi: İki şehadet kelimesini söylemekten maksad, islamın delilinin zuhur etmesidir. Arapça konuşamayan bir kimsenin kendi dilinde "Müslüman oldum" diyerek şirk ve küfür dininden berî olduğunu ilan etmesi de yeterlidir. Bu şehadet, bazı hallerde muteberdir. Mesela putlara ibadet edenler la ilahe illallah deseler yeterlidir. Zira islamdan önce bunun üzerinde değildiler. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in Araplara gönderilmiş peygamber olduğuna inanan Ehli Kitab'a gelince onların bu şehadeti yeterli değildir. Bilakis bütün alemlere gönderilmiş bir peygamber olduğuna şahitlik etmeleri zorunludur.

Nevevi, Müslim şerhinde şöyle diyor: "Kadı Iyaz bunun manasını açıklamış ve şöyle demiştir: "Mal ve canın korunması la ilahe illallah diyerek imana icabeti muteber olanlara tahsis edilmiştir. Bununla kastedilen arap müşrikleri, putlara ibadet edenler ve tevhid etmeyenlerdir. Onlar islama ilk davet edilen ve bu hususta savaşılanlardır. Ama onların dışında tevhidi ikrar edenlerin korunması la ilahe illallah demekle yeterli olmaz. Zira onlar itikadlarındaki küfürle birlikte bunu söylerler. Bu yüzden diğer hadiste "**Benim Allah'ın rasulü olduğuma şehadet etmeleri, namaz kılmaları ve zekat vermelerine kadar savaşmakla emrolundum**..." buyrulmuştur. [24]

Bu manada İbn Kudame el-Makdisi, el-Muğni'de şöyle diyor: "İkincisi: Eğer o Yahudiler gibi tevhidi ikrar edenlerden ise islamına hükmedilir. Zira onun hakkında Allah'ı birlemek sabit olmuş, bunun üzerine Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in risaletini ikrarı da ekleyerek islamını kemale erdirmiştir. Eğer Hıristiyan, Mecusi ve putperestler gibi muvahhid olmayanlardansa, Allahtan başka ilah olmadığını ikrar edinceye kadar onun islamına hükmedilmez. Sahih haberler bu şekilde gelmiştir. Zira bu iki şeyi inkar eden, bunların ikisini birlikte ikrar etmedikçe inkarı devam eder. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in Allah'ın rasulü olduğuna şahitlik etse dahi onun islamına hükmedilmez. Zira onun "Bizden başkalarının peygamberidir" anlamını kastetmiş olması muhtemeldir...

İmran b. Husayn radıyallahu anhuma'dan: "Akiloğullarından birisi esir alınmıştı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e getirdiler. Dedi ki: "Ey Muhammed! Ben müslümanım." Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "**Şayet sen kendi işine hakim bir şekilde bunu söylemiş olsaydın tam anlamıyla kurtuluşa ererdin**." Bunu Müslim rivayet etmiştir. Bunun aslen kafir olan veya vahdaniyeti inkar eden hakkında olması muhtemeldir. Ama peygamberi, kitabı veya bir farzı inkar eden kimse bunlarla – yani müslümanım demesiyle veya şehadet kelimelerini söylemesiyle - Müslüman olamaz. Zira o bazen İslam üzere olduğuna inanır. Şüphesiz bütün bidat fırkaları Müslüman olduklarına inanırlar fakat onlardan kafir olanları da vardır."[25]

Fıkıh ve akaid kitaplarında bu mana mütevatirdir. İbn Kudame, Nevevi, Kadı Iyaz ve Kasani bunu böylece ifade etmişlerdir. Şehadet kelimelerini dil ile söylemek o kimsenin Müslümanlığına delalet bakımından muteberdir fakat her durum için mutlak değildir.

Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**Onlara (Kur'an) okunduğu zaman: Ona iman ettik. Çünkü o Rabbimizden gelmiş hakikattir dediler.**"(Kasas 53) Bu ayet dil ile ifadeye bir delildir.

"**De ki: Ben Allah'ın indirdiği Kitab'a inandım**."(Şura 15) Burada da dil ile söylemek emredilmektedir.

Kalbin ameli; niyet, ihlas, muhabbet (sevgi), boyun eğme ve tevekküldür. Allah Teala şöyle buyurmuştur:

"**Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovma!**"(En'am 52)

"**Biz sizi Allah rızası için doyuruyoruz;**"(İnsan 9)

---

[24] Şerhu Sahihi Muslim (1/207)
[25] el-Muğni 8/143 Aynı manada ifadeler için bkz.: Kasani ; Bedaiu's-Sanai (9/4312)

"Müminler ancak, Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir."(Enfal 2) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de: "**Ameller ancak niyetler iledir**"[26] buyurmuştur.

Dilin ve azaların ameli; dilin Kuran okumak ve zikretmek gibi fiilleridir. Azaların ameli ise namaz kılmak, zekat vermek, cihad ve hac yapmak gibi fiillerdir.

İman eden bir kişi zekat vermez, hac yapmaz, oruç tutmazsa günahkar olur ama namazı terk ettiği zaman dinden çıkar. Çünkü bu konuda icma vardır.

Kufe fakihlerinden Ebu Hanife gibileri azaların amelinin imanın müsemmasına dahil olması hususunda muhalefet etmişlerdir. Bu muhalefetlerinin kaynağı iki şeye dayanır:

a-) İmanın müsemması amelsiz sözü kapsar

b-) iman – onlara göre – artmaz ve eksilmez.

Allah'ın muvaffak kılması ile diyoruz ki: "İmanın müsemmasına azaların ameli girmez" diyerek onu yalnızca tasdik anlamında kabul ediyorlar. Halbuki bu tasdik, ikrar ve boyun eğmeyi gerektiren özel tasdiktir. Onlar böylece şer'î anlamını değil, lugavi anlamını alıyorlar.

Tahavi şarihi der ki: "İmam Ebu Hanife, şarî'in Kelam'ında yer alan deliller ile birlikte imanın sözlük anlamı itibariyle ihtiva ettiği gerçek manayı göz önünde bulundurmuştur. Diğer imamlar *-Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun-* ise yalnızca şarî'in örfünde imanın gerçeğinin ne olduğunu göz önünde bulundurmuşlardır. Çünkü şarî' tasdik'e bir takım vasıf ve şartlar daha katmış bulunmaktadır."[27]

Bu hususta imanın amel olmaksızın tasdik olduğuna delalet eden, Allah Teala'nın "**Sen bize mümin değilsin**" yani sen bizi tasdiklemiş değilsin kavli gibi delillerle istidlal ediyorlar. Yine "**İman eden ve salih ameller işleyenler**" gibi iman ile salih amelleri ayrı ayrı zikreden Kuranî ayetleri delil getirerek, "*Şu halde ameller, imanın semeresidir, onun lazımından ve gereklerinden değildir*" demişlerdir. Bu bakış açısının neticesi olarak onların ıstılahındaki iman artma ve eksilme kabul etmez fakat kalbin yakininin mertebeleri farklılık gösterir, ama imanın aslı olan tasdik sabit mertebededir demişlerdir.

Buna ek olarak deriz ki: "Amellerin imana dahil olmasına nispetle Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaatin cumhuruna göre iman söz ve amel olup, ameller iman kelimesinin müsemmasına dahildir. Usul ilmini okuyanlar bilirler ki bir kelimenin şer'i anlamı lugavi anlamına tercih edilir.[28]

Kur'anî tabirde salih amellerin imandan ayrı zikredilmesine gelince İbn Teymiye bunu özelin genele atfedilmiş olmasıyla açıklamıştır. Mesela Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: "**Kim, Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikâil'e düşman olursa bilsin ki Allah da inkârcı kâfirlerin düşmanıdır.**"(Bakara 98) Bunun Kur'an'da örnekleri çoktur.

İbn Teymiyye el-İman adlı kitabında (s.247 vd. s.51 vd.) bu görüşte olan taifeyi geniş açıklamalarla on altı küsur yönden reddetmiştir. Bizim burada maksadımız ancak bu önemli meselede Ehl-i Sünnetin cumhurunun görüşünü ispatlamaktır. Ebu Hanife iman kelimesini yalnızca özel tasdik anlamına hasretmiştir. Şüphesiz o sevap ve ikabın amellerin karşılığı olması hususunda diğer bütün ehli sünnet ile ittifak etmiş, mürcieden ayrılmıştır.

İbn Teymiyye diyor ki: "Bilinmesi gerekir ki, bu meselede ehli sünnet arasındaki ayrılıkların çoğu lafzi ayrılıklardır. Ancak imanın söz olduğunu söyleyen Hammad b. Ebi Suleyman – ki o bunu söyleyenlerin ilki olup Kufeliler ona tabi olmuştur- ve başkaları günahkarların kınanma ve cezayı hak ettiği hususunda sünnet alimleriyle ittifak etmişlerdir. Ancak onların imanlarının Cibril'in imanı gibi

[26] Buhari, Müslim.
[27] Şerhu't-Tahaviye s.241
[28] Bkz.: el-Muvafakat (2/268 vd.)

kamil olduğunu, imanın farz kılınan ameller olmaksızın geçerli olduğunu ve haramların da işlenmesiyle o kimselerin kötülenme ve cezayı hak ettiklerini de söylemişlerdir."[29]

Yine Hanefiler pek çok ameli imanın şartlarından ve gereklerinden olarak saymışlar, yerine getirmeyene kafir demişlerdir. Hatta bu konuyu diğer mezheplerden daha fazla genişletmişlerdir. Fıkhu'l-Ekber şarihi Aliyyu'l-Kari der ki: "..Hulasa'da denildi ki: Başına Mecusi şapkası giyen hakkında bazıları onun kafir olacağını söylemiştir. Sonrakilerden bazıları, eğer zaruretten dolayı bunu yaparsa reddedilir demişlerdir. İman ancak küfür ile iptal olur." (s.155)

"Hulasa'da denilir ki: Nevruz gününde mecusiye yumurta hediye eden kafir olur. Yani küfründe ona yardım etmiş ve hediyeleşmede onlara benzemiştir." Böylece pek çok amel hakkında işleyen veya müşriklerin ameli de olsa terk etmeyen hakkında, imanı tasdik olarak anladıkları halde küfür hükmü vermişlerdir. Ancak buradaki lafzi ihtilaf onlara göre ve onların dışında pek çoğuna göre faili tekfir edilen kimse mutlak olarak milletten (dinden) çıkmaz. Hanefi fıkhı kitaplarına bakılğında bu şüpheye mahal bırakmayacak şekilde görülür.[30]

Tasdik ve bundan kastedilen anlam meselesine gelince, daha önce de zikrettiğimiz gibi imanı tasdik olarak ifade eden Hanefiler ikrarı da onun gereklerinden saymışlardır.

Kurtuluşun şartı Hanefilere ve Ehli sünnetin tamamına göre; şirk amellerinin tamamını terk etmekle birlikte taatlere devam etmektir. Zamanımızdaki bazı mürcielerin itikad ettiği gibi mücerred olarak haber verenin haberini doğrulamak şeklinde kabul etmemişlerdir. Bu konuda Ebu Hanife ile diğer imamlar arasında ihtilaf yoktur.[31]

El-Keşmiri der ki: "İman ile küfrü birbirinden ayıran cüz; başka dinlerden uzaklaşarak taate devam etmektir... Doğru tefsiri budur. Nitekim Hafız İbn Teymiyye rahimehullah bu cüzün iman babında zaruri olduğuna dair icmayı nakletmiştir. Şu halde fakihlerin sözlerindeki ikrar lafzını taatlere devam etmek olarak anlamak gerekir."[32]

Onun zikrettiği bu sözler, Fakihlerin ikrar ile kastettikleri şeyin dilin şehadet kelimelerini söylemesinden ibaret olmadığını, bilakis şeriatın ahkamından sıyrılmadan taate devam etmek anlamında olduğunu gösteriyor. Sonra kurtarıcı olan iki şehadeti söyleyerek ikrar etmeyi şöyle açıklıyor: "Burada fakihlerin ve kelamcıların müşkili vardır. Putlara secde etmek gibi veya mushafa hakaret gibi bazı fiillerde tasdik de bulunur. Onun kafir olduğunu söylersek, "İman tasdiktir" sözümüz eksik kalır. Bunun cevabını İbnu'l-Humam rahimehullah zikretmiştir. Hasılı, kafirlere has alametler gibi bazı fiiller inkar yerine geçer.

Muhakkak ki iman, kişinin kendisini küfürden uzaklaşmasını gerektirdiği gibi, imanın misli olan başka şeylerden uzaklaşmayı gerektirir. Bu yüzden Allah Azze ve Celle: "**Biz sadece eğleniyorduk**" demelerine karşı şöyle buyurmuştur: "**Mazeret beyan etmeyin, imanınızdan sonra kafir oldunuz**". Onlara sizler yalanladınız (Tekzib ettiniz) buyurmamış, bilakis bu eğlenmelerinin kafirlere has olduğunu, İslam gömleğini boyunlarından çıkarmış olduklarını, İslam'ın himayesinden çıkıp kafir olduklarını haber vermiştir. Böyle fiiller bir kimsede bulunursa kalbindeki tasdike bakılmaksızın küfrüne hükmedilir. Şöyle dedikleri işitilir: "Dinin zaruriyatında te'vil kabul edilmez. Zira bu hususta tevil inkar ile eşittir. Bilcümle, küfür fiilleri ile birlikte tasdik muteber değildir. Kim bu fiilleri yaparsa tasdiki kaybetmiş demektir. Bu konunun izahı için el-Cessas'a müracaat ediniz."[33]

İbn Humam, el-Keşmiri ve el-Cessas gibi fukaha mürciesi denilen büyük Hanefi imamların sözlerine bakın! Onlar amelleri imanın müsemmasından yalnızca lafzen çıkarmışlardır. Buna rağmen cehenemme girmekten kurtuluş için diğer ehli sünnet gibi gerekli olan şeyleri şart koşmuşlardır. Tahavi şarihi bu hususu açıklayarak şöyle diyor;

---

[29] el-İman s.255

[30] Bkz.: Şerhu'l-Fıkhi'l-Ekber, Heysemî; el-İ'lamu'l-Kavatii'l-İslam

[31] el-Keşmiri, Feyzu'l-Barî'de Ebu Hanife ile diğer imamlar arasındaki – onun görüşüne göre bu lafzi bir niza olmasa da -ihtilafı zikrederken bunun sadece bakış açısı farklılığı olduğunu söyler. Lakin onlara göre kurtuluşun tek çaresi vardır. Bkz.: Feyzu'l-Bari (2/63)

[32] Feyzu'l-Bari 1/51

[33] Feyz 1/5

“Tasdik lafzının zıttı olarak tekzib (yalanlama) kullanıldığı gibi, iman lafzı karşısında bu kökten bir lafız kullanılmayıp bunun karşıtı olmak üzere küfür kökü kullanılır. Küfür ise yalanlamaya has bir tabir değildir. Hatta bir kimse: Ben senin doğru sözlü (sadık) olduğunu biliyorum, ancak sana uymuyorum. Aksine düşmanlık ediyorum, buğz ediyorum ve muhalefet ediyorum, diyecek olsa, böyle birisinin küfrü daha büyük çapta olur. Böylelikle imanın tasdikten ibaret olmadığı, küfrün de sadece yalanlamaktan ibaret olmadığı ortaya çıkmaktadır. Hatta eğer küfür varsa tekzib olabildiği gibi, bazen tekzib olmaksızın muhalefet ve düşmanlık da olabilir. İman da aynı şekildedir. Tasdik, muvafakak, dostluk (muvalat) ve inkıyad (itaat) ile birlikte bulunur. İmanda mücerred tasdik yeterli değildir. O halde İslam da "iman" adının kapsamı içerisinde bir parçadır.”[34]

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: “**Allah'ın kitabını okuyanlar, namazı kılanlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan (Allah için) gizli ve açık sarfedenler, asla zarara uğramayacak bir kazanç umabilirler**.”(Fatır 29)

Alimler bu esasta icma etmişlerdir.

El-Fudayl b. Iyaz dedi ki: “Bize göre iman içte ve dışta dil ile ikrar, kalp ile kabul ve gereğiyle ameldir.”[35]

Ebu Sevr: “İman; kalp ile tasdik, dil ile söylemek ve organlarla amel etmektir.”[36]

El-Âcurrî, eş-Şerîa adlı eserinde şöyle bir başlık açmıştır: “İmanın kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve azalarla amel olup bir kimsenin ancak bu üç şeyi bir araya getirmekle mümin olacağı babı”[37]

İmam Malik şöyle demiştir: “İman söz ve ameldir.”[38] İmam Ahmed: “İman söz ve ameldir.”[39]

İmam Buhari, alimlerden binden fazla kişiden hadis yazdığını ve ancak imanın söz ve amelden ibaret olduğu itikadında olanlardan hadis yazdığını zikretmiştir.[40]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat alimlerinin cumhuru imanı tarif ederken bazen “söz ve ameldir” diye, bazen de “dilin sözü, kalbin tasdiki ve azaların ameli” diye açıklamışlardır. Bu iki ifade de tek bir manaya delalet etmektedir. Seleften; “İman hem kavl (söz), hem de ameldir” diyen kimse: kalbin ve dilin kavlini, kalbin ve organların amelini kasteder.

El-Âcurrî, eş-Şerîa'da der ki: “Ebu Ca'fer Muhammed b. Süleyman dedi ki: “Sufyan b. Uyeyne'den bir çok defa “İman söz ve ameldir” dediğini işittim. Ondan alıp kabul ettiğimiz hususlardan birisi: “söz ve ameldir. Zira şüphesiz amel olmadan söz olmaz.” İbn Uyeyne'ye: “Artar ve eksilir mi?” denildi. “Ya ne olacak?” dedi.[41]

İbn Teymiyye de, Ebul Meali'nin el-İrşad'ının şerhinde Şeyh eş-Şehristani'nin şu sözlerini nakleder: “Ehli Eser, (rivayet ehli/Hadis ehli) farzı ve nafilesiyle bütün taatlerin iman olduğu görüşündedirler. Bu tabirle Allah'ın farz ve nafile olan emirlerini yerine getirmeyi, tahrim ve te'dip türünden bütün yasaklarından sakınmayı kastederler.”[42]

Yine der ki: “Bu yüzden iman; söz ve ameldir görüşü Ehli sünnete ait olup sünnetin şiarlarındandır. Birçok kimse bu konuda icma nakletmiştir.” Nitekim İmam Şafii, el-Ümm adlı eserinde şöyle der: “Sahabe, Tabiin ve onlardan sonrakilerden onlara yetişenlerin icmaı bu şekilde olup; iman; söz, amel ve niyettir demişlerdir. Bunlardan biri eksik olduğu zaman diğerleri geçerli olmaz.”[43]

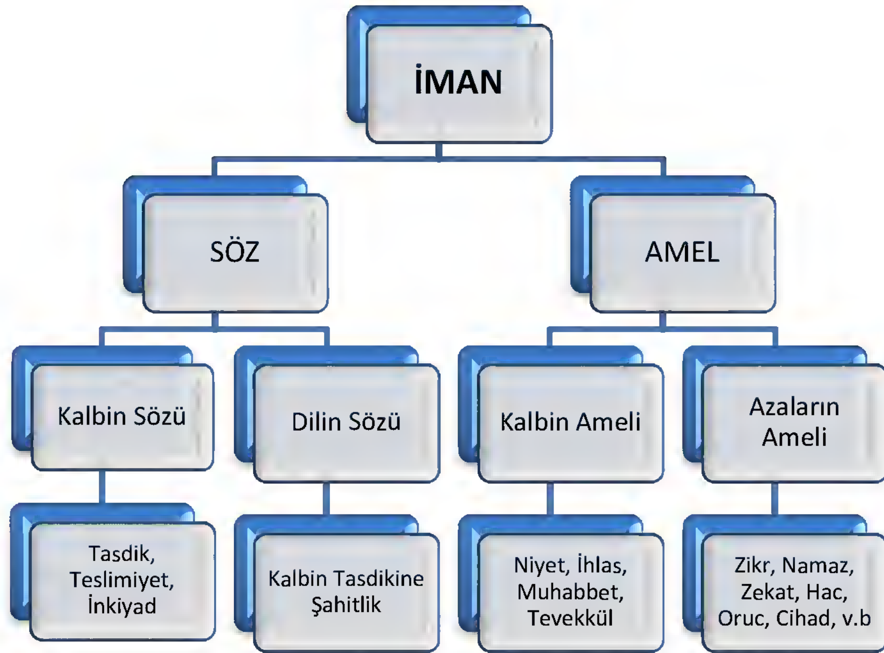
---

[34] Şerhu't-Tahaviye s.243
[35] Abdullah b. Ahmed; es-Sunne (627)
[36] El-Lalkai; Şerhu Usuli Ehli's-Sunne ve'l-Cemaa (1590)
[37] Eş-Şeria (119)
[38] Abdullah b. Ahmed; es-Sunne (638)
[39] Abdullah b. Ahmed; es-Sunne (599)
[40] Şerhu Usuli Ehli's-Sunne ve'l-Cemaa (1597)
[41] Âcurrî; Kitabu'ş-Şerîa (s.116)
[42] İbn Teymiyye el-İman (s.124)
[43] A.g.e s.265

Sonra İbn Teymiyye bu görüşte olan Mekke, Medine, Kufe, Basra ve Vasıt imamlarının isimlerini sayar. Ebu Ubeyd der ki: "Bu bize göre Ehli Sünnetin amel edilen kavlidir."[44] Bunun dışındaki rivayetler de aynı icmayı göstermektedir. Bu konuda muteber bir hilaf yoktur.

Özetle:

İmanı söz ve amel diye tarif ederken her birerinin altına iki tane ok çıkardık.

Sözü kalbin sözü ve dilin sözü diye ayırdık. Ameli de kalbin ameli ve azaların ameli diye ayırdık. Yani imanın gerçekleşmesi bunların bir araya gelmesine bağlı. Kalbin sözü; kalbin tasdik etmesi yani inkıyad, boyun eğmesi, teslim olması. Dilin sözü kalpteki bu teslimiyete, bu tasdike dilin şahitlik etmesi. Şayet kalbin sözü kısmında bir eksilme olursa imanı devre dışı bırakır. Bu kimse iman iddia edemez. Diğer taraftan kalbin tasdiki gerçekleşir de, dilin sözü gerçekleşmezse (kelimeyi şahadeti söylemezse) kalbin tasdiki de bir işe yaramaz.

Diğer taraftan imanın ikinci rüknü amel dedik, amel de kalbin ameli ile azaların amelidir. Şayet amel noktasında kalbin ameli yerine gelmese iman gerçekleşmiyor. Azaların amellerinde asgarisi dilin sözü, dilin kalpte olana şahitlik etmesi, bu da gerçekleşmezse; ehli sünnetin icma ettiğini söylüyorum, hiçbir ehli sünnetin ihtilaf etmediği konu bu. Kalbinde olanı diliyle haber vermesi. Azaların amelinde yine sahabenin icma ettiği husus asgarisinde namazı yerine getirmesi gerekiyor. Şayet namaz terkediliyor ise, ehli sünnete göre namazın terki kalpte olan amelin yani niyet, ihlas, tevekkül veya sözün, kalpte meydana gelen tasdikin, inkıyadın meydana gelmemiş olduğunun delilidir. Namazın terki kalbin ifsad olmasından dolayıdır. Ancak bunun gerçekleşmesi için o kimsenin namazın terkinin dinden çıkarttığını bilmesi gerekir. Yani kişi namazı terk etmekle dinden çıktığını bildiği halde buna rağmen terk ediyorsa bu kalbinde tasdik olmadığını gösterir. Yani kalbinde bulunmayan tasdiksizliği zahiren ortaya çıkması demektir. Bu yüzden azaların amelinin asgarisi namazdır.

Bunun yanı sıra dilin şahadeti, genel manada dilin şahadeti, çünkü dilin şahadeti yalnız namaz değil bütün İslam ile gelen ne varsa, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in Allah katından getirdiği ne varsa, hepsine ben inkıyad ettim, boyun eğdim, teslim oldum, kabul ettim, tasdik ettim, doğruladım,

[44] El-İman s.266 vd.

ondan ne gelirse ben itaat edeceğim. Ancak kusurum olursa müstesna demiş oluyor. Şahitlik etmiş oluyor buna.

Mesela kelimeyi şahadeti terki imanı bozan durumlara örnek olarak verdik. Kelimeyi şahadeti insan neden söylemekten çekinir? Korktuğu için, ikrah varsa çekinebilir. Biz bu kişiye kafir hükmünü veriyoruz. Ahiretteki hükmüne gelince, Allah bu kişi affedebilir. Ama Ebu Talib'in durumunu düşünün! Bu Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e inanıyordu, yani kalbinde inanıyordu hatta bunu söylemiştir de. Ama bunun Allah katında gerçekleşmesi için kelimeyi şahadeti söyleyerek şahitlik etmesi gerekiyordu. İkrah hali olmadığı halde Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem bunu söylemesini teklif ettiğinde bundan kaçındı. Sebebi neydi? "*Beni kınarlar! Ölüm korkusundan dolayı yeğenine iman etti derler*" diye. Bakın bu şahitliğin yerine gelmemesi onun hakikatte kalbinde bir tasdik meydana gelmiş olsa dahi, imanını gereçsiz kıldı. Bu yüzden imanın gerçekleşmesi için dil ile söylemek şarttır. Diğer taraftan bu şahitlik mertebe mertebe ilerliyor, mesela Sufyan b. Uyeyne radiyallahu anh'den gelen rivayete göre: La ilahe illallah cennetin anahtarıdır veya La ilahe illallah diyen cennete girer hadisi kendisine sorulduğu zaman: "Evet, işin başında böyleydi" diyor. Ancak Allah Azze ve Celle bir takım emirler bir takım farzlar kılmaya başladı. Mesela Müslümanlara Allah hicreti emretti, hicret etmeleri üzerlerine farz oldu. Kim hicret etti o Müslüman, kim herhangi bir mazereti olmadığı halde hicret etmemişse, o da kafirlerden oldu diyor. Namaz hakeza böyle, zekat, oruç hakeza böyle. Ancak Ehli Sünnet vel-Cemaat'in ameller noktasındaki icması şu. Abdullah b. Şakik radiyallahu anh diyor ki: "Allah Rasulünün sahabeleri namazın terki dışında hiçbir amelin terkini küfür olarak görmezlerdi" Demek ki zekat veya diğer amellerin terki kişiyi kafir yapmasa da ama mutlaka imanını eksilten hususlardan. Ama namaz yoksa istediği kadar zekat versin, istediği kadar oruç tutsun, istediği kadar gece namazı kılsın, Farz olan namazları kılmadıkça bir faydası olmaz.

Kalbin ameli, azaların amelinin geçerli olması için olmazsa olmaz şartıdır. Yani zahiren meydana getirilen her bir amelde, kalbin ihlas üzere olması gereklidir. Bunun delili "**Ameller ancak niyetlerledir"** hadisidir. Bu, şu demek değil. Mesela bir kişi içki içiyor ve "*Ben içki içtiğim zaman kendimi Allah'a daha yakın hissediyorum*" diyor. Bu amel yani içki içme meşru bir amel olmadığı için bu geçerli değildir. Bunun için şunu diyoruz. Allah Azze ve Celle katında bir amelin makbul olması için, olmazsa olmaz iki şart vardır. Birisi ihlas yani niyet, tevekkül, Allah Azze ve Celle'ye boyun eğme, teslimiyet. İhlas sadece Allahu Teâlâ'ya yönelik yapmaktır. İkincisi amelin sahih olması, doğru olması yani resulün öğrettiği şekilde olması. Bu olmazsa olmaz iki şarttır, resulün öğrettiğinde içki içmek var mı? Yok, demekki bu amel Allah'a yaklaşmak için yapılacak bir amel değil. Niyet ne olursa olsun Allah resulünün öğretmedi bir şey, Allah'a yaklaştırıcı bir şey olamaz. Bu yüzden "H**er kim emrimiz olmayan bir amelde bulunursa, o red olunmuştur.**" Buyuruyor. Yani kişi Allah'a yaklaşmak için namaz bile kılsa, o namaz için Allah resulünden delil olması lazım. Eskiler bu bidat yasağını delmek için bir sürü hurafelerle insanları kandırmışlar. Mesela derler ki: "*Adamın birisi namazı düzgün kılmıyormuş, yuvarlana yuvarlana kılıyormuş, yani rastgele namaz kılıyormuş. Musa (aleyhisselam) bunu görmüş, namaz böyle olmaz şöyle şöyle olur diye uyarmış, ama adam bir türlü düzgün kılamamış. Sonra bir dereyi geçip gitmeleri gerekliymiş. Adam suyun üzerinden yürüyüp gitmiş, Musa (aleyhisselam) arkasında yürümeye çalışmış, batmış. Tamam demiş, sen nasıl namaz kılarsan kıl*, demiş. Şimdi bu işin tek yönüdür.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem haricilerin özelliklerini anlatırken buyuruyor ki: "Onların kuran okuyuşlarının yanında siz kendi okuyuşlarınızı beğenmesiniz..." Bir sürü özelliklerini sayıyor, ama diyor ki; onlar okun yaydan çıktığı gibi dinden çıkarlar, tehlikeli bir yerdeler, yani ibadetlerine aldanmayın. Ondan sonra ibn Abbas radiyallahu anhuma'ya haricilerin ibadete çok çok önem verdiklerini, içtihat ettiklerini, çok gayret gösterdiklerini anlatıyorlar. İbn Abbas radiyallahu anhuma diyor ki: "Bunların ibadete gayret etmeleri Yahudilerden ve Hristiyanlardan daha fazla değildir. Halbuki Yahudiler ve Hristiyanlar sapıtmışlardır" Yani ölçü çok ibadet etmek değil. İbn Mesud radiyallahu anh bunu: "Az da olsa devamlı olanı, sünnete uygun olanı, bid`atle yapılan çok çok amelden hayırlıdır" diyerek ifade ediyor.

İKİNCİ ESAS: İMAN ARTAR VE EKSİLİR

Selefin dediği gibi iman; taatlerle artar ve günahlarla eksilir.[45] Allah Teala: "**Onlara ayetleri okunduğu zaman imanları artar**" (Enfal 2) buyurmuştur.

Yine şöyle buyurur: "**İman edenlerin ise imanları artar**"(Tevbe 124) "**O, müminlerin kalplerine imanlarına iman katmaları için sekinet indirendir.**"(Feth 4)

"Bir sûre indirildiği zaman, o münafıklar arasında, "bu sûre hanginizin îmanını artırdı?" diyenler vardır. İşte o îman edenler var ya, onların îmanını artırmıştır Ve bunu, birbirlerine müjdelerler." (Tevbe 124)

"Kendilerine kitap gelenler, bilgi edinsin; müminlerin de iman üstüne imanları artsın." (Muddessir 31)

"**İman altmış küsur şubedir. Bunun en üstünü "La ilahe illallah" demek (**Allah'tan başka ibadete, tazime, korkuya, sevgiye layık bir ilah olmadığını söylemek**) ve en alt şubesi yoldan eziyet veren şeyi kaldırmaktır. Hayâ da imandan bir şubedir.**"[46]

Mesela bir kimse haya sahibi ise, haya sahibi olmayana karşı daha fazla iman sahibidir. Yoldan eziyet veren şeyi kaldıranın imanı artar.

"**Cennetlikler cennete, cehennemlikler de cehenneme girince Allah Azze ve Celle şöyle buyurur: "Kalbinde hardal tanesi ağırlığınca iman olanları çıkarın." Bunun üzerine simsiyah olmuş halde çıkarılırlar. Sonra hayat nehrine sokularak suda yeşeren tane gibi biterler...**"[47] Bu hadiste hardal tanesi kadar da iman bulunabileceği ifade ediliyor.

İmam Buhari rahimehullah, Sahih'inde imanın ziyade ve noksanına dair başlık açarak geçen ayetleri ve benzerlerini kaydettikten sonra şu hadisi nakleder:

"La ilahe illallah diyenlerden kalbinde arpa ağırlığınca hayır bulunanlar cehennemden çıkarılır. La ilahe illallah diyenlerden kalbinde buğday ağırlığınca hayır bulunanlar cehennemden çıkarılır. La ilahe illallah diyenlerden kalbinde zerre ağırlığınca hayır bulunanlar cehennemden çıkarılır."[48]

Bir kimsenin cehennemden çıkabilmesi için Tevhidi muhafaza etmiş olması gerekir. Yani şirk koşmadan, küfür işlemeden ölmesi şart. Bu şekilde ölürse insan, ne kadar günahkar olursa olsun, imanı ne kadar eksik olursa olsun yani arpa kadar, buğday kadar, zerre kadar da olsa o kimsenin cehennemden çıkacağı bildiriliyor.

"Ebu Hureyre radıyallahu anh'den merfuan; "**Müminlerin iman bakımından en kamili, ahlakı en güzel olanıdır. En hayırlınız ise, kadınlarınıza en hayırlı olanınızdır**."[49]

Halimi der ki; "Bu hadisi şerif, güzel ahlakın iman olduğunu gösteriyor. Bunun yokluğu ise imanda eksikliktir. Müminler imanlarında farklı derecededirler. Bazısının imanı daha kamildir."

İsmail b. Reca'dan; "Mervan minbere çıktı ve hutbeye (bayram) namazından önce başladı. Birisi; "Ey Mervan! Namazdan önce hutbeye başlamakla Sünnete muhalefet ettin! Böyle yapamazsın!" dedi. Ebu Said radıyallahu anh; "Bu kimdir?" diye sordu. O adamın kim olduğunu söylediklerinde şöyle dedi;

"Şüphesiz bu adam, üzerine düşeni yaptı. Zira Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim;

---

[45] İbn Hacer, Fethu'l-Bari (1/47) Acurri eş-Şeria (s.114) Muhammed b. Ali radıyallahu anh'den.
[46] Buhari (9) Müslim (35)
[47] Buhari (22) Muslim (183)
[48] Buhari (44)
[49] Ahmed (2/250, 527) Hakim (1/3) Beyhaki Şuab (1/61) Ebu Nuaym Hilye (9/248) sahihtir.

"Kötü bir iş gören ona eliyle mani olsun. Buna gücü yetmezse diliyle engel olsun. Buna da güç yetiremezse kalbiyle nefret etsin. İşte bu sonuncusu da imanın en düşük derecesidir."[50]

Ali b. Ebi Talib radıyallahu anh dedi ki: "İman kalpte beyaz bir nokta olarak başlar, iman arttıkça beyazlık da artar. Öyle ki kalp tamamen beyaz olur. Nifak da kalpte siyah bir nokta olarak başlar. Nifak arttıkça siyahlık da artar. Ta ki kalp tamamen siyah olur."[51]

Tahavi şarihi şöyle der: "Bu anlamda sahabe sözleri çoktur. Bunlardan biri de Ebud-Derda radıyallahu anh'ın şu sözüdür: "Kişinin zaman zaman imanını gözden geçirmesi, ondan neyin eksildiğine bakması fıkhındandır. Yine imanının artmakta mı yoksa eksilmekte mi olduğunu bilmesi de kulun fıkhındandır."

Ömer -*Radıyallahu anh*- arkadaşlarına: Gelin, imanımızı arttıralım der ve bunun üzerine aziz ve celil olan Allah'ı zikrederlerdi.[52] Yani sahabeler imanın artacağını biliyorlardı.

İbn Mes'ud -*Radıyallahu anh*- da dua'sında: Allah'ım imanımızı, yakîn'imizi ve fıkhımızı arttır, derdi.[53]

Muaz b. Cebel -*Radıyallahu anh*- bir adama: Gel, beraber oturalım da bir saat (an, süre) iman edelim, dedi.[54]

Bunun bir benzeri Abdullah b. Revaha'dan da rivayet edilmiştir.[55]

Ammar b. Yasir -*Radıyallahu anh*-ın da şöyle dediği sahih olarak rivayet edilmiştir: "Üç özellik kimde bulunursa, o kimse imanını kemale erdirmiş demektir. Kendisine karşı (kendisini kayırmaksızın) adil davranması, az varlığına rağmen infak etmesi ve herkese selamı yayması." Bunu Buharî -*Allah'ın rahmeti üzerine olsun*- Sahih'inde zikretmektedir.[56]

Acurrî eş-Şeria'da isnadıyla Umeyr b. Habib'den naklediyor: Umeyr "İman artar ve eksilir" deyince ona: "Onun artması ve eksilmesi nedir?" dediler. O da dedi ki: "Allah Azze ve Celle'yi zikredip O'na hamd ve tesbih ettiğimiz zaman işte bu artmasıdır. Eğer gafil olur ve unutursak işte bu da eksilmesidir."

İbn Abbas ve Ebu Hureyre radıyallahu anhum'den isnadıyla rivayet ediyor: "İman artar ve eksilir." Ebu Davud senediyle bize Abdurrazzak'tan tahdis etti, dedi ki: "Ma'mer, Süfyan es-Sevri, Malik b. Enes, İbn Curayc ve Süfyan b. Uyeyne'nin şöyle dediklerini işittim: "İman söz ve ameldir. Artar ve eksilir."[57]

Yani amel olmadan kuru kuruya sözle iman gerçekleşmiyor. Veya sadece kalbin tasdikiyle ve dilin sözüyle gerçekleşmiyor. Yaşadığımız ortamda hakim olan Mürcie akidesinin hilafına salih selefin sahip oldukları, kitap ve sünnetin gösterdiği hak olan görüş; imanın kalbin tasdiki, dilin tasdiki ve azaların tasdiki olduğudur. Azaların amelleri içerisinde de en asgarisi namaz olduğu açıklanıyor. Namaz yoksa bir kimsede iman adına bir şey yok demektir. İsterse kalbi yakin içerisinde olsun, isterse dili ile yüz kere bin kere "La ilahe illallah" desin, namaz kılmadığı sürece bunların bir geçerliliği yoktur. Bir kimse "La ilahe illallah" demedikçe "Muhammedun resulullah" demedikçe, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e tabi olmadıkça, Namaz da kılsa oruç da tutsa – Yahudilerin ve Hristiyanların yaptığı gibi - o kimsenin imanı yine geçerli değildir. Zahirde "La ilahe illallah" dese "Muhammedun rasulullah" dese namaz kılsa bir takım ibadetlerini yerine getirse fakat kalbinde bu iman gerçekleşmemişse,

[50] Müslim (s.50 no:78) Beyhaki Şuab (1/61)
[51] Ebu Bekir b. Ebi Şeybe el-İman (s.9)
[52] İbn Ebi Şeybe, *İman* 108; *el-Musannef*, 11/26.
[53] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, 8549; el-Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/185.
[54] Buhârî, İman bölümünün başlarında; İbn Ebî Şeybe, *İman* 105.
[55] İbn Ebî Şeybe, *İman* 116; *el-Musannef*, 11/43
[56] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 11/43. İbn Ebi'l-İzz Şerhu Akideti't-Tahaviye (s.247) İbn Teymiyye el-İman (s.191)
[57] Acurri, eş-Şeria (s.111)

bunun da Allah katında bir değerinin olmadığını delilleri ile görmüştük. Murcie'ye göre iman artıp eksilmez. "*Bir kimse "La ilahe illallah" demiş, Müslüman olmuş ise ne kadar günah işlerse işlesin hiç bir ameli yerine getirmese bile, o kişi kamil bir mu`mindir*" derler. Haricîlerle imanın söz ve amel olduğu konusunda birleşiriz. Söz ve ameldir meselesi ile Murcie'leri saf dışı bırakmış olduk, çünkü Murcie'nin aşırılarına göre kalbin tasdiki yeterlidir. Mürcie'nin bir kısmına, özellikle Hanefilere göre de iman; kalbin ve dilin tasdikidir. Ehli sünnet ve'l-cemaat ise sahabelerden beri devam eden akideleriyle; "İman: "söz ve ameldir, artar ve eksilir" derler.

Hariciler de imanın artıp ve eksilmesini kabul etmeyerek Ehli Sünnete muhalefet etmişlerdir. Çünkü iman eksildiği an o kişiyi kafir kabul ederler, yani iman ile küfür bir arada bulunamaz derler. Ehli sünnet ise bir takım maniler kalkmadıkça o kişiyi tekfir etmezler.

İmam el-Lalkâî rahimehullah, sahabe, tabiin ve tebei tabiinden bu akideyi dile getirenlerin isimlerini "Allah'ın kitabında, Rasulünün sünnetinde, sahabeden, tabiinden ve din imamı alimlerden rivayet edilenlerde imanın taat ile artacağı ve masiyet ile eksileceğini gösteren açıklamalar" başlığı altında saymıştır.

Sonra bunu ifade eden sahabeler arasında; Ömer b. El-Hattab[58], Abdullah b. Abbas[59], Abdullah b. Mes'ud[60] ve diğerlerini (Allah hepsinden razı olsun) saymıştır.

Tabiinden: Süfyan es-Sevrî[61], Mucahid[62], Said b. Cubeyr[63] ve başkalarını zikretmiştir.

Fakihlerden de: Malik b. Enes[64], Cerir b. Abdilhamid[65], Ahmed b. Hanbel[66] ve başkalarını zikreder.

Bu konuda ehli sünnetin icmaını gösteren birçok rivayet vardır. hepsi de şunu tespit eder ki; kişinin imanı yaptığı amele göre artar veya eksilir. Bu, bütün Müslümanları hayatlarında ilgilendiren bir meseledir. Salih olan söz veya amellere tutundukça kul, ilahi nurun feyezan ettiğini, kalbini ve organlarını imar ettiğini hisseder… Her salih amel veya sözden uzaklaştıkça kalbini bir yoğunluğun kapladığını hisseder ve sonunda kalbi simsiyah olur. Allah Teala'nın buyurduğu gibi: "**Hayır! Bilakis onların işlemekte oldukları (kötülükler) kalplerini kirletmiştir.**" (Mutaffifin 14) kalbinde kir görülür.

Özetle: Allah'a ve Rasulüne imanın ifadesi olan "tasdik"in; kalpte gizli olan itikad ve dilde açığa çıkan ikrar ile şehadet olmak üzere iki kısmı vardır. Böylece Allah'a ve Rasulüne iman; gizli ve açık olmak üzere iki kısımdır.

İmanın gizli olanı; kasıt ve niyetlerdir ki, niyet olmadan amel caiz olmaz. Vacip olana vacip, mübah olana mübah, ruhsat olana ruhsat, mahzur olana mahzur, ibadet olana ibadet diye inanmak gerekir.

İmanın açık olanı ise; Abdest, namaz, zekat, oruç, hac, Allah yolunda cihad gibi azalar ile yerine getirilmesi gereken şeyleri yapmaktır. Bunların hepsi iman ve İslam'dır. Allah Azze ve Celle'ye ve Rasulü sallallahu aleyhi ve sellem'e itaat etmektir.

Allah'a iman etmenin manası; O'na kulluk etmek, Rasulüne iman etmenin manası ise; Ona kulluk etmeden, Ondan geleni kabul etmektir. Kulluk ancak Allah'a yapılır.

Küfürden uzaklaşmayı ifade eden; Allah'a ve Rasulüne iman; kök (asıl) olup, kemale eren, artıp eksilen iman ise daldır (füru).

---

[58] Bkz.: Buhari (45) Muslim (3017)
[59] Bkz.: Taberi Tefsiri (6/79)
[60] Bkz.: Muslim (91)
[61] Abdullah b. Ahmed es-Sunne (604)
[62] Abdullah b. Ahmed es-Sunne (611)
[63] Bkz.: Taberi Tefsiri (3/50)
[64] Abdullah b. Ahmed es-Sunne (636)
[65] Abdullah b. Ahmed es-Sunne (627)
[66] Abdullah b. Ahmed es-Sunne (599)

Bu manada imanın kökü hasıl olursa, buna taatlerin eklenmesi ile iman artar, taatler eklene eklene iman şubeleri tamamlanmış olur.

Nafilelere gelince; bunlar, insana tasdik, itikad, söz ve fiil olarak vacip olmadığı halde, yapıldığında imanı artırırlar. Terk eden kimsenin imanı, bunları terk etmeyerek yerine getiren kimseye nazaran eksiktir. Ama bu nafileleri terk eden isyan etmiş olmaz.

Bütün taatler, bizim için iman oluyor diye, müminlerden günaha düşenleri kafirlikle suçlamamız gerekmez. Allah ve Rasulüne küfrün zıddı; onlara iman etmektir. Allah'a ve Rasulüne iman; onları isbat ve itiraf olduğuna göre, küfür; onları inkar etmek ve yalanlamaktır. Amellere gelince; şüphesiz bunlar, Allah'a ve rasulüne imanın mevcudiyetinden sonra iman ismini alırlar. Yani Allah ve Rasulünü kabul şartı ile taatleri yerine getirmek iman olup, bu taatleri – namaz dışında - terk etmek; şikak ve isyandır, küfür değildir.[67]

Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "**Biz, Allah'a ve bize indirilene; İbrahim, İsmail, İshak, Ya'kub ve esbâta indirilene, Musa ve İsa'ya verilenlerle Rableri tarafından diğer peygamberlere verilenlere, onlardan hiçbiri arasında fark gözetmeksizin inandık ve biz sadece Allah'a teslim olduk deyin.**"(Bakara 136)

Bu ayette müminlere; "Allah'a iman ettik" demeleri emrolunuyor. Burada sayılan peygamberlere iman ile Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e iman eşit değildir. Kim Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e iman ile diğer peygamberle imanı eşit görüyor ise o iman etmemiştir. Çünkü Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e imanımız ittibayı (tabi olmayı) da gerektiriyor. Musa (aleyhisselam) Allah'ın peygamberi diyerek tasdik etmek yeterli iken, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem Allah'ın peygamberidir demek yeterli olmaz. İttibayı gerçekleştirmedikçe iman etmiş olmaz.

"**Bedevîler "İnandık" dediler. De ki: Siz iman etmediniz, ama "Boyun eğdik" deyin. Henüz iman kalplerinize yerleşmedi.**"(Hucurat 14)

Bakara 136. ayetinde Allah emrediyor "iman ettik deyin" diye ama bu ayette iman ettik demeyin diyor. Yani kalbe yerleşmedikçe dilden çıkanın bir anlamı yok, kalpte olanın da dilde zahir olmadıkça bir geçerliliği yok. Allah Azze ve Celle iman ettik demelerine izin vermiyor ama İslam olduk demelerine izin veriyor. İman İslam ile birlikte zikredildiğinde iman; kalp hasletlerine, islam ise azaların amellerine delalet eder. Mesela kelime-i şahadet İslam'dır, namaz kılmak İslam'dır.

Allah Teala bu ayette, inanç olmadan dil ile söylemenin iman olmadığını haber veriyor. Kalplerinde iman olsaydı, onlar kalp ile tasdiki ve dil ile ikrarı birleştirmiş müminler olurlardı. Hadisi şerifler de aynı şeyi göstermektedir;

İbni Ömer radıyallahu anhuma'dan merfuan; "**Ben insanlar Allah'tan başka ilâhın olmadığına, Muhammed'in de Allah'ın elçisi olduğuna şehâdet edinceye, namaz kılıncaya, zekât verinceye kadar onlarla savaş etmekle emrolundum. Bunları yaptılar mı, kanlarını, mallarını bana karşı korumuş (emniyet altına almış) olurlar. İslâm'ın hakkı hâriç. Artık (samimi olup olmadıklarına dair) durumları Allah'a kalmıştır**"[68]

Ebu Hureyre radıyallahu anh'den merfuan; "**Git ve karşılaştığın herkesi, kalbinde yakin ile Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet ettikleri takdirde cennetle müjdele.**"[69]

Muaz Bin Cebel radıyallahu anh'den merfuan; **Kim kalbindeki sadakat ile; eşhedu en la ilahe illallah ve enne Muhammeden Rasulullah" diye şehadet ettiği halde ölürse cennete girer.**"[70]

Burada görüldüğü gibi "La ilahe illallah" kelimesinin kişiyi cennete sokmasıyla ilgili rivayetleri bir araya topladığımızda, bir takım farklılıklar bir araya gelecek o zaman ne kastedildiği anlaşılacak.

---

[67] Beyhaki Şuabu'l-İman (1/35-37)
[68] Buhârî (İmân 17) Müslim (İman 36) Beyhaki Şuab (1/39)
[69] Müslim (s.59) Beyhaki Şuab (1/39)
[70] Ahmed (4/16) Nesai Amelü'l-Yevm (1134) İbni Mace (4285) Taberani (5/43) İbn Mübarek Zühd (s.323) Beyhaki (10/124) Şuabu'l-İman (1/40) Mizzi Tuhfetu'l-Eşraf (8/398) Tehzibu'l-Kemal (1/415) Mecmau'z-Zevaid (1/20) sahihtir.

Mesela üste gecen hadislerin birinde sadakat ile diyor, diğerinde kalbinde yakin ile diyor. Başka bir rivayette "**kim ihlas ile La ilahe illallah derse**" buyrulmuştur.[71] Sahabe soruyor: "Ey Allah'ın resulü onun ıhlası nedir?" "**Haramlardan kaçınmaktır**" diyor.[72] Yani bunlar olmadan yine "La ilahe illallah" kişiye fayda vermiyor. Burada sadakatle sözü de işte bu manada. Yani "La ilahe illallah" sözünü düşünün. Bir kimse "La ilahe illallah" Allahtan başka bir ilah yoktur, Allahtan başka sevdiğim, Allahtan başka tazim ettiğim, ilah edindiğim yoktur dediği halde namazı terk etmesi mümkün olabilir mi? Bu konuda sadık olduğu halde bu mümkün müdür! Orucu terk etmesi veya diğer İslam emirlerini terk etmesi mümkün olabilir mi? Bunlar mümkün olamaz! Çünkü Allah Azze ve Celle diyor ki "**Gördün mü hevasını ilah edineni.**" Demek ki bir kimse hevasına itaat ettiğinde, Allah ve resulüne isyan ettiğinde, o hevasını ilah edinmektedir. **Şeytana kulluk etmeyin** diyor Allah Azze ve Celle, "**O sizin açık bir düşmanınızdır**" diyor. Bir kimse şeytana ibadet nasıl yapar? Yani ben şeytana ibadet ediyorum diye yapmaz bunu. Ama Allaha ve Resulüne isyan etmekle şeytana ibadet eder. Yine bir hadiste: "Altının kulu helak olsun, gümüşün kulu helak olsun, kadının kulu helak olsun, midesinin, şehvetinin kulu helak olsun, şatafatlı, görkemli elbisenin kulu helak olsun" diyor. İnsan bunlara da kulluk edebiliyor! Yani bunlara kulluk ne şekilde gündeme gelir? Allah ve Resulüne isyan şeklinde gündeme gelir. O halde Allahtan başkasına kulluk ifade eden her bir şey de "La ilahe illallah" bozduğuna göre bunları yaptığı taktirde "La ilahe illallah" sözüne sadık olduğunu söyleyemeyiz.

Enes radıyallahu anh'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "**Kulun kalbi dosdoğru olmadıkça imanı da dosdoğru olmaz, dili dosdoğru olmadıkça da kalbi dosdoğru olmaz.**"[73] Burada kalp ile dil arasındaki bağa önemli bir işaret vardır.

Ebu Katade radıyallahu anh'den merfuan; "**Kim diliyle telaffuz edip, kalbinde itminan ile Allah'tan başka ilah ilah olmadığına, Muhammed'in O'nun rasulü olduğuna şehadet ederse, cehennem onu yakmaz**"[74]

Mücahid rahmetullahi aleyh, Allah Teala'nın; "**Ancak kim hakka bilerek şahidlik ederse müstesna**..."(Zuhruf 86) ayeti hakkında dedi ki; "Hakka şehadet etmek; Allah'ı rabbi olarak bilmektir."[75]

Muhammed süresi 19. Ayetinde: "**Şunu iyi bil ki! Allahtan başka ilah yoktur**" buyrulmuştur. Burada bilmek şart. Zuhruf 86`da ise yine bilerek şahitlik diyor. Yani "La ilahe illallah" dan önce bilmek şart. Adam ilah kelimesinin ne manaya geldiğini hangi manalar içerdiğini bilmiyor, ibadet kelimesinin neler olduğunu bilmiyor, ibadeti yalnız namaz, hac, oruç, zekat`dan ibaret zan ediyor. Bu kimsenin "La ilahe illallah" söyleyip de Allah'tan başka batıl ilahlar edinip onlara ibadet etmesi kendisini ateşten kurtarmaz. Bunun delili "La ilahe illallah, Muhammedun resulullah" diyen, namaz kılan iki kişiden birinin "Kezzab" diğerinin "Sıddık" olarak nitelenmesidir. Birisi Ebu Bekr es-Sıddık radiyallahu anh ki "La ilahe illallah" dedi, "Muhammedun rasulullah" dedi, namaz kıldı. Diğeri Museylemetu'l-Kezzab "La ilahe illallah" dedi, "Muhammedun rasulullah" dedi, namazı da kıldı. Ama birisi kafir birisi mu`min. Birisi sıddık birisi kezzab. Birisi kurtulurken diğeri neden kurtulmuyor? Çünkü Museylemetu'l-Kezzab dedi ki "Muhammed Allah'ın resulüdür ama bende Allah'ın resulüyüm". Bu da onu kafirlerden etti. Aynı İskender Evrenesoğlu`nun bu günkü durumu gibi. O da Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'i tasdik ettiği halde kendisinin de rasul olduğunu iddia ediyor.

Allah Azze ve Celle müminleri şöyle vasfediyor; "**Müminler ancak, Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir. Onlar namazlarını dosdoğru kılan ve kendilerine rızık olarak verdiğimizden (Allah yolunda) harcayan kimselerdir.**"(Enfal 2-3)

---

71 Bu lafızla sahih olarak bir çok sahabeden rivayet edilmiştir. Bkz.: Elbani es-Sahiha (2355)

72 Bu ziyade zayıf yollarla gelmiştir. Zeyd b. Erkam radıyallahu anh'den: Taberani (5/197) Taberani Evsat (2/56) Ebu Nuaym Hilye (9/254) Rafii et-Tedvin (1/373, 477) Enes radıyallahu anh'den: Hatib Tarih (12/63) zayıftır.

73 Hasendir. Ahmed (3/198) Beyhaki Şuab (1/41) Mecmau'z-Zevaid (1/53) İbni Adiy(5/1926) Şeceri Emali (1/36) Hennad Zühd (s.106) İbn Ebi'd-Dünya Kitabu's-Samt (9) Ahmed'in isnadında Ali Bin Mes'ade olup ihtilaflı bir ravidir. Derim ki; Ali Bin Mes'ade saduk olup, vehmeden bir ravidir. Ancak Basralılardan rivayetinde sakınca yoktur. (bkz.: (Takribu't-Tehzib 2/44) İbni Hibban; "Tek kaldığında huccet olmaz" İbni Main; "Basralılardan rivayetinde beis yok" dedi.(Tehzibu't-Tehzib (7/382) Bu hadisi Basralı olan Katade Bin Diame'den rivayet etmiştir. Şahidleri de vardır. Beyhaki bunu Hasen el-Basri'den rivayet etmiştir.

74 Beyhaki Şuab (1/41) Cemu'l-Cevami (1/789)

75 Beyhaki Şuab (1/42) Suyuti Durru'l-Mensur (6/24)

Bu sayılan vasıflara girmeyenler mu`min tarifinin dışında kalıyor. Bu sebeple selef "ben mu`minim" demekten şiddetle sakınmışlar, "inşallah mu`minim" demişlerdir.

Bu ayet, müminlerin bu amelleri kendilerinde birleştiren kimseler olduğunu haber veriyor. Bu da gösteriyor ki, bunlar imana dahildir.

El-Halimi der ki; "Bu ayette geçenlerle vasıflanırsan, hakiki mümin ismini almaya hak kazanırsın. Zira Allah Teala bu ameller ile onları "abidler" diye değil de "hakiki müminler" diye vasıflamıştır. Namaz; bedenler ile yapılan taate, "kalp ürpermesi"; her yönden istikamet sahibi olmaya işarettir. Taatleri yapmak ve isyandan uzak durmak, imana giriştir.

Ayette; "**Allah zikredilince kalbi ürperen**" ibaresi geçiyor. Günah işlemek veya emre muhalefet etmek ile kalp ürpermez. "**Allah'ın ayetleri okunduğunda imanı artan**"; yani farzları yerine getirmek ve vaciplere devam etmek imanın artmasına sebeptir. Eğer kişide bu sıfatlar bulunmazsa, hakiki müminlerden sayılmaz, imanı eksiktir ve bu ayette bahsedilen müminlerin kapsamına girmez.

Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "**Fakat Allah size imanı sevdirmiş ve onu kalplerinizde süslemiştir. Küfrü, fıskı ve isyanı ise size çirkin göstermiştir.**"(Hucurat 7)

Bize sevdirdiği şeyler ile bize çirkin gösterdiği şeyler arasında zıtlık vardır. Sevdirdiği şeyleri iman olarak zikretmiş, bunun zıddı olan çirkin gösterdiği şeyleri de küfür ve fısk olarak belirtmiştir. Bu da gösteriyor ki, imanın iki zıddı vardır; imanla çelişen şeylerin bazısı küfür, bazısı fısktır. Ama bütün taatler imandır. Eğer böyle olmasaydı imanın terki fısk olmazdı. Allahu a'lem.

İmam Beyhaki der ki; isyan ile fısk birbirinden ayrıdır. Bu, isyanın bazısının fısk olmadığını gösterir. Fısk; ancak büyük günahlardan birini işlemek veya küçük günahta ısrar etmektir. Bunların hepsinden uzak durmak, imandandır.

Allah Teala buyuruyor ki; "**Allah imanlarınızı zayi edecek değildir."** Müfessirler icma ile dediler ki; "Bu ayet ile kastedilen; Beytül Makdis'e yönelerek kılınan namazlardır. Namaz, iman olarak isimlendiriliyor. Böyle olunca da, hiçbiri arasında ayırım yapmadan bütün taatler iman olur.

Bera b. Azib radıyallahu anh rivayet ediyor; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem, Medine'ye geldikten sonra on altı veya on yedi ay kıble olarak Beytul Makdis'e yönelerek namaz kıldı. Sonra kıble olarak Kabe tayin edildi. Bazıları kıble değiştirilmeden önce vefat ettiklerinden, onların hakkında ne denileceği bilinmiyordu. Bunun üzerine Allah Teala **"Allah imanlarınızı zayi edecek değildir**."(Bakara 143) ayetini indirdi."[76]

Ebu Malik el-Eşari radıyallahu anh'ın rivayet ettiği hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem tahareti imandan saymıştır; "**Temizlik imanın yarısıdır**"[77] Abdestsiz namaz olmadığı için, taharet/temizlik yani abdest bu yüzden imanın (namazın) yarısıdır.

Bera radıyallahu anh'den; "Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in yanında oturuyorduk. Buyurdu ki;

"**İmanın en sağlam kulpu nedir bilir misiniz?**" dediler ki;

"Namazdır" buyurdu ki;

"**Şüphesiz namaz hasenedir. Başka?**"

"Cihaddır" dediler.

"**Şüphesiz cihad hasenedir. Başka nedir?**"

"Hacdır" dediler. Buyurdu ki;

"**Hac güzeldir. Ondan başka?**"

[76] Buhari (fethul Bari-1/95) Müslim (s.374) Beyhaki Şuabul İman (1/44)
[77] Müslim (s.203) Beyhaki Şuab (1/45)

"Oruçtur" dediler. Buyurdu ki;

"**Şüphesiz oruç hasenedir. Ancak o da değil. Muhakkak ki imanın en sağlam kulpu Allah için sevmen ve Allah için buğz etmendir**."[78]

İslam'ın bütün şartları imandan sayılmıştır.

Muaz b. Enes el-Cuheni radıyallahu anh merfuan rivayet ediyor; "Kim Allah için verir, Allah için mani olursa, Allah için sever, Allah için buğzederse ve Allah için evlenirse imanını kemale erdirmiştir."[79]

Allah Teala'nın; "**Şüphesiz iman edenler ve Salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve birbirlerine sabrı tavsiye edenler müstesnadır**. "(Asr 3) kavline gelince;

Birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye etmenin ayrıca zikredilmesi, bunların Salih amellerden olmadığını göstermediği gibi, Salih amellerin ayrıca zikredilmesi, bunların imandan ayrı olduğunu da göstermez. Zira şüphesiz bunun anlamı ancak şudur; iman edenler, imandan önce küfürden uzaklaşırlar, bununla yetinmeyerek Salih amelleri de işleyip imanlarına eklerler. Böylece imanlarını en düşük dereceden, en yükseğine ulaştırırlar demektir.

Veya; "iman edenler" ile kastedilen; Allah'a iman etmek ve Salih amellerle Allah için iman etmektir. Bu iki iman, açıkladığımız şekilde birbirinden farklı olduğu için iki isimle zikrediliyor. Allahu a'lem.[80]

Ümmü Seleme radıyallahu anha'dan; "Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e; "Hişam b. Muğire akrabayı gözetir, misafiri ağırlar ve yemek yedirirdi. Şayet sana yetişip Müslüman olsaydı, bunların faydasını görür müydü? " dedim. Buyurdu ki;

"Hayır! Şüphesiz o, dünya için bağışta bulundu. Bir gün olsun; "Ya Rabbi! Beni din gününde bağışla" demedi."[81]

Bu hadis, iman ile amel arasındaki ayrılmazlığın delillerindendir. Hem iman edilecek, hem de yapılan amel Allah'a has kılınacaktır. İman olmadan amelin kabul olmadığı gibi, Allah için halis kılınmayan amelin de kabul olmayacağı, bilakis bunun kişinin aleyhine olduğu belirtiliyor.

---

[78] Ebu Davud et-Tayalisi (2110) Beyhaki Şuab (1/46) bkz.: İbni Ebi Şeybe (11/48, 13/229) İbni Ebi Şeybe İman (110)
[79] Ahmed (3/438, 440) Tirmizi (2521) Hakim (2/164) Beyhaki Şuab (1/47) hasendir.
[80] Beyhaki Şuabu'l-İman (1/49)
[81] Ebu Ya'la (12/6965) Ahmed (6/120) Ebu Avane (1/100) Hakim (2/405) Ebu Nuaym Hilye (3/278) Heysemi Mecmau'z-Zevaid (1/118) sahihtir.

İMAN İLE İSLAM ARASINDAKİ FARK:

Her iman, İslâm sayılır; ama her İslâm, iman sayılmaz.

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: “**Bedeviler "îman ettik" demektedirler. (Ey Muhammed!) De ki: "Siz îman etmediniz. Fakat islam olduk, deyin. Çünkü îman, henüz kalblerinize girmedi.**”(Hucurat 14)

Seleften bir grup iman ve İslam kelimelerinin tek manayı ifade ettiğini belirtmişlerdir.

Allah Teala buyuruyor ki; “**Allah nezdinde hak din İslâm'dır.**”(Al-i İmran 19)

“**Allah’a iman ettik” deyiniz**” İşte bunu söylememiz İslamdır. Allah Teala, Lut kıssasını anlatırken buyuruyor ki; “**Bunun üzerine orada bulunan müminleri çıkardık. Zaten orada müslümanlardan, bir ev halkından başka kimse bulmadık.**”(Zariyat 35,36)

Allah Azze ve Celle, bu ayette, bir defasında; “müminler” ve diğerinde “Müslümanlar” diye onları isimlendirmiştir. Burada kastedilen, onların başka dinlerden ayrılmasıdır. Doğrusu iman ve İslam; tek bir dinin iki ismidir. İslam’ın hakikati; teslimiyet, imanın hakikatinin ise tasdik olmasına rağmen, hakikatlerindeki farklılık, bunların tek bir dinin ismi olmalarına mani değildir. Mesela Arap dilinde yağmur hem; “gays (bol, bereketli yağmur)” hem de; “matar (sağanak yağış)” kelimeleriyle ifade edilir. Fakat her ikisinin hakikatleri de birbirinden farklıdır.

Abdullah b. Abbas radıyallahu anhuma'nın rivayetine göre, "Abdulkays kabilesinin heyeti Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'e geldiği vakit:

“Bize kesin, açık bir amel emret, onu geride bıraktıklarımıza da öğretelim. Ve bizi cennete götürsün" dediler.

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem de onlara dört emir ve dört yasakta bulundu: Önce tek olan Allah Teâla'ya imanı emretti ve sordu:

"**İman nedir biliyor musunuz**?"

"Allah ve Resûlü daha iyi bilir!" dediler. Açıkladı: **Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şehâdet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, Ramazan orucu tutmak, harpte elde edilen ganimetten beşte birini ödemenizdir**.”[82] Bu kaplar içersinde içki yapılmak için kullanılıyordu. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bu hadiste, kelime-i şehadeti “iman” diye isimlendirmiştir. Şu hadiste ise “İslam” diye isimlendiriyor;

“Ömer İbnu'l-Hattâb (radıyallahu anh)’den; “Ben Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'in yanında oturuyordum. Derken elbisesi bembeyaz, saçları simsiyah bir adam yanımıza çıkageldi. Üzerinde, yolculuğa delalet eder hiçbir belirti yoktu. Üstelik içimizden kimse onu tanımıyordu da. Gelip Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'in önüne oturup dizlerini dizlerine dayadı. Ellerini bacaklarının üstüne hürmetle koyduktan sonra sormaya başladı:

“Ey Muhammed! Bana İslâm hakkında bilgi ver!” Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) açıkladı:

"**İslâm, Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehâdet etmen, namaz kılman, zekât vermen, Ramazan orucu tutman, gücün yettiği takdirde Beytullah'a haccetmendir**." Yabancı: "-Doğru söyledin" diye tasdîk etti. Biz hem sorup hem de söyleneni tasdik etmesine hayret ettik.

Sonra tekrar sordu: "Bana iman hakkında bilgi ver?"

---

[82] Buhârî (İman 40, İlm 25, Mevâkîtu's-Salât 2, Zekât 1, Farzu'l-Hums 2, Mevâkıb 4, Meğâzî 69, Edeb 98, Haberi'l-Vâhid 5, Tevhîd 56) Müslim (İmân 23, 24, 25 (17) Ebu Dâvud (3692) Tirmizî (2614) Nesâî (8/120) Beyhaki (4/199, 8/300, 303) Şuabu’l-İman (1/51) İbni Huzeyme (307, 2245-46) Begavi Şerhu’s-Sünne (1/44)

Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) açıkladı: "**Allah'a, meleklerine, kitablarına, peygamberlerine, âhiret gününe inanmandır. Kadere yani hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna da inanmandır.**" Yabancı yine: "Doğru söyledin!" diye tasdik etti. Sonra tekrar sordu:

"Bana ihsan hakkında bilgi ver?"

Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) açıkladı: "**İhsan Allah'ı sanki gözlerinle görüyormuşsun gibi Allah'a ibadet etmendir. Sen O'nu görmesen de O seni görüyor.**"

Adam tekrar sordu: "Bana kıyamet(in ne zaman kopacağı) hakkında bilgi ver?"

Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) bu sefer: "**Kıyamet hakkında kendisinden sorulan, sorandan daha fazla birşey bilmiyor!**" karşılığını verdi.

Yabancı: "Öyleyse kıyametin alâmetinden haber ver!" dedi. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) şu açıklamayı yaptı:

"**Köle kadınların efendilerini doğurmaları, yalın ayak, üstü çıplak, fakir davar çobanlarının yüksek binalar yapmada yarıştıklarını görmendir.**"

Bu söz üzerine yabancı çıktı gitti. Ben epeyce bir müddet kaldım. Peygamber (aleyhis salâtu ves selâm) Ey Ömer, sual soran bu zatın kim olduğunu biliyor musun? dedi. Ben:

"Allah ve Resûlü daha iyi bilir" deyince şu açıklamayı yaptı:

"**Bu Cebrail aleyhisselâmdı. Size dininizi öğretmeye geldi.**"

Müzeyne veya Cüheyne kabilesinden bir adam sordu: "Ey Allah'ın Resûlü, hangi işi yapıyoruz, olup bitmiş (levh-i mahfuza kaydı geçmiş) bir işi mi, yoksa (henüz levh-i mahfuza geçmemiş) şu anda yeni başlanacak olan bir işi mi?" Resûlüllah (aleyhissalâtu vesselâm):

"**Olup biten bir işi**" dedi.

Adamcağız -veya cemaatten biri- yine sordu: Öyleyse niye amel edilsin ki? Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) şu açıklamada bulundu:

"**Cennet ehli olanlara cennetliklerin ameli kolaylaştırılır, ateş ehli olanlara da cehennemliklerin ameli kolaylaştırılır.**"[83]

İmam Beyhaki der ki; "Şehadet kelimesi bu hadiste "İslam" diye isimlendirilmiştir. Önceki hadiste ise "iman" diye isimlendirilmiştir. Bu da, tek bir şeyin iki isim aldığını gösteriyor. Ancak bu hadiste imanın "tasdik olduğu, İslam'ın ise onun alameti olduğu belirtiliyor. Tıpkı bu ikisinin "ihsan"dan ayrı tutulması gibi. Eğer iman ve İslam; ihsan oluyorsa, ihsan; "ihlas" ile açıklanır ve imanda yakin hasıl olur. Allahu a'lem."[84]

Abdullah İbnu Ömer İbni'l-Hattâb (radıyallahu anhuma)'dan; "Ben Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'i işittim, şöyle buyurmuştu:

[83] Müslim (İman 1, (8) Nesâî (8/97, 101) Ebu Dâvud (4695) Tirmizî (2613) Beyhaki Şuab (1/52) Ahmed (1/27) Abdullah Bin Ahmed es-Sünne (s.14, 120, 121) İbni Mace (63) İbni Huzeyme (2244) İbni Hibban (mevarid-16) Beyhaki (10/203) Ebu Hanife Müsned (1/174) Esfahani Tergib (132) Darekutni (2/282)
[84] Şuabu'l-İman (1/53-54)

"İslâm beş esas üzerine bina edilmiştir: Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehâdet etmek, namaz kılmak, oruç tutmak, Kâbe'ye haccetmek, Ramazan orucu tutmak".[85]

Bu rivayette beş rükün "İslam" diye isimlendirilmiştir. Şu rivayette ise iman diye isimlendiriliyor;

Yezid es Sekseki'den; "Medine'ye geldim ve Abdullah Bin Ömer radıyallahu anhuma'nın yanına girdim. Iraklı birisi ona;

"Ey Ebu Abdurrahman! Neden Allah yolunda savaşmıyor da, hac ve umre yapıyorsun?" o da dedi ki;

"Sana yazıklar olsun! Şüphesiz iman beş şey üzerine kurulmuştur; Allah'a kulluk etmen, namaz kılman, zekat vermen, Beyt'i haccetmen ve Ramazan orucunu tutman. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem böyle buyurdu. Bunlardan sonra cihad da güzeldir."[86]

Beyhaki der ki; "Allahu a'lem bunu söylemekle, cihadın farzı ayn değil, farzı kifaye olduğunu kasdetmiştir.

Amr Bin Abese radıyallahu anh'den; "Birisi Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e geldi ve;

"İslam nedir?" diye sordu. Buyurdu ki;

"**Kalbini Allah'a teslim etmen, Müslümanların senin dilinden ve elinden selamette olmasıdır**."

"Hangi İslam efdaldir?"

"**İman**"

"İman nedir?"

"**Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ölümden sonra dirilişe inanmandır**."

"Hangi iman efdaldir?"

"**Hicret**"

"Hicret nedir?"

"**Kötülükleri terk etmendir**."

"Hangi hicret efdaldir?"

"**Cihad**"

"Cihad nedir?"

"**Kafirlerle karşılaşınca onlarla savaşmandır**. (diğer rivayette şöyle geçer; "**Düşmanla karşılaştığında korkmadan ve haddi aşmadan savaşmandır**.") sonra Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki;

---

[85] Buhârî (İman 1) Müslim (İman 22) Nesâî (9/107-108) Tirmizî (2609) Ahmed (2/26, 93, 2/120) Beyhaki (1/358, 4/81, 199) Şuabu'l-İman (1/54) İbni Abdilberr et-Temhid (9/236) İbnu Huzeyme (308-309).
[86] Müslim (1/45) Beyhaki Şuabu'l-İman (1/55)

“**İki amel vardır ki** – orta parmağı ile işaret parmağını göstererek – **şu ikisi gibi bir arada yapan dışında en üstün amellerdir; kabul edilmiş hac ve Umre**”[87]

Abdullah b. Ubeydullah b. Umeyr'in babasından, onun da dedesinden rivayetine göre Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e:

“İslam nedir?” diye sorulunca:

“**Yemek yedirmek, güzel konuşmak**” buyurmuştur.

“İman nedir?” diye sorulunca da:

“**Musamahalı olmak ve sabırdır**” buyurdu.[88]

Zahiri amelleri ve itikadı; “İslam kalbini Allah'a teslim etmendir” kavli düzenliyor. “**Müslümanların senin dilinden ve elinden selamette olmasıdır**” kavli; zahiri muameleleri ıslah ediyor. Sonra iman hakkında, İslam'ın en faziletlisi olduğu açıklanıyor. Bu da; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve dirilişe iman etmek ile açıklanıyor.

Burada kastedilen; gaybe iman etmenin, görülen şeye iman etmekten üstün oluşudur. Bu, Allah Teala'nın şu kavline uygundur; “**Onlar gaybe iman ederler**.”(Bakara 3) bu ayet, gaybe iman eden müminleri övmektedir. Allah ve resulü tarafında bildirilen gaybe, tasavvuf ehlinin ve cincilerin iddia ettikleri gayba değil!

Sonra itikadın ve bütün amellerin iman oluşu; “**imanın en üstünü hicrettir**” kavliyle açıklanıyor. Böylece bütün taatlerin İslam olduğu gibi, aynı zamanda iman oluşu da ifade ediliyor. İslam; Allah'ın zahiri ve Batıni emirlerine boyun eğmek, Allah'ın kulları için razı olduğu ameller ile O'na yaklaşmaktır.

Ebu Hureyre radıyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “**Şüphesiz İslam'ın sınırları ve yol işareti gibi işaretleri vardır. bunlar; Allah'a iman etmen, hiçbir şeyi O'na ortak koşmaman, namazı kılman, zekatı vermen, Ramazan orucunu tutman, Beyt'i haccetmen, iyiliği emretmen, kötülüğü yasaklaman, evine girdiğinde ailene selam vermen, kavminin yanına uğradığında onlara selam vermendir. Kim bunlardan birini terk ederse islam'ın hisselerinden birini terk etmiş olur. Kim onların tamamını terk ederse İslam'ı arkasına atmış olur**.”[89]

Abdullah Bin Mesud radıyallahu anh'den; “Birisi; “Ey Allah'ın rasulü! Allah bizleri cahiliyedeki yaptıklarımızdan sorumlu tutar mı?” diye sordu. Buyurdu ki;

“**Kim İslam'da güzel ameller işlerse, cahiliyedeki yaptıklarından sorumlu tutulmaz. Kim de İslam'da kötülükler işlerse hem önceki hem de sonraki amellerinden sorumlu tutulur**.”[90]

Böylece, iman ettikten sonra işlenen taat; iman adını alırken, küfürde işlenen günah ise; küfür adını alıyor. Kafir, Müslüman olduğu zaman, İslam onun küfrünü iptal ediyor. İslam'da güzel ameller işlerse, bu taatler onun küfür halinde iken işlediği günahları iptal ediyor. Eğer İslam'da güzel ameller işlemezse, işte o işlediği günahlar öylece kalır. Bu yüzden İslam'da işlediği kötülükler ile beraber, Müslüman olmadan önce işlediği kötülüklerden de sorumlu olur.

Bu hadis şunu da belirtiyor ki; Müslüman olmadan önceki terk edilen oruç ve namazlar, şayet İslam'da oruç tutulur ve namaz kılınırsa, kaza edilmesi gerekmez. Müslüman olup bunları yapınca,

[87] sahih. Ahmed (4/114) Taberani, Dimyati Matcaru'r-Rabih (705) Beyhaki Şuab (1/55)
[88] Elbani sahih demiştir. Ravileri güvenilirdir. Ancak el-Hasen “an'ane” ile rivayet etmiştir. Lakin bunun Amr b. Abese radıyallahu anh hadisinden şahidi vardır: Ahmed (4/385) Ubade b. Samit radıyallahu anh'den başka bir şahidini: Ahmed (5/318-319) rivayet etmiştir. Bkz.: İbn Ebi Şeybe el-İman (s.18)
[89] Elbani; Buhari ve Müslimin şartlarına göre sahihtir dedi. bkz.: Ebu Ubeyd; el-İman (s.11)
[90] Buhari (9/18) Müslim (1/111) İbni Mace (4242) Beyhaki (9/23) Beyhaki Şuab (1/57) Ahmed (1/379, 409, 431, 462) Esfahani Tergib (142)

daha önce terk ettikleri sakıt olur. Eğer Müslüman olduktan sonra namaz kılmaz ve oruç tutmazsa, yapmadığı bu amellerden, öncekilerden ve sonrakilerden sorumlu olur.

Ebu Said el-Hudri radıyallahu anh'den; "Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurdular:

"**Bir kul İslâm'a girer ve bunda samimi olursa, daha önce yaptığı bütün hayırları Allah, lehine yazar, işlemiş olduğu bütün şerleri de affeder. Müslüman olduktan sonra yaptıkları da şu şekilde muâmele görür: Yaptığı her hayır için en az on misli olmak üzere yedi yüz misline kadar sevap yazılır. İşlediği her bir şer için de, -Allah affetmediği takdirde- bir günah yazılır.**"[91]

Hafız İbn Receb'in[92] iman ve islama dair Selefin sözlerini şu şekilde cem eder:

"Bu iki kelime tek başlarına kullanıldığında tek manayı ifade ederler ve biri diğerinin de anlamını ifade eder. İkisi birlikte zikredildiğinde ise iman; kalbe ait tasdiki, İslam ise azaların amellerini ifade eder. Din; iman ve islamın bir araya gelmesidir. Allah en iyi bilendir."

Sonra şöyle der: "Bu ayrım yapma seleften birçoğundan nakledildi. Bunlardan bazıları: Katade, Davud b. Ebi Hind, Ebu Cafer el-Bakır, ez-Zühri Hammad b. Zeyd, İbni Mehdi, Şüreyk, İbni Ebi Zi'b, Ahmed b. Hanbel, Ebu Hayseme ve Yahya b. Main... Zikrettiğimiz bu açıklamayla ihtilaf ortadan kalkar, denilir ki: İslam ve iman tek başına zikredildiği zaman o zaman ikisi arasında fark yoktur, iki isim birlikte zikredilirse, ikisi arasında fark olur. İkisi arasındaki farkın hakikati de: İman kalbin tasdiki, ikrarı ve marifetidir. İslam ise kulun Allah'a teslim olması ve boyun eğmesidir."[93]

---

[91] Buharî (İman 31) Nesâî (8/105) Beyhaki Şuab (1/58)
[92] Bkz.: Camiu'l-Ulum ve'l-Hikem (s.34)
[93] İbn Receb; Camiu'l-Ulum ve'l-Hikem (s.34)

İMANDA İSTİSNA

İlim ehli arasında "imanda istisna" ifadesi ile kastedilen şey: "İnşaallah müminim" demektir.

İmanda istisna konusunda, bunun haram olduğu, vacip olduğu ve caiz olduğu olmak üzere üç görüş zikredilmiştir.

Mürcie, Cehmiyye ve benzer fırkalar imanda istisnayı, haram görmüşlerdir. Onlara göre kişi, rabbi tasdik etmesi gibi, kalbinde olanı bilir ve onlardan biri "Muhakkak ki ben, iki şehadet kelimesini söylediğimi bildiğim gibi, fatihayı okuduğumu bildiğim gibi, Rasulullah'ı sevdiğimi bildiğim ve Yahudilerle Hıristiyanlara buğzettiğimi bildiğim gibi mümin olduğumu biliyorum. O bakımdan "ben mü'minim" demem, "ben müslümanım" demem; "şehadeti söyledim", "fatihayı okudum" dememe benzer.

Aynı şekilde yahudi ve hıristiyanlara buğzediyorum demem ve bunun gibi, benim bildiğim ve kesin olduğundan emin olduğum mevcut diğer hususları söylememe benzer. Nasıl ki bir kimsenin "İnşaallah ben fatihayı okudum" demesi caiz değilse, "İnşaallah ben müminim" demesi de caiz değildir. Kim imanda istisna yaparsa o bu konuda şüphe ediyor demektir ve onlara şekkake (Şüpheciler) denir" diye iddia etmişlerdir.

Kadı Ebu Ya'la ve diğer bazı ilim ehline göre, mutlak olarak "Ben müminim" denilemez, istisna yapmak vaciptir. Bu alimler şu delillerle bu hususu açıkladılar:

Şayet "Ben müminim" demek caiz olsaydı, "ben cennetliğim" demek de caiz olurdu. Zira Allah müminlere cenneti vaad etmiştir. Bir kimseye kesin olarak cennetin vaad edilmesi caiz değildir. Zira bunda iman üzere ölmek şartı vardır. Bunu da Allahtan başka kimse bilemez. Birisi İbn Mesud radıyallahu anh'ın yanında "Ben müminim" deyince, o da:

"Şu mümin olduğunu iddia ediyor. Sorun bakalım cennette mi yoksa cehennemde mi?" sorduklarında "Allah bilir" dedi. Bunun üzerine Abdullah b. Mesud radıyllahu anh şöyle dedi:

"İşin sonunu Allaha bıraktığın gibi başını da Allaha bıraksan olmaz mı?" Yani bir kişi ben mü'minim dediği zaman bunun anlamı "ben cennetliğim" demek gibidir. Elhamdülillah ben Müslümanım demek İslam'dır, inşallah mü'minim demek iman. Mutlak olarak "müminim" demek, kamil iman sahibi olduğunu iddia etmek demektir. Bunu söyleyen kimse ise bunu bilemez. Nitekim Ebu'l-Aliye şöyle demiştir:

"Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabından otuz kişiye yetiştim. Hepsi de kendileri hakkında nifaktan korkarlardı ve "İmanım cibrilin imanı gibidir" demezlerdi. Bir kimsenin imanından haber vermesi, bilmediği bir şeyi haber vermesi demektir.

Sa'd b. Ebi Vakkaas radıyallahu anh'den: Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem askere bazı şeyler taksim etti. Ben: "Ey Allah'ın rasulü! filâna da ver; çünkü o mü'mindir" dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem: "**Yahud müslimdir**." buyurdu. Ben sözümü üç defa tekrarladım. O da bana üç defa: "**Yahud müslimdir**." diye red cevabı verdi. Sonra: "**Ben -kendimce başkası daha lâyık olduğu halde - bazen bir adama sırf Allah onu yüzü üstü cehenneme atmasın endişesi ile bir şeyler veriyorum**." Buyurdu.[94]

Bir kimsenin "Ben müminim" demesi kendisini tezkiye etme anlamı da taşır. Halbuki Allah Azze ve Celle: "**Kötülük yapanları, işledikleriyle cezalandırmak ve bazı küçük günâhlar dışında günâhların büyüklerinden ve hayasızlıklardan sakınıp iyilik edenleri de daha güzeliyle mükâfatlandırmak için göklerde olan ve yerde bulunan her şey Allah'a aittir. Şüphesiz Rabbının bağışlaması çok geniştir. Sizi topraktan yaratması ve analarınızın karnında bir cenîn iken size şekil vermesi itibariyle sizi en iyi o bilir. Bu sebeple kendinizi siz temize çıkarmayın; O, sakınan kimseyi daha iyi bilir.**"(Necm 31-32) buyurmuştur.

[94] Muslim (150)

Bu konuda en sahih görüş ise imanda istisna yapmanın vacip olmaksızın caiz olduğudur. Bu kavil, ashabı hadis, İbn Mesud[95] ve ashabı, Sevri[96], Kufe ulemasının çoğunluğu, Yahya b. Said el-Kattan[97], Ahmed b. Hanbel[98] ve diğer bazı din imamlarının da görüşüdür. İstisna yaptıkları onlardan tevatür ile nakledilmiştir.

Fakat bütün bunlar arasında: "Bizler ölüm esnasındaki hâl sebebiyle istisna yapıyoruz, iman da kulun vefat esnasında bulunduğu ve kendisi ile rabbinin huzuruna vardığı halin adıdır" diyen kimse yoktur. Aksine bu imamlar istisnanın ancak ve ancak imanın farz olan şeyleri yapmayı da ihtiva ettiğinden dolayı yapıldığını açıkça ifade ederlerdi. O bakımdan bu konuda kendi lehlerine şahitlik etmiyorlardı. Nitekim birr ve takva sahibi olduklarına dair de tanıklıkta bulunmuyorlardı. Çünkü bu bilmedikleri bir husustur. Ayrıca bu bilgi sahibi olmaksızın kendi kendilerini tezkiye etmeleridir.

İmam Ahmed'den nakledilen bir rivayete göre onun imanda istisna yapmayı müstehap gördüğü de anlaşılmaktadır: Hallal "Kitabü's-Sünne" de şöyle demektedir: Bizlere Süleyman b. Eş'as -yani Ebû Davud Sicistanî- anlatarak dedi ki: Ben Ebû Ahmed b. Hanbel'i dinledim: Bir adam ona:

"Bana sen mü'min misin?" diye soruldu. Ben de

"Evet" dedim. Peki bu hususta benim için bir vebal söz konusu mudur? İnsanlar, ya mü'min, ya da kâfir değil midir?" dedi. Bunun üzerine İmam Ahmed hiddetlendi ve şöyle dedi:

"Bu "irca" yapanların (Mürcie'nin) sözüdür. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

وَآخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ اللَّهِ

"**Diğerleri ise Allah'ın emrine bırakılmıştır.**" (Tevbe, 106) Daha sonra imam Ahmed şöyle der:

"Peki, iman söz ve amel değil midir?" Adam ona "evet" deyince, imam Ahmed sorar:

"Biz sözü yerine getirdik mi?" Adam "evet" dedi. İmam Ahmed tekrar sordu:

"Peki, ameli yerine getirdik mi?" diye sorunca adam "hayır" dedi. Bu sefer imam Ahmed şöyle dedi:

"Peki, durum böyle olduğuna göre kişinin inşaallah diyerek istisnada bulunmasını nasıl ayıplayabilirsin?"[99]

Seleften bazısı imanda istisnayı vacip görürken bazısı da caiz veya müstehap görmüştür. Ama imanda istisnayı haram saymak bir bidat olarak ortaya çıkmıştır.

---

[95] El-Esbahani el-Hucce Fi Beyani'l-Mahacce (410)
[96] Abdullah b. Ahmed es-Sunne (610)
[97] A.g.e (605)
[98] El-Hallal es-Sunne (3/593)
[99] El-Hallal es-Sünne (3/597)

İMANI BOZAN DURUMLAR

Hafız Ahmed b. Hakemî'nin İ'lamu's-Sunneti'l-Menşure eserinde: İmanın zıddı küfürdür, nasıl ki iman; dalları olan bir kök ise, küfür de dalları bulunan bir köktür. Küfrün esası da, kökü de büyüklenmeyi ve isyanı gerektiren inat ve başkaldırmadır. Buna göre bütün itaatler imanın dallarıdır. Bundan dolayı Kur'an ve Sünnetin naslarında bu itaatlerin birçoğuna iman adı verilmiştir. Bütün masiyetler (günahlar) de aynı şekilde küfrün dallarıdır. Bu anlaşıldığı takdirde küfrün iki türlü olduğu da açığa çıkmış olur. Birincisi büsbütün imandan çıkaran büyük küfürdür. Bu kalbin sözüne ve ameline veya onlardan birisine aykırı düşen küfürüdür. Diğeri ise imanın kemali ile bağdaşmayan fakat bununla birlikte mutlak imana aykırı düşmeyen, yani imanı tamamen iptal etmeyen, kişiyi İslam dairesinin dışına çıkartmayan küçük küfürdür. Bu kalbin sözüne de ameline de aykırı olmayan ama bununla da bağdaşmayan amelî küfürdür.

İmanın söz ve amel olduğunu açıkladık. İman kalbin ve dilin sözü ile kalbin ameli ve azaların amelidir dedik.

Kalbin sözü; tasdik etmektir.
Dilin sözü; İslam sözünü ifade etmektir. Yani; "Ben Müslümanım" demek veya kelimeyi şahadeti söyleyerek dile getirmektir.
Kalbin ameli; niyet ve ihlastır.
Azaların ameli; Azalarla yerine getirilmesi gereken fiilleri yerine getirmektir.

Bu dört hususun tamamı, yani kalbin sözü ve ameliyle. Dilin sözü ve azaların ameli ortadan kalktığı takdirde, iman da tamamıyla ortadan kalkar. Kalbin tasdiki ortadan kalkacak olursa geride kalanların da faydası olmaz. Tıpkı münafıkların ibadetleri, cihatları vb. gibi. Çünkü kalbin tasdik etmesi ve inanılması gereken hususlara inanmak, bu amellerin fayda vermesi için, olmazsa olmaz şarttır.

Mesela bir kimsenin Allah'ın isim ve sıfatlarını veya Allah'ın rasulleriyle gönderip kitaplarında indirdiği herhangi bir hususu yalanlaması buna örnektir.

Doğruluğuna itikat etmekle birlikte kalbin ameli ortadan kalktığı takdirde ehli sünnetin icma ile kabul ettiği görüş; bunun ortada kalkmasıyla beraber imanın da ortadan kalkacağı ve artık kalbin amelinin yokluğu halinde, tasdik etmenin fayda vermeyeceği şeklindedir.

Kalbin ameli ise sevmesi ve itaat etmesidir. İblis, firavun, firavunun kavmi buna örnektir. Yahudiler rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in doğru söylediğine inanıyorlardı. Hatta gizli ve açık bunu dilleriyle de ifade ederek: "O yalancı değildir, fakat biz ona uymayız ve ona iman etmeyiz" diyen ve tasdiklerinden yararlanamayan müşriklerin durumu da tıpkı bunun gibidir.

Küfrün Çeşitleri

Şimdi kişiyi İslam dairesinin dışına çıkaran küfrün bir takım çeşitlerini görelim. Bunlar dört çeşittir:

1. Cehalet küfrü, bilgisizlik ve yalanlama küfrü
2. Cuhud; inkar etmek
3. İnat ve istikbar (büyüklenme)
4. Münafıklık küfrü

Kureyş kafirlerinin çoğunda, onlardan önce de Yüce Allah'ın haklarında şu ayetleri indirdiği diğer ümmetlerde görünen gizli ve açık küfürdür. Mesela: **Onlar, Kitab'ı ve peygamberlerimize gönderdiklerimizi yalanlayanlardır. Onlar yakında (gerçeği) anlayacaklar!** (Mu'min 70) Onlardan bulunan yalanlama zikrediliyor ve bir de Allah Azze ve Celle "yakında bilecekler" diyor, burada bir bilgisizlikten bahsediyor Allah Azze ve Celle. Ama onlar peygamberin getirdiği şeyi biliyorlar ve yalanlıyorlardı. Onlarının

bilgisizlikleri; sözlerinin, yalanlamalarının ve ortaya koydukları fiillerinin neticesini, neyle karşılaşacaklarını, karşılaşacakları şeyin boyutunu bilmemeleridir. Böyle bir bilmemezlik kişiye mazeret olmuyor ama yaptıklarının şirk olduğunu biliyorlardı, şirk olmasına rağmen buna devam ediyorlardı. Hatta atalarını delil getiriyorlardı, “Biz atalarımızı bu yolda bulduk, senin yüzünden terk mi edeceğiz?” diyorlardı.

Ondan sonra Araf suresinin 199. ayetinde “...**cahillerden yüz çevir**.” buyruluyor. Burada Allah Azze ve Celle`nin cahil dediği kimseler şirklerini, şirk koştuklarını bilen kimseler. Mesela Zumer suresinin 3. ayetinde kendilerine bir takım dostlar edinenler ne diyorlar? “**Onlara, bizi sadece Allah'a yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz, derler**”. Yani ibadet ettiklerinin farkındalar ve bunu da itiraf ediyorlar zaten.

Peygamberler ise müşriklere ne diyorlar? “İbadet sadece Allah'ın hakkıdır başkasına yönlendirmeyin” diyorlardı. Dava, mücadele bunun üzerineydi. Allaha inanç var, Allaha iman var ama ibadetin sadece Allah’a yönlendirilmesinde problem vardı. Onlar ne diyorlardı? Melekler olsun, Cinler olsun, Yıldız olsun, Ay olsun veyahut Salih kimseler olsun hatta peygamberler olsun, bunlar dinde belli mertebelerde oldukları için “Allah bunlara yetki vermiştir, yetki verdiyse bunlara ibadet de edilir” demişlerdir. Ve: “Biz onlara ibadet ediyoruz, onlara ibadet etmemiz Allah’a ibadetin tamamındandır” diyerek hiç bir delilleri olmadığı halde bunu yerine getiriyorlardı.

Peygamberler ise buna karşı çıkıyorlardı. Onlar ibadet ettiklerinin farkındaydılar, bugünkülere ise bu ayeti hatırlattığımız zaman ne diyorlar? “Biz onlara ibadet etmiyoruz ki” diyorlar. İşte bu kendilerine tekfire mani olan bir cehaletten kaynaklanıyor, çünkü yaptıkları şeyi Allah’tan ve Resulden olduğuna inandıkları için yapıyorlar. Ya bir ayeti hatalı tevil ederek yahut – sahih olanını tevil ederek ya da zayıf ve uydurma rivayetleri delil getirerek - bir hadise dayandıklarını öne sürüyorlar! Allah'ın ve resulünün meşru kıldığını zannettikleri bir şeye dayanarak yapıyorlar. Çünkü kendileri La ilahe illallah sözünü söylemekle diğer bütün batıl dinlerden teberri etmişler, “biz Müslümanız” demişler “Hiristiyanlığı da, Yahudiliği de, Demokarasiyi de, şunu da bunu da hepsini de reddediyoruz. Allah'ın Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem gönderdiği dinin dışında tüm dinlerden uzaklaşıyoruz, benim dinim İslam'dır. Benim dinimde Allah ve resulünün sünnetine uymak vardır” diyorlar!.

Lafzen bunu söylüyor buna inkıyad ediyor, kalbinden bunu tasdik ediyor ama uygulama boyutunda hata ediyor! Fiil şirk veya küfür olmakla beraber, bu kasıtlı bir şirk veya küfür değil. Bu toplumda tevhide muhalif davranan insanların çoğu hem de İslami cemaat dediğimiz, İslam adına mücadele eden kimseler bunlar. Yani adamlar Allah için mücadele etmek istiyor, din için mücadele etmek istiyor, bilmeden yapıyorlar. Şayet bunlar tıpkı Mekke’li müşrikler gibi bilerek yapsalardı, getirdiklerinin ataları taklitten ibaret olduğunun farkında olsalardı, bunda direnmezlerdi. Bunlar “La ilahe illallah” sözüyle yaptıklarının çelişkili olduğunun farkında değiller. Mekke’li müşrikler ise bunun farkındaydı, atalarının hatırına biz bu yolu böyle bulduk biz buna uyarız diyorlardı.

Neml süresinin 83-84 ayetinde şöyle buyruluyor: “**Ayetlerimizi yalan sayanlardan bir cemaat toplarız da onlar toplu olarak (hesap yerine) sevk edilirler. Nihayet, geldikleri zaman Allah buyurur: Siz benim âyetlerimi, ne olduğunu kavramadan yalan saydınız öyle mi? Değilse yaptığınız neydi?**” Devamında yine bu manada ikazlarda bulunuyor Allah Azze ve Celle. Sonra Yunus suresi 39. ayetinde şöyle buyuruyor

“**Hayır, onlar, ilmini kavrayamadıkları, ve tevili kendilerine gelmemiş olan bir şeyi yalanlamaktadırlar**.” Şimdi ayetlerin muhatabı olan kavme baktığımızda ne üzerindeler? “Atalarımız” diyorlar, Allah’tan mı delil getiriyorlar? Değil! “Atalarımız” dediler, yani atalarını Allah'ın dininde ekleme çıkarma yapabilme pozisyonda gördüler. Böylelikle şirkin içerisine düşmüşlerdir. Bid`atler de bugün bu seviyededir. Bu yüzden Bid`atler insanların şirke adım atmasına en büyük basamak olmuştur. İnsanlar kendi görüşleri ile, kendi tercihleri ile, kendi güzel görmeleriyle dine birtakım ibadetler ekliyorlar veya çıkarıyorlar! Bid`atler bu şekilde gerçekleşiyor. Bu ayetler küfrün mahiyetini açıklıyor. Bunun yanı sıra bir çok ayet vardır ki Allah Azze ve Celle bu ayetlerde muahezenin/sorumluluğun ancak ilimden sonra olduğunu bildirir. Kişinin mes’ul olmasının ancak kendisine ulaşan bir bilgiden sonra olduğunu bildirir. Mesela fıtrat boyutunda meseleleri ele alırken, kul üzerinde fıtratın bir delili vardır; Allah'ın varlığını bir kimsenin inkar etmesi, - ister cahil olsun ister alim olsun yani bir şeyler okumuş görmüş araştırmış olsun fark etmez - Allah`ın varlığını inkar etmesi o kişiyi doğrudan kafir yapar. Ama dinle gelen, vahiyle

gelen, Peygamberin tebliği ile gelen herhangi bir meselede bir insan mazur olurken diğer insan mazur olmayabilir. Bu, tebliğin kendisine ulaşmasına bağlıdır.

Mesela Cenneti ve Cehennemi bir kişi inkar etse, "bu küfürdür" deriz. Bu mutlak bir ifade ama muayyen şahıslara geldiğimizde bir kimse vardır ki Cennet ve Cehennem hakkında ona vahiy tebliği ulaşmamıştır veyahut peygambere ulaşmamıştır, aklıyla da Cenneti Cehennemi bilemez. O sadece Allah'ın varlığını bulmuştur ve ona inanmıştır, bu kimse mazur oluyor. Cennete ve Cehenneme iman etmemesi o kimse için mazeret oluyor. O, Fıtratıyla yani aklıyla bilebileceği şeylerden sorumlu. Buna muhalefet veya muvafakat ettiğinde, Allah Azze ve Celle onu günahkar veyahut itaatkâr olarak değerlendirir.

Mesela insan, fıtratıyla yalanı çirkin görür. Başkasına yalan söylese bu hoşuna gitse bile başkasının yalan söylemesinden hoşlanmaz. Bu vicdani mesuliyettir, fıtri mesuliyettir. Bu boyut geçti, insan Peygambere muhatap oldu, Peygamberin davetine; vahyin tebliğine muhatap oldu, bu sefer vahiyden kendisine ne ulaşmışsa ondan mesul olur. Ulaşmadıklarından yine mesul olmaz. Mesela düşünün, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem birtakım davetçiler gönderiyor, bir takım bölgelere uzak diyarlara veyahut uzak diyarlardan elçiler geliyor. Peygamberden ne duyduysa onu öğreniyor gidiyor ama o gittikten sonra, bir ayet nazil oluyor ve öncekini nesh ediyor. Hükmünü ortadan kaldırıyor veyahut da yeni bir emir geliyor. Bu adam bunu bilmediği için, haber kendisine ulaşmadığı için, onunla amel edemiyor. Sonradan nazil olan bilgi akide ile ilgili bir konu da olabilir. Bu bilginin kendisine ulaşmadığı kimse, ondan sorumlu olmaz.

Umumi/genel bir ifadeyle diyoruz ki; "cehalet mazerettir". Bu umumum dışında kalan, istisna edilen; "cehaletin mazeret olmadığı yerler" var. Bu cehaletin mazeret olmadığı yerler dinde zorunlu olarak bilinmesi gereken şeylerdir. Herkesin mutlaka bilmesi gereken şeylerdir. Mesela İslam'a "La ilahe illallah" sözüyle girildiğini herkes bilir/bilmesi gerekir. İslam'a girerken Allah dışında kendisine ibadet edilen her şeyden teberri edilmesi gerektiğini herkes bilmek zorundadır. Ama bunu söylediği halde, "La ilahe illallah" dediği halde ve tağutu inkar ettiği halde Allah dışında ibadet edilenleri reddettiği halde bir kimse ibadetin anlamları konusunda yaptığı şeylerin bazısının ibadet olduğunu bilmeyebilir.

Veyahut tevhidi bozduğunun farkında olmayabilir. Tıpkı Zatu Envat olayına muhatap olan kimseler gibi. Bu kimseler La ilahe illallah demiş, sonra ne yapmışlar? İslam`a girmişler, bu bilgileri, yani "La ilahe illallah"la İslam`a girdikleri ve tevhide dahil bazı bilgileri, onların Müslüman olmasına, Müslüman hükmü verilmesine yetmiş ama, bilgide "La ilahe illallah" sözünün tüm manalarını bilme hususunda eksik kaldıkları Zatu Envat olayıyla ortaya çıkmıştır! Burada önemli olan onların bilgilerinin eksik olmasının, kendilerinin "Müslüman" olmalarına engel olmamasıdır.

Hatta Ahmed bin Hanbel`in sahih bir tarikle rivayetinde bir takım kavim "Ey Allah'ın resulü biz ancak iki vakit namaz kılarız" diyorlar, Allah resulü onlardan kabul ediyor fakat onlar dini anlayınca, imanı içince, beş vakit namaz kılmadan edemez hale geldiler! Allah resulü onlara imanı anlamaları için böyle bir fırsat vermişti. İmanı anladıkları zaman İslam onlarda zuhur etmeye başlamış, beş vakiti tam kılmaya başlamışlardı. Zatu Envat olayında ise Allah resulü onların yaptıklarını şirk olduğunu, ilah kelimesini doğru anlamadıklarını, eksik anladıklarını belirtiyor. Fakat onlar eksik anlamalarına rağmen ilk defa "La ilahe illallah" dediklerinde Allah Resulü onlardan bu sözü kabul etmişti. Yani bilmede eksikliğe rağmen islamın kabulü var. Biz bu eksiklikleri bilemiyoruz, yani bir kimse "La ilahe illallah" dedi, Müslüman oldu, "ben Müslümanım" dedi. Biz: "Dur bakalım sen La ilahe illallah`ın şu ve şu manalara geldiğini, "La ilahe illallah"`ı şu ve şu fiillerin ortadan kaldırdığını biliyor musun?" diye onun İslam'ını kabul etmemek için yani tekfir edebilmek için sorma hakkımız yok.

Bizim işimiz naslar ile vicdanları, fıtratları karşı karşıya getirmektir. Yani işin başında şu hadisi gösterelim: **"Kim namazı terk ederse kafir olur."** Ben bu hadisi okuduğumda vicdanım bana ne diyor? "Ebu Muaz! Sen namazı terk edersen kafir olursun, kendine iyi dikkat et!" Şimdi ben bu bilince vardığıma göre; kendi adıma kabullendiğim bu hükümle, karşımdakini doğrudan doğruya hükme muhatap alamıyorum. Yani "Kim namazı terk ederse.. hadisinden dolayı falan kafirdir, filan kafirdir" şeklinde hareket edemiyorum. Onu hemen naslarla karşı karşıya bırakıyor ve deliller böyle! Diyorum. Adam ne yapıyor? "O zaman bu kadar alimler söyle demiş, şu söyle demiş, bu böyle demiş, bu kadar alim yanında senin konumun nedir?", diye şüphelerini teker teker dile getirmeye başlıyor. Bu, o

kimseden kaynaklanan bir şüphe olmakla beraber, imanını iptal eden bir şüphe değil. Onun şüphesi; nasları doğru anlama hakkındaki şüphe, imanın kökündeki bir şüphe değil.

İkinci çeşit küfür: Cuhud/inkar küfrü. İçten içe hakkı bilip tanımalarına rağmen açıktan açığa hakkı gizlemek ve ona itaat etmemekle ortaya çıkan bir küfürdür. Firavun'un ve kavminin Mûsâ aleyhisselam'a küfretmeleri, Yahudilerin Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e küfretmeleri gibi. Yüce Allah Firavun ve kavminin küfürleri hakkında şöyle buyurmaktadır: ***"Kalbleri onlara inandığı halde zulümle büyüklenmeleri sebebiyle onları inkâr ettiler."*** *[en-Neml, 27/14]*

Yahudiler hakkında da şöyle buyurmaktadır: ***"İşte o tanıdıkları (peygamber) kendilerine gelince ona küfrettiler."*** *[el-Bakara, 2/89]* Bir başka yerde de şöyle buyurmaktadır: ***"Bununla birlikte içlerinden bir grup bilip durdukları halde yine de mutlaka hakkı gizlerler."*** *[el-Bakara, 2/146]* yani buradaki cuhud nasıl meydana gelmiş demek ki? Kalbin tasdiki yerinde ama dil inkar ediyor, karşı çıkıyor.

Üçüncüsü İnat ve istikbâr küfrü. Yani hakka karşı büyüklenme küfrü. Bu, hakkı kabul etmekle birlikte hakka bağlanıp, ona itaatten sonra ortaya çıkan küfürdür. İblis'in küfrü buna örnektir. Çünkü Yüce Allah onun hakkında şöyle buyurmaktadır: ***"İblis müstesna. O dayattı, kibirlendi zaten kafirlerden idi."*** *[el-Bakara, 2/34]*

İblis'in Yüce Allah'ın secde etme emrini verdiğini inkâr ve kabul etmemesi imkânı yoktur. O Yüce Allah'ın emrine itiraz etti ve bu emri verenin hikmet ve adâletine dil uzatarak şöyle dedi: ***"Ben bir çamur (parçası) olarak yarattığın kişiye secde eder miyim?"*** *[el-İsra, 17/61]*

Yine o şöyle demişti: ***"Ben kuru bir çamurdan, değişmiş ve şekillenmiş bir balçıktan yarattığın bir beşere secde edecek değilim."*** *[el-Hicr, 17/33]*

Yine şöyle demişti: ***"Ben ondan daha hayırlıyım, beni ateşten yarattın, onu da çamurdan yarattın."*** *[el-A'raf, 7/12].* Yani böylece firavunun kavmiyle veyahut Yahudilerin durumu ile iblisin durumu açıkça burada ayrıldı. "*Allah emir verdi evet ama Allah'ın emri hiç yerinde değil*" diyor bu. *Allah`ın emri yerinde değil ben bu emre uymam* demeleri gibi. Günümüzde bazılarının "*İslam'da böyle bir emir varsa ben Müslüman değilim*" demeleri gibi.

Dördüncüsü Münafıklık küfrü. Bu insanlara karşı riyakârlık olsun diye zahiren emre itaat ediyor görünmekle birlikte kalbin tasdîk etmemesi ve gerekli ameli yerine getirmemesi ile ortaya çıkar. İbn Selûl'un ve taraftarlarının küfrü ile Yüce Allah'ın haklarında şöyle buyurduğu kimselerin küfrü gibi:

"İnsanlardan öyleleri vardır ki, Allah'a ve âhiret gününe îmân ettik derler de; mü'min değildirler. Allah'ı ve mü'minleri aldatmaya çalışırlar. Ama kendilerinden başkasını aldatamazlar da yine farkına varmazlar. Kalblerinde hastalık vardır. Allah da hastalıklarını arttırdı. Yalan söyledikleri için onlara elemli bir azab vardır... Şüphesiz ki Allah her şeye kadirdir." *[el-Bakara, 2/8-20]* bunların dışında daha pekçok âyet-i kerîme bu küfür türünü dile getirmektedir.

Kişiyi dînden çıkartmayan amelî küfrün mahiyeti.

Bu, şâri'in (şerîat korucunun) herhangi bir masiyet hakkında küfür adını kullanmakla birlikte o masiyeti işleyen kişi için îmân isminin kalmaya devam ettiği her bir iştir. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu buyruklarında olduğu gibi:

"Benden sonra birbirinizin boynunu vuran kâfirlere dönmeyiniz."[100]

"Müslümana sövmek fasıklık, onunla savaşmak küfürdür."[101] Burada Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* müslümanların birbirleriyle savaşması hakkında küfür olduğu ifadesini kullanmış, bu işi yapan kimselere kâfir adını vermiştir.

---

[100] Buhârî, (8/91); Müslim, (1/58).

Diğer taraftan Yüce Allah'ın: *"**Eğer mü'minlerden iki grup birbirleriyle çarpışırlarsa onların aralarını düzeltin... Mü'minler ancak kardeştirler. O halde iki kardeşinizin arasını düzeltin.**" [el-Hucurat, 49/9-10]* buyruğunda ise Yüce Allah bu gibi kimseler hakkında îmân sahibi olduklarını ve îmân kardeşleri olduklarını belirtmiş, îmânı ve îmân kardeşliğini onlardan kaldırmamıştır.

Yine Yüce Allah kısası emreden âyet-i kerîmede şöyle buyurmaktadır: *"**Fakat kime kardeşi tarafından bir şey affolunursa artık örfe uyarak istesin ve güzellikle ödesin.**" [el-Bakara, 2/178]*

Burada Yüce Allah katil hakkında müslüman kardeşliği sıfatını kullanmış ve bu sıfatın onda bulunmayacağını belirtmemiştir. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur: "**Zina eden kişi zina ettiği vakit mü'min olarak zina etmez. Hırsızlık yapan bir kimse de hırsızlık yaptığı vakit mü'min olarak hırsızlık yapmaz. İçki içen bir kimse içki içtiği vakit mü'min olarak içki içmez. Bundan sonra ise tevbe onun önünde açıktır.**" Bir rivâyette de şu fazlalık yer almaktadır: "**Mü'min olarak öldürmez.**" Bir diğer rivâyette de: "**İnsanların değer verdikleri kıymetli bir malı da zorla almaz...**"[102] Bu hadîs-i şerif Buhârî ve Müslim'de yer almaktadır.

Bununla birlikte yine Buhârî ve Müslim'de yer alan Ebu Zer el-Ğıfari'nin rivâyeti ise şöyledir: Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "**La ilahe illallah deyip de sonra bu hal üzere ölen ve cennete girmeyecek hiçbir kul yoktur.**" Ben: Zina etse, hırsızlık yapsa da mı? diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem: "**Zina etse de, hırsızlık yapsa da**" buyurdu. Ben sözümü üç defa tekrarladım (o da tekrarladı); sonra dördüncüsünde: "**Ebu Zerr'in burnu yere sürtünse dahi...**" buyurdu.[103]

İşte bu, zina eden, hırsızlık yapan, içki içen, adam öldüren kimse hakkında tevhîde sahip olmakla birlikte "îmân" adının mutlak olarak o kimseden gitmeyeceğinin delilidir. Çünkü eğer daha önce geçen hadîslerde îmânın gitmesi kasdedilmiş olsaydı, hiçbir zaman la ilahe illallah akîdesi üzere ölen bir kimsenin bu masiyetleri işlese dahi cennete gireceği haber verilmezdi. Çünkü cennete ancak mü'min olanlar girer. O bu sözleriyle sadece îmânın eksik olacağını kastetmiş ve kemâlini nefyetmiştir. Kulun bu masiyetleri işlemesi halinde kâfir olması, bunları helal kabul etmesi halinde söz konusu olur. Bu ise bunların haram oldukları hususunda Kitâb'ı ve Rasûl'ü yalanlamayı gerektirir. Hatta bunları yapmayacak dahi olsa bunların helal olduklarına inanmakla kâfir olur. Doğrusunu en iyi bilen Yüce Allah'tır.

Soru: *"Puta secde etmek, Allah'ın Kitâb'ını küçümsemek, Rasûle sövmek, dîn ile alay etmek vb. bütün bu hususlarda görüldüğü gibi amel olarak işlenen küfürlerdir. Peki sizler küçük küfrü amelî olmakla nitelendirdiğinize göre ne diye bütün bunlar kişinin dînden çıkmasına sebeb olmaktadır?"*

Cevap; bu dört hususun ve benzerlerinin amelî küfür olmaları sadece insanlar tarafından görüldüğü kadarıyla azaların ameli ile meydana gelmelerinden ötürüdür. Ancak bunlar, kalbin niyetini, ihlâsını, muhabbetini ve Allah'ın emirlerine itaatini ve kalbin diğer bütün amellerini yok etmedikçe meydana gelmezler. Bu amellerle birlikte bunlardan hiçbir şey geriye kalmaz. Dolayısıyla bunlar her ne kadar zâhiren amelî iseler de kaçınılmaz olarak i'tikâdî küfrü gerektirmektedirler.

Bunlar ya dînden çıkan bir münafık tarafından yahut hakka gelmemekte kararlı bir inatçı tarafından yapılacak işlerdir. Tebûk gazvesinde münafıklar: *"**Küfür sözünü söylediler, müslümanlıklarından sonra kâfir oldular ve başaramadıkları bir işe de yeltendiler.**" [et-Tevbe, 9/74]*

Onlar bu davranışları ile birlikte niye böyle davrandıkları kendilerine sorulduğunda: *"**Biz sadece eğlenip şakalaşıyorduk.**" [et-Tevbe, 9/65]* diye cevap verdiler. Yüce Allah da onlara şöyle sordu: *"**De ki: 'Allah ile O'nun âyetleri ile ve Rasûlü ile mi eğleniyordunuz? Özür dilemeyin; siz îmân ettikten sonra gerçekten kâfir oldunuz.**' [et-Tevbe, 9/65-66]*

Ayrıca küçük küfrü mutlak anlamda sadece amelî olmakla nitelendirmiyoruz. Aksine beraberinde itikâdı gerektirmeyen ve kalbin sözü ve ameli ile çelişmeyen katıksız ameli kastediyoruz.

---

[101] Buhârî, (8/91); Müslim, (1/58)
[102] Buhârî, (8/13); Müslim, (1/54-55)
[103] Buhârî, (7/176, 177); Müslim, (1/66)

BÜYÜK GÜNAH İŞLEYENİN HÜKMÜ

Büyük günah işleyenin hükmü akide meselelerindendir. Bu meselede insanlar dört farklı görüş ortaya koymuştur:

Hariciler büyük günah işleyenin dünyada kafir, ahrette ebedi cehennemde olacağını iddia etmişlerdir.[104]

Mutezile'ye göre; büyük günah işleyen dünyada ne kafir ne de mümindir. İki menzile arasındadır. Ahrette ise ebedi olarak cehennemdedir.[105]

Mürcie'ye göre büyük günah işleyen kamil bir mümindir. Onlara göre iman ile beraber işlenen günahın zararı olmadığı gibi, küfür ile beraber işlenen taatin de faydası yoktur.[106]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaate göre ise; büyük günah işleyen kimseden iman ismi mutlak olarak kalkmaz ve ona mutlak olarak mümin ismi de verilmez. Biz onun imanıyla mümin, isyanıyla fasık olduğunu söyleriz. Ahretteki durumu Allah'ın dilemesine kalmıştır. Dilerse azap eder, dilerse bağışlar. Bu hususu beyan eden Ehli Sünnet imamlarından bazılarının sözleri şu şekildedir:

İmam Ahmed b. Hanbel: "Namazı terk eden kafir olmuştur. Namaz dışında amellerden herhangi birinin terki küfür değildir."

Başka bir yerde de şöyle der: "Günahlarda ısrar edip tevbe etmeyen biriyle karşılaşırsan onun akibetini Allah'a bırak. O dilerse azap eder, dilerse bağışlar."[107]

İmam İbn Batta şöyle demiştir: "Kişi imandan islama çıkar fakat islamdan ancak Allah'a şirk koşması veya Allah'ın farzlarından bir farzı inkar etmesi sebebiyle çıkar. Şayet bir farzı hafife alarak veya tembellikle terk ederse durumu Allah Azze ve Celle'nin dilemesine kalmıştır. Dilerse azap eder, dilerse bağışlar."[108]

İmam Sabuni der ki: "Ehli sünnet, mümin kimsenin, küçük olsun, büyük olsun pek çok günah işlese de bunlarla tekfir edilmeyeceğine itikad eder. Dünyadan tevbe etmeden çıksa ve tevhid ve ihlas üzere ölse onun durumu Allah Azze ve Celle'ye kalmıştır. O dilerse affeder, kıyamet gününde salim ve kazançlı şekilde, hiç cehenneme uğratmadan cennete koyar, işlediği günahlardan dolayı cezalandırmaz. Dilerse de günahlarından dolayı kıyamet gününde cezalandırır, cehennem azabıyla, müddeti kadar azap eder. Azaplandırdığı zaman onu cehennemde ebedi olarak bırakmaz, bilakis azat eder ve cehennemden çıkarır, karar diyarı olan naîm cennetine koyar."[109]

İbn Abdilberr de şöyle demiştir: "Büyük günah sahibi öldüğünde onun varacağı yer Allah'a kalmıştır. Dilerse bağışlar dilerse azap eder. Azap ederse günahı kadar eder. Affederse o, affa ve mağfirete uğrayanlardan olur."[110]

Büyük günah sahibinin akibeti konusunda Ehli Sünnet akidesinin delilleri şu şekildedir:

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: "**Ey îman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas yazıldı; Hüre karşılık hür köleye karşılık köle, kadına karşılık kadın. Bununla beraber öldürülenin kardeşi tarafından katil lehine bir şey affolunursa, artık örfe uymak ve öldürülen (taraf)e (borcu) güzellikle ödemek gerekir**."(Bakara 178)

Bu ayette Allah Azze ve Celle katile, adam öldürmek gibi büyük bir günah işlemiş olmasına rağmen iman nidasıyla hitap etmiştir. Yine Allah katili, maktulün kardeşi olarak isimlendirmiştir. Burada

[104] El-Milel ve'n-Nihal (1/124) Makalatu'l-İslamiyyin (86)
[105] Bkz.: Şerhu Usuli'l-Hamse (697) el-Milel ve'n-Nihal (1/45)
[106] Şehristani el-Milel ve'n-Nihal (1/139)
[107] Bkz.: Risaletu Abdus b. Malik Ani'l-İmam Ahmed; Tabakatu'l-Hanabile (1/243)
[108] İbn Batta eş-Şerhu ve'l-İbane (201)
[109] Es-Sabunî; Akidetu's-Selef (71)
[110] İbn Abdilberr et-Temhid (4/49)

kastedilen kardeşlik din kardeşliğidir.[111] Onları müminler diye isimlendirmiş ve birbirleriyle mukatele etmelerine rağmen kardeşlik zikrederek şöyle buyurmuştur:

وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا

“**Eğer mü'minlerden iki gurup birbirleriyle vuruşurlarsa, aralarını düzeltin**.”(Hucurat 9)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

“**Geliniz ve bana; Allah’a hiçbir şeyi şirk koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, evlatlarınızı öldürmemek, elleriniz ve ayaklarınız arasındakilere iftira etmemek, marufta bana isyan etmemek üzere biat ediniz. Kim bunlara vefa gösterirse onun ecri Allaha aittir. Kime bunlardan biri isabet eder de dünyada onunla cezalandırılırsa bu ona kefaret olur. Kime bunlardan bir şey isabet eder de, Allah onu örterse onun durumu Allah’a aittir. Dilerse cezalandırır, dilerse affeder.**”

Sahabe dedi ki: “Bu şartlar ile biat ettik.”[112]

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem zamanında zina, hırsızlık ve içki içme gibi günahlardan dolayı hadler uygulanmış, fakat bunları işleyenlere kafir hükmü verilmemiş, onlarla Müslümanlar arasındaki dostluk ilişkileri de koparılmamıştır.

Büyük günahların neler olduğu konusunda ilim ehli değişik görüşler ortaya koymuşlardır. Fakat alimlerin, büyük günahların tarifi hususunda ittifak ettikleri bir nokta var; Hakkında zecr, cezalandırma lanet, ceza gibi tehditler içeren günahlar, Kebair/büyük günah olarak isimlendirilmiştir. Bazısı sadece had cezası olan günahlara büyük günah demiş, diğer bir kısmı lanet veya Allah Azze ve Celle‘nin gazabına uğramak, cehennem ateşi ve buna benzer herhangi bir tehditin söz konusu edildiği günahlara büyük günahlardır demişlerdir. Başka bir açıklamada da, büyük günah işleyenin dine aldırış etmediği, onu önemsemediği, Allah`tan korkunun azlığı itibarini veren veren her günah büyük günahtır demişlerdir.

Sahih hadislerde aralarında derece farkı bulunmakla birlikte pek çok günahın kebair yani büyük olmakla nitelendirildiği sabittir. Bunlardan bazısı Allah`a şirk koşmak, namazın terki ve sihir gibi büyük küfürdür. Yani sihir, küfür, şirk koşmak kişiyi dinden çıkarır. Bunlara da büyük günah ismi verilmiştir. Bunların arkasından anne ve babaya isyan veya savaş esnasında düşmandan kaçmak veyahut Müslüman bir kadına veya erkeğe iftira etmek sayılır. Yine yalan bu büyük günahlar arasında sayılmıştır. Fakat bunların aralarında derece farkları vardır.

Allah`ın hak ile olması hali müstesna yani bir kısas olarak veya bir ceza olarak tayin ettiği öldürmeler dışında haram kıldığı canı öldürmek, savaşta geri dönüp kaçmak, faiz yemek, yetimin malını yemek, yalan şahitlikte bulunmak, hiç bir şeyden habersiz mu`min ve iffetli hanımlara zina suçunu isnat etmek bunlardandır. İçki içmek, anne babaya itaatsizlik etmek ve buna benzerleri sayılabilir. İbn Abbas radıyallahu anhuma, “Büyük günahlar yediden çok, yetmişe daha yakındır“ der. İlim ehli bunu saymaya kalkmışlar, bazıları iki yüz küsur büyük günah tespit etmiştir. Bizim için önemli olan büyük ve küçük günahlardan sakınmamızdır. Fakat bu günahlar içerisinde bazısı şeriat tarafından cezası tayin edilmiş günahlardır. Bunları ve hangi günaha hangi cezanın uygulanacağını naslar belirlemiştir.

Küçük ve büyük bütün günahların kefareti nasıl olacak diye sorulursa, bütün günahlar nasuh yani samimi bir tövbe ile affedilir.

Allah Teala şöyle buyurmuştur: “***Ey iman edenler! Samimi bir tövbe ile Allah'a dönün. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter. Peygamberi ve Onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar.***” (Tahrim 8) Bu

[111] Bkz.: Kurtubi el-Camiu Li Ahkami'l-Kur'an (2/245)
[112] Buhari (18) Müslim (1709) bu konuda bkz.: İbn Abdilberr et-Temhid (17/26)

ayetin tefsirinde Ömer b. El-Hattab radıyallahu anh, nasuh tövbesini şöyle açıklamıştır: "**Bir daha o günaha dönmemek üzere günahı terk etmektir**"[113]

Bir başka ayette: "***Ancak tevbe ve iman edip iyi davranışta bulunanlar başkadır; Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir***. (Furkan 70) demek ki Allah katında tevbenin geçerli olması için tövbe etmekle beraber o günahı terk etmek, onun dışında salih ameller işlemek gerekiyor.

Başka ayette: "***Yine onlar ki, bir kötülük yaptıklarında, ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen tevbe-istiğfar ederler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki! Bir de onlar, işledikleri kötülüklerde, bile bile ısrar etmezler. İşte onların mükâfatı, Rableri tarafından bağışlanma ve altlarından ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetlerdir.***" (Ali İmran 135-136) bunun gibi daha çok ayetler vardır.

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem de; "**Tövbe, kendisinden öncekileri silip süpürür**" buyurmuştur. Sahihu Müslim de Nebi sallallahu aleyhi ve sellem Amr b. As`ın Müslüman oluş kıssasında gecen bir ifadede ona "**İslam kendisinden öncekileri silip yok eder**" buyurmuştur.

İman babında gecen başka bir hadiste ise "**Şayet İslam'ını güzel yaparsa**"; Müslümanlığı güzel olursa, İslam`da hayırlı ameller yaparsa şartı zikredilir. İslamda hayırlı ameller işlerse cahiliyette işlediği iyiliklerin ecrini alır. Eğer Müslüman olduktan sonra kötülük işlerse cahiliyede işlediği kötülüklerden sorumlu tutulur. Buna göre kişi "Müslüman oldum" diye, her şeyi garantiye almış gibi emin olmamalı. Zaten Müslüman İmanından bu yönlü emin olmaz. Bilakis sahabelere baktığımız zaman Allah onları Cennet ile müjdelemiş olduğu halde onlar münafıklıktan korkuyorlardı. Onlar bu korkuyu taşırken bizlerin bu konuda güven duymamız hiç olacak iş değil.

İmanından emin olanlar ancak münafıklardır. Buhari'de gelen bir hadiste "**Mü`min günahlarını sırtında yüklendiği bir dağ gibi görür ve her an üzerine yıkılacağından korkar. Münafık ise günahlarını burnunun ucuna konan sinek mesabesinde görür, kişelese gidecek zanneder.**" Sahihaynda gecen başka bir hadiste Allah`ın kulunun tövbesi dolayısıyla sevinmesi zikredilir. **Oldukça tehlikeli bir yerde üzerinde erzakının bulunduğu bineğiyle konaklayan bir yolcu, başını uyumak üzere koyar. Uyandığında ise bineğinin gitmiş olduğunu görür, nihayet sıcak ve susuzluk bastırınca yada yüce Allah`ın dedikleri olunca hadi yerime geri döneyim deyip, dönerek uykuya dalar. Sonra başını kaldırdığında bineğini yanı başında bulur. Allahın, kulunun tevbesine sevinmesi, işte bu kimsenin sevinmesinden daha fazladır.** Yani Allah Azze ve Celle kulun tövbesine bundan daha fazla sevinir. Müslim`in ziyadesinde şu da geçer. "**Kul bineğini bulduğunda sevincinin fazlalığından dolayı söyle der: "Ya rabbi ben senin rabbinim, sen de benim kulumsun**" Kasıtsız olarak bunu söyleyiverir. Burada tövbenin Allah katında ne kadar kıymetli olduğunu anlıyoruz, diğer taraftan kulun kasıtsız olarak dilinden çıkan sözlerden mesul olmadığını anlıyoruz.

Nasuh tövbesiyle günahtan vazgeçmek; o günahın işlenmesine pişmanlık duymak ve ebediyen bir daha o günaha dönmemek üzere kesin karar vermekten ibaret olan üç şartın bulunduğu samimi tövbe demektir. Eğer tövbesi edilen günahta bir Müslümana haksızlık söz konusuysa ve mümkünse o günahtan dolayı o kimseden helallik diler. Çünkü eğer bugün o günahtan dolayı o kimseden helallik dilemeyecek olursa kıyamet günü bu haksızlığı ondan geri istenecek ve zorunlu olarak kısas uygulanacaktır. Bu tür haksızlıklar hiç bir şekilde bırakılmayan türlerdendir. Yani kul hakkı terkedilmeyecektir. Mutlaka kısası uygulanacak türdendir.

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem Buhari ve Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettikleri hadiste şöyle buyuruyor: "**Her kimin yanında kardeşine zulmettiğinden dolayı bir hak var ise, dinar ve dirhemin olmayacağı bir gün gelmeden önce bugün ondan helallik dilesin.**" Yani dünyadayken ondan helallik dilesin. Çünkü o gün eğer haksızlık yapan kimsenin iyilikleri varsa, onun iyiliklerinden alınır haksızlık yaptığı kimseye yüklenir ve kardeşinin kötülüklerinden alınıp kendisine yüklenir. Müflis hadisinde: "**Kul dağlar kadar ameliyle gelir. Bu hesaba çekilirken falana vurmuştur, filana sövmüştür, filana hakaret etmiştir, filana iftira etmiştir. Hep bunun iyiliklerinden alınır alınır bunlara verilir. Neticede bunun iyiliklerinden hiç bir şey kalmaz, haksızlık yaptığı kimselerin günahlarından alınıp bu kimseye yüklenir. Neticede o günahlarıyla cehenneme**

[113] Tahavi Muşkilu'l-Asar (4/99); İbn Ebi Şeybe (8/154); Hennad, Zühd (901); Lalkai İtikad (1583)

sürülür. Asıl müflis budur malı olmayan değildir" diyor Allah resulü sallallahu aleyhi ve sellem. İşte o günün bu tür vartalarına düşmeden önce Allah resulü sallallahu aleyhi ve sellem ümmetini dünyada bu hakların eda edilmesine teşvik ediyor.

Tövbelerin sona erdiği zaman hakkında Allah Azze ve Celle nisa süresinin 17. ayetinde söyle buyuruyor ***"Allah'ın kabul edeceği tövbe, ancak bilmeden kötülük edip de sonra tez elden tövbe edenlerin tövbesidir; işte Allah bunların tövbesini kabul eder; Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir."*** Bu Ayette Allah Azze ve Celle bu tip tövbe edenleri yani bilmeden günah işleyip hemen tövbe edenin günahını bağışlayacağını garantiliyor. Günahı bilerek işleyen ve hemen tövbe etmeyenin ise Allah dilerse bağışlar dilerse bağışlamaz, yani burada garanti yok. Resul Allah sallallahu aleyhi ve sellemin ashabı işlenmesiyle Allah'a asi olunan her bir şeyin bilgisizlik olduğunu yani cehalet olduğunu icma ile ifade etmişlerdir. Yani Allaha isyan edilen her şey bir cehalettir. Yapılan bu iş ister kasti olsun ister başka türlü olsun fark etmez.

Mucahid ve bir çok kimse dediler ki: "Hata ile veya kasıtlı olarak günah işleyen kimse, o günahı terk edene kadar cahildir"[114]

Katade, Ebu'l-Aliye'den naklediyor: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sahabeleri, kulun işlediği her günahın cehaletle olduğunu söylüyorlardı."[115] Katade sahabelerin bu konuda icma ettiklerini belirtmiştir.[116]

Yine ölümden önce olan her bir işin de çarçabuk yapılmış olacağını kabul etmişlerdir.[117] Burada Ehli sünnetin haricilerden ayrıldığı bir nokta daha çıkıyor ortaya. Mesela günahta ısrar eden kimseye hariciler ne der? "*Büyük günahta ısrar etmiş kimseyi Allah bağışlamaz*" derler. Nisa süresinin 17. ayeti ilk bakışta onları destekliyor gibi gözüküyor. Ama Ehli sünnet Kuran ayetlerini sahabenin anladığı şekilde anladığı için onlardan ayrılıyoruz. Sahabenin açıklamasında kasıtlı ya da kasıtsız her isyan cahilliktir, bunda icma etmişlerdir. Diğer bir icmaları ise ölmeden önce yapılan her tövbenin çarçabuk yapılan tevbe olduğunda icma etmişlerdir. Dolayısıyla mü`minler bu ayetin kapsamındadır.

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor: **"Şüphesiz Allah kulunun tövbesini can boğaza gelesiye kadar kabul eder."** bu mutlaktır. İster kasıtlı olsun ister olmasın, ister tövbesini geciktirmiş olsun, can boğaza gelesiye kadar tövbesi kabul edilecek diye buyruluyor. Diğer bir hadiste **"Güneş batıdan doğuncaya kadar tövbe kapısı açıktır"** diyor. Bu husus pek çok hadiste sabit olmuştur. Ancak kişi ölüm meleğini görecek ve artık ruh göğüste hırıltı çıkaracak noktaya gelecek, gırtlağa kadar dayanıp can gırtlak çıkıntısından hırıltıya sebep olacak noktaya gelecek olursa, artık kabul edilecek tövbe zamanı geçmiş olur ve o zaman herhangi bir kurtuluş söz konusu olmaz. Can gırtlağa geldiğinde, Firavun'un tövbesini düşünün şimdi!

İbn Abbâs radıyallahu anhuma'dan rivâyete göre, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Allah, Firavunu sulara gömdüğü anda Firavun, (Yûnus sûresi 90. ayet) **"Derken İsrailoğullarını, denizin öte yakasına geçirdik; bunun üzerine Firavun ve ordusu, zulüm ve saldırıyla onların ardına düştü, denizin dalgaları onları örtüp de, Firavun boğulmak üzereyken "Şu anda inandım, İsrailoğullarının inandığı ilahdan başka gerçek ilah yok ve ben de artık kendimi O'na teslim edenlerdenim" dedi."** Cebrail: **"Ey Muhammed ona rahmet ulaşmasından korktuğum için denizin dibinde onun ağzına çamur tıkarken beni görmeliydin!"** dedi." Tirmizî: "Bu hadis hasendir" demiştir.[118]

İbn Abbâs radıyallahu anhuma'dan diğer rivâyete göre, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: **"Firavunun la ilahe illallah deyip bu yüzden Allah'ın ona rahmet etmesinden**

---

[114] Taberi (8/89);İbn Kesir Tefsiri (2/235)
[115] Taberi (8/89); İbn Kesir Tefsiri (2/235)
[116] Tefsiru Abdirrazak (1/152) Taberi (8/89); İbn Kesir Tefsiri (2/235)
[117] Bkz.: Taberi Tefsiri (8/90-91)
[118] Tirmizi (3107); Ahmed (1/340); Ziyau'l-Makdisi (4/170); Tayalisi (2618); Taberani (12/216) Elbani sahih ligayrihi demiştir. Es-Sahiha (2015)

korkarak Cebrail, firavunun ağzına çamur tıkamaya çalışmıştı.” Tirmizî: “Bu hadis bu şekliyle hasen sahih garibtir” demiştir.[119]

İşte bu hal, Allah Azze ve Celle`nin bir önceki ayeti kerimenin arkasından ifade ettiği şu durumdur. Nisa süresi 18. ayet: ***"Yoksa kabul edilen tövbe kötülükleri işleyip durup ta nihayet onlardan birine ölüm meleği gelip çattığında «Ben şimdi gerçekten tövbe ettim» diyenlerinki değildir."*** Şimdi Nisa 17. ayeti bu ayet daha da açık bir hale getirdi. Yani sahabelerin icma ettiği hususun ayete nasıl mutabık olduğu anlaşıldı. Ölüm meleği gelip çattığında “tövbe ettim” diyen orada kaybetmiştir.

Peki dünya hayatında tövbenin sona ereceği zaman ne zamandır? Allah Azze ve Celle Enam süresinin 158. ayetinde şöyle buyurmuştur: ***"Rabbinin bazı alâmetleri geldiği gün, önceden inanmamış ya da imanında bir hayır kazanmamış olan kimseye artık imanı bir fayda sağlamaz."*** İman etmeyen kimseye veya iman etse de imanında hayır kazanmamış olan, yani salih amellerle o imanını kuvvetlendirmemiş veyahut günahlarla onu kirletmiş olan kimseye artık o andaki imanı fayda vermez. Ne zaman? Rabbinin bir takım ayetleri geldiği gün. Nedir bu ayetler? Buhari'de Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğu rivayet edilir bu ayetler ile kastedilen ne olduğu hususunda: **"Güneş batıdan doğmadıkça kıyamet kopmayacaktır. Güneş batıdan doğup insanlarda iman edince, işte kimseye imanın fayda vermeyeceği zaman o zamandır."** Nebi sallallahu aleyhi ve sellem bunun arkasından Enam süresinin 158. ayetini okudu. Demek ki rabbinin ayetleri geldiği gün, güneşin batıdan doğmasıdır.

Ana hadis kitaplarında olsun, diğerlerinde olsun Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem`den bu anlamda birçok hadisler gelmiştir. Saffan b. Assal radıyallahu anh diyor ki. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem`i şöyle buyururken işittim: ***"Gerçek şu ki yüce Allah Tövbe için batı tarafında genişliği yetmiş yıllık mesafe olan bir kapı açmış bulunmaktadır. Güneş o kapıdan doğmadıkça kapatılmayacaktır."***

Peki muvahhid bir kul günah işlemekte ısrar edip dururken ölse, onun akıbeti ne olur? Allah Azze ve Celle Araf süresinin 8-9 ayetlerinde şöyle buyuruyor. ***"O gün tartı haktır. Kimin (sevap) tartıları ağır gelirse, işte onlar kurtuluşa erenlerdir. Kimin de tartıları hafif gelirse, işte onlar, âyetlerimize karşı haksızlık ettiklerinden dolayı kendilerini ziyana sokanlardır."***

Ali İmran 30. ayetinde: ***"Herkesin, iyilik olarak yaptıklarını da kötülük olarak yaptıklarını da karşısında hazır bulduğu günde (insan) isteyecek ki kötülükleri ile kendisi arasında uzun bir mesafe bulunsun."***

Nahl süresinin 111 ayetinde:***"O gün, herkes gelip kendi canını kurtarmak için uğraşır ve herkese yaptığının karşılığı eksiksiz ödenir, onlara asla zulmedilmez."***

Bir de Bakara süresinin 281. ayeti: **"Allah'a döndürüleceğiniz, sonra da herkese hak ettiğinin eksiksiz verileceği ve kimsenin haksızlığa uğratılmayacağı bir günden sakının."**

Mesela bu hususta Ehli sünnete muhalefet eden, özellikle hadis inkarcılarının gündeme getirdiği akidelerden birisi “Cehenneme bir giren bir daha çıkmaz” şeklinde sözleri vardır. Halbuki bu hadislerde hatta Mütevatir hadislerde açık bir şekilde belirtilir. Kişi günahkar olarak ölürse, günahı kadar yanar, cezasını çektikten sonra çıkar. Bu gibi ayetlerle delil getiren sünnet inkarcılarına ilk önce Meryem süresinin 71-72 ayetleriyle cevap veririz: **"İçinizden, oraya (Cehenneme) uğramayacak hiçbir kimse yoktur"** prensip olarak bu ayet sünnet inkarcılarının mantığını çürütüyor. Ne şekilde uğrama olursa olsun. Devamında şöyle buyrulur: ***"Sonra biz, Allah'tan sakınanları kurtarırız; zalimleri de diz üstü çökmüş olarak orada bırakırız."*** Cehennemden çıkış var demek ki. Diğer taraftan bir kişi iman etmiş ama iman ile birlikte bir sürü zülüm işlemiştir. Bu zulümlerinin cezasını hiç çekmeden bu adam – Allah’ın dilemesi dışında - Cennete girebilir mi? Cehenneme çıkmamak üzere mi girecek? Eğer Cehenneme girip ebedi kalacaksa, ceza bakımından kafirden hiçbir farkı kalmaz! Bu Allah`ın adaletine uygun mudur? Veyahut hiç cezasız geçse bu yine Allah`ın adaletine uygun mudur? Allah'ın merhamet etmesi müstesnadır. Ama Allah Azze ve Celle’nin kullarına vaat ettiği bir şey var: “Herkes yaptığının

---

[119] Tirmizi (3108); Hakim (1/124, 4/278); Bezzar (2/186) Elbani sahih demiştir.

cezasını görecek" şeklinde. Eğer böyle bir farklılık olmasaydı terazinin bir anlamı olmazdı. İşte onların sahabeye muhalefet ettiği noktalarda cevabı bu. Zilzal süresinin 6-8 ayetlerinde şöyle buyrulmuştur: **"O gün insanlar amellerini görmeleri (karşılığını almaları) için darmadağınık geri dönüp gelirler. Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür."**

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem de şöyle buyuruyor "**İnceden inceye hesaba çekilen bir kimse azap edildi demektir**." Bunun üzerine Aişe radıyallahu anh dedi ki: "Allah Azze ve Celle **o kolay bir hesap ile hesaba çekilecektir** (İnşikak 8) buyurmuyor mu?". Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem şöyle cevap verdi: "**O amellerin arz edilmesi hakkındadır. Fakat inceden inceye hesaba çekilen kimse azaba uğrayacak demektir**." (Allah hesabı kolay olanlardan eylesin).

Tevhid ehlinden olup isyankar, günahkar olan kimseler üç kesime ayrılacaklardır.

Birincileri iyilikleri kötülükten ağır basmış olanlar. Bunlar cennete gireceklerdir ve cehennem ateşi onlara asla dokunmayacaktır. (Allah bizleri bu kullarından kılsın).

İkincileri ise iyilikleri ve kötülükleri birbirine eşit olup günahları sebebiyle cennete giremeyen, fakat iyilikleri kendilerini cehennemden uzak tutan kimselerdir. A'raf ehli denilen kimseler bunlardır. İşte bunlar Allah Azze ve Celle`nin cennet ile cehennem arasında dilediği kadar bırakacağını sözettiği A'raf`ta olacak kimselerdir. Daha sonra cennete girmek için bunlara izin verilecektir. Nitekim Allah Azze ve Celle cennetliklerin cennete cehennemliklerin cehenneme girip birbirlerine seslenmelerini haber verdikten sonra şöyle buyuruyor:

"**Onların ikisi arasında bir perde, ve a'raf üzerinde de her birini yüzlerinden tanıyan adamlar vardır. Cennet ehline selamun aleykum diye seslenirler. Bunlar henüz cennete giremeyen fakat oraya girmeyi uman kimselerdir. Gözleri cehennemliklerin tarafına çevrildiği zaman da Rabbimiz bizi bu zalimler topluluğu ile bulundurma diye dua ederler." İşte onlara girin Cennete size hiç bir korku yoktur ve siz üzülecek de değilsiniz denilecektir**." (Araf 46-49).

Üçüncü kesim ise büyük günahlar ve hayasızlıklar üzerinde ısrar ederek Allah'ın huzuruna çıkmakla birlikte Tevhid ve imanın aslına sahip bulunan ve kötülükleri iyiliklerine ağır basan kimselerdir. İşte bunlar günahları kadar cehenneme girecek kimselerdir. Cehennem ateşi kimilerinin topuklarına kadar ulaşacak, kimilerin bacakların ortasına, kimilerin diz kapaklarına ulaşacaktır. Hatta aralarından secde izleri bulunan yerler dışında cehennem ateşine yasak kalacak, vücutlarının başka hiçbir tarafı yanmayacaklar olacaktır. Yüce Allah'ın haklarında Peygamberimiz Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem`e ve ondan sonra diğer peygamberlere, velilere, meleklere ve Allah'ın kendilerine ikram ettiği kimselere şefaat etme izni vereceği kesim bu kesimdir. Allah Azze ve Celle bunlar için bir sınır tespit edecek ve şefaatleri ile bunları ateşten çıkaracaktır. Sonra bir sınır daha çizilecek, onların da ateşten çıkmaları için şefaatte bulunacaklardır ve bu böylece devam edip gidecektir.

Bu şekilde kalbinde hayır namına dinar ağırlığı kadar bulunan herkesi çıkartacaktır. Sonra kalbinde hayır namına yarım dinar ağrılığı kadar, daha sonra buğday tanesi kadar olan kimseler, daha sonra nihayet kalbinde zerre ağırlığı kadar hayır bulunan, hatta zerre ağırlığından bile daha az bulunan kimseleri çıkartıncaya kadar şefaatleri devam edecektir. Sonunda şefaatçiler "Rabbimiz! Biz orada hayır namına hiç bir şey bırakmadık" diyeceklerdir.

Soru: Burada çıkacak olanlar sadece namaz kılanlardan mıdır, namazın terki küfür olmasına rağmen, hiç namaz kılmadığı halde çıkanlar olacak mı?

Cevap: Buhari'nin tevhid babında "Rahmanın azatlıları" hadisi vardır. O hadiste şu hususlar geçer:

İlk şefaatte, Müminler şöyle dediler **'Rabbimiz onlar da bizimle beraber namaz kılarlardı, bizimle beraber oruç tutarlardı, bizimle hacca giderlerdi.' [bizimle cihad ederdi]**, buyurdular. Allah şöyle buyuruyor **'Haydi onlardan tanıdıklarınızı çıkartın!'..** devamında **'Ya Rabbi! Çıkartmasını emrettiklerinden kimse kalmadı, hepsini çıkarttık' diyecekler.'** Yani bu sıfatları

taşıyan insanlar çıkarıldı, namaz kılan insanların hepsini çıkarttılar ve artık cehennemde namaz kılan kimse kalmadı.

İkinci şefaatte **'Haydi dönün bakın, kalbinde bir dinar kadar hayır bulunan insanları da çıkartın!' Gidecekler, daha birçok insanları da çıkartıp gelecekler. Diyecekler ki; 'Ey Rabbimiz! Emrettiklerinden kimse kalmadı hepsini çıkarttık.'** Müminler insanların kalbinde ne olduğunu bilmezler, Allah buyuruyor ki: **' kalbinde bir dinar kadar hayır bulunan insanları da çıkartın!'** Eğer o insanlar namaz kılanlardan olsaydılar yüzlerinden tanıyacaklardı.

Üçüncü şefaatte **'Haydi dönün kalplerinde yarım dinar kadar hayır bulunanları da çıkartın!' Gidecekler, daha birçok insanı da çıkartacaklar. Sonra Rabbimiz: 'Bize emrettiklerinden kimse kalmadı, onları da çıkarttık' diyecekler.**

Dördüncü şefaatte **'Haydi gidin kalbinde zerre kadar hayır bulunanları çıkartın!' Gidecekler birçok insanı çıkartacaklar; dönüp: 'Rabbimiz emrettiklerinden kimse kalmadı, hepsini çıkarttık' diyecekler.** Ebû Saîd radıyallahu anh şöyle derdi: "Eğer size anlattığım bu hadisi tasdik etmezseniz, **'Şüphesiz Allah zerre kadar zulmetmez; bir hasene olursa, onun karşılığını kat kat verir. Kendi katından büyük ecir verir'** mealindeki âyeti (Nisa, 40) okuyun!"

Ve sonuç : **"Sonra Allah Teâlâ şöyle buyuracak: 'Melekler, peygamberler ve mü'minler şefaat ettiler, geride merhamet edenlerin en çok merhamet edeni kaldı.' Sonra ateşten bir cemaati alacak; nihayet oradan hiç hayır işlemeyenleri kömürlere dönüşmüş bir halde alacak ve onları cennetin yolları üzerinde: 'Hayat nehri' denilen nehre atacak, oradan selin taşıdığı yabani reyhan tohumları gibi çıkacaklar.**

Burada önemli olan: **"Sonra ateşten bir cemaati alacak; nihayet oradan hiç hayır işlemeyenleri kömürlere dönüşmüş bir halde alacak"** yani onlar tamamen yanmışlar ve eğer namaz kılanlardan olsaydı ateş yüzlerine dokunmazdı.

2. Soru: Namazın terki küfür ise bu kimseler ateşten nasıl çıktılar ? şayet bunlar peygamberin tebliğine muhatap olmayan kimseler iseler, neden azap gördüler ?

Cevap : Bu hadis fiil ile failin ayrı değerlendirilmesi gerektiğine delil olan hadislerden birisidir. Bu manada daha başka hadisler de vardır. Mesela Huzeyfe radıyallahu anh'den gelen rivayette “namaz, zekat menasikler nedir bilinmez hale gelene kadar ilim kaldırılacak, böyle bir zamanda ihtiyar iki kimse geçmişteki müslümanlara uyarak sadece anlamını da bilmeden “la ilahe illallah” diyecek ve bu söz onlara yetecektir. Yine iman ettiği halde namazın terkinin küfür olduğu hükmünün kendilerine ulaşmadığı, namazın terkini küfür değil de, büyük günah zanneden kimseler bu hadisin kapsamına dahildir. İlim ve vahyin tebliği kendisine ulaşmadığı halde fıtratıyla rabbini bilenler de böyledir.

Yani insan fıtrat üzere doğar, dıştan bir etki bu fıtratı bozmadığı sürece insan - vahyin bildirmediği konularda - bazı doğruları bulabilecek kapasitededir. Bir kimseye yalanın, haklara tecavüzün, hırsızlığın ve bunlar gibi fıtrata aykırı fiillerin çirkinliğini anlatmak için vahye ya da peygamberin tebliğine ihtiyaç yoktur. İnsan, fıtratını korumuşsa bunların çirkinliğini anlar. Vahiy ya da peygamberin tebliği ise insana fıtri yetenekleriyle, aklı ve hisleriyle tespit etmekten aciz kaldığı bilgilerle hitap eder. Önce mucize dediğimiz olaylar, aklı boyun eğdirir, bu mucizeler akla "Bu mucizenin sahibini tasdik etmen gerekir" dedirtir ve bu aşamadan sonra vahye teslimiyet gelir. Ancak insan vahye ulaşmadan önce de bazı konularda sorumludur. Mesela cesedinin yakılmasını emreden adamı düşünün, bu adam Allah'ın huzuruna çıkacağı bilgisine sahip idi, korkusu vardı, ama Allah'ın cüzleri bir araya getirip cesedini diriltebileceği bilgisine sahip değildi. Kişi müslüman olduğunda kendisine ulaşan vahiy bilgilerinden sorumlu olduğu gibi, aynı şekilde fıtri anlamdaki sorumluluğu da devam etmektedir. Yine müslüman olan kul, hiçbir şekilde yalan söylememesi gerektiğini fıtratıyla anlamıştır, müslüman olunca bu bilgisi teyid edilmiştir. Sonra bu şahsa üç yerde yalana ruhsat verildiği bilgisi ulaşsa, fıtratına (yani aklına) aykırı görünse dahi bu bilgiye teslim olmak durumundadır. Ama hadis kendisine - sahih bir yol ile - ulaşmamışsa bu hadisin içeriğine muhalefet etmesinden dolayı kendisine günah yazılmaz. Allah en iyi bilendir.

Ameli ne olursa olsun Tevhid üzere ölen hiçbir kimse cehennemde ebedi kalmayacaktır. Fakat aralarından imanı daha güçlü, günahları daha hafif olan kimseler; hem Cehennem ateşinde daha hafif azap görecekler, hem de daha kısa bir süre kalacak, daha çabuk çıkacaklardır. Günahları daha büyük, imanları daha zayıf kimseler ise daha sonraya kalacaklardır. Bu hususta sayılamayacak kadar hadis vardır. Örnek olarak şu hadisi gösterebiliriz. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem buyuruyor: "**Her kim "La ilahe illallah" diyecek olsa bir gün gelecek ona mutlaka fayda verecektir, bundan önce ise isabet edenler edecektir.**" diyor. (Bezzar ve Taberani rivayet etmişler, Elbani sahih demiştir).

Had cezaları, bir kimseye işlediği suçtan dolayı uygulansa, zina ettiğinden dolayı recmedilse veyahut sopa vurulsa veyahut hırsızlıktan dolayı eli kesilse bunlar o kimseler için kefaret olur mu? O günahın ahirette göreceği cezasını tamamen örter mi?

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem etrafında sahabelerin bulunduğu bir günde onlara şöyle buyurdu: "**Bana Allaha hiç bir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarınızı öldürmemek, elleriniz ve ayaklarınız arasında iftirada bulunmamak. Maruf olan hiç bir hususta itaatsizlik etmemek üzere biat ediniz. Sizden bunun gereğini eksiksiz olarak yerine getirenlerin ecrini vermek Allaha aittir. Her kim bunlardan herhangi birisini işler de, bu sebeple dünya hayatında cezalandırılacak olursa, o ceza onun için bir kefaret olur. Kim bu günahlardan herhangi birini işlerde Allah da onu setrederse, dünyada örterse o kişinin durumu Allah'a kalmıştır. Dilerse affeder dilerse cezalandırır.** (Buhari ve Muslim).

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem şirkden başka günahları saymıştır burada. Ubade radıyallahu anh; "Biz de bu şartlar üzere peygambere biat ettik" diyor.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in ifade ettiği "O Allah'a kalmıştır dilerse affeder dilerse cezalandırır" sözleri ile daha önceki hadiste "kötülükleri iyiliklerine ağır basan kimse cehenneme girecektir" hükmünün araları nasıl bulunur?

Bu ikisi arasında her hangi bir zıtlık yoktur. Çünkü Allah Azze ve Celle birisini affetmek istediği takdirde onu Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem amellerin arz edilmesi hakkında açıkladığı gibi kolay bir şekilde hesaba çeker. Bunun nasıl yapılacağı hususunda da şöyle buyurmuştur: "**Sizden herhangi bir kimse aziz ve celil olan rabbine o kadar yaklaşır ki, nihayet rabbi onun üzerine örtüsünü koyar ve şunu şunu yaptın der. Kul evet der. Yüce Allah şunu şunu yaptın der, kul evet der. Böylece işlediklerini ona söyletir. Sonra söyle buyurur: "Ben dünyadayken seni setrettim (gizledim), bu gün de bu günahlarını sana bağışlıyorum"**[120]

[120] Buhari (5/214, 8/203); Muslim (8/105)

İKİNCİ BÖLÜM: TEVHİD

RUBUBİYET TEVHİDİ

Rububiyet tevhidi: Allah Teala'nın her şeyin rabbi, sahibi, yaratıcısı, ortağı olmaksızın tek başına bu kainatta tasarruf sahibi olduğuna itikad etmektir. Şüphesiz O Subhenehu, yaratmada, tedbirde ve bütün mahlûkatın işlerinde tasarruf etmede tekdir.

İbn Kayyım el-Cevziyye der ki: "Allah, her şeyin yaratıcısı ve yarattıkları üzerinde kadir olup hiçbir şey onun rububiyeti dışına çıkmaz. Göklerde ve yerde olanlar O'nun kuludur, kabzasında ve kahrı altındadır."[121]

Rububiyet tevhidinin anlamı; rububiyet sıfatı olan yaratma, rızık verme, hayat verme ve öldürme sıfatlarında Allah Azze ve Celle'den ortağı nefyetmek ve O'nun bu kâinatın yaratıcısı olduğunu ikrar etmektir. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"Göklerin ve yerin hükümranlığı O'na mahsustur. Hiçbir oğul edinmemiştir ve hükümranlıkta hiç bir ortağı yoktur. Her şeyi O yaratmış ve bir düzen içinde O takdir etmiştir." (Furkan 2)

Bu tevhid türü, diğer tevhid türlerinin üzerine bina edildiği esastır. Zira yaratan, malik olan, rızık veren ve tedbir eden tek olarak ibadete layık olandır. Yine celal ve kemal sıfatlarına layık olup her türlü eksiklik ve kusurdan münezzeh olan da yalnız O'dur.

Yani bu olmazsa diğer tevhid türlerinin Uluhiyyet ve İsim ve sıfat tevhidi`nin sözkonusu olması da imkansızdır. Öncelikle yaratıcı olarak, sahip olarak, kainatta tasarruf edici olarak, öldüren, dirilten, rızık veren olarak, yağmuru indiren, yıldızları ve kainatta ne varsa hepsini yöneten olarak sadece Allah'ı kabul etmek, Allah'ın bu konuda bir ortağının olmadığını kabul ve iman etmek, tasdik etmek gerekir.

İman ve Tevhidi şu şekilde örneklendirebiliriz: "Allah gaybı bilir" desek bu iman olur. Ama Allah Azze ve Celle bunu yeterli görmüyor. Tevhidin de gerçekleşmesi için "Gaybı yalnız Allah bilir" dememiz gerekir. "*Gaybı Allah bilir ama benim komşum da fal bakar, gazete falında şunlar yazıyor veyahut şeyhim de gaybı bilir*" denildiği zaman bu iman Allah katında geçersizdir. İman vardır ama aynı zamanda şirk de vardır. Allah Azze ve Celle Yusuf süresinin 106. ayetinde şöyle buyuruyor: ***"Onların çoğu, ortak koşmadan iman etmezler."*** Müşriklerin vasfı Allaha ortak koşmadan iman etmemeleridir. Yani Allaha iman ederler ama şirk de koşarlar. Bu yüzden Allah Azze ve Celle bunu kabul etmez. Peygamberlerin gönderildiği gerekçe ise Allah'ın tevhid edilmesi, birlenmesidir.

RASULLER VE RUBUBİYET TEVHİDİNE DAVET:

Eski ve yeni insanlık hayatında Allah'ın varlığına iman konusunda bir problem görülmemiştir. Rabbin varlığını kimse inkar etmemiştir, yani yaratıcı olarak, kainatı yöneten bir varlık olarak, öldüren, dirilten bir varlık olarak böyle bir varlığı yani rab dediğimiz varlığı hiç kimse inkar etmemiştir. Biz müslümanlar olarak, Peygamberlere tabi olan kimseler olarak şöyle diyoruz: "İşte o varlığın adı Allah'tır" Ateistler, tabiatperestler, güneşperestler veyahut diğer şirk ve ilhad ehli, küfür ehli "Allah" adı yerine başka isimler uyduruyorlar. Birisi "tabiat" diyor, öteki "Doğa gücü" diyor ", "yıldızlar sistemi" diyor veya "Uzaylılar" diyor. Onun Allah olduğunu itiraf etmiyor. Bu insanlık tarihinde Rabbin varllığıma inanma hususunda bir problem görülmemiştir. Onun "Allah" olduğunu itiraf etmek mesele olmuştur. Lakin kendisinden başkasına ibadetin yönlendirilemeyeceği hak ilahı bilemeyiş problemi devam edegelmiştir. Herkes yaratıcıyı kabul ediyor, rızık vereni kabul ediyor hatta Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kendilerine gönderildiği müşrik Araplar dahi rububiyet tevhidini gerçekleştiriyorlardı.

[121] Medaricu's-Salikin (1/34)

Kuran'da pek çok ayetlerde şu sözler geçer "Onlara yeri göğü yaratan kimdir? Size rızık veren kimdir?, öldüren dirilten kimdir?, gökten yağmuru indiren kimdir? diye sorsanız elbette Allah derler. Onlar yaratıcı olarak Allah'ı kabul ediyorlar, yani bu putlar bizi yaratmada Allaha ortak idi demiyorlar. Veyahut rızık vermede bu putlar da bize rızık veriyor Allah ile birlikte, Allah'ın yardımcılarıdır demiyorlar. Veyahut kainatı yönetmekte onlar da ortaktır demiyorlar. Yani rububiyet`te şirk yok. Onlar Allahtan başka ilahların varlığını kabul ediyorlardı ama Allahtan başka rabbin varlığını kabul etmiyorlardı.

Şimdi İlah ile rab kavramı ayrıştırılması gereken iki kavram oldu. "İlahlarımıza sövüyor" diyorlardı. "Rabbimize sövüyor" demiyorlardı. Çünkü Allahtan başka rab kabul etmiyorlardı zaten. Ama "*değil mi ki bunların Allah katında üstün yerleri var, makamları var, üstün makamları olması sebebiyle biz onlara da ibadeti yönlendirebiliriz*" diyorlardı. Necm süresinin 19. ayetinde gecen " **Gördünüz mü o Lât ve Uzzâ'yı?**" tefsirinde. Buharide geçen, İbn Abbas radıyallahu anhuma`dan gelen rivayette. "Lât ve Uzzâ kabeyi hac etmeye gelen hacılara kurutulmuş ekmek ve et, yemek yediren hayırsever iki kimseydi" diyor. Sonra bu kimseler ölmüş, kabirleri ziyaretgah haline getirilmiş. Ve insanlar "*Bunlar Allah katında saygıdeğer, üstün mertebe sahibi kimselerdir. Biz doğrudan Allaha dua edersek, günahkar olduğumuzdan Allah bizden kabul etmez, onları aracı edersek kabul eder*" demişlerdir.

Maide süresinin 35. ayetinde gecen "ona yaklaşmaya vesile arayın"da gecen "vesile", belirlilik takısı olan elif lam ile birlikte "el-vesile" şeklinde geçmektedir. Kelimenin belirlilik takısı ile gelmesi, herhangi bir vesileye sarılmanın meşru olmadığını bilakis dinde meşru olduğu bildirilen "el-vesile"ye sarılmak gerektiğini bildirmektedir. Mesela: Allah'tan yardım istemek için sabır ve namaz el-vesiledendir. Diğer taraftan Peygamberler vesiledir, alimler vesiledir. Allah ile kulları arasında vesiledir. Ama hangi hususta? Şüphesiz onlar, dinin tebliğinde vesiledirler. Yani Allah Azze ve Celle'nin vahyini insanlara ulaştırma konusunda resuller vesiledir. Resul ile Allah Azze ve Celle arasında Cibril, Allah Azze ve Celle`nin vesilesidir. Şimdi vesileye verilmesi gereken anlam neymiş?; Tebliğde vesile olmaları! Peygamber Allah adına bize tebliğde bulunmakta vesiledir. Biz Peygambere başvurmadan yani onun vesileliğine; onun sünnetine başvurmadan Allaha ulaşamayız. İlim ehli de bu şekildedir.

Allah ile Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem arasında Cibril de vesile idi. Ama Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem Cibril`den hiç yardım istememiştir. İbadet çeşitlerinden herhangi birisini Cibril'e yöneltmemiştir. İbn Abbas radıyallahu anhuma gelen bir rivayette İbrahim (aleyhisselam) ateşe atılacağı sıra, mancınığa bağlandığında, Cibril geliyor "istersen sana yardım edebilirim" diyor. İbrahim (aleyhisselam) "Bu yardım eğer senden ise onsa ihtiyacım yok" diyor. "Hasbiyallahu ve ni'mel vekil", "Allah bana yeter, o ne güzel vekildir" diyor. Peygamberler vesileyi ibadet vesilesi kılmamışlardır! Tebliğde olan vesileyi, ibadette vesile haline getirenler şirke düşmüşlerdir.

Mesela Allah Azze ve Celle, meleklerin mu`minler için dua ettiklerini, istiğfarda bulunduklarını, bağışlanma dilediklerini bildiriyor. Allah Azze ve Celle onlara böyle bir yetki vermiş. O halde acaba biz Meleklerden isteyemez miyiz? Ey melekler! bana istiğfarda bulunun, benim için bağışlanma dileyin diyebilir miyiz? Bunu yapamayız, çünkü bize bu yetki verilmemiştir. Kim bunu yaparsa şirk koşmuş olur. Daha önceki ümmetler içerisinde Meleklere seslenenlere Allah müşrik diyor. Şirk değişmez, onlar için şirk olan bu ümmet için de şirktir.

Adem aleyhisselamın nüzulunden beri onun zürriyeti Allah'a ibadet ederlerdi. Beşeriyet sahih ibadetten inhiraf edip (yüz çevirip) şirke düşünce, Allah konulanı tashih ve insanları yalnız kendisine ibadete davet için rasullerini gönderdi. Bu yüzden kavmini Allah'ın varlığına iman etmeye çağıran tek bir rasul bulamayız. Allah'ın varlığını inkar etmek insanın fıtratına tersdir. Davet sadece Allah'ın tevhid edilmesine yönelik olmuştur. Allah Teala şöyle buyuruyor:

"**Biz her ümmete, yalnız Allah'a ibadet etmeleri ve taguttan da sakınmaları için bir peygamber gönderdik. Bu ümmetlerden bir kısmına Allah hidayet etmiş; bir kısmına da sapıklık hak olmuştur. Nitekim yeryüzünde bir dolaşın da, (peygamberleri) yalanlayanların akıbetinin ne olgunu görün.**" (Nahl 36) Çünkü Allah'ın varlığına iman insanların fıtratlarına ve kalplerine yerleşmiştir.

Kurana muhatap olan müşrikler rububiyet tevhidini kabul ediyorlardı ve ibadet ettikleri putların yaratma, rızık verme, diriltme ve öldürme gibi sıfatlarda Allah'ın ortağı olduklarına itikadları yoktu. Nitekim Allah Teala pek çok ayette onların bunu itiraf ettiklerini bildirmiştir. Bu ayetlerden birisi de şudur:

"**Yine de ki: "Yedi tabaka göğün Rabbı ve büyük Arş'ın Rabbı kimdir?" Onlar da diyeceklerdir ki: "Allah'tır." De ki: "O halde hiç korkmuyor musunuz?"** (Müminun 86-87)

Müslümanın fıtratında Allah Azze ve Celle'nin marifeti vardır, lakin Allah Subhanehu'nun mahlukatına nazar ve tefekkür ile imanını artırır, yaratıcısı olan Allah Azze ve Celle hakkında yakinini kuvvetlendirir.

EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAATE GÖRE RUBUBİYET TEVHİDİNİN DELİLLERİ

Allah Subhanehu ve Teala'nın varlığı, rububiyette bir oluşu ve bu kainatta müdebbir oluşu (yani kainatın yöneticisi, işleri idare edicisi oluşu) hususunda delile ihtiyaç yoktur. Zira insanın bizzat kendisi yaratıcının varlığına delildir. Mahluk, yaratıcısı olmaksızın var olamaz. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"**Yoksa onlar, hiçbir yaratıcı olmadan mı yaratıldılar; yahutta onlar, kendileri mi yaratıcıdırlar? Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yarattılar? Hayır, onlar, kesin olarak îman etmiyorlar.**" (Tûr 35-36)

Şüphesiz insan, yoktan yaratılmıştır. Aslı yokluk olan ise bir şey yaratamaz. Aynı şekilde insan, kendisini yaratamaz. O halde onun bir yaratıcısı, Allah Azze ve Celle vardır:

اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ

"**Allah, her şeyin yaratıcısıdır; O, her şeye vekildir.**" (Zümer 62)

Rububiyet tevhidine dair deliller sınırlanamayacak kadar çoktur. Var olan her şeyde Allah'a delalet vardır. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"**Onun hak olduğu onlar için iyice belirinceye kadar, bütün alemde ve kendi içlerinde delillerimizi onlara göstereceğiz. Rabb'nın her şeye şâhid olması yetmez mi?**" (Fussilet 53)

Ehl-i Sünnet alimlerinin zikretmiş oldukları delillerden örnekleri şu şekilde verebiliriz:

FITRAT DELİLİ:

Allah'ın varlığına iman, delil veya burhana ihtiyaç bırakmayan fıtrî bir iştir. Selim fıtrat Allah Tebarek ve Teala'nın varlığını ikrar ve O'na iman etmek yaratılışındadır. Her akıl sahibi insanın şuurunda bu mevcuttur. İşte bu fıtrî şuur, Halık Subhanehu'nun varlığına dair sadık delillerdendir. Bu gerçeği, insanların dehrî ve mülhit gruplarından olan (materyalist ve ateist) ve şiddet anlarında Allah'a sığınmaktan başka yolları olmayan kimselerden başkası inkar etmez.

Ehli Sünnet alimleri, Allah Azze ve Cellenin insanları hak dini kabul fıtratı üzerine yarattığını tekid etmişlerdir. Bu fıtrat, muarızlardan (onu etkileyecek unsurlardan) salim olursa, selamet ve istikamet hali üzere kalır. İbn Cerir rahimehullah şöyle demiştir: "Ömer b. El-Hattab radıyallahu anh, Muaz b. Cebel radıyallahu anh'e uğradı ve dedi ki:

"Bu ümmetin kıvamı (onu ayakta tutan) nedir? " Muaz dedi ki:

"Kurtarıcı olan şu üç şeydir: ihlas ki o fıtrattır; "**Allah'ın fıtratı ki, insanları o fıtrat üzere yaratmıştır**" (Rum 30), namaz ki o dindir ve taat ki o korunmadır" Bunun üzerine Ömer radıyallahu anh:

"Doğru söyledin" dedi. Mucahid'den de:

"Allah'ın fıtratı; islam'dır" dediği nakledilmiştir."[122]

Abdulmelik el-Meymunî'nin rivayetinde İmam Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "Deriz ki; her doğan, insanların üzerine yaratılmış olduğu ilk fıtrat üzere doğar." Ben: "İlk fıtrat din midir?" dedim. "Evet" dedi.[123]

[122] İbn Cerir et-Taberi Camiu'l-Beyan (21/40)
[123] El-Hallal; Ahkamu Ehli'l-Milel (15)

Nefisler, varlıkların göklerin yaratıcısı olan yaratıcı ile var olduklarını zaruri olarak bilme fıtratındadırlar. Şüphesiz o yaratıcı, gökleri ve yeri yoktan yaratmış, insanları da ondan yaratmıştır. Nitekim Firavun, Musa aleyhisselama:

قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ

“**Alemlerin rabbi nedir?**” (Şuara 23) dediğinde Musa aleyhisselam:

قَالَ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ

“**Eğer gerçekten inanacaksanız, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin rabbidir**” (Şuara 24) dedi. Ve şöyle dedi:

قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا مُوسَى قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى

“**Dedi ki: İkinizin rabbi kimdir ey Musa? Dedi ki: Rabbımız her şeye yaratılışını veren, sonra da hidayet edendir.**” (Taha 49-50)

İnsan dışındaki bütün varlıklara bakın! Arıyı düşünün, deveyi düşünün bütün mahlukatı, aslanı düşünün! Bunlarda akıl olmadığı halde Allah Azze ve Celle`nin onlar için çizdiği, takdir ettiği programa uygun hareket ediyorlar. Allah Azze ve Celle diyor ki: "Her şeyi yaratan, onlara yaratılışını veren ve hidayet eden" Bu hidayete insan da, hayvan da, cansız varlıklar da dahil. Mesela tohum atılıyor. O tohum hangi bitkinin tohumu ise o bitki büyüyor. Her şey belli bir düzen içerisinde. Aynı şekilde Allah Azze ve Celle insanlara maya dediğimiz, natura dediğimiz fıtratı yerleştirmiş. Bu fıtrat sayesinde insan doğruları tayin edecek kapasitededir. Yani bir insan yalanın, hırsızlığın, hukuka tecavüzün çirkinliğini bilmesi için illa ki ona ayet hadis göstermek sorunda değilsiniz. İllaki Peygamberin sakındırması gerekmiyor bu konuda. Fıtrat bunu anlayabilecek kapasitededir. Tıpkı bunun gibi kainatın yaratıcısının var olduğunu ve tasarrufunda bir olduğunu akıl, fıtrat kavrayabilecek yapıdadır. Ta ki bir şüpheci gelir onun kalbine şüphe atar, haktan saptırır o müstesna.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat alimleri, Allah Teala'nın beşerî nefisleri kendisinin rububiyetine iman ve ortağı olmaksızın bir oluşunu ikrar fıtratı üzerine yarattığına dair pek çok deliller getirmişlerdir. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

Allah Teala şöyle buyurmuştur: “**Dosdoğru olarak yüzünü dîne, Allah'ın fıtratına çevir ki, insanları o fıtrat üzere yaratmıştır. Allah'ın yaratışında hiçbir değişme yoktur, işte dosdoğru dîn budur; fakat insanların çoğu bilmez.**” (Rum 30)

İmam İbn Abdilberr, tefsir ehlinin burada fıtrat ile kastedilenin İslam olduğu hususunda icma ettiklerini nakletmiştir.[124]

Ebu Hureyre radıyallahu anh'ın rivayet ettiği hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ

“**Her doğan fıtrat üzere doğar. Sonra ebeveyni onu Yahudileştirir, Hıristiyanlaştırır veya Mecusileştirir…**”[125]

Müslim'in rivayet ettiği kudsi hadiste de, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Allah Azze ve Celle'nin şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

---

[124] Bkz.: et-Temhid (18/72) İbn Kayyım Şifau'l-Alil (563)
[125] Buhari (1385) Müslim (2658)

“Kullarımı hanifler olarak yarattım. Sonra şeytanlar onlara geldi ve onları dinlerinden saptırarak, onlara helal kıldıklarımı kendilerine haram ettiler.”[126]

Mesela Deve helaldir ama müşrikler kendilerine haram etmişler. Bir deveyi Allah‘a adıyorlar, nişan yapıyorlar ve bu devenin kullanımını, etini kendilerine haram kılıyorlar. Bunun benzeri Şanlı Urfa`dadır, balıklıgöl dedikleri yerde. Yani Allah Azze ve Celle haram kılmadığı halde oradaki balıkları kendilerine haram kılıyorlar. Bir hikaye uydurup güya İbrahim (aleyhisselam) Şanlı Urfa`da ateşe atılmış. Bu tarihi olarak yanlıştır. İbrahim (aleyhisselam) Şanlı Urfa`da deği,l ancak ateşe atıldıktan sonra Şanlı Urfa taraflarına gelmiştir. Velev ki öyle bile olsa oradaki o balıklıgöl dedikleri yerdeki balıklara kutsiyet atfetmeleri onlara dokunmayı haram kılmaları insanların kediliklerinden yaptıkları bir şeydir, Allah'ın dini ile alakası yoktur. Bu sebeple helal, haram kılmayı Allah Azze ve Celle`den başka birisine atfetmek, ister mezhep gurubu, cemaat grubu gibi bir grup olsun, herhangi bir kimse olsun fark etmez. Allah'ın dışında başka birine helal haram kılma yetkisi tayin etmek bu yönlü bir şirktir, küfürdür. Bir şeyi Allah veya resulünden gelen bir delil haram etmedikçe biz ona haram diyemeyiz. Biz itikat ederiz ki balıklar, bütün deniz mamulleri, su mamulleri helaldir.

Allah'ın imtihan için şeytanları onlara musallat etmesi bile mümkün, hastalanması veya çarpılması gibi. Çünkü Mekke döneminde Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’e geliyorlar ve diyorlar ki: "Ey Allah'ın resulü ben şu kavmin çobanlığını yapardım, onların putları vardı. Salihlerden birisinin adına bir put dikmişlerdi. Çobanlık yaptığım yerde hayvanların başından ayrılacağım zaman, o putu oraya dikerdim, ertesi gün geldiğimde hayvanlar serbestçe yayılıyordu. Puta bağlı da iki üç tane kurt olurdu" diyor. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bunu üzerine şöyle buyuruyor: "**Bırak onları, şeytan onlar ile dalga geçiyor.**" Şeytan bunu yaparak putların da Allah katında yeri olduğuna, ibadeti hak ettiklerine dair vesvese veriyordu. Aynı şekilde bugün kabirlere tapan insanlar var. Yani kabirde dilekte bulunanlar. Bunları da Şeytan kandırıyor. Halid b. Velid radıyallahu anh’ı Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Uzzâ putunu kırması için gönderdiği zaman. Halid b. Velid gidiyor ve bir put kırıp geliyor. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem soruyor ne gördün diye. Halid b. Velid hiç bir şey görmedim diyor. Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem “O zaman sen Uzzâ putunu yıkmamışsın” diyor ve yerini tarif edip bir daha gönderiyor. Bu sefer sorduğunda Halid b. Velid radıyallahu anh putun içinden çirkin suratlı, saçı başı toz toprak içinde çırılçıplak yaşlı bir kadın çıktı. Bunun üzerine onu öldürdüm” diyor. İşte o Uzzâ putu şeytandı, insanları saptırıyordu. Yani kabirlerde veyahut insanların Allaha şirk koşmak için tevessül ettikleri, batıl ilahlar edindikleri şeylerle de insanları imtihan söz konusu. İnsanlar bunlara değil Allah, resulü ile ne gönderdi ise ona tabi olmak zorunda.

Demek ki bu bahsettiğimiz konuda yani Allah Azze ve Cellenin insanları fıtrat üzere yaratması ve bu fıtratın insanları hakkı bulacak şekilde hareket ettirmesi, tıpkı hayvan yavrularının ana ve babalarıyla ilişkileri, yiyeceklerini her gün bulup getirmeleri gibi, Allah Azze ve Celle insanları kendisini bilecek fıtrata ve İslam'ı kabul edecek fıtrata programlamıştır. Peygamberler bunu insanlara hatırlatmak üzere gönderilmiştir. Allah Azze ve Celle Araf süresi 172-174. ayetlerinde şöyle buyurmuştur:

“**Rabbın, Ademoğullarından, onların sırtlarından zürriyetlerini almış ve onları kendilerine şâhid tutarak "Ben, sizin rabbınız değil miyim?" (demişti). Onlar da: "Evet; buna şahidiz" demişlerdi. Bu, kıyamet günü, "bizim bundan haberimiz yoktu", dememeniz içindi. Yahutta "atalarımız önceden (Allah'a) şirk koşmuşlardı. Biz de onlardan sonra gelen bir nesil olduk. Şimdi o bâtılı işleyenler yüzünden bizi helak mı edeceksin"?” (dememeniz içindir) İşte biz, doğru yola dönmeleri için, âyetleri böyle açıklıyoruz.**”

Şimdi biz doğduğumuzda o ortamı hatırlamıyoruz. Allah’a verdiğimiz bu sözü hatırlamıyoruz. Peki Allah nasıl mesul tutuyor bundan bizi? İçimize yerleştirdiği bu fıtrat ile mesul tutuyor. Her ne kadar biz onu hatırlamasak da, orada evet dediğimiz için, orada rabbi kabul ettiğimiz için, insanlar bu fıtrat ile doğuyor ve Allah Azze ve Celle bu fıtrattan sorumlu tutuyor. Allah Azze ve Celle doğruyu bulacak bir fıtrat ile yaratıyor. Eğer bir insan sapıyor ise, o ya bizzat yahut çevrenin etkisiyle fıtratını bozmuş, düzgün fıtrata muhalefet etmiş demektir.

126 Müslim (2865)

Bu iki hadisin, Allah Azze ve Celle'nin kullarını kendisini ikrar fıtratı üzere yarattığına dair delalet yönü açıktır. Bunun üzerine rasullerin daveti, insanlara kalplerinde olanı hatırlatmak olmuştur. Bundan kasıtları yaratıcının varlığını bilmek değil, ancak üzerinde oldukları fıtratta Allah'ı birlemektir.

YARATILIŞ DELİLİ:

Allah Azze ve Celle, insanları göklerde ve yerde bulunan kevni ayetlere nazar ederek tefekkür etmeye davet etmiştir. İnsan, afakta (dış alemde) ve enfüste (iç alemde) yaygın olan bu kesin delilleri gördüğünde noksanlardan münezzeh olan yaratıcının azametini, kudretini ve ilminin genişliğini müşahede edecektir. Bu konudaki pek çok ayetten bazıları şu şekildedir:

"Kurânın hak olduğu onlar için iyice belirinceye kadar, bütün alemde ve kendi içlerinde delillerimizi onlara göstereceğiz. Rabb'nın her şeye şâhid olması yetmez mi?" (Fussilet 53)

"Yeryüzünde ve kendi nefislerinizde mü'minler için nice deliller vardır, hiç görmüyor musunuz?" (Zariyat 20-21)

Allah Azze ve Celle, bu delilleri şu ayette bir arada zikretmiştir: "**Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanlar için faydalı olan şeylerle denizde yüzen gemilerde, Allah'ın gökyüzünden indirip de kendisiyle ölümünden sonra yeryüzüne hayat verdiği suda ve orada yaydığı her türlü canlıda, rüzgârları dilediği yöne sevk edişinde ve gökyüzüyle yeryüzü arasında (rüzgâra) tâbi olan bulutlarda, aklını kullanan kimseler için deliller vardır**." (Bakara 164)

İmam İbn Mende, Kitabu't-Tevhid'de bir çok bölümler açarak, bu bölümlerde Allah'ın gökleri, yeri, güneşi, ayı, yıldızları, bulutları, rüzgarları, dağları, havayı, suyu yaratması, insanın yaratılmasını ve onun nutfe halinden alaka haline gelmesi, sonra bir çiğnem et, sonra kemiklerinin oluşması ve diğer yaratılışının tamamlanmasının deliliyle, Allah Azze ve Celle'nin vahdaniyetine delalet eden çok sayıda ayeti kerime, hadisi şerifler ve selefin sözlerini zikretmiştir.[127]

MUCİZELERİN DELALETİ

Mucize: Hayır ve saadete çağıran harikulade bir iştir. Peygamberlik davası ile birlikte olması, Allah'ın rasulü olduğunu söyleyen kimsenin doğruluğunu ortaya çıkarır."[128]

Mucize, meydan okuma ile birlikte olup çelişkilerden salimdir. Bazen kayadan deve yavrusunun çıkması, âsânın yılana dönüşmesi, cansız şeylerin konuşması gibi hissî olup göz ve kulakla şahit olunur. Bazen de Kur'an-ı Kerim mucizesi gibi manevi olup basiretle müşahede edilir.

Mucizelerin Allah Azze ve Celle'nin varlığına delaleti açıktır. Zira bu, Rasul sallallahu aleyhi ve sellem'in ve haber verdiği her şeyin doğruluğuna delalet eder. Onun haber verdiği şeylerin en önemlisi ise Allah Subhanehu ve Teala'nın varlığına iman etmek, O'nu birlemek ve ortak koşmaksızın yalnız O'na ibadet etmektir. Yine rasul, mucizenin kendinden olduğunu iddia etmez, Allah katından olduğunu haber verir. Bu da Allah Azze ve Celle'nin varlığına iman etmeyi gerektirir.

Muhakkak ki, peygambere iman, onu peygamber olarak gönderen Allah Azze ve Celle'ye de iman etmeyi gerektirir.

İbn Abdilberr şöyle der: "Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Sa'd, Abdurrahman, diğer muhacirlerle ensarın ve Allah'ın dinine grup grup giren elçi heyetlerinin (Allah hepsinden razı olsun) Müslüman oluşlarına bakan kimse, anlar ki, onlardan her biri Allah Azze ve Celle'yi ancak peygamberleri risalet alametleriyle tasdik ederek tanımışlardır."[129]

---

[127] Bkz.: İbn Mende Kitabu't-Tevhid (1/113-234)
[128] El-Cürcanî et-Tarifat (282)
[129] Et-Temhid (7/152)

Yani onlar hep delil üzere iman etmişlerdir, uydum kalabalığa şeklinde değil, taklit ile iman değil. Sahabelerin imanı delil üzere olmuştur.

ULUHİYYET TEVHİDİ

Uluhiyyet Tevhidi: Buna ibadet tevhidi veya kasıt ve talep tevhidi de denir. Kulların Allah'a ibadet ettiklerinde; namaz, zekat, oruç, hac, kurban, adak, korku, ümit, tevekkül, rağbet, rehbet, dua ve bundan başka ibadet çeşidinden olan fiillerde Allah'ı birleyerek, bunları yalnız Allah'a yönlendirmeleridir. Bunlardan herhangi bir şeyde Allah'tan başkasına yönelen müşriktir.

El-İlah: Kalbin tam bir muhabbet, ta'zim, iclal ve saygı ile ibadetle kendisine yöneldiği varlıktır.

İbadet: Yüce Allah'ın sevip razı olduğu, gizli açık bütün söz ve amelleri içine alan bir kavramdır.

"İslâm dinine girmek isteyen, öncelikle iki şehadet cümlesini söyleyerek: "Lâ İlâhe İllâllah Muhammed'un Resulullah." (Allah'tan başka ibadete layık hak bir ilâh yoktur, Muhammed Allah'ın Resulüdür.) demesi ve İslâm dininden başka tüm dinlerden teberri ederek uzaklaşması, kalbiyle de Allah'ın birliğine inanması gerekir."[130]

"(Ey Muhammed!) O küfredenlere, "eğer (küfürlerine ve düşmanlıklarına) son verirlerse geçmiş günâhlarının bağışlanacağını, yok eğer devam ederlerse, geçmiş kavimlerin (akıbetleri hakkında cereyan eden Allah'ın) kanununun (ibret almaları için önlerinde) geçtiğini" söyle." (Enfal 38)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur: "**İnsanlarla "la ilahe illallah" deyinceye kadar savaşmakla emrolundum. Bunu söylediklerinde canlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak bunun hakkı (samimiyetleri) hususunda hesapları Allah'a aittir.**"[131]

Şu ayetler Allah'a taate davet ve teşvike işaret eder: "**Bekleme süresinin sonuna yaklaştıklarında, onları, ya güzellikle tutun yahut yine güzellikle onlardan ayrılın. İçinizden adalet sahibi iki kişiyi de şahit tutun; şâhidliği Allah için yapın. İşte, Allah'a ve âhiret gününe îman edenlere bununla öğüt verilir. Kim Allah'tan sakınırsa, Allah da ona bir çıkış yolu ihsan eder. Ve onu, hiç hesap etmediği bir yerden rızıklandırır. Kim Allah'a tevekkül ederse, O, ona yeter. Şüphesiz Allah, hükmünü yerine getirendir. Allah, her şey için bir ölçü koymuştur.**" (Talak 2-3)

Şu ayet de Allah'ın emrine muhalefet ve isyandan sakındırır: "**Ey îman edenler! Allah'a döndürüleceğiniz ve haksızlık edilmeksizin herkese kazancının verileceği (o hesap) gününden korkun.**" (Bakara 281)

"La ilahe illallah" dediğinde bir iddiada bulundun. Sana sorarlar: "Delilin var mı?" Delil; emre uymak, yasaklananlara son vermek, afetlere sabretmek ve kadere teslim olmaktır. İşte iddianın delili budur.[132] Kişi kalbinde Allahtan başka ilah tanımadığına şahitlik ediyor, dili ile bu şahitliği yerine getiriyor. İşte bunun delili, kalpte olanın doğru olduğunun, sadık olduğunun delili; kişinin Allah Azze ve Cellenìn ve resulünün emirlerine uyması, yasaklarından sakınması, afetlere, başa gelen musibetlere sabretmesi ve kadere teslim olmasıdır.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat alimleri, insanların yaratılış sebebi olan: "ibadetin yalnız Allah'a halis kılınması" zaruretinden dolayı, ibadet tevhidinde yoğunlaşmaya ihtimam göstermişlerdir. Ta ki hak ibadeti başkasına yönelterek sapmasınlar veya herhangi bir ibadet türünde Allah'tan başkasına yönelerek böylece şirke düşmesinler. Zira bu bağışlanmaz bir günahtır:

"Allah, kendisine şirk koşulmayı asla affetmez; bunun dışındaki (günâh) leri ise, dilediği kimseler için bağışlar. Her kim Allah'a şirk koşarsa, çok büyük bir günâh irtikâb etmiş olur." (Nisa 48)

İşte bu tevhid türü, rasullerin gönderilmesinin ve onlara kitaplar indirilmesinin sebebidir. İnsanlar bu tevhid türüyle muvahhid müminler ve kafir müşrikler olarak ayrılır. Muvahhid müminlere dünyada

[130] El-Gunye (1/2)
[131] Buhari (25) Müslim (21)
[132] El-Fethu'r-Rabbanî (2.Meclis s.10)

başarı, destek ve temkin, ahirette ise cennet ve kalıcı nimetler vardır. Kafir müşriklere ise dünyada aşağılık, alçaklık, zillet ve hüsran, ahirette ise ateş ve azabı can yakıcı olan cehennem vardır.

Uluhiyet tevhidinin vacip oluşunun delilleri pek çok olup, bazıları şu şekildedir:

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

“Ey insanlar! Sizi de, sizden öncekileri de yaratan Rabbinize ibadet ediniz; belki böylece korunmuş olursunuz.” (Bakara 21)

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ

“Biz her ümmete, yalnız Allah'a ibadet etmeleri ve şeytandan da sakınmaları için bir peygamber gönderdik. Bu ümmetlerden bir kısmına Allah hidayet etmiş; bir kısmına da sapıklık hak olmuştur. Nitekim yeryüzünde bir dolaşın da, (peygamberleri) yalanlayanların akıbetinin ne olgunu görün.” (Nahl 36)

Bu ayet, peygamberlerin gönderiliş gayelerini net bir şekilde bildiren ayetlerden birisidir. Her ümmete demek ki sadece Allah‘a ibadet etmeleri ve şeytandan, tağuttan, Allaha ibadetten/kulluktan alıkoyan ne varsa onu da reddetmeleri ve sakınmaları için Peygamberler gönderilmiş. Böyle yapmadıkları takdirde, inkar edenlerin, peygamberleri yalanlayanların da bir takım akıbetlere, cezalara uğradıklarını Allah Azze ve Celle böylelikle bildirmiş oluyor.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ

“Senden önce hiçbir peygamber göndermedik ki ona, "benden başka ilâh yoktur; bu itibarla bana ibadet edin" diye vahyetmiş olmayalım.” (Enbiya 25)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem de Muaz radıyallahu anh’ı Yemen’e gönderirken şöyle buyurmuştur: **“Şüphesiz sen Ehl-i kitap bir kavme gidiyorsun. Onları davet edeceğin şeylerin ilki; Allah’a ibadet olsun. Bunu anladıkları zaman Allah’ın onlara bir gün ve gecede beş vakit namazı farz kıldığını bildir. Bunu yaptıkları zaman Allah’ın onlara zekatı farz kıldığını haber ver. Zenginlerinden alıp fakirlerine dağıt. Sana itaat ettiklerinde mallarının en değerli olanlarını almaktan sakın.”**[133] Yine Muaz radıyallahu anh’den gelen rivayette Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Biliyor musun Allah’ın kulları üzerindeki hakkı nedir?”

“Allah ve rasulü daha iyi bilir” dedim. Buyurdu ki:

“Allah’ın kulları üzerindeki hakkı, O’na ibadet edip hiçbir şeyi O’na şirk koşmamalarıdır.” Bir süre geçtikten sonra:

“Ey Muaz!” dedi. Ben de:

“Buyur” dedim. Dedi ki:

“Biliyor musun bunu yaptıkları zaman kulların Allah üzerindeki hakkı nedir?”

“Allah ve rasulü daha iyi bilir” dedim. Buyurdu ki:

[133] Buhari (7372) Müslim (19)

“Onlara azap etmemesidir.”[134]

Uluhiyet tevhidi, rububiyet tevhidinin gereğidir. Zira yalnız Allah’a kul olup O’na hiçbir şeyi şirk koşmayan, nefsinde kendisini yoktan var eden, nimetlerle kendisini yetiştiren, zarar ve fayda vermeye, öldürme ve hayat verme gücüne sahip olan ilahına ibadet etmeye itikad etmiştir. Bu yüzden Allah müşrikleri zarar ve fayda vermeye, öldürmeye ve diriltmeye güçleri olmayan putlara ibadet etmeleri sebebiyle kınamış ve şöyle buyurmuştur:

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ شَيْئًا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ

“ Ve Allah'ı bırakıp, göklerden ve yerden kendileri için hiçbir rızka sahip olmayan ve sahip olmaya da güçleri bulunmayan şeylere mi ibadet ediyorlar?” (Nahl 73)

Bu ayet, tasavvuf maskesi altında şirk koşanların şirkinin de ne kadar batıl olduğunu gösteriyor. Kendilerine yalvarılan şeyhler için makam belirliyor ve bunların bir takım faydalara ve zararlara malik olduklarını iddia ediyorlar. Allah Azze ve Celle bu ayet ile bunu reddediyor. Onlar kendileri için hiçbir rızka sahip değil diyor. Yani Allah’a şirk koşulan, kendilerine ibadet edilen, yardım istenilen bu şeyhler kendileri için bir rızka sahip değil ve sahip olmaya da güçleri bulunmaz. Bu ister taştan olsun ister insandan, ister hayvandan olsun fark etmez. Allah'ın dışında tapılan ne varsa hepsine ibadeti Allah Azze ve Celle kesin bir şekilde reddediyor.

قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

“(Ey Muhammedi) De ki: "Allah'tan başka, size ne zararı dokunacak ve ne de fayda verecek hiçbir güce sahip olmayan şeylere mi ibadet ediyorsunuz? Hakkıyla işiten, hakkıyle bilen, asıl Allah'tır." (Maide 76)

O zamandaki müşrikler kendilerine ibadet ettikleri putlarına, salihlere veyahut meleklere bu yetkileri de vermemişlerdi. Onların zarar veya fayda verecek güçleri olduğunu iddia etmiyorlardı. Ama şimdi tasavvufçular dahada beter bir iddiada bulunuyorlar! Onlara zarar veya fayda vereme yetkisini veriyorlar. Hatta kitaplarında şu sözler yazıyor: "*Veli (Allah dostu) kainatta tasarruf eder, hatta öldüğü zaman kınından sıyrılmış bir kılıç gibi olur. Tasarrufu daha da keskin olur*" diyorlar! Biraz daha amiyane kesim (Tasavvufçuların okumamış kesimi) şu şekilde itikat eder: "*Şayet bir veliye eğri bakarsan, onu üzecek bir şey yaparsan* o *seni çarpar. Onların gönlünü hoş edersen sana yardımlarda bulunur, medet istersen nerde* o*lursan* o*l yardımına yetişir*", derler. İşte bu Mekke`li müşriklerin bile sahip olmadığı bir inançtır. İbrahim aleyhisselamın muhatap olduğu müşriklerin dahi böyle bir inancı yoktu. Allah Azze ve Celle haber veriyor bunu. Allah Azze ve Celle İbrahim aleyhisselamın şöyle dediğini bildiriyor:

“Hani babasına ve kavmine, neye ibadet ediyorsunuz?" demişti. Onlar da demişlerdi ki: "Putlara ibadet ediyoruz. Gece gündüz onların ibadetindeyiz." İbrahim ise şöyle demişti: "Çağırdığınızda sizi işitiyorlar mı? Yahut size faydalan veya zararları dokunuyor mu?" Onlar da şöyle demişlerdi: "Hayır ama biz atalarımızı böyle yapar bulduk.” İbrahim de demişti ki: "Şimdi, gerek sizin ve gerekse daha evvelki atalarınızın nelere ibadet ettiğinizi görüyor musunuz? Onların hepsi benim düşmanımdır; yalnız âlemlerin Rabbı hâriç. Beni yaratan O'dur; bana hidayet eden de O'dur. Keza beni yediren ve içiren O'dur. Hasta olduğum zaman yine O bana şifa verir. Beni öldürecek, sonra yine diriltecek olan O'dur. Kıyamet günü hatalarımı bağışlamasını ümid ettiğim O'dur." (Neml 70-82)

Yani onlar, atalarına uymak adına bu Allah’tan başkasına da yönlendirdikleri ibadetlerine devam ediyorlardı. Onların fayda veya zarar verdiğine, kendilerinin seslenmelerine icabet ettiklerine inanmıyorlardı. Bu sebeple Allah Azze ve Celle iki yerde Müşriklerin şu durumunu haber veriyor. “Onlar denizde boğulacak hale gelince ibadeti yalnızca Allaha has kılarak yalvarırlar. Karaya ulaştıkları zaman ise hemen şirklerine dönerler (Yunus 22-23, Lokman 32) diyor. Şayet Putlarının zarar veya fayda sağlaya bileceklerine inanmış olsalardı zora düştükleri zaman da onlardan isterlerdi. Ama buna

[134] Buhari (6267) Müslim (30)

inanmadıkları için Allah'tan istiyorlar. Ama günümüzde tam tersi bir hale gelmiş bu. İnsanlar kabirde yatanlara veyahut veli olarak inandıklarına, bela anında bile "medet ya şeyhim" demekte. Yani o zamanki müşriklerin yapmadıklarını dahi yapıyorlar.

Belki bu kimseler; "O müşrikler putlara sesleniyor, onlara ibadet ediyorlardı. Biz ise Allah'ın yakın kullarını vesile edinerek onlara sesleniyoruz. Çünkü Allah onlara yetki vermiştir" diyorlar. Lakin bu iddia baştan sona yanlıştır:

O müşrikler de Allah katında yakın kimseler veya Allah tarafından kendilerine tasarruf hakkı verilmiş varlıklar diye iddia ettikleri varlıkları ibadette vesile ediniyorlardı. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: "**Kendileri yaratılmış olduklan halde, hiçbir şey yaratamayanları (Allah'a) mı ortak koşuyorlar? Oysa onlar, ne onlara yardım edebilirler, ne de kendilerine yardım edebilirler.**" (A'raf 191-192) bu ayette hiçbir şey yaratmamış olan ve kendisi yaratılmış olan herhangi bir varlığın ortak koşulması reddedilmektedir. Bu yaratma gücü olmayan ve kendisi yaratılmış olan varlık ister bir put, ister melek, peygamber, allah dostu veya Allah'ın düşmanı bir kimse olsun arada fark yoktur.

Yine bu ayette yaratma gücü olmayan ve kendisi yaratılmış olan her varlığın – ki Allah'ın dışındaki her varlığın sıfatı budur – başkasına yardım etme ve kendisine yardım etme yetkisinin bulunmadığı ifade edilmektedir. Yani bahsi geçen cahillerin iddialarının aksine onlara kainatta Allah'ın izni dışında tasarruf yetkisi verilmemiştir. Her kim bir Allah dostuna Allah tarafından tasarruf yetkisi verildiğini iddia ederse Allahın Kitabından veya Rasulün sünnetinden bu izne dair delil istenir. Mesela kainattaki bazı tabiat olaylarını düzenleme yetkisi Mikail aleyhisselam'a verilmiştir ve bu husus Kitap ve sünnette mevcut deliller sebebiyle kabul edilir. Ama biz insanlara "Ey Mikail! Bize yağmur gönder" diyerek ondan isteme yetkisi verilmemiş, bilakis meleklere seslenerek Allah'a ortak koşan bazı eski kavimler bu yüzden kınanmıştır.

Yine Allah Teala, rasulü Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e itaat ve ittiba etmemizi emrettiği için O'na itaat eder, tabi oluruz. Fakat insanlardan Allah'a en yakın kul olmasına rağmen itaat ve ittiba dışında ibadet çeşitlerinden herhangi birisini Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e yönlendirme yetki ve izni verilmediğinden bunu yapamayız. Yani Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e secde edemediğimiz gibi, dua ibadetinde de O'na seslenemeyiz. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem hakkında izin verilmiş olan itaati de bir başka kula yönlendiremeyiz. Mesela ulu'l-emr'e de itaat izni ve emri verilmiştir ama Allah'a itaat ve rasule itaat emri gibi değildir bu itaat. Ululemre (yani yetki sahiplerine, alimlere, aile fertlerinin ailesine, işçilerin patronlarına, evladın ana babasına) yapılacak olan itaat, Allah ve rasulünün itaatine uygun bir itaat olduğu zaman meşru bir itaat olur. Aksi halde meşru olmaz.

Yine cansız varlıklardan biri olan Kabe'ye yönelip secde etme izni ve emri Allah Azze ve Celle tarafından verildiği için bunu yaparız ve bu Allah'a ibadet olur. Ama başka bir varlığı kıble edinsek, secdeyi yöneltsek bu da şirk olur.

Şimdi bu konu anlaşıldıktan sonra, Allah'ın filan veli kuluna tasarruf yetkisi verdiği iddiasının ispattan ne kadar uzak olduğu anlaşılmış olmalıdır. Bu hususu pekiştiren diğer bir delil de, Müslim'in Sahih'inde hac kitabında, Mekke müşriklerinin Kabe yanındaki ibadetlerinden bahseden rivayettir. Buna göre müşrikler "Buyur ey Allah'ım buyur, senin ortağın yoktur, ancak bir ortağın vardır ki, onun da bütün yetkileri sana aittir" diyorlar, bu son cümle ile şirk koşmakta olduklarını Allah'ın rasulü sallallahu aleyhi ve sellem açıklıyordu!

Bu ayetlerin devamında şöyle buyrulur: "**Allah'ı bırakıp da kendilerine seslenip dua ettiğiniz kimseler de sizin gibi kullardır**" (A'raf 194) Ey "Filan Allah'ın velisidir" diye iddia edip onlara seslenenler! Sizin de kendilerine seslendiğiniz kimseler, sizin gibi kullar değil mi?

" **(Ey Muhammed! De ki): "Benim velim, şüphesiz, Kitab'ı indiren Allah'tır. O, (aynı zamanda) salih kişilere de velilik eder**" (A'raf 196) O Allah ki, Muhammed aleyhisselam'ın da, salih kulların da velisidir! Salih olmayanların yani ibadetinde Allah'tan başkasını ortak ederek zulmedenlerin velisi ise şeytandır! "**Şeytanların kardeşleri ise, (Allah'ı, O'nun emir ve yasaklarını düşünmedikleri için, şeytanlar) onları sapıklığa sürerler, sonra da onlardan ellerini çekmezler.**" (A'raf 202)

“**Allah'ı bırakıp da dua ettikleriniz size yardım etmeye muktedir olamazlar; onlar kendilerine bile yardım edemezler**” (Araf 197)

“**Eğer şeytandan gelen kötü bir düşünce seni tahrik ederse, hemen Allah'a sığın; zira. O, hakkıyle işiten, hakkıyle bilendir.**” (A’raf 200) Başkasına değil, Allah’a sığın! Başkasına sığınırsan Allah’tan başkasını veli edinmiş olursun! O zaman kendisine sığındığın varlık da işiten ve bilen değildir. “O da işiten ve bilendir” dersen, bu sefer şirkine bir şirk daha katmış olursun ki, isim sıfat tevhidinde inşaallah bunun detayını bulacaksın.

Diğer taraftan günümüzdeki şirk koşan insanlar "Biz onlara ibadet etmiyoruz." diyorlar. Bu da ibadet konusundaki bilgisizliklerinden kaynaklanıyor. Bu bilgisizlikten dolayıdır ki, onlardan herbirini Mekke müşrikleri ile aynı kefeye koymuyoruz. Mekke müşrikleri "La ilahe illallah" demiyorlardı. Deselerdi kendi yaptıkları fiillerin batıl olduğunu itiraf etmiş olurlardı. Günümüzdekiler ise "La ilahe illallah" diyerek islam dışı bütün dinlerden teberi ediyorlar. Gittikleri yolun Peygamberin getirdiği yol olduğunu zannediyorlar. Dolayısıyla zayıf hadislere veya bu dinde “hoca” ya da “şeyh” olarak edindikleri kimselerin dindarlıklarına itimatlarından dolayı, bu kimselerin de şirk koşabileceğini akıllarına getirmiyorlar.

Aynı şekilde uluhiyet tevhidi, rububiyet tevhidinin de gereğidir. İsim ve sıfat tevhidi de Uluhiyet tevhidinin gereklerindendir. İnşallah bu konudan daha sonra bahsedeceğiz. İbadetini Allah Azze ve Celle’ye halis kılan kulun, O’nu bütün isim ve sıfatlarında Allah Azze ve Celle’nin kendisi hakkında bildirdiği ve Rasulü sallallahu aleyhi ve sellem’in ispat ettiği şekilde, tahrifsiz (manasını veya lafzını bozmadan), ta’tilsiz (manasını veya lafzını iptal etmeksizin), tekyifsiz (keyfiyet/şekil belirlemeden) ve temsilsiz (mahlukatına benzetmeden) olarak kabul etmesi gerekir. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

“**O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyle işitendir; hakkıyle görendir.**” (Şura 11)

Böylece tevhidin bütün türlerinin birbirinden ayrılmaksızın gerekli olduğu ortaya çıkmış oluyor.

İBADETİN KABULÜNÜN ŞARTLARI

İbadetten maksat, onun Mabud Subhanehu ve Teala tarafından kabul edilmesi ve ibadet edenin bu ibadetinin mükafatını almasıdır. Kulun Allah Azze ve Celle'ye yakınlaşmak için işlediği her amelde, Allah tarafından kabul görmesi için iki şart vardır. Bu iki şart; ameli Allah Azze ve Celle için halis kılmak ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e tabi olmaktır. Bu ikisi "La ilahe illallah, Muhammedun rasulullah" tevhid kelimesinin anlamıdır. Birincisi ibadeti yalnızca Allah'a ihlas ile yapmak, ikincisi ise, sadece Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e uyarak yapmaktır.

"Bu amelleri işlediğinde (yani emirleri yerine getirip yasakları terk ettiğinde) bunlar senden ihlaslı olmadığın sürece kabul edilmez. Söz, amel olmadan kabul edilmez. Amel de ihlas ve sünnete uygunluk olmadan kabul edilmez."[135]

Yani ihlas ve amelin doğru olması, olmazsa olmaz iki şarttır.

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ

"Oysa onlar, dîni yalnız Allah'a hâs kılarak ve doğruya yönelerek Allah'a ibadet etmekten, namazı dosdoğru kılmaktan ve zekatı vermekten başka bir şeyle emrolunmamışlardı." (Beyyine 5)

أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ

"Bilesiniz ki, hâlis dîn Allah'ındır." (Zümer 3)

"Said b. Cübeyr şöyle dedi: "İhlâs; kulun amelini ve dinini Allah için halis kılması, dininde Allah'a şirk koşmaması ve hiç kimseye karşı işlediği amelde gösteriş yapmamasıdır."

Fudayl b. Iyad da ihlâsı şöyle tarif eder: "İnsanların görmesinden çekinip ameli bırakmak, riyadır. İnsanların beğenmesi için amel etmek şirktir. İhlâs ise bunlardan dolayı Allah'ın sana ceza vermesinden korkmandır."[136]

"Her ibadet eden irfan sahibinin; bütün hâllerinde, gösterişten, ibadetlerinde halkı görmekten ve kendini beğenmekten sakınması gerekir. Çünkü nefis habistir ve nefis; azgınlık, sapıklık, kötü duyguların, lezzetlerin kaynağı olup, kul ile Hak Azze ve Celle arasında bir engeldir."

فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ

"Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, namazlarını önemsemezler; (kılsalar bile) gösteriş yaparlar; iyilik etmeye de engel olurlar." (Maûn 4-7) Allah Azze ve Celle münafıkları şöyle vasfeder:

"Münafıklar, hilelerini Allah bozduğu halde, Allah'a hile yapmaya kalkışırlar Namaza kalktıklarında üşenerek kalkarlar; insanlara gösteriş yaparlar; Allah'ı da çok az zikrederler. (Mü'minler ile kâfirler arasında) mütereddittirler: Ne (tam olarak) onlara, ne de (tam olarak) bunlara temayül ederler. Allah, kimi doğru yoldan saptırmışsa artık onun için (hakka giden) bir yolu asla bulamazsın." (Nisa 142-143)

Hadistede şöyle anlatılmıştır: "**Kıyamet gününde bir kimse bağırsakları dışarı sarkmış olarak cehenneme atılır. O kimse, ateşin içinde bir değirmen taşı gibi döner durur. Orada kendisine;**

[135] Fethu'r-Rabbani (2.Meclis s.10)
[136] Zehebi Siyeru A'lami'n-Nubela (8/327)

“Sen iyiliği emredip kötülükten sakındırmıyor muydun?” denilir. Şu cevabı verir;

“İyiliği emrederdim; ama kendim yapmazdım. Kötülüğü de yasak ederdim; ama onu da kendim yapardım.”[137] Bu da yine amellerde ihlas gerektiğini bildiren naslardan birisi. Fatiha süresinin son ayetinde Allah Azze ve Celle`nin :"Gazaba uğramışların ve sapmışların yolunu değil!" ayeti hakkında Nebi sallallahu aleyhi ve sellem diyor ki: "Kendilerine gazap edilenler Yahudilerdir, sapıtanlar ise Hristiyanlardır." Yahudilerin özelliği din hakkında bilgi sahip olmaları hatta bilgilerini kıyas gibi yollarla üretip sonra da ne kıyaslarıyla ne de dinin emirleri ile asla amel etmemeleri. Örnek olarak bugün Yahudilerin ahkam kitaplarında Cumartesi günleri bisiklete binmek haramdır. Bunu araştıranlar Cumartesi günleri dal kırmanın haram olduğunu öğreniyorlar ve Yahudi alimlerinin ata binmenin de o gün haram kıldıklarını görüyorlar. Bunun gerekçesi ise ata binenin atını kamçılamak için dal kırmasıymış! Bunlardan sonra gelen nesil de hocalarının kitaplarında atın yasaklandığını görünce, “*at bisiklete benzer, bizler de bisiklete binmeyi yasaklayalım*” demişler. Dal kırmak ise unutuluyor. Yahudiler bu şekilde kendilerine dinlerini zorlaştırmışlar. Hükümler icat etmişler ama amel etmemişler. Bu sebeple gazaba uğramışlar.

Hristiyanlar sapıtanlardır, onlar da ilimsiz olarak ibadet etmişlerdir. Mesela Hadid süresi 27. ayetinde "**Biz kendilerine farz kılmadığımız halde ruhbanlık icat ettiler. Onu da hakkıyla yerine getirmediler**.". Allah Azze ve Celle `nin farz kılmadığı şeyleri cahilliklerinden yapıyorlar. Birisinde amel yok ilim var, diğerinde ise ilim yok amel var. Onun için dua ederken "**Bizi dosdoğru yola ilet**" diyoruz. Yani “*bilerek, delil ile amel eden ve amelinde de Allah’a ihlaslı olanlardan eyle bizi*” diyoruz. Buradan ihlas ile birlikte amelin de doğru olmasının gerektiğini anlıyoruz.

Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat alimleri bu iki şarta tüm açıklığıyla işaret etmişlerdir. Fudayl b. Iyad rahimehullah, Allah Teala’nın:

لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا

“**Hanginizin en güzel amel işleyeceğini denemek için**” (Mülk 2) ayetini açıklarken şöyle demiştir:

“Yani en halis ve en doğru amel kastedilmiştir. Zira amel ihlaslı olup doğru olmazsa kabul edilmez. Doğru olur da halis olmazsa yine kabul edilmez. Halis olması; yalnızca Allah’a has kılınmasıdır. Doğru olması ise; sünnet üzere yapılmasıdır.”[138]

İbnu’l-Kayyım ibadet amellerini dört kısma ayırarak şöyle demiştir: “Bu amellerin biri makbul, üçü merduttur. Makbul olanı Allah için halis kılınıp, sünnete uygun olanıdır. Merdut olanı ise bu iki vasfın bulunmadığı veya ikisinden birinin bulunmadığı ameldir. Böylece makbul olan amel; Allah’ın sevip razı olduğu ameldir. Allah Subhanehu ve Teala’nın sevdiği amel ancak emri üzere yapılan ve kendisinin rızası gözetilerek yapılandır. Bunun dışındaki amelleri sevmez, bilakis sahiplerine öfkelenir.”[139]

Şeyh Muhammed eş-Şevkani ihlas hakkında şöyle der: “Niyette ihlas; ibadetin yalnız Allah rızası için halis olarak yapılması, ibadette Allah ile beraber hiç kimsenin ortak edilmemesidir. Bu da ancak duanın, seslenmenin, yardım talebinin, ümidin, iyiliği celp ve kötülüğü def etme isteğinin yalnız Allah’tan yapılıp, başkasından veya başkası için yapılmamasıdır.”[140]

Sünnete ittibayı da şu sözleriyle pekiştirmiştir: “Bütün iyilikler Kitap ve Sünnettedir. Bize dünyada insanların en zahidi, ahirete en çok yöneleni ve görünüşte Allah’tan en çok korkanı tarafından getirilse dahi Kitap ve Sünnetin dışına çıkan hiçbir şeyde hayır yoktur. Zira muhakkak ki nebevi yolda

[137] Buhari (3267) Müslim (2989)
[138] Ebu Nuaym Hilye (8/95)
[139] İ’lamu’l-Muvakki’în (2/162)
[140] Şevkani; ed-Durru’n-Nadid Fi İhlasi Kelimeti’t-Tevhid (s.32)

yürümek dışında zühd yoktur, sıratı mustakim yolunu tutandan başkası için takva ve huşu söz konusu değildir."[141]

[141] Şevkani Edebu't-Taleb ve Munteha'l-Ereb (s.219)

İBADET ÇEŞİTLERİNDEN BAZILARI

Dua:

Kulluğun türlerinin en önemlisi dua ve Allah Teala'ya sığınmaktır. Zira ibadetin manaları, boyun eğme, tezellül, fakr ve ihtiyaç duada en açık şekliyle belirir. Bu yüzden Allah kendisine dua etmekten büyüklük taslayanları cehennem ile tehdit ederek şöyle buyurmuştur:

وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ

"Rabbınız şöyle buyurmuştur: "Bana ibadet edin ki size karşılığını vereyim". Bana ibadet etmekten kibirlenenler, zelil olarak cehenneme gireceklerdir."(Mümin 60)

Bu ayette acık bir şekilde kendisine ibadeti, kendisine dua edilmesini emrediyor. Ayetin Arapça lafzında "ibadet" diye tercüme edilen kelimenin aslı duadır. "Bana dua edin, bana ibadet edin" demektir. Burada dua, ibadetin cüzlerinden bir cüzdür. En önemli cüzü olması sebebiyle genellikle meallerde "dua" kelimesinin "ibadet" diye tercüme edildiğini görürsünüz. Bunun benzeri وَلَا تَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ "**Allah ile beraber başka bir ilahi seslenme**" (Kasas 88). Yani her kim Allah dışında birisine dua seslenişinde bulunursa onu ilah edinmiştir. Ona ilah demese dahi onu ilah edinmiştir. Yani "*ben ona Allah demiyorum*" diyor ya bazıları. Ona Allah demese de, ona ilah demese de, dua etmesi, ona yönelmesi, ona seslenmesi sebebiyle uluhiyette ortak koşmuş olur. Burada Allah Azze ve Celle kendisine duayı emrediyor. Bundan büyüklenenleri de açıkça cehennemle tehdit ediyor. Özellikle tasavvuf ehlindem veyahut Şialardan, Rafızilerden dua konusunda şirk koşanlar! Burada duanın Allah Azze ve Celle`ye has kılınması konusunda saparak başka şeylere de seslenmişler. Buna teviller getirmişler ve seslendikleri kimseleri trafodan elektriği alıp dağıtan birer ampule benzetmişlerdir. Feyzi azaltıp kendi hafsalalarına göre dağıtan kimseler olarak veliler tayin etmişler, Allah Azze ve Celle`yi de mahlukuna benzetmekle isim ve sıfatta ilhada sapmışlardır. Daha sona ibadetin yönlendirilmesi noktasında Allah Azze ve Celle`nin açıkça "**Bana dua edin ki size icabet edeyim**" emrini bertaraf ederek. "*Yok, biz Allaha direk dua edemeyiz, biz günahkarız. Bizim yerimize Veli kullar dua eder*" diyerek onlara seslenmeyi kendilerine meşru göstermeye çalışmışlardır. Böyle batıl misalleriyle de Allah'a benzetmede bulunarak isim ve sıfatta da sapıklığa düşmüşlerdir.

Tevekkül:

Tevekkül, kulun tevhidinin ancak kendisiyle tamamlandığı ibadet esaslarından bir esastır. Pek çok ayette tevekkül emredilmiştir:

فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ

"O'na ibadet et ve O'na güvenip dayan." (Hud 123)

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ

"Hiç ölmeyen diriye güvenip dayan" (Furkan 58) Tevekkül, sadık müminlerin alametidir:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

"Mü'minler o kimselerdir ki. (yanlarında) Allah anıldığı zaman, yürekleri ürperir; kendilerine Onun âyetleri okunduğu zaman da imanları artar ve yalnız Allah'a dayanıp güvenirler." (Enfal 2)

Sebeplere sarılmak tevekkülle çelişmez. Zira Allah Azze ve Celle kendisine itimad edip yalnız kendisine tevekkül edilmesini emrettiği gibi, Meryem oğlu İsa'nın annesine hitaben söylediği şu sözlerle sebeplere sarılmayı da emretmiştir:

"**Hurma ağacını kendine doğru silkele de üzerine taze hurma dökülsün.**" (Meryem 25) Allah Subhanehu, Meryem'in ağacı silkelemesine gerek kalmadan da taze hurma indirebilirdi. Yine Allah Azze ve Celle Yakub aleyhisselam'ın oğullarına şöyle dediğini haber vermiştir:

"**Ve yine demişti ki: "Ey oğullarım! (Bu vezirin huzuruna girerken) tek bir kapıdan girmeyin; ayrı ayrı kapılardan girin (hasedi size dokunmasın). Gerçi ben, Allahtan gelecek bir şeyi defedemem; çünkü hüküm, yalnız Allah'a mahsustur. Ben de yalnız O'na güvenip dayandım. Güvenecek olanlarda O'na güvenip dayansınlar.**" (Yusuf 67) Allah Azze ve Celle'ye tevekkül etmesine rağmen oğullarına, haset dokunmaması için ayrı ayrı kapılardan girmelerini söyleyerek sebeplere sarılmalarını emretmiştir.

Tirmizi'nin Enes b. Malik radıyallahu anh'ten rivayet ettiği hadiste birisi Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e:

"Ey Allah'ın rasulü! (devemi) bağlayıp da mı tevekkül edeyim, serbest bırakıp da mı tevekkül edeyim?" diye sormuş, bunun üzerine:

"**Bağla ve tevekkül et**" buyurmuştur.[142]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat alimleri arasında bu mesele kararlaştırılmış bir konudur. Abdullah b. Ahmed b. Hanbel dedi ki: "Babama: "Biz Allah'a tevekkül eder ve kazanmak için çalışmayız" diyen bir topluluk hakkında soruldu. Babam dedi ki: "Bütün insanların Allah'a tevekkül etmeleri gerekir. Lakin kendileri için çalışmalılar da. Allah Teala:

"**Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın**" (Cum'a 10) buyurmuştur. Demek ki, onlar kazanç elde etmek için çalışıyorlardı. Kim bunun hilafına bir şey söylerse, o ahmak bir insanın sözüdür."[143]

Korku ve Ümit:

Bu, Allah Azze ve Celle'nin emredip, bununla süslenen müminleri övdüğü ibadet türlerindendir. Korku hakkında şöyle buyurmuştur:

وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى

"**Amma kim Rabbının azametinden korkar ve nefsini heva ve heveslerinden alıkoyarsa, onun varacağı yer de cennettir.**" (Naziat 40-41)

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ

"**Rabbının makamından korkanlara da iki cennet vardır.**" (Rahman 46)

Ümit hakkında da şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

[142] Tirmizi (2519) Elbani hadisin hasen olduğunu belirtmiştir; Sahihu'l-Camii's-Sagir (1068)
[143] Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, Mesailu'l-İmam Ahmed (s.448)

"Oysa îman edenler, hicret edenler ve Allah yolunda cihad edenler ise, işte Allah'ın rahmetini umanlar da bunlardır. Allah, çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir." (Bakara 218)

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

"Sizin için, Allah'ı ve âhiret gününü ümid eden ve Allah'ı çok zikreden kimseler için, Allah'ın Rasûlünde güzel bir örnek vardır." (Ahzab 21)

Kul, korku ile ümit arasında dengeli bir yol tutarak ibadet etmelidir. Eğer Allah'ın taatinden yüz çevirirse, günahlara cüret eder. Bunun çaresi Allah'ın azabının şiddetiyle korkutmaktır. Şayet Allah korkusunda mübalağa eder ve ümitsizliğe düşerse onu da Allah'ın rahmetinin genişliğini düşünmek ıslah eder. Kul, Allah'ın rahmetini ve bağışlayıcılığını geçmişte işlemiş olduğu günahlar hakkında ümit etmeli, Allah'ın azabından da işleyeceği günahlar için korkmalıdır. Gelecekte işleyeceği günahlar hakkında Allah'ın rahmetinin genişliğini düşünerek günahlara dalarsa veya geçmişte işlediği günahlar hakkında Allah'ın azabının şiddetini düşünerek yeise düşerse korku ve ümit dengesini kaybeder.

"Ümidi korkusuna galip gelen kişi zındık olur. Korkusu ümidine galip gelen kişi ise ümitsizliğe düşer. Selamet, ikisinin dengede olmasındadır."[144]

İmam Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "Müminin korkusu ile ümidi eşit olmalıdır."[145]

Hafız İbn Receb, selef'ten birinin şöyle dediğini nakleder: "Allah'a yalnızca ümitle ibadet eden mürciedir. Yalnız korkuyla ibadet eden haricidir. Yalnız sevgiyle ibadet eden zındıktır. Ümit, korku ve muhabbet(sevgi) ile ibadet eden de tevhid ehli bir mümindir." Bunun sebebi, müminin Allah'a bu üç yönden; muhabbet, korku ve ümit ile ibadet etmesinin vacip olmasıdır."[146]

Bunlar ibadet türlerine verdiğimiz örnekler. Bunları örnek vermemizin sebebi ibadet deyince akla sadece namaz, hac, zekat, oruç, bunlar gibi ibadetlerin gelmesi. Halbuki ibadet kapsamına kulun söz, fiil ve düşünce olarak kendisinden sadır olan her şey dahil olmaktadır. Allah Azze ve Celle Zariyat süresinin 56. ayetinde: **"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."** buyuruyor. Yani insan kainatta dünyaya geldiği zaman ister istemez kuldur. Yani kulluğun dışına çıkamıyor. Sürekli ibadet halinde.

Allah Azze ve Celle kuldan ne istiyor? İbadeti sadece Allah Azze ve Celle`ye yapacaksın. Şayet Allah'ın istediği kulluğu yerine getiremezsen, muhakkak devam eden o kulluğun Allah'tan başkasına yönlenmiş demektir.

Mesela bazıları "Çalışmak ibadettir" diyorlar. Bu adam namaz kılmıyorsa, evet o adam çalıştığı zaman ibadet ediyor ama neye? Allah'tan başkasına ibadet ediyor. Müşrik bir şekilde ibadet ediyor. Allah'ın farz kıldığı şeyleri yerine getirmiyorsa bu Allah'tan başkasına ibadet olur. Mesela kurban keseceğine o kurban parasını bir fakire yardım olarak vermesi. Bu kişi o zaman kurban ibadetini terk etmiş olur. Veya hac yapma imkanı olduğu halde hac parasını yardım olarak vermesi de aynı şekilde. Bu kişi farz ibadeti terk ediyor aynı zamanda onun yerine kendiliğinden ibadet şekli çıkartmış oluyor. Farz ibadeti yerine getirmediği için diğer yaptığı ibadetin hiç bir ecrini alamıyor.

İnsanlar isteyerek veya istemeyerek kulluk ediyorlar. Allah Azze ve Celle kendi rızalarıyla kulluklarını eda etmelerini istiyor. Kul vahiyle tanışmadan önce, fıtrat boyutunda kulluğunu eda eder, yani fıtrat boyutundayken fıtratıyla anlaması kabiliyetine dahil olan ne varsa bundan mes'ul. Bu kişi yalan söylerse bundan mes'ul, hırsızlık yaparsa bundan mes'ul, hakka hukuka tecavüz ederse bundan mes'ul, illa ki vahiy gelmiş olması gerekmiyor o kimseye. İşte bunun gibi Allah Azze ve Celle`nin varlığını da bilmek zorunda. Yani rabbin varlığını rububiyet boyutunda bilmesi lazım.

---

[144] Fethu'r-Rabbani (25. Meclis s.91)
[145] İbn Hânî Mesailu'l-İmam Ahmed (2/178)
[146] İbn Receb; Tahvif Mine'n-Nar (25)

Ondan sonra imanda kulluk gündeme geliyor. İmanda kulluk ikinci ahit dediğimiz şey. Yani birinci ahit; ezelde verdiğimiz söz sebebiyle Allah Azze ve Celle "Ben sizin rabbiniz değil miyim?" diye sorduğu zaman, "Evet, sen bizim rabbimizsin" dediği için Adem züriyeti. Allah Azze ve Celle insanları işte bu fıtrat üzere yaratıyor. Madem orada söz verdiniz, bunun gereğini hadi dünyada gösterin bakalım diye. Ve bu yetenekte yaratıyor Allah Azze ve Celle. Sonra ikinci ahit başlıyor. Peygamberin tebliğinin ulaşmasından itibaren. Peygamberin tebliği ile birlikte artık bir din mensubu oluyor insan. İmanda kullukta, tevhid`den de mes'ul oluyor. Peygamber ne getirdi ise onu yerine getirecek kabul edecek, tasdik edecek. Azalarına düşen ne gibi görevi var ise onları yerine getirecek. Ve bunlarda Allah Azze ve Celle`yi birleyecek. Mesela namaz, dua, zikir, bunlar peygamberin getirdiği birer ibadet.

Bu ibadetleri yapan pek çok insan vardır ki, ibadette tevhidi yerine getirmedikleri için hiç bir karşılığını alamaz. Yani ibadetlerinde Allah'tan başkasına yöneldikleri için, bunlardan bir karşılık alamayacak. İbadetleri hiç yerine getirmeyen zaten imanı yerine getirdiği söylenemez. Çünkü bizler iman ediyoruz ki, tasdik ediyoruz ki ve kalbimizde gelen bu tasdike dilimizle şahitlik ediyoruz ki Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in Allah Azze ve Celle katından getirdiği her şey haktır doğrudur. O ne diyor? Şunu yapan Cennete, şunu yapan Cehenneme girer diyor. Bir kimse bunları bildiği halde ve Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin doğruluğunu bildiği halde o sözün gereğini yerine getirmiyorsa bu kimse tasdik etmiş midir? Aslında kalbinde böyle bir tasdik yoktur, dili ile yalancı şahitlikte bulunuyor demektir. "La ilahe illallah" derken çok yalancıdır o insan. Arkasında Cehennem var diyor o Peygamber, ya da bu amelin arkasında Cennet var diyor! Cennete rağbet etmiyorsa insan cehennemden sakınmıyorsa, hele bu konuda bazı tasavvufçuların geçmişte dedikleri gibi "*Cennet, Cennet dedikleri bir kaç köşkle bir kaç huri. İsteyene ver sen onu bana seni gerek seni*" gibi daha batıl yollar tutuyorsa. Veyahut Rabia`tul Adeviyye'ye nispet edilen "*Şu cennet dedikleri şeye, elime bir balta vereseniz de gidip bir yıksam. Şu cehennem dediklerini elime bir kova su verin de söndürsem, İnsanlar sadece Allaha ibadet etmeyi öğrense*" dedikleri gibi aşırılığa da gitmeyeceksin. Çünkü Allah Azze ve Celle cenneti istemeyi emretmiş, Cehennemden de sığınmayı emretmiş. Allah'ın Peygamberi dahi, insanların seçkini, ibadette en üstünü, Allah'ı en iyi tanıyanı dahi, Cehennem'den Allah sığınmış ve Allah Azze ve Celle'den cennet nimetlerin istemiş.

Bir kimse Peygambere muhalefeti iki şekilde yerine getiriyor demek ki. Ya Peygamberi aşmakla yada Peygamberden geri kalmakla. Allah Azze ve Celle her iki muhalefet türünündü cezasını bildiriyor. "**Onun emrine aykırı hareket edenler ya bir fitneye düşmekten yahut başlarına elemli bir azabın gelip çatmasından sakınsınlar**" (Nur 63).

Tek bir muhalefet fiili var ama iki türlü ceza zikrediyor Allah Azze ve Celle. Neden? Çünkü Peygambere muhalefet iki türlü olur. Ya onun getirdiklerini yeterli bulmayıp aşırılığa saparsın. Ya da onun getirdikleri ile hiç amel etmezsin. Bu yüzden Allah resulü sallallahu aleyhi ve sellem söyle buyuruyor: "Yüz çeviren hariç ümmetimin hepsi cennet girecektir." Ey Allah'ın resulü yüz çevirmek nasıl olur diye sorduklarında: "Peygamberin getirdiklerinden yüz çevirmenin, Peygambere tabi olmamak olduğunu açıklamıştır.

Kulun fıtrat`ta iman`da ve tevhid`de kulluğu, bu şekilde gerçekleştikten sonra. ölünceye kadar bundan mes'ul. Yani bu haddi muhafaza etmekle, korumakla mes'ul. O kadar tehlikeli bir iştir ki bu, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ümmetini uyarmak için çok çarpıcı bir örnek veriyor. **Sizin hakkınızda en çok şirkten korkarım, şirk ümmetim için karanlık bir gecede siyah bir kayanın üzerinde siyah bir karıncanın adımlarından bile daha gizlidir**.

Bu bizlerin hiç bir zaman tevhid konusunda emin olmamamız, şirk`ten kendimizi emin hissetmememiz, bilakis bunun endişesini sürekli taşımamız gerektiğini gösteriyor. Sahabe bütün yoğunluğu ile yaşamışlar bu duyguyu. Öyle ki Nebi sallallahu aleyhi ve sellem gelip, Peygamberin hanımlarına gelip, Huzeyfe radıyallahu anh'e gelip dertleşenler. Ben bu münafıklardan mıyım? Allah resulünün bahsettiği münafıklardan mıyım? diye. Bunu endişelerini sık sık yaşamışlar. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e bu konuda hallerinden şikayet etmişler. Ben münafığım korkusu taşımışlar hep.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu duruma şöyle dikkat çekiyor: "**Mü`min günahlarını sırtındaki bir dağ kadar görür, her an üzerine yıkılmasından korkar. Münafık ise burnunun**

ucuna konan bir sinek gibi zanneder günahlarını. Hatta kovarsa uçup gidecek zanneder. İşte münafık günahlarını bu şekilde görürken mü`min ise tam tersidir. Bu şekilde korkunun da, ümidin de bulunması gerekiyor. İşte tevhidi bozan şeyler ve bunların önemi burada devreye giriyor.

TEVHİDİ BOZAN ŞEYLER

Uluhiyet tevhidinden söz etmek, onun bozucusu olan şirkten de söz etmeyi gerektirir. Nitekim eşya zıddıyla bilinir denilmiştir. Kitap ve Sünnette şirki yasaklayan ve buna düşenleri şiddetle tehdit eden pek çok delil varid olmuştur. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ

"Şirk en büyük zulümdür." (Lokman 13)

"Allah'ın, Meryem'in oğlu Mesîh olduğunu söyleyenler, muhakkak küfre girmişlerdir. Hâlbuki Mesîh, "Ey İsrail oğulları! Rabbim ve Rabbiniz olan Allah'a ibadet edin. Zira her kim Allah'a şirk koşarsa, Allah ona cenneti haram kılar ve varacağı yer de ateş olur. Zâlimler için hiçbir yardımcı yoktur" demişti." (Maide 72)

Abdullah b. Mes'ud radıyallahu anh'den: "Dedim ki:

"Ey Allah'ın rasulü! En büyük günah hangisidir?" şöyle buyurdu:

"Seni yaratan Allah'a bir denk tutmandır."

"Ey Allah'ın rasulü! Sonra hangisidir?" dedim.

"**Yemeğine ortak olması korkusuyla çocuğunu öldürmektir**" buyurdu.

"Sonra hangisi?" diye sorduğumda da:

"**Komşunun hanımı ile zina etmektir**" buyurdu. Sonra Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sözlerini tasdik eden şu ayetler nazil oldu:

"Allah ile beraber başka bir ilâha yalvarmayanlar, hak yolla olmadıkça Allah'ın haram kıldığı nefsi öldürmeyenler ve zina etmeyenlerdir. Kim bunları yaparsa, günahının cezasını bulur." (Furkan 68)[147]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat alimleri de ibadetin şirk pisliklerinden uzak tutulması hususunda ihtimam göstermişler ve sakındırmışlardır.

İbn Kayyım rahimehullah şöyle diyor: "Şirk, zulümlerin en büyüğü, kabahatlerin en çirkini ve münkerlerin en kötüsü olup Allah'ın en sevmediği ve en nefret ettiği şeydir. O'nun katında en çok gazaba sebep olan şey şirktir. Nitekim şirkten dolayı başka günahlarda terettüb etmeyen dünyevi ve uhrevi cezalar terettüp eder. Allah Azze ve Celle şirki bağışlamayağını, şirk ehlinin necis olduğunu bildirmiş, onların kestikleri hayvanların ve nikahlarının haram olduğunu haber vermiştir. Müminlerle müşrikler arasında dostluk bağlarını kesmiştir. Onları Allah'ın, meleklerinin, rasullerinin ve müminlerin düşmanları olarak ilan etmiş, tevhid ehline onların mallarını, kadınlarını ve oğullarını mubah kılmıştır. Zira şirk, rububiyet hakkını yıkmak, uluhiyet azametini eksiltmek ve alemlerin rabbine kötü zanda bulunmaktır."[148]

[147] Buhari (4761) Müslim (86)
[148] İbn Kayyım İğasetu'l-Lehfan (1/60)

Tıyera (Uğursuz Saymak):

“Araplar kuşları uçurur, sağa veya sola uçuşlarına göre uğursuz sayarlar, maksatlarından bu sebeple yüz çevirirlerdi. Temiz şeriat geldi ve bu işi iptal ederek yasakladı. Bunun faydanın celbinde ve zararın def edilmesinde bir etkisinin olmadığını haber verdi.”[149]

Tetayyür (uğursuz sayma inancı) Allah’ın fiillerini mahlukatından bir şeye nispet etmek anlamında olduğundan ve bu zayıf mahlukların kaza ve kaderde etki ettiğine itikad etmeye sebep olmasından dolayı tevhide aykırıdır. Nitekim Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bunu şirk olarak isimlendirmiştir. Tirmizi’nin Sünen’inde İbn Mes’ud radıyallahu anh’den gelen rivayette Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem:

“Tıyera (kuş uçurup uğursuz saymak) şirktir”[150] buyurmuştur.

Burada bu kelimeleri özelikle söylüyoruz *"Tıyera"* kelimesini. Bazı hadislerde "şum" kelimesi geçer. "Şum" kelimesi de Türkçeye uğursuzluk diye tercüme edilir ve bu insanların pek çok şeyi yanlış anlamasına sebep oluyor. Mesela "**üç şeyde uğursuzluk vardır**: Kadında, atta ve evde.” Hadisi gibi. Bu hadisin Arapça lafzında geçen lafız "şu’m" dur yani bereketsizlik manasındadır. Üç şeyde bereketsizlik vardır diye tercüme edilmiş olsa idi daha doğru olurdu. *"Tıyera"* kelimesi de uğursuzluk inancı olarak tercüme ediliyor. O zaman bu hadis ile aralarında çelişki var zannediliyor.

İmam Ahmed Müsned’inde Abdullah b. Amr radıyallahu anhuma’dan rivayet ediyor: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Tıyera (uğursuzluk inancı) kimi bir ihtiyacından alıkoyarsa şirk koşmuştur.” Dediler ki:

“Ey Allah’ın rasulü! Bunun kefareti nedir?” şöyle buyurdu:

“Onlardan birinin: “Allah’ım! Senin hayrından başka hayır yoktur, senin uğurundan başka uğur yoktur ve senden başka ilah yoktur” demesidir.”[151]

Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat alimleri de uğursuzluk inancından şiddetle sakındırmışlardır. Zira bu sahih akideden inhiraftır. İyilikleri getiren ancak Allah’tır ve kötülükleri de gideren ancak Allah’tır. Uğursuzluk inancının sahih akideye aykırı olduğu ortadadır. Tetayyür; Allah Subhanehu’nun fiillerini mahlukundan birine nispet etmektir. Uğur sayma fiilinde bulunan kişi, Rububiyyette şirk koşmaktadır. Bu yüzden Allah Azze ve Celle, Salih Aleyhisselam’ın kavmini, uğursuz sayıp onu kıtlık sebebi olduğuna inanmalarından ötürü kınamış, kendilerine isabet edenlerin ancak günahları ve isyanları sebebiyle isabet ettiğini bildirmiştir:

“Semûd kavmine de Allah'a ibadet etmeleri için kardeşleri Salih'i göndermiştik. Hemen birbirleriyle mücadele eden iki fırka oluvermişlerdi. Salih demişti ki: "Ey kavmim! İyilikten önce niçin kötülüğe acele ediyorsunuz? Merhamet olunasınız diye Allah'tan mağfiret dileseniz olmaz mıydı?" Onlar da şöyle demişlerdi: "Senin ve seninle birlikte olanların yüzünden başımıza uğursuzluk geldi." Salih de demişti ki: "Sizin uğursuzluğunuz, Allah katındaki (kaderiniz)dir. Zaten siz, (Allah tarafından) sınanmakta olan bir kavimsiniz.” (Neml 45-47)

Böylece uğursuz sayma inancı reddedilmiştir. Allah Azze ve Celle takdir ve tedbirde tektir, ona tesir eden bir etken yoktur. bundan dolayı Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Ne bulaşma ne de uğursuzluk vardır”[152]

Ebu Davud’un Sünen’inde rivayet ettiği hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem:

---

[149] Bkz.: el-Begavi; Şerhu’s-Sunne (12/170)
[150] Tirmizi (1614) Tirmizi: “Hasen, sahih” dedi. Elbani de sahih demiştir: Silsiletu’l-Ahadisi’s-Sahiha (429)
[151] Ahmed (2/220) Elbani Silsiletu’l-Ehadisi’s-Sahiha’da (1065) sahih demiştir.
[152] Buhari (5753) Müslim (2224)

"Kuşları yerlerinde kendi haline bırakınız" buyurmuştur. Bu hadis hakkında imam Ahmed dedi ki:

"Yani bu size zarar vermez. Onları görüldükleri yerlerinde bırakmak ve onlarla tetayyürde bulunmamak kastedilmiştir. Cahiliyyede bir iş yapmak istediklerinde bir kuşa işaret ederler, sağa giderse şöyledir, sola giderse böyledir diye hükümler çıkarırlardı. Bu yüzden Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem:

"Kuşları yerlerinde kendi haline bırakınız, bu size zarar vermez"[153] buyurmuştur.

"Hayra yormakta sakınca yoktur" sözüne gelince, bu husus Ebu Hureyre radıyallahu anh'ın rivayet ettiği şu hadise uygundur:

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim:

"Uğursuzluk yoktur. Onun hayırlısı fe'ldir." Dediler ki:

"Fe'l nedir ey Allah'ın Rasulü?" Bunun üzerine şöyle buyurdu:

"Sizden birinin işittiği güzel sözdür"[154]

İbn Kayyım rahimehullah bu hadisin şerhinde şöyle demiştir: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in verdiği bilgiye göre, fe'l de tıyaradandır; fakat bu hayırlı olanıdır. Çünkü kendisi tıyarayı iptal etmiş, fe'lin de bundan olduğunu; fakat bunun, tiyaranın tersine, hayırlı olduğunu haber vermiştir. Böylece fe'l ile tıyarayı aralarındaki imtiyaz ve zıtlık yönlerini belirterek beyan etmiş, birinin faydasını anlatırken diğerinin de zararını göstermiştir. Bunun benzeri şirk olan rukyeyi, tedaviyi menetmesi, şirk olmayanına da izin vermesidir. Çünkü şirk olmayanda mefsedet değil menfaat vardır.

"Uğursuz sayma yoktur, onun hayırlısı fe'l (hayra yormak)tır" kavli, kuşun hareket yönüne göre etki ettiği, fiilde bulunduğu veya ortak olduğu şeklindeki yorumlamaları reddeder. Fe'l (hayra yorma) ise böyle değildir. Aralarındaki farktan doğan faide büyüktür. Bu da; görülen veya işitilen şeyi uğursuz sayma işinde insan yapmaya karar verdiği işten veya yolculuğundan geri döner. Bu şirk kapısını çalmaktır ve hatta şirkin içine girip Allah'a tevekkülden uzaklaşmaktır. Nefsinde bir korku kapısı açar ve Allah'tan başkasına bağlanır. Gördüğü ve işittiği şeyle uğursuz saymak,

"Ancak sana kulluk eder ve ancak senden yardım isteriz" (Fatiha 5)

فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ

"Ona ibadet et ve O'na tevekkül et" (Hud 123) ve

عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

"O'na tevekkül ettim, dönüşüm de O'nadır" (Şura 10) makamından kopmaktır. Böylece kalbi Allah'tan başkasına ibadet ve tevekkülle bağlanır. Bu nerede, ümit kapısını açan, kalpleri emeller için destekleyen, korkudan sükunete erdiren, Allah'tan yardım istemeye ve O'na tevekkül etmeye sebep olan, nefsinde arzusunu güçlendirmekle sevindiren hayra yorma nerede!.. İşte bu uğursuz saymanın zıddıdır. Hayra yorma, sahibini taat ve tevhide yönlendirirken, uğursuz sayma sahibini isyana ve şirke götürür. Bu sebeple Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem fe'li (güzel sözü) mustehap kılmış, tıyerayı (uğursuz saymayı) ise iptal etmiştir."[155]

Müslümana bu tehlikeli afetlerin galip gelmesi, onun her şeyin sadece Allah'ın elinde olup, uğursuz sayılan bu tür şeylerin ona bir tesirinin olmadığı şeklindeki imanına aykırıdır. İnsan, uğursuz saymayan kişilere terettüp edecek bol sevabı bilmelidir. Nitekim cennete hesapsız olarak girecek yetmiş bin kişiden bahseden hadiste onların özelliği:

[153] Ebu Davud (3/257) Hakim (4/237) Hakim; sahih demiş, Zehebi de muvafakat etmiştir.
[154] Buhari (5755) Müslim (2223)
[155] İbn Kayyım Miftahu Dari's-Seade (3/308-312)

“**Kendilerine rukye yapılmasını istemeyen, dağlama yaptırmayan** (yaranın kapanması için kızgın demiri yaranın üstüne basmak.), **uğursuz saymayan ve rablerine tevekkül edenler**”[156] olarak geçmektedir. İşlerinde Allah’a dayanıp güvenmeli ve kesin olarak şunu bilmelidir: Allah’ın hayrından başka hayır, O’nun uğurundan başka uğur ve O’ndan başka ilah yoktur.

Allah’tan Başkası Adına Yemin Etmek:

Allah’ın adına yemin etmek O’na tazimdir. Başkasının adına yemin edip, Allah adına yemin etmekten yüz çevirmek ise Rab Azze ve Celle’nin makamına düşmanlıktan sayılır ve O’nun yüceliğinin kemalini eksiltmektir. Zira insan söylediğinin doğruluğunu tekid etmek veya bir şeyi reddetmek için kalbinde bulunan en değerli şeyle yemin eder. Kalbinde Allah’tan daha yüce veya daha değerli bir şey olabilir mi? Bu yüzden Allah’tan başkası adına yemin etmek şirktendir. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem:

“**Kim Allah’tan başkası adına yemin ederse küfretmiş veya şirk koşmuş olur**”[157]

"*İki gözüm önüme aksın ki*", "*Ekmek çarpsın ki*", "*Şerefsizim ki*" bunun gibi sözler Allahtan başkası adna yemin ifade eder.

Abdullah b. Mesud, Abdullah b. Abbas ve Abdullah b. Ömer radıyallahu anhum şöyle demişlerdir: “Allah adına yalan yere yemin etmem, Allah’tan başkası adına doğru bir hususta yemin etmemden iyidir. Zira Allah’tan başkası adına yemin etmek şirktir. Şirk ise yalandan daha büyüktür.”[158] Bu rivayet Allah’tan başkası adına yemin etmenin küçük şirk değil, dinden çıkaran büyük şirk olduğunun delilidir. Zira sahabeler bunu, küçük şirk/büyük günah olan yalandan daha büyük görmüşlerdir.

Müslümanların önceki ve sonraki âlimleri belirtmişlerdir ki; yaratılmış biri adına ister bir peygamber olsun, ister peygamber dışında meleklerden bir melek, yöneticilerden bir yönetici veya şeyhlerden bir şeyh adına yemin edilmesi haramdır. Yemin ancak Allah adına veya O’nun sıfatlarından biriyle yapılabilir. Allah'ın kelamı mahluk olmadığından Kuran üzerine yemin edilebilir.

Müslim‘de geçen hadiste "**Yemin edenin değil ettirenin niyetine göredir**" buyruluyor. Bu sebeple başkasının istediği bir yeminde dikkat etmek gerekir.

Rukye:

Rukye; humma, sara gibi rahatsızlığı olan kimseye okunan sığınma duasıdır.

وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا

“**Biz Kur'ândan, mü'minler için şifa ve rahmet olan âyetler indiriyoruz. O, zâlimlerin ise, hüsranını artırır.**” (İsra 82)[159]

Nitekim Hafız İbn Hacer rahimehullah şartlarına uygun olan rukyenin caiz olduğuna dair icmayı nakletmiştir:

“Alimler, şu üç şartın bulunması halinde rukyenin caiz olduğunda icma etmişlerdir:

Birincisi; rukye, Allah’ın kelamı, isimleri veya sıfatları ile yapılmalıdır.

İkincisi; dili Arapça olmalı veya manası bilinmelidir.

---

[156] Buhari (5705) Müslim (220)
[157] Tirmizi (1535) Ahmed (6072) Hakim (4/297) Hakim sahih demiş, Zehebi de muvafakat etmiştir.
[158] Bkz.: İbn Teymiye el-Fetava (1/204)
[159] El-Gunye (1/40)

Üçüncüsü; rukyenin bizzat tesir ettiğine değil, Allah'ın takdiriyle etki ettiğine itikad etmelidir..."[160]

Ehli Sünnet ve'l-Cemaat alimleri rukyenin caiz oluşuna Avf b. Malik el-Eşcaî radıyallahu anh'ın rivayet ettiği şu sahih hadisi delil getirmişlerdir:

"Bizler cahiliyyede rukye yapardık. Dedik ki: "Ey Allah'ın Rasulü! Bu konuda ne dersin?" şöyle buyurdu:

"**Rukyelerinizi bana gösterin. İçinde şirk bulunmayan rukyede sakınca yoktur.**"[161]

Temaim (Nazarlık ve Muskalar):

Temaim; temime kelimesinin çoğuludur. Arapların çocuklarına asarak nazardan koruduğuna inandıkları muska, boncuk gibi şeylerdir. Bunun tedavi ve şifanın tamamından olduğuna itikad ederlerdi. İslam bu hurafeyi iptal etmiştir.[162]

Sahabe, Tabiin ve daha sonrakiler, muska takmanın hükmü konusunda görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Abdullah b. Amr b. As, Ebu Ca'fer el-Bakır ve İmam Ahmed'in bir görüşüne göre:

"Eğer takılan muska, Kur'an'dan, Allah Azze ve Celle'nin isim ve sıfatlarından olursa caizdir." Bu Aişe radıyllahu anha'nın rivayetinin zahir olan anlamıdır. Onlar "Temime"yi hadiste geçen ifadeye, yani içeriği şirk olana yorumlamışlardır. İbn Mes'ud ve arkadaşları, İbn Abbas, Huzeyfe, Ukbe b. Amir, İbn Ukeym, tabiinden bir gurup, Ahmed ve arkadaşlarının bir diğer görüşüne göre ise caiz değildir. Sonraki alimlerin çoğu da bu görüşü tercih etmişlerdir. Bunlar delil olarak şu hadislerin genel hükmünü alırlar:

Abdullah b. Mes'ud radıyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"**Rukye (taviz okumak), temaim (asılan muska, nazarlık gibi şeyler) ve tivele (aşk muskası) şirklerdendir.**"

Abdullah b. Mes'ud radıyllahu anh'ın hanımı Zeyneb demiştir ki:

"Abdullah boynumda bir ip gördü ve: "Nedir bu?" dedi.

"Benim için okunmuş ve rukye yapılmış bir iptir" dedim. Abdullah onu hemen aldı ve kopardı. Sonra da şöyle dedi:

"Siz Abdullah ailesi, kesinlikle şirkten uzaksınız. Çünkü ben Rasululah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle söylediğini işittim:

"**Rukye, temaim ve tivele şirklerdendir**."

Abdullah b. Mes'ud radıyllahu anh'ın hanımı Zeyneb demiştir ki:

"Bir kadın yanımıza hasta olarak geldi. Bizim de uzunca bir sergimiz vardı. Abdullah geldiği zaman öksürür ve seslenerek içeri girerdi. Yine bir gün Abdullah geldi. Kadın onun sesini duyunca ondan gizlendi. Abdullah, yanımda oturdu ve elini bana değdirince, ipe dokundu.

"Bu nedir?" dedi. Ben de:

"Bu, sıtma nedeniyle bana yapılan bir rukyedir." dedim. Hemen onu çekip kopardı ve attı. Sonra da:

"Abdullah'ın ailesi şirkten müstağni olarak sabahladı." dedi ve:

"**Rukye, temaim ve tivele şirklerdendir**" hadisini okudu.[163]

Abdullah radıyallahu anh'ın hanımı diyor ki:

---

[160] Fethu'l-Bari (10/206)
[161] Müslim (2200)
[162] Bkz.: İbnu'l-Esir en-Nihaye (1/197)
[163] Ebu Davud (Tıbb: 17) İbn Mace (Tıbb: 39) Ahmed (1/381) Hakim (4/217) Elbani Ehadisu's-Sahiha (331)

"Gözlerim seyiriyor, falanca yahudiye gidip kendisine rukye yaptırdığımda da seyirme duruyor." Bunun üzerine Abdullah dedi ki:

"Bu, şeytanın işidir, eliyle dürtüyor. Senin şöyle söylemen yeterlidir. Tıpkı Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in dediği gibi:

"Ey insanların Rabbi! Sıkıntıyı gider. Şifa ver, çünkü sen şifa verensin. Senin şifan dışında bir şifa yoktur. Öyle bir şifa isterim ki, kendisinden sonra tekrar hastalık olmayan bir şifa."[164]

Ukbe b. Amir Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dua ettiğini haber verir:

"**Kim uğur getirsin diye bir şey takınırsa, Allah ona uğur getirmesin. Kim kendisini korusun diye bir şey takınırsa Allah onu korumasın**." Başka bir rivayette de şöyle buyurmuştur:

"**Kim uğur getirsin, işi rast gitsin diye bir şey takarsa, şirk koşmuş olur.**"[165]

Ukbe b. Amir diyor ki:

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e bir heyet geldi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bunlardan dokuz kişinin biatını kabul etti. Sadece birinden elini çekti. Bunun üzerine:

"Ey Allah'ın Rasulü! Dokuzuyla biatta bulundunuz da diğerinin biatını niçin almadınız?" denildi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"**Onda temime (muska veya nazarlık) var.**" Sonra onu eline alıp parçaladı, daha sonra o kişinin biatini kabul etti ve buyurdu ki:

"**Kim temime takarsa şirk koşmuştur.**"[166]

Ruveyfi (radıyallahu anh)'den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Ey Ruveyfi! Belki hayat senin için uzun sürer. İnsanlara şunu haber ver: Kim sakalını büküp kıvırırsa, muska veya nazarlık takarsa, hayvan tersi veya kemikle istinca ederse, Muhammed o kimseden uzaktır."[167]

Bu manada hadisler çoktur.

Abdullah b. Amr'ın rivayetine gelince, bundaki delalet zayıftır. Çünkü muska takmanın caiz olduğuna delalet etmemektedir. Bu rivayete göre İbn Amr, küçük çocukları korumak için levhaya yazardı yoksa asılan muskaya değil! Temime ise levhaya yazılmaz. Durum her ne olursa olsun, bu, Abdullah b. Amr'ın bireysel bir işidir. Buna bakarak Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hadisi ve büyük sahabelerin ameli terk edilemez. Çünkü onlar Abdullah b. Amr radıyallahu anhuma gibi yapmamışlardır.

Kahin veya Müneccime Başvurmak:

Hadiste şöyle buyrulmuştur: "**Kim gaybden haber verdiğini iddia eden bir kimseye başvurursa ve onun söylediklerini doğrularsa Allah'ın Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e indirdiğini inkar etmiştir.**" Diğer bir lafzında da "**Allah onun kırk gün namazını kabul etmez**" buyrulmuştur. Sihirbazlık da aynı şekildedir. Bir de Nüşre diye bir şey vardır ki büyüyü büyü ile bozmak demektir. Nüşre de şirktendir. Büyü ancak Kitapla ve sünnetle gelen delillerle bozulur. Allah resulü sallallahu aleyhi ve sellem bu konuda "Ayet el-kursi" gibi Bakara suresinin son iki ayeti gibi, Felak ve Nas süreleri gibi öğrettiği bazı ayetler var.

Bir de Müneccimlik yani yıldızlardan bilgi edinmek tevhide aykırı hususlar arasındadır. Allah Azze ve Celle yıldızları semanın süsü olarak yaratmıştır ve insanların yollarını bulabileceği kadar yıldızları öğrenmek gerekir. Bunun dışında her kim yağmurun, burçların/yıldızların etkisiyle gerçekleştiğine inanırsa, bu kimse şirk olan inanışlara düşmüş olur. İbn Abbas radıyallahu anhumadan

[164] İbn Mace (Tıbb: 39) Hakim (4/217)
[165] Tirmizi (Tıbb: 24)
[166] Ahmed (4/310) Hakim (4/417) İbn Hibban Mevariduz-Zaman (1413) Elbani Ahadisu's-Sahiha (492)
[167] Ebu Davud (Taharet: 20) Nesai (Zinet: 12) Ahmed (4/108-109) Elbani Sahihu'l-Cami (7787)

gelen rivayette: "**Kim yıldızlara bakar ve ebu cad harfleri ile uğraşırsa. Allah katında onların hiç bir nasibi yoktur**"[168] buyrulmuştur. Yani ebced diye bildiğimiz; harflere sayısal değerler atfederek, bunlarda gaybi bir takım şeyler çıkaran insanların Allah katında hiç bir nasibi olmadığını bildiriyor.

[168] Sahihtir. İbn Vehb el-Cami (no:669) İbni Ebi Şeybe (6/129) Beyhaki Sünen (7/240) Beyhaki Şuabul İman (5196) Abdurrazzak (19805) Mamer b. Raşid Cami (410) İbnul-E'rabi Mucem (4/191) İbn Abdilberr Camiul Beyanil İlm (937) Hatib ve İbn Merduye'den naklen: Suyuti Durrul Mensur (4/107-108) İbn Receb Fethul Bari (3/142) İbn Receb Fadlu İlmi Selef (s.2) Minahul Celil (16/131) İbn Hacer Fethul Bari (11/351) Suyuti İtkan (1/241)
- Merfuan zayıf senedle; Taberani (9/254) isnadında Halid b. Yezid el-Umeri vardır. Mecmauz Zevaid (5/117) Deylemi (3250) Suyuti Camiüs Sağir (4408) Daiful Cami (3092) Feyzul Kadir (4/23) Silsiletuz-Zaife (417) Durrül Mensur (3/331) Teysirul Azizil Hamid (s.363) Kenzul Ummal (29154) Subulul Hedyi ver-Reşad (3/394) ancak bu rivayetin de şahitleri vardır. Humeyd b. Zencuye bu rivayeti Yahya b. Eyyub – Abdullah b. Tavus – babası – İbn Abbas isnadıyla sahih olarak rivayet etmiştir.

İSİM VE SIFAT TEVHİDİ

Kulun tevhidi ancak isim ve sıfat tevhidini gerçekleştirmesi ile kemale gelir. Bu da; "Allah Azze ve Celle'nin Kitabı ile Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetinde varid olan Allah'ın güzel isimleri ve yüce sıfatlarında Allah'ı bir bilip, Allah'ın kendisi hakkında veya Rasulünün O'nun hakkında bildirdikleri isim ve sıfatları, tahrifsiz (manasını bozmadan), ta'tilsiz (hükümsüz kılmadan), tekyifsiz (keyfiyet belirlemeden), temsilsiz (mahlukatına benzetmeden) Celal ve Azametine yakışır şekilde ispat etmek ve Allah Azze ve Celle'nin kendisinden nefyettiği veya Rasulü sallallahu aleyhi ve sellem'in Allah'ı tenzih ettiği kemal ve celaline yakışmayan sıfatlardan nefyetmektir."

Bu ümmetin selefinin alimleri de Allah Azze ve Celle'nin ta'zimi ve O'na layık olmayan şeylerden tenzihinde bu şekilde hareket etmişlerdir:

Ebu Hanife'nin öğrencisi Muhammed b. El-Hasen şöyle der: "Doğudan batıya bütün fakihler ittifak etmişlerdir ki: Kuran'a ve güvenilir ravilerin Rasullah sallallahu aleyhi ve sellem'den naklettikleri Rabb Azze ve Celle'nin sıfatlarına dair hadislere, değiştirmeden, vasıflandırmadan ve teşbihe gitmeden iman edilir. Kim bugün bu konuda bir tefsirde bulunursa, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in üzerinde bulunduğu yoldan çıkar ve cemaatten ayrılmış olur. Zira onlar (sahabeler) ne vasıflandırmışlar ne de tefsir etmişlerdir. Lakin Kitap ve sünnette gelenle fetva vermişler, sonrasında sükut etmişlerdir."[169]

Yani tanattuya (aşırılığa) kaçmamışlardır. Allah resulü sallallahu aleyhi ve sellem "**Aşırı gidenler yani inceden inceye eleyenler helak olmuşlardır**" buyurmuştur. Bugün maalesef bazı kardeşlerimiz isim ve sıfat tevhidine fazlaca dalarak ispat etmede, nefyetmede fazlaca dalarak tanattuya kaçmakta ve ehli sünnetin, sahabelerin yolundan ayrılmaktalar. Anlamazsan ayetlere geldiği gibi iman etmen gerekiyor.

İmam Ahmed b. Hanbel rahimehullah, isim ve sıfatların ispatı konusunda Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaatin menhecini şöyle açıklamıştır:

"Kendisini vasıfladığı gibi; zatında O'nun misli gibisi yoktur. Allah Azze ve Celle kendi sıfatını en güzel şekilde belirtmiştir. Kendi sıfatının haddini hiçbir şeye benzetmeden bildirmiştir. Sıfatları, kendisinin bildirdiği dışında sınırlı ve malum değildir. O hadsiz ve takdirsiz olarak işiten ve görendir. Vasfedenler O'nun sıfatına ulaşamazlar, Kuran ve sünnetin sınırını aşamayız, sadece Kuran ve sünnetin dediklerini deriz, O'nun kendisini vasıfladığı sıfatları söyleriz ve bunu aşmayız."[170]

İmam İbn Huzeyme rahimehullah da Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat alimlerinin isim ve sıfatları teşbihsiz olarak (mahlukatına benzetmeden) ispat etmede ittifak ettiklerini belirterek şöyle der: "Bizim ve Hicaz'lı, Tihame, Yemen, Irak, Şam ve Mısır'lı bütün alimlerimizin mezhebi şudur: Allah Azze ve Celle'nin kendisi hakkında ispat ettiği sıfatları ispat ederiz, bunu dillerimizle ikrar ve kalplerimizle tasdik ederiz. Yaratıcımızın yüzünü yarattıklarının hiçbirinin yüzüne benzetmeyiz. Rabbimiz yarattıklarına benzemekten azizdir ve sıfatlarını iptal edenlerin sözlerinden yücedir. İptal edicilerin dediği gibi yokluktan münezzehtir. Zira O'nun sıfatının olmadığını söylemek O'nun var olmadığını söylemektir. Halıkımızın kendisini Muhkem Tenzilinde ve peygamberi Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in dilinde vasıfladığı sıfatları inkar eden cehmilerin sözlerinden de Allah münezzehtir."[171]

Ebu Süleyman el-Hattabî, el-Gunye Ani'l-Kelam ve Ehlih adlı eserinde der ki: "Şüphesiz Selefin mezhebi; sıfatları ispat ve zahirleri üzere icra etmek, onlardan keyfiyet ve teşbihi reddetmektir.[172]

---

[169] El-Lalkaî Şerhu Usuli İtikadi Ehli's-Sunne (740)
[170] İbn Kayyım İctimau'l-Cuyuşi'l-İslamiyye (s.80)
[171] İbn Huzeyme Kitabu't-Tevhid (s.10)
[172] Mesela Allah Azze ve Celle "**Rahman arşa istiva etmiştir**" buyuruyor. Bazıları "*İstiva olur mu? Allah Azze ve Celle istiva eder mi? İstiva mahlukun sıfatıdır*" diyorlar. Veyahut "el", Allah Azze ve Celle "**İki elimle yarattığım Ademe seni secde etmekten alıkoyan nedir, ey iblis**" (Sad 75) diyor. Onlar ise "*Allah Azze ve Celle `ye eli vardır dersek mahluka benzetmiş oluruz*" diyorlar. Bunları söyleyen insanlar Allah Azze ve Celle`nin ilmini kabul eden insanlar. Allah Azze ve Celle`nin her şeyi bildiğini kabul eden kimseler. Şimdi ilim insanlarda da olan bir sıfat. Allah Azze ve Celle`nin ilmi de var insanların ilmi de var. Burada onlarla beraber şunu diyoruz: "Allah Azze ve Celle`nin ilmi mahlukuna benzemez. Aynı şekilde Allah Azze ve Celle`nin mahlukunun kelamına benzemeyen

Doğrusu bazı topluluklar o sıfatları nefyedip, Allah'ın ispat ettiğini iptal etmiş, bazı topluluklar da onların hakikatini kabul etmekle beraber teşbih ve keyfiyet belirlemeye kalkmışlardır. Orta yol, iki taraf arasında bulunan doğru yola koyulmaktır. Allah Teala'nın dini, o dinde aşırı gidenle, o dini eksik ve kusurlu yapan arası bir yoldur.[173] Bu konuda aslolan şudur: Sıfatlardan söz etmekle zattan söz etmek aynı hükme tabidir. Her ikisi hakkında da aynı konuşma esasına yönelinir. Allah Subhanehu'nun varlığını kabul, nasıl sadece O'nun var olduğunu söyleyip varlığının keyfiyetini söylemek değilse, O'nun sıfatlarını kabul etmek de sadece var olduklarını söylemektir; sınırlarını belirlemek, keyfiyetlerini tespit etmek değildir.[174]

Binaenaleyh yed (el), sem' (işitme), basar (görme) ve diğerlerinden söz ettiğimiz zaman, bunlar Allah'ın kendisi için sabit kıldığı sıfatlardan ibarettir. Yani ne "yed"in anlamı "kuvvet" veya "nimet"tir, ne "sem" ve "basar"ın anlamı "ilim"dir diyoruz, ne de bunlar uzuvdur diyor, onları bildiğimiz ellere, işitme ve görme organlarına benzetiyor ve iş görme araçları olan uzuvlarıdr diyoruz! Asla! O halde deriz ki: Böyle söylemek bu sıfatları ispat etmekten ibarettir. Çünkü bunlar tevkifidir. (Allah ve rasulünden) böyle gelmiştir, onlardan teşbihi nefyetmek de gereklidir. Çünkü Allah, değil benzeri olmak, benzer gibisi de olmayandır. İşte sıfat hadislerinde selefin sözleri bu usûl üzeredir."[175]

Hadiste şu uyarı gelmiştir: "**Şeytan birinize gelir dağları Allah yarattı, kainatı Allah yarattı peki Allahı kim yarattı der! Kim sizden bunu hissederse hemen soluna üç defa tükürsün, ben Allah'a ve rasulüne iman ettim desin**." İşte sıfatlar konusunda da şeytan vesvese getirecek olursa bunu yapmak gerekir.

Tenbih: Sözün kısımları

Arap dilinde söz üç kısma ayrılır

1. Ya "Nas"tır

2. Ya "Zahir"dir

3. Ya da "Mücmel"dir.

Nas: Sadece tek bir anlama delaleti olan, başka bir ihtimal taşımayan ifadelerdir. Mesela Allah Azze ve Celle kitabında kadınların iki sene emzirmelerini söylemiştir. Burada iki sene ifadesi başka bir anlama gelmez, bu nas`tır. Nesih söz konusu olmadıkça, nas ile mutlak suretle amel edilir.

Zahir: İki veya daha fazla manaya gelen kelime için kullanılır. Bir sözde iki veya daha fazla manaya gelme ihtimali varsa, bu sözde zahir olanı en kuvvetli olanıdır. Bununla amel edilir ve dinden bir delil olmadıkça başka bir manaya yüklenmez. Mesela "aslan" kelimesi böyledir. Aslan yırtıcı bir hayvan demektir, zahir anlamı budur. Ama cesaretli bir insan hakkında da "aslan" denilir. Böyle bir durumda, sözün en kuvvetli delaleti olan manası tercih edilir. Mesela aslan örneğinde yırtıcı hayvan kastedilir, en zahir olanı budur. Diğer muhtemel anlamın kastedildiğine dair bir delil olmadıkça bu zahirden sapılmaz.

Mücmel: Birden fazla anlama gelip hangi mananın kuvvetli olduğu bilinmeyen, kapalı olan sözlerdir. Mesela "Ayn" kelimesi mücmel olan sözlere örnektir. Ayn kelimesi göz anlamına gelir, bir şeyin kendisi anlamına gelir, pınar gözesi anlamına gelir, mal anlamına gelir. Arap alfabesindeki ayn harfinin adıdır. Bunlar, herhangi birisi tercih edilemeyen manalardır. Böyle bir durumda tevakkuf edilir,

---

kelamı vardır. Allah Azze ve Celle`nin mahlukunun istivasına, yerleşmesine benzemeyen istivası vardır. Eli vardır ama mahlukuna benzemez."

[173] Bütün fırkalara baktığımızda yetmişüç fırkadan yalnızca bir tanesi kurtulacağı bildirilmiş. Bu yetmiş iki`nin yarısı otuz altı eder. Otuz altısı aşırılık yolunda helak olmuş. Otuz altısı tefrite sapmış, yani geri kalmış

[174] Eşariler, Maturidiler ve bunlar gibi bidat fırkaları, "*Allah Azze ve Celle`nin eli vardır biz bunu inkar etmiyoruz ama elinden kasıt kudretidir veya nimetidir*" demişler ve böylece keyfiyet belirlemişler. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem yemin ediyor Allah Azze ve Celle adına: "Nefsim elinde olan zata yemin olsun" diye. Bunu da "*Nefsim kudret elinde olan zata yemin olsun ki*" diye tercüme ediyor bazıları. Bu sebeple insanlar diline bunu pelesenk haline getirdiği için, bunların farkına varamıyorlar.

[175] Fetava'l-Hamaviye (s.34) Zehebi Muhtasaru'l-Uluvv (s.257)

herhangi birisi seçilmez. Tâ ki bu manalardan herhangi birini seçmeyi gerektiren şer`i bir delil bulununcaya kadar o konuda tevakkuf edilir. Bu manalardan birisini tercih etmeyi gerektiren delil varsa, o zaman delilin desteklediği o anlam ile amel edilir.

İsim ve sıfat meselesine gelince bunlar, neshin sözkonusu olmadığı, haber türünden bilgiler olduğu için, nas ve zahir ile amel edilir.

Selefin İspat Konusunda Tutumları:

Onlar Allah Azze ve Celle hakkında Kitap ve Sünnette gelen bütün isim ve sıfatları, nefsulemirde manalarının sabit ve kamil olduğuna; tahrif, ta'til, tekyif ve temsile gitmeksizin itikad ederek Allah Subhanehu'ya yakışır şekilde ispat ederler. Nitekim bu konuda bazı sözleri geçmişti.

Selef'in isim ve sıfatları ispatta iki temel kaidesi vardır:

1. Kaide: Eğer bir kimse: "Allah hayat ile Hayy, ilim ile Alim, kudret ile Kadir, işitmek ile Semî, görme ile Basir, kelam ile Mütekellim, irade ile Mürid'dir" diyor ve bunların hepsini hakiki manada kabul edip, Allah'ın sevmesi ve rızası, gazabı ve hoşnutsuzluğuna karşı çıkarak bunları mecaz kabul ediyor, bunları irade ile veya yarattığı nimet ve ceza gibi şeylere tefsir ediyorsa ona şu cevap verilir: Kabul ettiğin şeyle reddettiğin şey arasında fark yoktur. bilakis, bir kısmı hakkında söylenen, diğer kısmı hakkında da geçerlidir. Eğer: "Allah'ın iradesi, mahlukların iradesi gibidir" diyorsan, sevmesi, rıza göstermesi ve gazabı da öyledir ve bu söylediğin, Allah'ı yaratıklara benzetmenin ta kendisidir.

Ama eğer: "Kulların iradesi nasıl onlara yaraşan bir irade ise, Allah'ın da kendine yaraşan bir iradesi vardır" diyorsan, sana cevap olarak denilir ki: Aynı şekilde, nasıl mahlûkatın kendilerine yaraşan bir sevmesi varsa, Allah'ın da kendine yaraşan bir sevmesi, mahlukatın kendilerine yaraşan bir rıza ve gazapları varsa, Allah'ın da kendine yaraşan bir rıza ve gazabı vardır.

Eğer: "Gazab, kanın kalpte intikam hırsıyla dolaşmasıdır" dersen, sana şöyle cevap verilir: İrade de gönlün, bir menfaati elde etmek veya zararı uzaklaştırmak için meyletmesidir. Eğer: "İrade hakkında söyledikleriniz, yaratılmışların iradesiyle ilgilidir" dersen, o zaman cevap olarak sana deriz ki: "Senin anlattığın gazap da yaratıkların gazabıyla ilgilidir."

Aynı şekilde Allah'ın konuşması, duyması, görmesi, ilim ve kudretiyle ilgili olarak da böyle demek gerekir. Eğer yaratıkların özelliklerinden biri olan gazab, sevme ve rıza gibi sıfatların Allah hakkında olamayacağı söylenirse, işitme, görme, konuşma, kısacası tüm sıfatlarda hakkında da aynı şekilde davranarak onları reddetmemiz gerekirdi. İşte bu kaide ile bu konuda sapan Cehmiyye, Mutezile, Eşariler ve benzerlerinin iddialarını reddederiz.

2. Kaide: "Allah'ın sıfatları hakkında söylenenler, zatı hakkında söylenenlerin aynı olmalıdır." Allah Subhanehu'nun zatı vardır ve mahlukların zatlarına benzemez. Aynı şekilde sıfatları ve fiilleri de mahlukların sıfatlarına ve fiillerine benzemez. Nefsulemirde Allah Azze ve Celle'nin sabit bir hakikati olduğunu ikrar etmek gerektiğine göre, kemal sıfatlarını da hiçbir şeye benzetmeden kabul etmek gerekir; işitmesi, görmesi ve konuşması nefsülemirde sabit olup mahlukların işitmesine, görmesine ve konuşmasına benzetilemez.

Eğer birisi: "Ben Allah'ı mahlukuna benzetmekten korktuğum için Allah'ın istivasını nefyediyorum" derse, denilir ki: O halde Allah'ın varlığını ve zatını da nefyet! Zira bunlar da Allah'ı mahlukuna benzetmeyi gerektirir. eğer: "Allah'ın kendisine has vücudu ve kendisine has zatı vardır, mahlukların zatlarına benzemez" derse, biz de deriz ki: "Aynı şekilde nüzulü ve istivâsı da böyledir." Bu iki kaide ile "Selefin mezhebi ispat değil, tefvizdir" diyen kimseyi reddederiz.[176]

Tefviz: Allah'a havale etmek demektir. Mufevvida fırkası: "*Allah'ın istivası var mıdır, yok mudur, ben bilmem, Allah bilir, Allah'ın eli var mıdır, yok mudur ben bilmem, Allah bilir*" diyenlerdir. Tefviz fırkası bunları söylerler. Söylenilmesi gereken ise Allah'ın eli vardır ama mahlukuna benzemez

[176] Bkz.: İbn Teymiyye Mecmuu'l-Fetava (3/17-27)

demektir Keyfiyetini ise Allaha havale ederiz. Tefvizciler ise asıl manasını tefviz ettikleri için sapmışlardır. Yoksa sıfatların keyfiyetlerinin Allaha havale edilmesi doğrudur.

Selefin Tenzih Konusunda Tutumları

Ümmetin selefi, Allah Teala'nın zatında, isimlerinde, sıfatlarında ve fiillerinde hiçbir şeye benzemediğine itikad ederler. Allah Azze ve Celle'nin kendisini vasıfladığı ve Rasulü sallallahu aleyhi ve sellem'in bildirdiği sıfatları ispat etmek teşbih ve temsili gerektirmez. Ebu Osman es-Sabunî der ki:

"Kitap ve Sünnete sarılan hadis ashabı – Allah onların hayatta olanlarını hıfzeylesin ve ölmüş olanlarına rahmet eylesin – Allah Teala'nın vahdaniyetine, rasulü sallallahu aleyhi ve selemin risalet ve nübüvvetine şahitlik ederler. Rableri Azze ve Celle'yi vahyinde bildirdiği sıfatlarla veya Rasulullah sallahu aleyhi ve sellem'in O'nun hakkında şahitlik ettiği, güvenilir ravilerin naklettiği sahih rivayetlerde gelen sıfatları ile tanırlar. Allah Azze ve Celle'nin Kitabında ve rasulü sallallahu aleyhi ve sellem'in lisanı ile kendisi hakkında ispat ettiklerini ispat ederler.

Sıfatlarının yaratılmışların sıfatlarına benzemediğine itikad ederler ve şöyle derler: Şüphesiz Allah Adem'i elleriyle yaratmıştır. Nitekim Şu ayetinde bunu bildirmiştir:

قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ

"**Ey İblîs! İki elimle yarattığıma secde etmekten seni alıkoyan nedir? Büyüklük mü tasladın**?" (Sad 75) sözleri yerinden saptırıp da iki el ile nimetlerin veya iki kuvvetin kastedildiğini söylemezler. Bu Mutezile ve Cehmiyye'nin tahrifidir – Allah onları helak etsin -. Yahut Müşebbihe'nin – Allah onları rezil etsin - yaptığı gibi keyfiyet belirleyip, Allah'ın ellerini mahlukatın ellerine benzetmezler. Allah Azze ve Celle Ehl-i Sünneti tahrif, tekyif ve teşbih'ten korumuştur. Onları marifet ve anlayış ile nimetlendirmiş ve onlar da tevhid ve tenzih yolunu tutmuşlar, illetlendirme ve teşbih ile söz söylemeyi terk etmişlerdir. Allah Azze ve Celle'nin:

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

"**O'nun misli gibisi yoktur, O işiten ve görendir**" (Şura 11) ayetine tabi olmuşlardır."

Bu ayette nefiy var ardından ispat var. Allah gibisi yoktur ve o işitendir görendir buyruluyor. İşitmek ve görmek insanlarda da bulunan birer sıfat`tır. Ama nefiy ve ispat ile aldığımızda, onun işitmesi ve görmesi mahlukuna benzemez. Diğer sıfatlarda da böyledir.

"Kuranda zikri geçen ve sahih rivayetlerde gelen işitme, görme, göz, yüz, ilim, kuvvet, kudret, izzet, azamet, irade, meşiyet, kavl, kelam, rıza, öfke, hayat, yakaza, sevinme, gülme ve diğer bütün sıfatlar hakkında da hiçbir şeye benzetmezler, bilakis Allah Azze ve Celle'nin ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in söylediklerine bir eklemede bulunmaksızın aynı şekilde söylerler. O'na izafede bulunmazlar, keyfiyet belirlemezler, mahluka benzetmezler, manasını bozup tahrif etmezler, değiştirip tebdil ve tağyir etmezler, haberin lafzını; Arapların bilmediği şekilde izale etmezler[177] ve münker bir te'vile gitmezler.[178] Onları zahiri üzere icra eder ve ilmini Allah Teala'ya havale ederler."[179]

---

[177] Neden? Çünkü Kur'an arpaca inmiştir. Bir insan tutsa, kendilerine Kur'anın nazil olduğu Arapların - ki bunlardan has olan kesim sahabelerdir - Sahabelerin bilmediği bilmediği bir manada böyle bir tefsir yapsa, bu sahabeleri sapıklıkla veya cahillikle itham değil midir? Nitekim bu sözü biraz yumuşatarak veyahut kılıflayarak Eşariler, Maturidiler, Kelamcılar söylemiştir: "*Selefin yolu daha selametli, yani onların yolu teslim olup kurtulmak idi ama bizim yolumuz ise daha ilimli ve daha hikmetlidir*" diyorlar. Onlar selefi inkar etmemişler "*onlar daha selamettedirler, geldiği bibi iman etmişler, tamam. Ama bizim yaptığımız bu yorumların sebebi; felsefecilerin kitaplarının Arapçaya terceme edilmiştir ve insanların okuduklarında yanlış tefsir edip Allah'ın sıfatlarını mahlukun sıfatlarına benzetmelerini gerektirecek şüpheler girmiştir*" demişlerdir. "Anlayamazsak ne olur" diye akıllarının ürünleri ile anlayamadıkları şeyleri açıklamaya çalışmışlar ve bunlar birer sapıklık kapısı haline gelmiştir.

[178] Münker bir te`vile gitmezler. Yani ancak Allahtan, resulden ve sahabelerden gelen delil ile te`vile giderler. Münker te`vil ise bazılarının, mesela Eşarilerin, Maturidilerin te'vil adıyla güzel göstermeye çalıştıkları yorumlardır.

Onları zahiri üzerine icra ederler, yani geldiği gibi kabul ederler, ilmini (yani keyfiyet bilgisini, nasıl olduğu bilgisini) Allah'a havale ederler. Eğer Allah Azze ve Celle bunlar hakkında bilgi vermişse biz de o bilgiye aynen iman ederiz. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den gelen sahih bir açıklama var ise geldiği gibi kabul ederiz. Bunun dışında keyfiyet Allah havale edilir. Mesela müteşabih ayetler denildiği zaman pek çoğunun aklına isim ve sıfatları bildiren ayetler gelir. Halbuki öyle değildir, Müteşabih olan keyfiyetleridir. Mesela Allah Azze ve Celle'nin gören ve işiten olması bildiriliyor, bu muhkemdir. Allah`ın işiten ve gören olduğunu anlıyoruz, bu muhkemdir. Müteşabih olması için bilmediğin bir şey olması lazım. Burada müteşabih olan şeklidir. Yani "Allah'ın işitmesi nasıl acaba?", İşte bu acaba'lı, nasıl'lı sorunun cevabı Allah'a havale edilir, bu kısmı müteşabihdir. Allah Azze ve Celle Kur'an'da iki elinden bahsediyor, istivadan bahsediyor. Bir kişi bu sıfatları inkar ettiğinde Kur'an'ın ayetlerini inkar etmiş olur.

Keyfiyeti İdrak Edememek:

Allah Subhanehu'nun haber verdiği gibi, O'nun zatını ihata etmek imkansızdır:

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا

"**Onların önlerindekini de arkalarındakini de bilir: fakat onlar, bilgileriyle Onu kuşatamazlar.**" (Taha 110)

Aynı şekilde Allah Azze ve Celle'nin sıfatının keyfiyetini bilmek de imkansızdır ve onu idrake yol yoktur. Zira sıfatın keyfiyetini bilmek, zatın keyfiyetini bilmeye bağlıdır. Zat-ı İlahi'nin keyfiyetini bilmeye güç yetiremediğimiz sürece, sıfatının keyfiyetini idrakten de aciz olmaya devam edeceğiz. Bu yüzden selef imamlarından biri, istivanın keyfiyeti sorulunca şöyle demiştir:

"İstiva malumdur. (yani anlamı bilinmektedir) Keyfiyeti meçhuldür. (müteşabih kısmı burasıdır) Ona iman etmek vaciptir. (Yani Allah'ın istiva sıfatına inanmak vaciptir) Bu konuda (yani nasıl olduğunu) sormak ise bidattir."[180]

Aslında yaptıkları tahriftir. Te`vil meşrudur. Allah resulü sallallahu aleyhi ve sellem ibn Abbas için "Allah'ım ona Kur'an'ın te`vilini öğret" buyurmuştur. Ama onlar tahrif yapmalarına rağmen bunun adına te`vil diyerek hoş göstermeye çalışmışlardır.

[179] Es-Sabunî; Akidetu's-Selef ve Ashabi'l-Hadis (s.3)

[180] El-Lalkaî Şerhu Usuli İtikadi Ehli's-Sunne ve'l-Cemaa (664) İbn Teymiyye bu sözü imam Malik'e nisbet etmiş ve bu cevabın benzerinin Malik'in şeyhi Rabi'a'dan da nakledildiğini belirtmiştir. Bkz.: Fetava (5/365)

ALLAH'IN GÜZEL İSİMLERİNİN SAYISI

Allah'ın isim ve sıfatlarını bilmek, Allah Subhanehu'nun zatını kemaliyle bilmeye ve böylece O'na boyun eğme ve kulluğun kemaline götürür. Bu yüzden bunu bilmek Zat-ı Bari Azze ve Celle ile alakalı ilimlerin en şereflisidir. Allah Azze ve Celle bununla sorulur ve bununla övülür.

Ebu Hureyre radıyallahu anh'ın rivayet ettiği hadiste "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Muhakkak ki Allah'ın yüzden bir eksik olmak üzere doksan dokuz ismi vardır. Kim onları ihsa ederse cennete girer."[181]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat alimlerinin cumhuru ise Allah Azze ve Celle'nin isimlerinin sayı ile sınırlanamayacağı görüşündedirler. Ebu Süleyman el-Hattabi şöyle demiştir:

"Bu hadiste bu isimlerin sayı ile tahsis edilmesinde, sayının daha fazla olmamasına bir mani yoktur. bu tahsisin vaki olması, bu isimlerin en meşhur ve en açık isimler olmasındandır. Bu hadiste iki değil, bir ihtimal gelmiştir. Hadisteki "inne" edatı; **"Kim onları sayarsa cennete girer**" kavlinin haberidir. "Şüphesiz Allahın doksan dokuz ismi vardır" kavli hakkında değildir. Bu tıpkı; "Şüphesiz Zeyd'in sadaka vermek için saydığı yüz dirhemi vardır" demek gibidir. Bu, onun daha fazla dirhemi olmadığını göstermez. Sadece sadaka vermek için ayırdığı miktarı gösterir. Bu te'vile İbn Mesud radıyallahu anh'ın şu hadisi delil olur:

"Senden kendini isimlendirdiğin, gerek indirdiğin kitabında, gerek mahlukatından birine öğrettiğin ve gerek katında gayb iminde kendine seçtiğin bütün isimlerinle istiyorum"[182] Bu, Allah Teala'nın Kitabında inzal etmediği ve mahlukatından gizlediği isimlerin de olduğuna delalet eder."[183]

Bu hususta cumhura muhalefet eden alimler hadisin sınırlama ifade ettiği görüşünü tercih etmişlerdir. Nasların zahirine bağlılıkta şiddet gösteren İbn Hazm rahimehullah "Allah Azze ve Celle'nin bundan daha fazla ismi olduğunu söyleyen kafir olur"[184] iddiasında bulunmuştur. Allah onu affetsin, onun bu gibi mübalağalı ifadelere cüret etmek gibi bir adeti vardır.

"Kim onları ihsa ederse" kavline gelince, bunun anlamında dört vecih vardır:

Birincisi: Şüphesiz "ihsa" kelimesinin anlamı; onu ezberlemek demektir. Bunun delili, sahih tariklerinden birinde "Kim onları ezberlerse cennete girer" lafzıyla rivayet edilmiş olmasıdır. Bu İbnu'l-Cevzi ve Hafız İbn Hacer'in tercih ettikleri görüştür.

İkincisi: İhsa kelimesinin manası güç yetirmektir. Allah Teala:

عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصُوهُ

"O bildi ki, siz onu başaramazsınız(ihsa edemezsiniz)" (Müzzemmil 20) buyurmuştur. Yani gece kıyamına güç yetiremezsiniz demektir. Yine bu sebeple Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in kavlinde:

"Dosdoğru olunuz. Ancak bunu ihsa edemezsiniz"[185] buyurmuştur. Yani buna güç yetiremezsiniz demektir. O'nun isimlerinden biri ile amel etmek, mesela "el-Hakîm" ismi hakkında; O'nun hükmünde, O'nun fiillerine hiçbir kulun itirazının olamayacağını bilmek, hüküm sahibinin yalnızca Allah olduğunu bilmek demektir.

---

[181] Buhari (2736) Müslim (2677)

[182] Ahmed (1/391-393) İbn Hibban (968, 2372) Hakim (1/509) Bezzar (3122) Ahmed Şakir ve Elbani isnadının sahih olduğunu söylemiştir. Bkz.: Sahiha (199)

[183] Bkz.: el-Hattabî Şe'nu'd-Duâ (23) İbn Cevzi el-Hadaik (1/30)

[184] Bkz.: el-Muhalla (1/30)

[185] Ahmed (5/282) İbn Mace (277) Tayalisi (995) Hakim (1/130) Beyhaki (1/82, 457) Darimi (1/168) İbn Hibban (1034) Taberani (2/101) Elbani el-İrva (411)

Mesela, “es-Semî” ismi ile amel etmek demek; Allah’tan haya ederek dili kötü sözlerden muhafaza etmektir. Zira Allah onu işitmektedir. İşte diğer isimlerde de bunun gibi amel edilir. Bu, İbn Akîl’in tercih ettiği görüştür.

Üçüncüsü: “İhsa” kelimesinin anlamı; akletmek ve tanımaktır. Böylece anlamı şöyle olur: “Kim bu isimleri tanır, manalarını akleder ve onlara iman ederse cennete girer” şeklinde olur. Bu, “el-Hasat” kelimesinden alınmıştır ki, o da akıl demektir. Tarafe bir beyitinde şöyle der:

“Şüphesiz kişinin aklı yoksa, dili onun ayıplarını ortaya döker”[186]

Araplar akıl sahibi birini anlatırken: “Falan hasâ sahibidir” derler. Bu görüşü el-Hattabi dile getirmiştir.

Dördüncüsü: Hadiste kastedilen: “Kim Kuran okursa cennete girer. Zira bütün isimler Kuran’dadır” demektir. Bunu el-Hattabi, Ebu Abdillah ez-Zübeyrî’den nakleder.[187]

[186] Divanu Tarafe b. Abd (s.80) İbn Manzur bu beyti Ka’b b. Sad el-Ganevi’ye nisbet etmiştir. Bkz.: Lisanu’l-Arab (2/904)
[187] Bkz.: İbnu’l-Cevzi el-Hadaik (1/40) İbn Hacer Fethu’l-Bari (11/226)

ALLAH AZZE VE CELLE, KENDİSİNİ VASFETTİĞİ SIFATLARDAN BAŞKASIYLA VASFEDİLEBİLİR Mİ?

İlahi zata delalet; isimler, sıfatlar ve haberler olmak üzere üç türdür. Allah Azze ve Celle'nin güzel isimleri ve yüce sıfatları tevkîfîdir (yani ancak vahiyle bilinir). Bu konuda re'y ve içtihadın yeri yoktur. Allah Azze ve Celle hakkında ancak Kur'an veya Sünnette gelen şer'î delil ile sabit olan isim veya sıfatlar kullanılabilir.

Selef, varid olan dışında bir sıfatla Allah Azze ve Celle'yi vasfetmenin caiz olmadığında icma etmişlerdir. Sünnet imamlarından el-Esbahanî şöyle demiştir:

"Allah Teala ancak kendisinin kitabında isimlendirdiği veya rasulunün dili ile isimlendirdiği isimlerle isimlendirilebilir. Ümmet, Kitap ve sünnette gelmeyen bir ismi veya sıfatı Allah hakkında kullanmanın caiz olmadığında icma ettikleri gibi, kitap ve sünnette gelenler dışında bir isim veya sıfatı Allah Teala hakkında kullanan kimsenin sapık olduğunda da icma ettiler."[188]

Mesela: Tahavi şerhinde geçen "Kadim" ismini, mana olarak doğru olsa da Allah'ın ismi olarak nispet edemeyiz. Bu yüzden Ehl-i Sünnet alimleri bu konuda Tahavi'ye itiraz etmişlerdir.

Ehl-i Sünnete göre "**Ya Sahir, Ya Müstehzi (alay eden), Ya Makir (tuzak kuran), Ya Hadi (hile yapan), Mübğiz (Buğzeden), Gadban (öfkeli) , Müntakim (intikam alan), Maad, Mudim (devam ettiren), Mühlik (helak eden)**" gibi lafızlarla Allah Azze ve Celle hakkında haber vermek sahih olup, bunlar isim ve sıfatlara dahil olmaz.

Bunlar tek başına kullanılmaz, yanlız bir cümle içinde haber vermek için kullanılır. Mesela: Makir; tuzak kuran demektir, ama Allahu Teâlâ böyle isimlendirilmez. Ama bir cümle içerisinde Allah hakkında haber vermek için "Allah münafıklara tuzak kurandır", "Onların tuzaklarını başlarına geçirendir" şeklinde söylenebilir.

[188] El-Esbahani; el-Hucce Fi Beyani'l-Mahacce (2/383)

ZATÎ SIFATLAR:

Fiilî sıfatlar, Allah Azze ve Celle'nin dilediği zaman, dilediği şekilde işledikleridir.Zatî sıfatlar ise kendisinden ayrılmayan sıfatlarıdır. Bu yüzden ahbaşlar gibi sapık guruplar, dalalet fırkaları: "Rahman Arş'a istiva etmeden önce yani arşı yaratmadan önce neredeydi?" diye sorarlar! Bunu sormalarının nedeni istivanın sonradan meydana gelen bir fiil olmasıdır. Susan birisi konuşmaya başladığında bu kimse için: "sustuğu sırada konuşmasını bilmiyordu, konuşma yeteneği yoktu" denilemez. İstiva ve nüzul gibi Allah'ın fiilî sıfatları da böyledir.

İki El:

Allah Azze ve Celle hakkında sabit olan sıfatlardandır.

"Allah'ın iki eli olup her ikisi de sağdır. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ

"...gökler de sağ elinde dürülmüş olacaktır..." (Zümer 67) Nafi, İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor:

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem minber üzerinde ayeti okudu ve şöyle buyurdu:

"Sema onun elinde olacaktır. Çocuk nasıl top atıyorsa, o da semaları öyle atıp şöyle buyuracaktır;

"Güçlü olan benim" Sonra şöyle dedi:

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i minber üzerinde sallanır halde gördüm. Nerede ise, düşecekti."[189]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Allah Azze ve Celle hakkında iki el sıfatını Allah'ın Kitabında ve Rasulünün diliyle ispatladığı şekilde ispat ederler, keyfiyet belirlemez, temsile gitmezler. Manasını bozmadan ve iptal etmeden tenzih ederler. Ehl-i Sünnetin yolu, elleri bazen nimet[190], bazen kudret[191] gibi Kitap ve Sünnetten delili olmadan tevil eden fırkalardan ayrıdır.

İmam Ahmed rahimehullah şöyle demiştir: "Allah'ın iki elinin nimet anlamında olduğunu iddia eden kimse, "**iki elimle yarattığım**" (Sad 75) ayetindeki şeddeli "biyedeyye" kelimesini nasıl izah edebilir?"[192] Yani burada el sıfatını tevil edenler, "Allah'ın iki nimeti" mi diyecekler? Yoksa "iki kudreti" mi diyecekler? Bunu nasıl izah edilebilirler? Demek istiyor.

Ebû Hanîfe dedi ki: "Yüce Allah'ın Kur'ân-ı Kerim'de de belirttiği gibi eli, yüzü ve nefsi vardır. Yüce Allah'ın Kur'ân-ı Kerim'de söz konusu ettiği yüz, el ve nefis ona ait nasıllığı bizce bilinemeyen sıfatlardır. Onun eli, kudreti ya da nimetidir denilmez. Çünkü o takdirde bu sıfatın iptali söz konusudur. Bu ise (sıfatların iptali) kaderiyyecilerin ve mutezile mensuplarının görüşüdür."[193]

Ayak sıfatı:

Enes radıyallahu anh rivayet ediyor: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Rabbu'l-İzzet Tebarek ve Teala ayağını cehenneme koyuncaya kadar cehennem:

---

189 Buhari (7412)
190 Bkz.: Ebu'l-Hasen el-Eşari; Makalatu'l-İslamiyyin (1/195, 218)
191 Bkz.: el-Eşari Makalat (1/195,218)
192 Ebu Ya'la İbtalu't-Te'vilat Li Ahbari's-Sıfat (102)
193 El-Fıkhu'l-Ekber (s.302)

"Daha var mı?" demeye devam eder. Ayağını koyunca da:

"Yeter yeter" der. İşte o zaman cehennem doluverir ve bir tarafı diğer tarafına doğru büzülür."[194]

Yine Sahihayn'de Ebu Hureyre radıyllahu anh'den gelen diğer bir rivayet şu şekildedir:

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Cennet ile cehennem münazaraya girişirler. Cehennem:

"Ben büyüklenenlere ve zalimlere has kılındım." der. Cennet de:

"Bana ne ki, bana da sadece insanlar (katında) zayıf olanlar ve onlarca kıymetsiz sayılanlar ve aciz olanlar girer" dedi. Allahu Teâlâ Cennete:

"Sen benim rahmetimsin; kullarımdan istediğime seninle merhamet ederim" diye buyurdu. Cehenneme de:

"Sen benim azabımsın. Kullarımdan istediğimi de seninle azaplandırırım." diye buyurdu.

"İkinizden her biri için de doluncaya kadar vardır. Cehennem dolmak bilmez, nihayet Allahu Teâlâ ayağını (onun üzerine) koyar, o da.

"Yetişir, yetişir, yetişir" der. İşte o zaman cehennem dolar ve bir tarafı diğer tarafına doğru büzülür."[195]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat alimleri bu sahih hadisleri geldiği gibi kabul etmişler, keyfiyet belirlememişlerdir. İmam Ahmed rahimehullah bu hadisler sorulduğu zaman şöyle demiştir:

"Geldiği gibi kabul ederiz."[196]

İmam Tirmizi de şöyle der: "Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'den buna benzer pek çok rivâyetler gelmektedir ve bu rivâyetlerin hepsinde rü'yet, insanların Rablerini görmeleri, Allah'ın ayağının zikredilmesi gibi şeylerden bahsedilmektedir. Sûfyân es-Sevrî, Mâlik b. Enes, İbn'ül-Mübarek, İbn Uyeyne, Vekî' ve başka imamlardan olan ilim adamlarının bu konudaki kabul ettikleri yol şudur: Bu hadisler rivâyet edilir, biz bunlara inanırız fakat nasıldır diye sorulmaz. Hadisçilerin de kabul ettikleri görüş budur yani bu hadislerin aynen geldiği gibi rivâyet edilmesini ve bunlara inanılmasını gerektiğini yorum ve vehme gidilmemesi, nasıldır? Denilmemesini tercih etmişlerdir. İşte ilim adamlarının seçtikleri ve gittikleri yol budur."[197]

Parmaklar:

Parmak sıfatının sübut delilleri çoktur. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şu sözü de bu delillerdendir:

"Muhakkak ki Ademoğullarının kalpleri Rahman'ın parmaklarından iki parmağı arasında tek bir kalp gibidir, dilediği gibi çevirir." Sonra şöyle buyurdu:

"Kalpleri evirip çeviren Allah'ım! Kalplerimizi sana itaat üzere çevir"[198]

[194] Buhari (7384) Müslim (2848)
[195] Buhari (7449) Müslim (2846)
[196] Ebu Ya'la İbtalu't-Tevilat (1/195)
[197] Sünenu't-Tirmizi (4/292)
[198] Müslim (2654)

Ehl-i Sünnet alimleri de aynı şekilde Allah Azze ve Celle'yi celaline yakışır şekilde keyfiyet belirlemeden ve mahlukatına benzetmeden parmaklarla vasfetmişlerdir.

İmam Ahmed rahimehullah şöyle demiştir: "Kulların kalpleri Rahman'ın parmaklarından iki parmağı arasındadır. Dilediği gibi çevirir."[199]

İmam Şafii şöyle demiştir: "Yüce Allah'ın Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in şu buyruğu gereğince de parmağı vardır:

"Aziz ve celil olan rahmanın parmaklarından iki parmağı arasında bulunmayan hiçbir kalp yoktur."

Yüce Allah'ın kendi zatını, Rasûlünün de onu nitelendirdiği bu hususların fikirle, idrak ile kavranılmasına imkân yoktur. Kendisine bu hususlara dair haber ulaşmadıkça bunları bilmediğinden ötürü hiç kimse de tekfir edilmez. Şayet bu hususlara dair varid olmuş haber eğer anlamak bakımından işitmek itibariyle müşahedenin konumuna ulaşıyor ise bu haberi işiten kimsenin hakikatine dinen inanması ve tıpkı Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'den dinlemiş ve müşahede etmiş gibi buna dair tanıklıkta bulunması gerekir. Fakat bizler bu sıfatları kabul etmekle birlikte teşbihi de (yani yaratılmışlara benzerliği) reddederiz. Nitekim Yüce Rabbimiz de kendi zatı hakkında teşbihi (yani yaratılmışlara benzerliği) kabul etmeyerek şöyle buyurmuştur:

"Onun benzeri hiçbir şey yoktur ve o her şeyi işitendir, görendir." (Şura, 42/11)

İmam Darimi de Bişr el-Merisi'ye reddiyesinde parmaklar sıfatını ispat etmiş ve Bişr el-Merisi gibi bu sıfatı kudret gibi manalara yorumlayanları reddetmiştir.[200]

Uluvv Sıfatı

"Allah Azze ve Celle yukarı cihette, arşa istiva etmiştir. Mülkü kaplamıştır ve ilmi eşyayı kuşatmıştır.

إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ

"Güzel sözler O'na çıkar; sâlih amel O'na yükselir." (Fatır 10)

يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ

"Gökten yere bütün işleri O tanzim eder; sonra sizin saydığınızla süresi bin sene olan bir günde işler, O'na yükselir." (Secde 5)"[201]

Bu sıfatın Kuran-ı Kerim ve Sünnet-i Mutahhara'dan delilleri şu şekildedir:

Kudret ve kahrı ile zatı mutlak'ın uluvvü tasrih edilmiştir. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى

"Yüce rabbinin adını tesbih et" (A'la 1)

وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ

---

[199] Tabakatu'l-Hanabile (1/29)
[200] Darimi; Er-Reddu Ala Bişr el-Merisi (59)
[201] El-Gunye (1/54)

"O'nun Kürsü'sü gökleri ve yeri kaplamıştır; onların gözetimi O'na asla ağır gelmez. O, çok yüce ve çok büyüktür." (Bakara 255)

Lügatte arş, kralın tahtıdır. Allah Teâlâ Yûsuf aleyhi's-selâm hakkında şöyle buyurmuştur: "**Ana babasını arş'ına/tahtına çıkartıp oturttu.**" (Yûsuf, 100)

Sebe kraliçesi Belkıs hakkında da şöyle buyurmuştur: "**Ve O'nun büyük bir arşı/tahtı vardır.**" (Neml, 23)

Rahmân'ın üzerine istivâ ettiği arş ise, yaratıkları kuşattığı gibi onların en yükseği ve en büyüğüdür. Nitekim Ebû Zerr -Radıyallâhu anh-'ın rivâyet ettiği bir hadiste Peygamber -Sallallâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Yedi kat gök ve yedi kat yer, Allah'ın kürsüsü yanında, ancak geniş, çöl bir yere bırakılmış bir halka gibidir. Arşın kürsüye üstünlüğü ise geniş çölün bu halkaya üstünlüğü gibidir."[202]

Kürsi'ye gelince, lugatte; döşek ve üzerine oturulan her şeydir. Allah'ın kendisine izâfe (nispet) ettiği kürsü ise, O'nun iki ayağını koyduğu yerdir. İbn Abbâs -Radıyallâhu anhumâ- şöyle demiştir:

"Kürsü iki ayağın konduğu yerdir. Arş ise, büyüklüğünü Allah Azze ve Celle'den başka hiç kimse takdir edemez."[203] Aynısını Ebu Musa radıyallahu anh de söylemiştir.[204]

Ehl-i Sünnet arasında yaygın ve meşhûr olan da İbn Abbâs ve Ebu Musa -Radıyallâhu anhum-'un kürsü hakkında söylediği bu sözdür. Üstelik bu konuda İbn Abbas'tan gelen sözlerin sahih olanı da budur. Yoksa Kürsü'nün ilim olduğuna dâir O'ndan rivâyet edilen şeyler doğru değildir.[205]

Yine Kürsü'nün arş olduğu hakkında Hasenü'l-Basrî'den rivâyet edilen söz de İbn Kesîr'in söylediği gibi zayıf olup O'ndan sahih olarak gelmemiştir.[206]

قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آَلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَابْتَغَوْا إِلَى ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا

"(Ey Muhammed! Onlara) de ki: Dedikleri gibi eğer Allah ile birlikte ilâhlar olsaydı, bu takdirde onlar, muhakkak Arş'ın asıl sahibine (kendilerini ulaştıracak) bir yol ararlardı. Fakat Allah, çok yüce ve çok büyük olup onların söylediklerinden münezzehtir." (İsra 42-43)

Allah Azze ve Celle semada olduğunu şu ayette açıkça belirtmiştir:

---

[202] Sahihtir. Ahmed (5/178) Bezzar (160) İbn Ebi Şeybe el-Arş (58) Ebu'ş-Şeyh (1/206, 220) Taberi (3/12) İbn Hibban (361) Ebu Nuaym Hilye (1/166) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (2/149) Elbani Sahiha (109)

[203] Sahihtir. Abdullah b. Ahmed es-Sunne (586, 1020-21) İbn Ebi Şeybe el-Arş (61) Ebu'ş-şeyh el-Azamet (1/196, 216-17) İbn Huzeyme et-Tevhid (no:248) Hakim (2/310) Darekutni en-Nuzul (36-37) Hatib Tarih (9/251) Taberani (12404) Elbani Muhtasaru'l-Uluv (s.102)

[204] Sahihtir. Abdullah b. Ahmed es-Sunne (588, 1022) Taberi (5790) İbn Ebi Şeybe el-Arş (60) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (1/347) Beyhaki el-Esma (s.404) Elbani Muhtasaru'l-Uluv (s.124)

[205] Bunu Taberi (5788-89) rivayet etmiştir. İsnadında bulunan Cafer b. Ebi'l-Mugire el-Huzai el-Kummi hakkında İbn Mende şöyle demiştir: "İbn Ebi'l-Mugire, İbn Cubeyr'den rivayetinde kuvvetli değildir." Bkz.: Elbani es-Sahiha (1/226) Ahmed Şakir de Umdetu't-Tefsir'de (2/162) bu rivayetin şaz olduğunu söylemiştir.

[206] İbn Kesir Tefsir (1/318)

أَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ

“**Göktekinin sizi yere batırmayacağından emîn misiniz? İşte o vakit yer sarsılır durur.**” (Mülk 16)

Bazı fırkalar bu ayette geçen “gökteki”nin Allahu Teâlâ değil, melekler olduğunu söylerler. Halbuki bu ayette geçen “gökteki” ile kastedileni, Nahl süresinin 45. ayeti söylece tayin etmektedir: ”**Kötü işler yapmak için tuzak kuranlar, Allah’ın kendilerini yere geçirmesinden veya (ansızın) bilemeyecekleri bir yerden kendilerine azap gelmesinden emin mi oldular?**“ Burada Mülk suresinde zikredilen “Gökte olup, yere geçirenin; Allah Azze ve Celle” olduğunu öğreniyoruz.

Sema kelimesi, yükseklik manasında cins isimdir. Semada olan gökler, kürsi, arş gibi her şeyi kapsar. “semada” kavli, yukarıda anlamındadır. Allah Subhanehu yücelerin yücesidir. Allah Teala’nın semada oluşu Sahihayn’de Ebu Said el-Hudri radıyllahu anh’ın rivayet ettiği şu hadiste de sabittir:

“Alî b. ebi Tâlib, Yemen'den Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e tabaklanmış bir meşin torba içinde henüz toprağından ayrılmamış altın külçesi gönderdi. O da, bunu dört kişi (yâni) Uyeyne b. Bedr, Akra' b. Habis, Zeydü'l - Hayl — dördüncüsü de ya Âlkame yahut Âmir b. Tufeyl olacak — arasında taksim etti. Bunun üzerine Ashabından biri:

“Biz, bu altına bunlardan daha lâyık idik.” dedi. Bu söz Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in kulağına ulaşınca:

“**Ben, semâdaki nezdinde emîn olduğum, sabah akşam bana semâdan haber geldiği hâlde siz bana güvenmiyor musunuz?**” buyurdu. Derken çukur gözlü, çıkık şakaklı, geniş alınlı, gür sakallı, başı tıraşlı ve gömleği yukarıya çekik bir adam kalkarak:

“Ey Allah’ın rasulü! Allah'tan kork.” dedi. Rasûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

“**Yazık sana. Ben yeryüzündeki insanların Allah'tan korkmaya en lâyık olanı değil miyim?**” buyurdu. Sonra adam dönüp gitti. Arkasından Halid b. Velîd:

“Ey Allah’ın rasulü! Şunun boynunu vurayım mı?” dedi. Rasûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem:

“**Hayır, namaz kılan bir kimse olabilir**.” buyurdu. Hâlid:

“Nice namaz kılan var ki kalbinde olmayanı dili ile söylüyor.” dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (Sallallah Aleyhi ve Sellem):

“**Ben, ne insanların kalplerini açmaya memûrum ne de karınlarını yarmaya!**” buyurdu. Sonra gitmekte olan o adama bakarak:

“**Muhakkak bu adamın sülâlesinden öyle bir kavim zuhur edecek ki, Allah'ın kitabını kolaycacık okuyacaklar, (fakat) okudukları gırtlaklarını geçmeyecek; dinden ok'un avı delip geçtiği gibi çıkacaklar.**” Buyurdu. Galiba şunu da söyledi:

“**Şayet onlara yetişirsem Semudun öldürülüşü gibi onları öldürürdüm**.”[207]

Allah Azze ve Celle eşyanın kendisine yükseldiğini belirterek şöyle buyurmuştur:

إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ

[207] Buhari (4351) Müslim (1064)

“**Güzel sözler O'na çıkar; sâlih amel O'na yükselir.**” (Fatır 10)

“**Allah şöyle demişti: 'Ey Îsâ! Şüphesiz seni vefat ettirecek, seni nezdime yükseltecek, küfredenlerden seni temize çıkaracak, sana tâbi olanları kıyamet; gününe kadar küfredenlerden üstün kılacak olan benim. Sonra dönüşünüz yine bana olacaktır. İşte o zaman, ihtilafa düştüğünüz hususlarda, aranızda ben hükmedeceğim.**” (Al-i İmran 55)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur: “**Helal kazancından kim bir hurma kadar bir şey sadaka verirse - ki Allah'a sadece temiz olanı yükselir - Allah onu sağ eliyle alır. O, sahibi için Rahman'ın avucunda dağdan daha iri oluncaya kadar büyür, tıpkı sizin bir tayı büyütmeniz gibi O da sadakanızı büyütür.**”[208]

Allah Azze ve Celle yukarıda oluşunu şu ayetinde tasrih etmiştir:

يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

“**Üstlerindeki Rablarından korkarlar ve yalnız emrolunduklarını yaparlar.**” (Nahl 50)

Allah Azze ve Celle'nin yukarıda olup, her gece dünya semasına nüzu ettiği tasrih edilmiştir. Sahih hadiste peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“**Rabbimiz Tebarek ve Teala her gece, gecenin son üçte biri kaldığında dünya semasına nüzul eder ve şöyle buyurur: “Kim bana dua ederse icabet ederim, benden isteyene veririm, kim benden bağışlanma dilerse onu bağışlarım.**”[209]

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem veda haccında Allah Subhanehu'nun yukarı cihette olduğuna işaret etmiş, şöyle buyurmuştur:

“**Size, ben sorulacağım, acaba ne diyeceksiniz?**” Sahabeler:

“Risâletini tebliğ, vazifeni edâ ve nasîhatta bulunduğuna şehâdet ederiz” dediler. Bunun üzerine şehâdet parmağını semâya kaldırıp onunla insanlara işaret ederek üç defa:

“**Yâ Rab! Şah id ol! Ya Rab! Şâhid ol!**” buyurdu.[210]

Kitap ve Sünnette varid olan deliller Allah Azze ve Celle'nin mahlukatının üzerinde, arşa istiva etmiştir. Arşına istivası ve yukarıda oluşu hakkında sahabe, tabiin ve imamların sözlerinden bazıları şu şekildedir:

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem vefat ettiğinde Ebu Bekir radıyallahu anh şöyle demiştir:

“Kim Muhammed'e kulluk ediyorsa bilsin ki o ölmüştür. Kim de Allah'a kulluk ediyorsa şüphesiz semada olan Allah, diridir, ölmez.”[211]

Ömer radıyallahu anh Havle bintu Sa'lebe'yi gördüğünde şöyle derdi: “Bu kadın, şikayetini Allah'ın yedi kat semanın üzerinden işittiği kadındır.”[212] (Burada Mücadele süresinin ilk ayetlerinde zikredilen kıssaya işaret etmiştir.)

Abdullah b. Abbas radıyallahu anhuma, müminlerin annesi Aişe radıyallahu anha ölüm hazırlığındayken ona şöyle demiştir:

[208] Buhari (7430)
[209] Buhari (1145)
[210] Müslim (1218)
[211] Zehebi el-Uluvv (62)
[212] Zehebi el-Uluvv (63)

"Allah senin beraatini yedi kat sema üzerinden indirmiştir."[213]

Beyhaki, sahih isnad ile el-Evzai'den şöyle dediğini nakletti:

"Biz ve tabiin şöyle derdik: "Muhakkak ki Allah arşının üzerinde olduğunu zikretmiştir. Biz de sünnette gelen sıfatlarına iman ederiz."[214]

Birisi İmam Ahmed rahimehullah'a şöyle dedi:

"Allah Teala yedi kat sema üzerinde, arşındadır. Mahlukatından ayrıdır, kudreti ve ilmi her yerdedir." İmam Ahmed de şöyle dedi:

"Evet, arşı üzerindedir, ilminin dışına hiçbir şey çıkamaz"[215]

İmam İbn Abdilberr şöyle demiştir: "Müslümanlar her zaman, kendilerine bir iş zor geldiğinde ve musibetleri kendilerini üzdüğünde Allaha yönelerek yüzlerini ve ellerini semaya kaldırır, ellerini semaya açarlar."[216]

İbn Teymiyye Allah Azze ve Celle'nin yukarıda oluşunu ispat ederken Şeyh Abdulkadir Geylani'nin şu sözlerini de delil getirmiştir: "Şeyh Abdulkadir Gunye'sinde şöyle der:

"Aziz Celil olan Yüce Yaratıcıyı bilip anlamak kısaca; ayetlerle ve delillerle olur. Yakinen bilinir ki; Allah Azze ve Celle birdir, tektir, hiçbir şeye ihtiyacı yoktur… O yukarı cihettedir. Arşa istiva etmiştir. Mülkünü kaplamış, ilmi eşyayı kuşatmıştır."[217]

---

213 Zehebi el-Uluvv (96)
214 Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (480)
215 Tabakatu'l-Hanabile (1/431)
216 Et-Temhid (22/81)
217 İbn Teymiyye Fetava (3/222)

FİİLÎ SIFATLAR

Bunlar, Allah Azze ve Celle'nin meşiet ve iradesine bağlı olarak Rab Azze ve Celle'nin dilerse yaptığı, dilemezse yapmadığı fiillerdir. Bütün fiili sıfatlar Allah Azze ve Celle'nin dilediği vakit işlediği zati sıfatlardır.

İstiva:

Allah Azze ve Celle'nin Kitap, Sünnet ve selefin icmaı ile sabit olan sıfatlarındandır. Selef – Allah onlara rahmet etsin – Allah Azze ve Celle'nin arşı üzerine Azamet ve Celaline layık bir şekilde istiva ettiğine keyfiyet belirlemeden, misal getirmeden, anlamını tahrif etmeden ve iptal etmeden itikad ederler.

İstiva sıfatını te'vilsiz olarak mutlak kabul etmek gerekir. Zira Allah arşı üzerine zatıyla istiva etmiştir. Bu istiva mücessime[218] ve kerramiyenin[219] dediği gibi oturmak ve yaslanmak anlamında değildir. Eşarilerin[220] dediği gibi uluvv ve rif'at manasında değildir. Mutezile'nin[221] dediği gibi istila ve galebe anlamında da değildir. Muhakkak ki şeriat bunu açıklamamış, sahabelerden ve tabiinden olan Salih selef ile hadis ashabından hiç kimseden de bu konuda bir yorum nakledilmemiştir. Bilakis nakil ile gelen husus; bunun mutlak olarak alınmasıdır."[222]

Bu konuda Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in hanımı Ümm Seleme radıyallahu anha'dan rivayet edilen, Allah Azze ve Celle'nin:

الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

"**Rahman arş'a istiva etmiştir**" (Taha 5) ayeti hakkında söylediği şu sözle delil getirilmiştir:

"Keyfiyet ma'kul değildir. (Akılla bilinmez.) İstiva meçhul değildir. Bunu ikrar etmek vacip, inkar etmek küfürdür." Aynı şekilde Enes radıyallahu anh'den de bu rivayet edilmiştir.

Bu eser ne Kütübü Sitte'de ne de Müsnedlerde gelmiş değildir. Diğer eserlerde nakledilmiştir. El-Lalkai (663) bunu Ümmü Seleme radıyallahu anha'dan mevkuf olarak rivayet etmiş olup isnadı sahih değildir. İbn Teymiye bu eseri İmam Malik'ten nakledip şöyle demiştir: "Nitekim bu cevap Ümm Seleme radıyallahu anha'dan da mevkuf ve merfu olarak nakledilmiş olup itimad edilecek bir isnada sahip değildir." Zehebi, Ümm Seleme radıyallahu anha'dan rivayet ettikten sonra şöyle not düşmüştür;: "Bu sözün Rabiatu'r-Re'y, İmam Malik, Ebu Cafer et-Tirmizi gibi bir topluluktan rivayeti mahfuzdur. Fakat Ümm Seleme radıyallahu anha'dan rivayeti sahih gelmemiştir. Zira ravilerinden Ebu Kinane güvenilir değildir. Ebu Umeyr ise bilinmemektedir." Zehebi el-Uluvv (65) Sözün Enes radıyallahu anh'e isnadı için Bkz.: el-Lalkai (664-665)

Allah Azze ve Celle hakkında varid olan bütün sıfatları Allah subhanehu'ya layık şekilde ispat ederiz.

İşte bu, Ehli sünnet vel cemaatin mücmel itikadıdır.

1- İmam Malik'e "**Rahman arşa istiva etti**" (Taha 5) ayetinde geçen istiva nasıldır? Diye sorulunca: "İstiva bilinmektedir. Keyfiyeti meçhuldür. Buna inanmak vacip, bundan sormak bidat ise bidattir. Senin de ancak bir bidatçi olduğunu görüyorum" dedi ve o adamın çıkarılmasını emretti."

[218] Bkz.: el-Eşari Makalatu'l-İslamiyyin (1/211)
[219] Bkz.: Bağdadi el-Fark beyne'l-Firak (216)
[220] Bkz.: İbn Teymiye Fetava (5/437)
[221] Bkz.: el-Eşari Makalatu'l-İslamiyyin (1/157)
[222] El-Gunye (1/56)

İbnu'l-Macişun, el-Evzai, Leys b. Sad, Hammad b. Zeyd, Şafii, Ahmed b. Hanbel ve diğerleri gibi bütün imamların sözleri de İmam Malik'in söylediği söze delalet etmektedir. Sıfatların keyfiyetinin ilmi bizlere hasıl olmamıştır. Zira sıfatın keyfiyetinin ilmi, mevsufun keyfiyetinin ilminin bir dalıdır. Eğer mevsuf, keyfiyeti bildirmemişse sıfatın keyfiyetini bilmek de imkansız olur. Mümin eğer tahrif, ta'til ve temsil yolundan uzak durursa doğru yolu tutmuş olur.[223]

2- İmam ed-Darimi istiva sıfatını ispat akidesini şöyle kararlaştırmıştır: "Allah Tebarek ve Teala semaların üzerindeki arşının üstünde mahlûkatından ayrıdır. Kim bunu böyle bilmezse kendisine ibadet ettiği rabbini tanımamış demektir. O'nun ilmi arşının üzerinden mahlukatından en uzaktakiyle en yakını bir olacak şekilde kuşatmıştır. Ondan hiçbir şey uzak değildir.

لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ

"**Göklerde ve yerde zerre kadar olanlar bile O'nun ilminin dışında değildir.**" (Sebe 3) Allah Subhanehu ve Teala, sıfatlarını iptal edenlerin vasıfladıklarından yücedir, büyüktür."[224]

3- İbnul-Kayyım rahimehullah istiva sıfatını iptal eden muattıla mezhebinin ve istivayı istila olarak yorumlayanların iddialarını şöyle reddetmiştir:

"Allah Teala'nın: "**Rahman arşa istiva etti**" (Taha 5) kavli, cehmiyye ile onlara muvafakat edenler dışında bütün ümmet tarafından Kuranın yedi yerinde hakiki anlamında kabul edilmiştir. Onlar ise bunun mecaz olduğunu söylemişler ve bu konuda da ihtilaf etmişlerdir. Onların sözleri meşhur olup, bunları el-Eşari[225] nakletmiştir. Onlar bu konuda bidat çıkararak sapıklığa düşmüşler ve istivayı; istila yani hükümranlık ve kahr olarak yorumlamışlardır.

Onlardan bir grup dediler ki: "Arşı yaratmaya kastetmek ve yönelmek demektir" diğer bir fırka: "Bilakis bu mecaz olup on beş farklı anlama ihtimali vardır ve hangisinin kastedildiği bilinemez. Ancak biz bunun hakikatini aklımızla nefyedebiliriz" dediler.

Onların bu sözleri kırk iki açıdan batıldır. Bunlardan sadece birincisini zikretmek onların; varid olduğundan başka bir lugat üzere kurulu olan davalarının batıl olduğunu göstermeye yeter.

Birinci açı: İstiva kelimesi, Allah Teala'nın bize hitapta bulunduğu ve kelamını indirdiği arap kelamında ve lügatinde mutlak ve mukayyed olmak üzere iki türdür:

Mutlak:, "**erginlik çağına gelip olgunlaşınca**..." (Kasas 14) kavlinde olduğu gibi anlamına harfle ulaşılamayan türdür. Burada manası kemal yani olgunlaşmaktır. "İsteva'n-nebat: bitkiler olgunlaştı, isteva't-taam: yemek pişti" denilir.

Mukayyede gelince bu da üç kısımdır:

Birincisi: "**Sonra semaya yükseldi**" (fussilet 11) ayetinde olduğu gibi (ilâ) edatıyla mukayyeddir. Bu anlamda: "Falan yüzeye çıktı, odaya çıktı" derler. Nitekim Allah subhanehu ve teala Kitabının iki yerinde (ilâ) edatı ile muteaddi (geçişli) olarak kullanmıştır. Bakara suresindeki ayette:

"**Sizin için yerde olanların tümünü yaratan O'dur. Sonra göğe yükselip (istiva edip) de onları yedi gök olarak düzenleyen O'dur.**" (Bakara 29) ve Fussilet suresindeki ayette:

"**Sonra, duman halinde bulunan göğe yükseldi** " (Fussilet 11) buyurmuştur. Burada anlam, selefin icmaı ile "yükselmek" demektir.

[223] İbn Teymiye Fetava (6/398)
[224] Ed-Darimi Er-Reddu Ale'l-Cehmiye (s.271)
[225] El-İbane An Usuli'd-Diyane (s.48)

Ikincisi : (alâ) edatıyla mukayyed olandır. Allah Azze ve Celle'nin: "**sırtlarına binesiniz diye size...** "(Zuhruf 13) ayetinde ve : "**Cudi (dağı) üstünde durdu**" (Hud 44) ve "**gövdesi üzerine doğrulmuş...**" ayetlerinde olduğu gibi. Burada anlamı lügat ehlinin icmaıyla uluv, yükselme ve doğrulma demektir.

Üçüncüsü: fiili mef'ule geçişli yapan (vav) harfiyle bağlandığında mesela "İsteva'l-Mau ve'l-Haşebe" dendiğinde ikisini eşitlemek anlamında olur. Bu manada istiva Arapların sözlerinde makuldür. Kesin olarak istevla anlamında değildir. Sözüne itimat edilen lügat alimlerinden hiçbiri bunu nakletmemiştir. Bunu ancak sonraki nahivcilerden Mutezile ve Cehmiyye yolundan gidenler söylemiştir."[226]

Ehli Sünnet alimleri Allah Azze ve Celle'nin istiva sıfatını ispat etmek üzere şu delilleri zikretmişlerdir:

1- Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: "**Gerçekten sizin Rabbiniz, altı günde gökleri ve yeri yaratan, sonra arşa istiva eden Allah'tır. Gündüzü, durmaksızın kendisini kovalayan geceyle örten, güneşe, aya ve yıldızlara kendi buyruğuyla baş eğdirendir**." (Araf 54)
2- "**Şüphesiz sizin Rabbiniz, altı günde gökleri ve yeri yaratan, sonra arşa istiva eden, işleri evirip-çeviren Allah'tır. Onun izni olmadıktan sonra, hiç kimse şefaatçi olamaz. İşte Rabbiniz olan Allah budur, öyleyse O'na kulluk edin. Yine de öğüt alıp düşünmeyecek misiniz?**" (Yunus 3)
3- "**Allah O'dur ki, gökleri dayanak olmaksızın yükseltti; onları görmektesiniz. Sonra arşa istiva etti ve güneş ile aya boyun eğdirdi, her biri adı konulmuş bir süreye kadar akıp gitmektedirler. Her işi evirip düzenler, ayetleri birer birer açıklar. Umulur ki, Rabbinize kavuşacağınıza kesin bilgiyle inanırsınız**." (Ra'd 2)
4- "**Rahman arşa istiva etmiştir**." (Taha 5)
5- "**Gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri altı günde yaratan sonra da arşa istiva eden Rahman'dır. Bunu bir bilene sor**." (Furkan 59)
6- "**Gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları altı günde yaratan, sonra arşa istiva eden Allah'tır. O'ndan başka bir dostunuz ve şefaatçınız yoktur. Düşünmüyor musunuz?**" (Secde 4)
7- "**Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra arşa istiva eden, yere gireni ve ondan çıkanı, gökten ineni ve oraya yükseleni bilen O'dur. Nerede olursanız olun, O, sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görür**" (Hadid 4)

Bu ayetler çok açık bir şekilde, tevile ihtimal olmaksızın Allah Azze ve Celle'nin arşı üzerinde celali, azameti ve kemaline layık şekilde, mahlukatından hiçbirine benzeme sözkonusu olmaksızın istiva ettiğine delalet etmektedir.

Sünneti'l-Mutahhara'dan delillere gelince; Ebu Bekir el-Hallal, es-Sunne'de Katade b. En-Nu'man radıyallahu anh'den Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"**Allah Azze ve Celle yaratma işini bitirince arşı üzerine istiva etti.**" Zehebi ravilerinin güvenilir olduğunu söylemiştir.[227]

Nüzul Sıfatı:

Allah Azze ve Celle'nin sabit sıfatlarından birisi de keyfiyet belirlemeksizin ve misal getirmeksizin ancak Allah Azze ve Celle'nin bildiği, celaline layık bir şekilde nüzul sıfatıdır. Zira Allah Azze ve Celle:

"**O'nun misli gibi bir şey yoktur. O işitendir, görendir**" (Şura 11) buyurmuştur.

---
[226] İbn Kayyım Muhatasaru Sevaiki'l-Mursele (2/319)
[227] Zehebi el-Uluvv (s.52)

"Muhakkak ki Allah Teala her gece dünya semasına dilediği gibi iner. Aynı şekilde, günah, hata ve isyan işlemiş olanlardan dilediğini bağışlar, kullarından dilediğini seçer. Allah her manada yücedir. Hem de yücelerin yücesidir. Ondan başka ilâh yoktur. En güzel isimler onundur. Bu iniş; rahmet ve sevabın inmesi manasında değildir. Nitekim Mutezilenin[228] ve Eş'ariye'nin[229] iddiası budur."[230]

Bu ispat, Allah Azze ve Celle'nin bu sıfatını celaline layık şekilde ispat eden Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in itikadıdır:

1- İmam Ahmed şöyle demiştir: "Allah Azze ve Celle her gece dünya semasına dilediği gibi iner. O'nun misli gibi bir şey yoktur. O işitendir, görendir"[231]

2- İmam et-Tirmizi rahimehullah da bu itikatta olup şöyle demiştir: "Rab Tebarek ve Teala'nın her gece dünya semasına nüzul ettiğini ifade eden buna benzer sıfat rivayetleri hakkında şöyle demişlerdir:

"Bu rivayetler sabit olmuştur. Bunlara iman edilmesi gerekir. Bu tür hadislere bize geldiği şekilde yoruma gitmeksizin vehme kapılmaksızın inanırız. Bunu pek çok imamla birlikte Sevrî, Malik b. Enes, İbn Uyeyne, İbn'ül Mübarek böyle söylemişlerdir. Şöyle ki bu tür hadisler aktarılır onlara inanılır nasıl ve niçin diye sorulmaz. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaatten ilim ehlinin sözü budur. Cehmiyye ise bu rivayetleri "Bu teşbihtir (Allahı mahlukuna benzetmektir)" iddiası ile inkar etmişlerdir."[232]

3- İmam İbn Huzeyme de şu sözleriyle bu manayı pekiştirmiştir: "Dilin ikrarı ve kalbin yakin ile tasdiki olan şehadet ile; bu haberlerde zikredilen Rabbin nüzulüne keyfiyet belirlemeksizin şehadet ederiz. Zira Peygamberimiz el-Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem bize yaratıcımızın dünya semaına iniş keyfiyetini vasıflamamış ve bize Allah Azze ve Celle'nin nüzul ettiğini bildirmiştir. Ne Allah Azze ve Celle ne de peygamberi sallallahu aleyhi ve sellem Müslümanların dinleriyle ilgili ihtiyacı olan hiçbir şeyi beyan etmeden bırakmamışlardır. Bizler de bu haberlerde zikredilen nüzulü keyfiyet belirten sıfatlarla zorlamaya gitmeden tasdik ederek söyleriz. Zira Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bize nüzulün keyfiyetini vasıflamamıştır."[233]

4- İmam es-Sabuni Ehl-i Sünnet'in ikrarını şöyle zikreder: "Derim ki: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den nüzul haberi sahih olduğundan Ehl-i Sünnet bunu ikrar etmiş ve haberi kabul etmiştir. Nüzulü Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in söylediği şekilde ispat etmişler, onu mahlukun nüzulüne benzediğine itikat etmemişler ve keyfiyetini araştırmamışlardır. Zira buna yol yoktur. Yine bilmişler, tahkik etmişler ve itikad etmişlerdir ki; Allah Subhanehu'nun zatı yaratılmışların zatlarına benzemediği gibi, sıfatları da yaratılmışların sıfatlarına benzemez. Allah Teala Müşebbihe'nin (Allah Azze ve Celle'yi mahlukuna benzetenler) ve Muattıla'nın (Allah`ın isim ve sıfatlarını iptal edenler) söylediklerinden yüce ve büyüktür. Allah onlara çokça lanet etsin."[234]

5- İmam İbn Abdilberr Ehl-i Sünnet imamlarının cumhurunun Rab Azze ve Celle'nin nüzulüne itikad ettiklerini ve keyfiyet belirlemeksizin bunu tasdik ettiklerini zikrederek şöyle demiştir:

"Ehl-i Sünnet imamlarının cumhurunun üzerinde oldukları şey şudur: Onlar, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in söylediği gibi Allah Azze ve Celle'nin nüzul ettiğini söyler ve bu hadisi keyfiyet belirlemeden tasdik ederler. Nüzulün keyfiyeti hakkındaki söz, istiva ve gelme sıfatlarının keyfiyetindeki söz gibidir. Bu konuda hüccet aynıdır."[235]

Ehl-i Sünnetin bu konuda delil getirdiği sarih ve sahih delilerden birisi şu hadistir:

---

[228] Bkz.: Ebu'l-Hasen el-Eşari Makalatu'l-İslamiyyin (1/155)
[229] Bkz.: İbn Teymiyye Şerhu Hadisi'n-Nuzul (5/410) İbn Teymiye Fetava (5/386)
[230] El-Gunye (1/57)
[231] Tabakatu'l-Hanabile (1/29)
[232] Sünenu't-Tirmizi (3/41)
[233] İbn Huzeyme et-Tevhid ve İsbatu Sifati'r-Rab (125)
[234] Es-Sabuni Akidetu's-Selef (s.42)
[235] İbn Abdilberr et-Temhid (7/143)

Ebu Hureyre radıyallahu anh Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Rabbimiz Tebarek ve Teala her gece, gecenin son üçte birinde dünya semaına nüzul eder ve şöyle buyurur:

"Bana dua edene icabet ederim. Benden isteyene veririm. Benden bağışlanma dileyeni bağışlarım."[236]

Kelam/Konuşma Sıfatı

Kelam sıfatı, zatî sıfatlardandır. Kelam türü, fiilî sıfatlara nispetle Allah Azze ve Celle'nin iradesi ve meşietine bağlıdır. Allah Subhanehu, ezelden beri mütekellim olup ne zaman dilerse, dilediği şekilde işitilir sesle konuşur. Bunu mahlukundan dilediğine işittirir. Musa aleyhisselam onu vasıtasız olarak işitmiştir. Meleklerinden ve rasullerinden izin verilenler onu işitir. Müminler de ahirette işiteceklerdir. Allah'tan bizi de onlardan kılmasını ümid ederiz.

Selefin bu konudaki bazı sözleri şu şekildedir:

1- Hanbel dedi ki: Ebu Abdillah'a (Ahmed b. Hanbel'e) dedim ki: "Allah kıyamet gününde kuluyla konuşacak mı?" şöyle cevap verdi:

"Evet. Mahluklar arasında ancak Allah Azze ve Celle hüküm verecektir. Allah, kuluna konuşacak ve sorguya çekecektir. Allah Azze ve Celle ezelden beri dilediği gibi konuşucu, dilediğini emreden, dilediği hükmü verendir. O'nun bir dengi ve benzeri yoktur." [237]

2- Yine İmam Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "Muhakkak ki Allah Musa ile gerçekten konuşmuştur. Musa aleyhisselam bunu kesin olarak işitmiştir. Allah Azze ve Celle ezelden beri konuşucu ve alimdir. Yaratanların en güzeli olan Allah yücedir."[238]

[236] Buhari (1145) Müslim (758)
[237] İbn Kayyım; İctimau'l-Cuyuşi'l-İslamiye (s.83)
[238] Tabakatu'l-Hanabile (1/29)

"MUHAKAK Kİ ALLAH ADEM'İ SURETİ ÜZERE YARATMIŞTIR" HADİSİ:

Bu hadis, sıhhati üzerinde ittifak edilen ve Ebu Hureyre radıyallahu anh tarafından rivayet edilen şu hadisin bir kısmıdır:

"Nebi sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "**Allah Adem'i sureti üzere, altmış zira uzunluğunda yarattı. Onu yarattıktan sonar şöyle buyurdu:**

"Git ve şurada outran melekler topluluğuna selam ver, onların sana selamını dinle. Zira senin selamın zürriyetinin de selamıdır." Bunun üzerine gitti ve:

"Es-Selamu Aleykum" dedi. Onlar da:

"Es-Selamu aleyke ve rahmetullah" diye cevap vererek "ve rahmetullah" kelimesini de eklediler. Cennete giren herkes Adem'in suretinde girecektir. Insanlar şu ana kadar kısalmaya devam etmişlerdir."[239]

Bu hadisin zamirinin kimi işaret ettiği hususunda alimlerin ihtilaflı sözleri olmuştur. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat alimlerinden çoğunluğu – ki Ahmed b. Hanbel de bunlardandır – "sureti üzere" ifadesindeki zamirin Allah Azze ve Celle'ye ait olduğunu söylemişler ve bu zamirin Adem'e ait olduğunu söyleyenlere karşı çıkmışlardır. Imam Ahmed şöyle demiştir:

"Her kim "Allah Adem'i, Adem'in kendi suretinde yarattı" derse o bir Cehmî'dir. Adem yaratılmadan önce hangi surette olabilir ki?"[240]

Nitekim İbn Kuteybe rahimehullah hadisteki zamiri Allah'tan başkasına izafe edenleri eleştirerek şöyle demiştir:

"Kelâmcılardan bir gurup: "Allah, Âdem'i Âdem suretinde yarattığını murad etti ve buna bir şey ilâve etmedi." dediler. Eğer bu sözden murad bu olsaydı, bu sözün söylenmesinde hiçbir fayda olmazdı. Allah'ın insanı Adem'in suretinde, yırtıcı hayvanları ve diğer hayvanları da kendi suretlerinde yarattığından kim şüphe edebilir? (Yani her şey kendi suretinde yaratılmıştır)" Sonra şöyle demiştir:

"Benim kanaatim odur ki - Hiç şüphesiz en iyi bilen Allahtır - suret; iki el, parmaklar ve göz'den daha çok şaşılacak bir şey değildir. Bunlara olan alışkanlığımız sadece bunların Kur'an'da zikredilmesi sebebiyledir. Sûret kelimesinden ürkülmesi ise, bu kelimenin Kur'an'da bulunmayışındandır. Biz bütün bunların (eller, parmak, göz ve suret) hepsine inanır, onlardan hiçbirinin ne keyfıyyeti, ne de haddi (sınırı, şekli) olduğu hakkında herhangi bir şey söyleriz."[241]

Bu şekilde açıklayanlardan biri olan İmam el-Acurrî Kitabu'ş-Şeria'da: "Allah'ın Ademi keyfiyetsiz sureti üzere yarattığına iman babı" diye başlık koymuş ve bunu açıkça belirten hadisler zikretmiştir. Sonra da şöyle demiştir:

"Bunlar, Müslümanların hakkında "nasıl, niçin" demeden bilakis düşünceyi terk ederek teslimiyet ve tasdik ile iman etmeleri gereken sünnetlerdir. Müslümanların önceki imamlarının yolu budur." Sonra bu babın sonunda şöyle der:

"Ebu Abdillah ez-Zubeyri rahimehullah'tan, bu hadis kendisine sorulduğunda şöyle cevap verdiğini işittim:

"Bu haberlere geldiği gibi iman ederiz. Bunlara iman ederiz ve "nasıl?" diye sormayız. Durdurulduğumuz yerde dururuz ve haberlerde nasıl gelmişse öyle söyleriz."[242]

İmam İbn Batta da, iman edilmesi gereken akide meselelerini zikrederken şöyle demiştir:

[239] Buhari (6227) Muslim (2841)
[240] Bkz.: ed-Dureru's-Seniyye Fi Ecvibet'in-Necdiyye (2/316)
[241] İbn Kuteybe Te'vilu Muhtelifi'l-Hadis (s.219)
[242] El-Âcurrî eş-Şeria (s.315)

"Alimlerin güvenilir raviler yoluyla Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den naklettikleri bütün rivayetleri kabul ve tasdik ederek iman etmemiz, "**Yüzü çirkinleştirmeyiniz zira Allah Ademi sureti üzere yarattı**" gibi sıfat ve rü'yet hadislerini "niçin" ve "nasıl" gibi sözlerle karşı çıkmadan, akla uydurmak için yorum ve kıyasa gitmeden kabul etmemiz gerekir."[243]

Zamirin Allah Azze ve Celle'ye nispeti konusunda, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ten; İmam Ahmed ve diğer selef alimlerinin gittiği kaideler üzerinde yürüyenler, teşbih ve temsil (Allah'ı mahlukuna benzetme) düşüncesinden uzak durarak ve bunun keyfiyet bilgisini de Allah Azze ve Celle'ye havale ederek ikrar etmişlerdir.

Bu açıklamalara göre, Allah, Adem aleyhisselam'ın suretini şereflendirmek için kendisine nispet etmiş olur. Tıpkı Kabe'ye: Allah'ın evi, Salih aleyhisselam'ın devesine: "Allah'ın devesi" denilmesi gibi.

İlim ehlinden bir grup "sureti üzere" ifadesindeki zamirin Adem aleyhisselam'a ait olduğu, diğer bir grup ise zamirin yüzüne vurulan kimseye ait olduğu görüşündedir. Zamirin Allah Azze ve Celle'ye ait olduğu görüşünde olanlara karşı cevap olarak İmam İbn Huzeyme, şöyle demiştir:

"İlimde araştırması olmayan bazıları "sureti üzere" ifadesindeki zamirin rabbimiz Rahman Azze ve Celle'ye ait olduğunu, buradaki mananın haber olduğunu söylemişlerdir. Bilakis "Ademi sureti üzere yarattı" ifadesindeki zamir, burada yüzüne vurulan kimseye kinayedir. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem burada, Allah Teala'nın Adem aleyhisselam'ı, yüzüne vurulan bu kimsenin suretinde yarattığını kastetmiş, yüze vurmaktan sakınmayı emretmiş ve "Allah yüzünü çirkinleştirsin" demekten sakındırmıştır. Zira Adem aleyhisselam'ın yüzü onun yüzüne benzer. (Yani bütün insanların yüzü Adem aleyhisselamın yüzüne benzer) Hakaret eden bir kimse, Ademoğullarından birine: "Allah senin yüzünü ve senin yüzüne benzeyenlerin yüzünü çirkinleştirsin" derse, oğullarına benzeyen Adem aleyhisselam'ın yüzü çirkinleştirilmiş olur. Bunu iyi anlayın, Allah size merhamet etsin! Aşırı gitmeyin ve hataya düşmeyin. Aksi halde doğru yoldan sapar, sözü teşbihe yorumlarsınız. İşte bu bir sapıklıktır."[244]

"*Adem rahmanın suretinde yaratmıştır*" şeklinde rivayet edilen hadis ise münkerdir.[245]

[243] Şerhu'l-İbane Ala Usuli'd-Diyane (107)
[244] İbn Huzeyme et-Tevhid (37-38)
[245] Bkz.: Elbani ed-Daife (1175-1176)

KUDSİ HADİSTE GEÇEN "TEREDDÜT" KELİMESİNİN İZAHI

Ebu Hureyre radıyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "**Muhakkak ki Allah Teala şöyle buyurmuştur: Kim benim veli bir kuluma düşmanlık ederse ona harp açarım. Kulum bana, kendisine farz kıldıklarımla yaklaştığı kadar Bana sevimli olan başka bir şeyle yaklaşamaz. Kulum nafilelerle de bana yaklaşmaya devam eder. Ta ki Ben onu severim. Onu sevdiğimde ise işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum. Benden bir şey istese onu veririm. Bana sığınırsa onu sığındırırım. Mümin bir canı almakta tereddüt ettiğim kadar başka bir şeyi yapmakta tereddüt etmedim. O ölümden hoşlanmaz, Ben de onu üzmek istemem**."[246]

Bu hadiste zikredilen tereddüt kelimesi hakkında Şeyhulislam İbn Teymiyye rahimehullah kendisine sorulan bir sorunun cevabı olarak kıymetli açıklamalarda bulunmuştur. Konunun değeri ve öneminden dolayı oradan özet nakledeceğim. Allah ona rahmet etsin, el-Mecmu'da (18/129-131) şöyle demiştir:

Bu velilerin vasfı hakkında rivayet edilen hadislerin en değerlisidir. Bazıları bu sözü reddettiler ve dediler ki: "*Şüphesiz Allah Azze ve Celle tereddüt ile vasıflanamaz. Tereddüt ancak işlerin sonucunu bilmeyen kimse hakkında geçerlidir. Allah ise sonuçları bilir.*" Bazıları da şöyle dedi: "*Şüphesiz Allah ancak tereddütlü kimse gibi muamele eder demektir.*"

Muhakkak ki Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in kelamı doğrudur. Hiç kimse Allah'ı Rasulünden daha iyi bilemez ve hiç kimse ümmetine karşı ondan daha iyi nasihat edici, daha fasih ve ondan daha güzel açıklayıcı olamaz. Böyle olunca, ona karşı bilgiçlik taslayan ve ona karşı çıkan kişi, insanların en sapığı, en cahili ve en edepsizidir. Onun tedip ve tazir cezası ile cezalandırılması gerekir. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in sözleri batıl zanlardan ve bozuk itikatlardan korunmalıdır. Lakin mütereddid olan bizleriz. Tereddüt, işlerin sonucunu bilmemek sebebiyle de olsa, Allah'ın kendisini vasıflandırdığı bir şey, bizlerden birinin kendisini vasıflandırması gibi değildir. Şüphesiz Allah'ın ne zatında ne sıfatlarında ve ne de fiillerinde benzeri gibi bir şey yoktur. Bizden biri bazen işin sonucunu bilmediğinden tereddüt eder. Bazen de iki iş hakkında iyilik ve kötülük bakımından iyi olanı yapmayı ister, kötü olanı yapmayı istemez. Bu tereddüt bilmediğinden değil, bir bakıma iyilik, bir bakıma kötülük içermesindendir. Nitekim şöyle denilmiştir:

"*Ak saç hoş değildir, sevgilinin öfkesine rağmen bir şeyi severek* ondan *ayrılmak da hoş değildir.*"

Bu tıpkı hastanın istemeyerek ilaç içmesi gibidir. Hatta kulun istediği bütün salih amelleri nefsin istememesi de böyledir. Müslim, şu hadisi rivayet etmiştir: "**Cehennemin etrafı şehvetlerle, cennetin etrafı ise istenmeyen şeylerle kuşatılmıştır**."[247] Allah Azze ve Celle de Kitabında şöyle buyurmuştur: "**Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılındı**." (Bakara 216).

Bu hadiste zikredilen tereddüd'ün manası şu ifadeden de anlaşılmaktadır: "Kulum nafilelerle bana yaklaşmaya devam eder, nihayet onu severim." Eğer kul, Allah tarafından sevilir hale gelirse Allah onu sever. Öncelikle farzları yerine getirerek Allah'a yaklaşır ve onu sever. Sonra nafileleri yerine getirmeye gayret ederse Allah bunu ve bunun failini sever. Ondan Hakk'ın sevdiği şeyler sadır olur. Böylece iradesinin de muvafakati ile Allah'ın sevdiği amelleri işlediği için Hak onu sever ve onun sevmediği şeyleri de sevmez. Rab Azze ve Celle sevdiği kulunun istemediği şeyi de sevmez. Kuluna olan sevgisinden ötürü ölümden hoşlanmaz.

Allah Subhanehu ve Teala ölümü takdir etmiştir. O'nun takdir ettiği herşey elbette iradesi iledir. Allah kulunun ölümünü dilemiş, onun hakkındaki takdiri geçmiştir. Bununla beraber kulunun istemediği bir şeyden hoşlanmaz. Onun istemediği şey ise ölümdür. Ölüm bir bakıma Hakkın muradı iken, bir bakıma da istemediği şey olur. Bu iki seçenekten birini tercih mecburi olsa da böyledir. Tıpkı ölümü

[246] Hadis sahihtir. Bkz.: es-Sahiha (1640)
[247] Müslim, Cennet 1.

istemekte olduğu gibi. Lakin kulunun istememesi mevcut olmakla beraber, sevdiği mümin kulunun ölümü istememesi sebebiyle, onun ölümünü, sevmediği ve üzmek istediği kâfirlerin ölümünü istediği gibi istemez."

Başka bir yerde (10/58-59) şöyle der: "Allah Subhanehu ve Teala tereddüt ettiğini açıklamıştır. Zira tereddüt, iki isteğin çakışmasıdır. Allah Subhanehu ve Teala kulunun sevdiği şeyi sever, onun sevmediğini de sevmez. Kul, ölümü sevmez. Allah da "Ben de onu üzmek istemem" buyruğunda olduğu gibi, bunu sevmez. Fakat onun ölümünü takdir etmiştir ve onun ölümünü dilemektedir. İşte bu durumu "tereddüt" olarak isimlendirmiştir. Sonra da bunun gerçekleşmesinin kaçınılmaz olduğunu açıklamıştır."

KUR'AN ALLAH AZZE VE CELLE'NİN KELAMIDIR

Cehmiyye fırkasının başı, Cehm b. Safvan, bu sıfatı inkar ederken: "Konuşmak insanlarda da bulunan bir sıfattır. Dolayısıyla biz "Allah Azze ve Celle konuşur" dersek, Allah`ı mahlukuna benzetmiş oluruz" demiştir. Eşarilerle Maturidiler de bir taraftan bu konuda Cehmî`lere karşı çıkarak: "Hayır Kuran Allah'ın kelamıdır" demişler, ama aynı Eşariler veya Maturidiler, el, ayak, yüz, nüzul, Arş`a istiva gibi sıfatları te'vil etmişlerdir.

"Bizim itikadımıza göre; Kur'ân Allah kelâmıdır. Onun Kitab'ı, hitabı ve vahyidir. Bu vahyi; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e Cebrail getirmiştir. Bu manada gelen ayet-i kerime şöyledir;

"Uyarıcılardan olman için (ey Muhammed!) onu senin kalbine apaçık bir Arapçayla Cebrail indirmiştir." (Şuara 193-195)

Bu Kur'ân, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in, Âlemlerin Rabbi Allah'ın emrine uyarak kullara tebliğ eylediği Kur'ân-ı Kerim'dir. Allah Teala şöyle buyurmuştur;

"Ey Resul, Rabbinden sana indirileni tebliğ et." (Maide 67)"[248]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat alimleri, Kuran'ın indirilmiş Allah kelamı olup, mahluk olmadığı, O'ndan gelip O'na döndüğü hususunda ittifak etmişlerdir.

Amr b. Dinar şöyle demiştir: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabından dokuz kişiye yetişitim. Hepsi de "Kuran mahluktur diyen kafirdir" diyorlardı."[249]

Abdullah b. Mubarek rahimehullah şöyle demiştir: "Kırk dokuz yıldır insanların;

"Kuran mahluktur diyenin karısı kendisinden üç talak ile boş olur" (yani kafir olur) dediklerini işitirdim. Bunun sebebini sorunca bana şöyle dediler:

"Çünkü karısı müslümandır. Müslüman kadının kafir bir kimsenin nikahında durması mümkün değildir."[250]

Beyhaki, Muhammed b. Eyyub'dan rivayet ediyor: "Ebu Yusuf'a dedim ki:

"Ebu Hanife "Kuran mahluktur" diyor muydu?" Ebu Yusuf:

"Allah korusun, böyle bir şey diyemem" dedi.

"O, Cehm (b. Safvan)'ın görüşünde miydi?" diye sorunca da şöyle dedi:

"Allah korusun, böyle bir şey diyemem." Bu rivayetin ravileri güvenilirdir."[251]

Ebu Bekir el-Mervezi şöyle demiştir: "Ebu Abdillah Ahmed b. Hanbel'in şöyle dediğini işittim:

"Ebu Hanife'nin; "Kuran mahluktur" dediği bize sahih olarak ulaşmamıştır."[252]

İsmail b. Ebi Uveys şöyle dedi: "Dayım Malik b. Enes ile Medine'deki alimler topluluğunun Kur'an'dan bahsettiklerini ve: "Kuran Allah kelamıdır, Allah'tandır, Allah'tan olan hiçbir şey mahluk değildir" dediklerini işittim."[253]

Rabi b. Süleyman'dan: "Şafii'yi şöyle derken işittim: "Kuranın mahluk olduğunu söyleyen kafirdir."[254]

---

[248] El-Geylani, el-Gunye (1/58)
[249] El-Lalkai Şerhu Usuli İtikadi Ehli's-Sunne (2/253-259)
[250] Lalkai (405)
[251] Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (251)
[252] Hatib Tarihu Bağdad (13/384)
[253] Acurri eş-Şeria (s.79)

Abdullah b. Ahmed, babası Ahmed b. Hanbel'den şu sözünü rivayet etmiştir: "Kuranın mahluk olduğunu söyleyen bize göre kafirdir. Zira Kuran Allah'ın ilmindendir ve içinde Allah'ın isimleri vardır."[255] Yine kendisine sorulduğunda şöyle cevap vermiştir:

"Kuran Allah kelamıdır, mahluk değildir."[256]

[254] Acurri eş-Şeria (s.82)
[255] Abdullah b. Ahmed Kitabu's-Sunne (1/102)
[256] Tabakatu'l-Hanabile (1/189)

KUR'AN'IN MAHLUK OLDUĞUNU SÖYLEYENE KAFİR HÜKMÜ VERİLMESİ

Gündemde olan çoğu Mutezile'den etkilenmiş bulunan ilahiyatçıların dile getirdiği "Hermonetik" yani Kur'an'ın tarihselliği denilen şey, Kur'an'ın Allah'ın kelamı olduğuna dair itikatımıza muhalif bir akidedir. Bu hermonetik inancına göre Kur'an indiği asırda Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem tarafından nasıl yorumlanmışsa, daha sonraki asırlarda da her asrın ileri gelenleri tarafından, Kur'an üzerine araştırma yapanlar tarafından farklı farklı şekillerde yorumlanabilir demişlerdir. Böylece insanlar, Allah Azze ve Celle'nin Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem ile gönderdiği dinden sapmış, akideleri sünnet inkarı gibi batıl itikatlarla sarsılmıştır. Seleften bir çok alim, Kur'an'ın mahluk olduğunu söyleyenleri tekfir etmişlerdir:

1- Yahya b. Halef el-Mukri şöyle anlatıyor: "168 yılında Malik b. Enes'in yanında idim. Ona bir adam geldi ve:

"Ey Eba Abdillah! Kuran'ın mahluk olduğunu söyleyen kimse hakkında ne dersin?" diye sordu. İmam Malik:

"Şu kafiri öldürün" dedi. Adam dedi ki:

"Ey Eba Abdillah! Bunu ben söylemedim, sadece söyleyen kimseyi sordum" İmam Malik:

"Ben bunu ancak senden işittim" dedi.[257]

2- Süfyan b. Uyeyne'nin yanında alimler topluluğu vardı. İnsanlar gürültü yapmaya başlayınca İbn Uyeyne:

"Bu nedir?" dedi.

"Bişr el-Merisi geldi" dediler.

"Ne diyor" dedi.

"Kuran'ın mahluk olduğunu söylüyor" dediler. Bunun üzerine İbn Uyeyne şöyle dedi:

"Bana iki şahid getirin ki valiye onun boynunu vurmasını söyleyeyim."[258]

3- Abdurrahman b. Mehdi şöyle demiştir: "Köprünün başına durmayı ve geçen herkese sormayı, eğer "Kuran mahluktur" derse boynunu vurup suya atmayı istedim."[259]

El-Lalkai, Şerhu Usuli İtikadi Ehli's-Sunne ve'l-Cemaat adlı eserinde selef alimlerinden Kuran'ın mahluk olduğunu söyleyenin kafir olduğunu belirten beş yüz elliden fazla isim zikretmiştir.[260]

TEKFİR KONUSUNDA UYARILAR

Tekfirin kurallarına ve şartlarına riayet etmeden muayyen bir şahsın islam'dan çıktığına hükmetmede büyük bir tehlike vardır. Bir kimse islam'dan çıkarsa hanımı ona haram olur, kestiği yenmez, cenazesi yıkanmaz ve namazı kılınmaz, Müslümanların kabrine defnedilmez, ölümünden sonra onun için bağışlanma dilenemez. Bir müslümana kafir demekten sakındıran şiddetli tehdit varid olmuştur. Buhari ve Müslim'in rivayet ettikleri hadiste:

"Bir kimse kardeşine kafir derse, bu hüküm ikisinden birine döner"[261] buyrulmuştur.

[257] Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (247)
[258] Lalkai (501)
[259] Acurri eş-Şeria (79)
[260] Bkz.: Şerhu Usuli İtikad (2/300-344)
[261] Buhari (6103) Muslim (60)

Belirli bir şahsı tekfir meselesi, tekfirin engelleri ortadan kalkmadıkça ve şartları gerçekleşmedikçe, kaçınılması gereken tehlikelerden birisidir. Kişi, içtihadıyla küfür bir söz söylediğinde veya küfür bir amelde bulunduğunda, bunun hak olduğunu zannetmişse, o kimse hatalıdır, hakikat ona açıklanmadıkça tekfir edilmez.

Şeyhulislam İbn Teymiyye rahimehullah şöyle der: “İmam Ahmed ve sünnet imamlarının genelinin mezhebine göre, Rahman’ın sıfatlarını iptal eden Cehmiyye’nin tekfir edilmesi meşhurdur. Zira rasullerin kitap ile getirdiklerine açıkça aykırı sözler etmişlerdir. Sözlerinin hakikati yaratıcıyı inkar etmektir. Bunda Rabbin inkarı ve Allah Teala’nın hem kendisinin hem de rasulünün diliyle haber verdiği şeyleri inkar vardır. Bu yüzden Abdullah b. El-Mubarek şöyle demiştir:

“Yahudi ve Hıristiyanların sözlerini nakledebiliriz ama cehmiyye’nin sözlerini nakletmeye gücümüz yetmez.”

İmamlardan birçoğu şöyle demişlerdir: “Muhakkak ki Cehmiyye fırkası Yahudi ve Hıristiyanlardan daha kafirdirler.” Bu sebeple “*Kuran mahluktur*”, “*Allah ahrette görülmeyecektir*” ve “*Allah arş üzerinde değildir, kudreti, rahmeti ve gazabı yoktur*” diyenleri ve bunun gibi sıfatları inkar edenleri tekfir etmişlerdir.

Mürcie’ye gelince; onların tekfir edilmeyeceği konusunda ihtilaf edilmemiştir. Zira onların bidati fakihlerin fürû’daki ihtilafları türündendir. Onların sözlerinin çoğu lafızlarda ve isimlerdeki çekişme şeklindedir. Bu yüzden onların meseleleriyle ilgili başlık: “*İsimler babı*” şeklinde isimlendirilmiştir. Bu fakihlerin çekişmesidir. Lakin dinin esası ile alakalı olduğundan bu konuda çekişen bidatçidir.

Ali radıyallahu anh’ı Ebu Bekir,radıyallahu anh’den üstün sayan Şia da böyledir. Böyle diyenlerin tekfir edilmeyeceğinde ihtilaf yoktur. Zira yine bunu da, bidatçi de olsalar fakihlerden bir grup söylemiştir.

Allah’ın ilim sıfatını kabul eden Kaderiyye, aşırılardan olmayan Rafıziler, Cehmiyye ve Haricilerin tekfiri hakkında iki rivayet vardır. Mutlak sözünün hakikati budur. Bununla beraber Allah’In ilim sıfatını kabul eden Kaderiyye’nin tekfiri hakkında genellikle tevakkuf edilmiştir (duraklanmıştır). Hariciler hakkında da: “Haricilerden daha şerli bir topluluk bilmiyorum” demiştir.

Sonra (Ahmed’in) ashabından bir grup ondan mutlak olarak bidat ehlini tekfir ettiği, hatta Mürcie’yi de buna dahil ettiği hususunda iki rivayet nakletmişlerdir. Durum böyle değildir. Tekfir etmeyenin tekfir edilmesi hakkında da ondan iki rivayet vardır. Bunlardan sahih olanı tekfir etmediğidir. (Yani “Bir kafiri tekfir etmeyen kendisi kafir olur” sözü doğru değildir. İmam Ahmed'den de böyle bir nakil sahih değildir)

Cehmiyye fırkası, Abdullah b. el-Mubarek, Yusuf b. Esbat gibi seleften bir çok kimseye ve Ahmed’in ashabından bir gruba göre bu ümmetin yetmiş iki fırkasından biri değildir. Hatta onlara göre bu fırkaların asılları; Hariciler, Şia, Mürcie ve Kaderiyedir. Bu söz Ahmed’den ve sünnet imamlarının genelinden rivayet edilmiştir. Onlar “Kuran mahluktur diyen kafirdir” ve “Allah ahirette görülemez diyenler kafirdir” derlerdi.

Ebu Nasr es-Secezi seleften şu iki görüşü nakletmiştir:

Birincisi: Bu sözler dinden çıkaran küfürdür. Bu çoğunluğun görüşüdür.

İkincisi: dinden çıkarmayan küfürdür. Bu yüzden el-Hattabi şöyle demiştir: “Bu şiddetli sakındırma için söylenmiştir.” Yine ashabımızdan sonrakiler de, bu kimselerden tekfir edilenlerin cehennemde ebedi kalacağı hususunda çekişmişlerdir. Çoğunluk, Ebu Hatim, Ebu Zur’a ve başkaları gibi hadis alimlerinden bir gruptan nakledildiği gibi cehennemde ebedi kalacaklarına hükmetmişlerdir. Bazıları da ebedi cehennemde kalacakları görüşünden çekinmişlerdir.

Bu çekişmenin sebebi delillerin çelişmesidir. Zira onlar, bu bidat ehlinin küfür hükmüne katılmalarını gerektiren delilleri görmüşler, sonra bu sözleri söyleyen muayyen şahısların tekfir edilmesinden çekinmişlerdir. Onlara göre iki delil çelişmiştir. İşin hakikati şu ki, onlar, öncekilerin şeriat koyucunun naslarındaki umumi lafızlarda isabet etmeleri gibi, imamların sözlerindeki umumi lafızlarda isabet etmişler, onların: “Kim şöyle derse kafirdir” şeklindeki sözlerini gördükçe, bu lafzın bunu

söyleyen herkesi kapsadığına itikad etmişlerdir. Yani "Kur'an mahluktur sözü küçük küfürdür, dinden çıkartmaz" diyen kimseler, muayyen şahısları tekfir etmemek için bu ifadeyi kullanmışlardır. Tekfirin şartları ve muayyen kişilerden kaldırılması gereken engelleri olduğunu düşünmemişlerdir. Mutlak tekfir, muayyen tekfiri gerektirmez. Yani bir fiilin küfür olduğunu söylemek, onu işleyen her bir şahsın kafir olduğuna hükmetmeyi gerektirmez. Ancak şartlar bulunur ve engeller kalkarsa o zaman tekfir söz konusu olabilir. Bu da ortaya koymaktadır ki, İmam Ahmed ve imamların geneli, bu sözleri söyleyen birçok kimseyi, bu umumi ifadelerle tekfir etmemişlerdir. Yani umumi ifade olarak tekfir etmişler, ama belirli şahısları umumi ifadeden dolayı tekfir etmemişlerdir.

İmamlar, "Kuran mahluktur, Allah ahirette görülmez" gibi sözler söyleyen Cehmiyye'den muayyen şahısları tekfir etmemişlerdir. Ahmed b. Hanbel'den nakledildiğine göre o, muayyen bir topluluğu tekfir etmiştir. Muayyen olarak tekfir edilenler, hüccetin kendilerine ikame edildiği, tekfirin şartlarının oluştuğu ve engellerinin kalktığı kimselerdir. Muayyen tekfirde bulunmadıkları ise; hakkında tekfirin engellerinin kalkmadığı kimselerdir.

Yani öyle Cehmiye'ler vardır ki, imam Ahmed bin Hanbel bunların kafir olduğunu söylemiştir. Yani umumi ifadeyle "Kuran mahluktur" diyene kafirdir demiştir. Muayyen şahısların da bazılarını tekfir etmiş, bazılarını tekfir etmemiştir. Çünkü tekfir ettiği kimselere hüccet ulaşmış, hüccet ikame olmuştur. Ama bazı kimseleri de tekfir etmemiştir, arkalarında namaz bile kılmıştır. Bu da hüccet ulaşmayan kimseler hakkındadır. İmam Ahmed`in yaşadığı dönem, Abbasi halifelerinden Mu'tezile akidesini yaymaya çalışan Me'mun`un dönemi idi. Memun, devletin resmi dini olarak Mutezile`liği kabul etmişti ve Mu'tezile akidesini kabul etmeyenlere işkence yapıyor, İmam Ahmed gibilerini hapse atıyor, kırbaçlarla dövdürüyordu. Şöyle bir olay anlatılır. İmam Ahmed zindanda dövüldüğü sırada, kamçılanıyor şalvarının bağı çözülüyor. Allah'ın ona bir kerameti olarak onun şalvarı düşmemiş, Allah onu orada korumuştur. O imamlar bu sözde, yani Kur'anın mahluk olduğunu söyleyenin kafir olacağı sözünde direnmişler, selefin akidesini savunmakta direnmişler, bu sebeple bu ümmetin önder imamlarından olmuşlardır. O dönemde yönetim, umumi ifadeyle kafir olduğu belirtilen itikada sahipti. Buna rağmen Sünnet İmamı Ahmed b. Hanbel, bunlara karşı ayaklanmak gerektiğini söyleyenlere, "Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyenler kafirlerin ta kendileridir" gibi ayetleri kullananlara da karşı çıkmıştır. Haricîlere de karşı çıkmış ve bu devletin görevlendirdiği imamların arkasında Cuma ve diğer namazları kılmaya devam etmiştir. Ancak kendilerine hüccetin ulaştığı ve bidat görüşünden dönmeyen Cehmî'lerin arkasında namaz kılmamıştır.

Bu esasın delilleri Kitap, sünnet ve icmadır. Kitaptan delili, Allah Subhanehu ve Teala'nın:

"**Hata yaptığınız hususlarda üzerinize bir günâh yoktur**" (Ahzab 5) ve:

"**Rabbimiz' Unutmuş yahut hata yapmışsak, (bu yüzden) bizi sorumlu tutma**." (Bakara 286) ayetleridir. Bu iki ayetten anlıyoruz ki. Allah Azze ve Celle kasıtlı olarak yapılan bir fiilden dolayı sorumlu tutuyor, ama o fiili hata ile işleyeni sorumlu tutmuyor.

Müslim'in Sahih'inde Ebu Hureyre radıyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Hiçbir hayır işlememiş birisi ailesine, kendisi öldüğü zaman yakılmasını, sonra küllerinin yarısının karada yarısının da denizde savrulmasını vasiyet etti. Şayet Allah güç yetirirse kendisine, alemlerde kimseye yapmadığı şekilde azap edeceğini söyledi. Adam öldüğü zaman söylediği şekilde yaptılar. Allah yere ve denize emretti de külleri bir araya gelip Allah'ın huzurunda durdu. Allah ona:

"Neden böyle yaptın?" diye sorunca:

"Senden korktuğum için ey Rabbim! Sen de biliyorsun" dedi. Bunun üzerine Allah onu bağışladı."[262]

Bu hadis Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'den mütevatir olarak gelmiştir. Hadis ashabı bunu Ebu Said, Huzeyfe, Ukbe b. Amir ve başka sahabelere ulaşan isnadlarla rivayet etmişlerdir. Ehli hadis bu

---

[262] Muslim (2756)

rivayetin kesin ilim ifade ettiğini beyan etmişlerdir. Bu hadiste bahsedilen şahıs Allah Teala'nın, ademoğullarının cesetleri yakılıp külleri savrulduktan sonra haşir için tekrar diriltmesine gücünün yetmesi hususunda şüphe ve cehalete düşmüştür. Burada iki önemli esas vardır:

Birincisi: Allah Teala'nın her şeye kadir olduğuna iman.

İkincisi: Ahiret gününe, Allah Teala'nın bu ölüyü bütün parçaları ve amelleriyle birlikte dirilteceğine iman etmek. Bununla beraber Allah'a ve ahiret gününe iman ettiğinden bu kimse ölümünden sonra Allah tarafından amellerinin karşılığını görmüştür. Nitekim Allah'tan korkması, onun işlediği Salih ameldir. Allah'a, ahiret gününe iman etmesi ve Salih amel işlemesi sebebiyle günahları bağışlanmıştır.

Yine Sahih'te Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğu sabit olmuştur:

"**Muhakkak ki Allah kalbinde bir dinar ağırlığınca iman olan kimseyi cehennemden çıkaracaktır**." Diğer bir rivayette:

"**Kalbinde bir dinar ağırlığınca hayır bulunan kimse ateşten çıkacaktır. Sonra kalbinde bir hardal tanesi ağırlığınca iman bulunan kimse ateşten çıkacaktır**." Diğer rivayette:

"**Kalbinde hayırdan hardal tanesi kadar olan ateşten çıkacaktır. Sonra kalbinde zerre ağırlığınca iman veya hayır bulunan kimse ateşten çıkacaktır**."[263] Bu ve benzeri naslar beraberinde imandan veya hayırdan bir şey bulunan kimsenin bir süre ateşte kalsa da ebedi olarak cehennemde kalmayacağını göstermektedir.

Seleften çoğu da hata etmişler fakat tekfir etmemek hususunda ittifak etmişlerdir. Mesela sahabeden bazısı ölünün, dirinin nidasını işittiğini inkar etmiş, bazısı miracın uyanık iken gerçekleştiğine karşı çıkmış, bazısı Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in Rabbini gördüğünü kabul etmemiş, bazısı hilafet ve sahabeler arasında üstünlük konusunda malum sözleri söylemişler, bazısı bazısıyla savaşmış, lanet etmiş ve tekfir etmiştir.

Yine seleften bazıları Kuran harflerini inkar etmiştir. mesela "**Rabbin ancak kendisine ibadet etmenize hükmetti**" (İsra 23) ayetindeki "Kaza" kelimesini bazısı "vasa" (tavsiye etti) şeklinde okumuş, bazısı Felak ve Nas surelerini hazfetmiş (Kur'andan kabul etmemiş), bazısı Kuran'a kunut suresini yazmıştır. Bu, icma ve tevatür ile sabit olan nakil ile bilinen bir hatadır. Bununla beraber onların elinde nakil tevatüre ulaşmadığı için tekfir edilmemişlerdir. Tekfir edilen de ancak mütevatirin nakliyle hüccet ikame edilmesinden sonra tekfir edilmiştir.

Yine Kitap ve Sünnet Allah'ın bir kimseye risaletin tebliği ulaşmadıkça azab etmeyeceğini göstermektedir. Kime tamamı ulaşmamışsa baş tarafından azab edilmez, detayından bir kısmının ulaşıp bir kısmının ulaşmadığı kimse, ancak kendisine ikame edilen risalet hüccetini inkar etmesinden sonra azab edilir.

Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**Keza (gönderilen) peygamberlerden sonra, insanların, Allah'a karşı (özür olarak ileri sürebilecekleri) bir delilleri bulunmaması için müjdeleyen ve korkutan peygamberler gönderdik**." (Nisa 165)

"**Ey cin ve insan topluluğu! Size kendi içinizden âyetlerimi anlatan ve bu günle karşılaşacağınızı size ihtar eden peygamberler gelmedi mi?" Onlar: "Kendi aleyhimize şahadet ediyoruz" diyeceklerdir. Dünya hayatı onları aldatmış ve kâfir oldukları hususunda kendi aleyhlerine şâhidlik etmişlerdir**." (En'am 130)

"**Orada bütün güçleriyle şöyle bağırırlar: "Rabbımız! Bizi çıkar da, dünyada iken yapmış olduklarımızdan başka, faydalı iş yapalım". Halbuki biz size, öğüt alacak kimsenin öğüt alabileceği Kadar ömür vermemiş miydik? Size uyarıcı gelmemiş miydi? Şimdi o azabı tadın. Zâlimler için hiçbir yardımcı yoktur.**" (Fatır 37)

[263] Buhari (7410)

“**Küfredenler, cehenneme bölük bölük sevk olunurlar. Oraya geldikleri zaman, cehennemin kapıları açılır ve cehennem bekçileri onlara şöyle der İçinizden size, Rabbınızın ayetlerini okuyan ve bugününüzle karşılaşacağınızı size ihtar eden elçiler gelmedi mi"? Onlarda, "evet, geldi" derler. Fakat azâb sözü, kâfirler hakkında böylece gerçekleşir.**” (Zümer 71)

“**Biz bir peygamber göndermedikçe (hiçbir kavme) azab etmeyiz.**” (İsra 15)

“**Rabbın, ana şehirlere, kendilerine âyetlerimizi okuyan bir peygamber göndermedikçe hiçbir şehrin helak edicisi olmamıştır. Biz, ancak ahalisi zâlim olan şehirleri helak etmişizdir.**” (Kasas 59)

“**Neredeyse öfkeden çatlayacak olur. Bir kalabalığın oraya her atılışında, oranın bekçileri onlara "size bir uyarıcı gelmedi mi?" diye sorarlar. Onlar da derler ki: "Evet; bize bir uyarıcı gelmişti. Fakat biz onu yalanladık ve Allah hiçbir şey indirmedi. Siz ancak büyük bir sapıklık içindesiniz, dedik.**” (Mülk 8-9)

“**O gelmezden önce biz onları helak etmiş olsaydık, muhakkak"Rabbımız! Bize bir peygamber gönderseydin de zelil ve rezil olmadan önce senin ayetlerine uysaydık, olmaz mıydı?" derlerdi.**” (Taha 134)

“**Seni gönderdik ki, kendi yaptıklarından dolayı başlarına bir musibet geldiğinde, "Rabbımız! Bize bir peygamber gönderseydin de senin ayetlerine uysaydık ve müminlerden olsaydık" demesinler.**” (Kasas 47)

Allah ve rasulüne iman etmiş olup da Rasul’ün getirdiği bazı şeyleri bilmeyen kimse, ya onu detaylarıyla bilmediğinden ya hiç işitmediğinden ya tasdikini gerektirecek şekilde işitmediğinden, veya başka bir türden olan anlama kendisini mazur kılan tevil’den dolayı iman etmemiş olabilir. Bu kimse Allah’a rasulüne gerektiği gibi iman etmiş olup kendisine, muhalefet edenin kafir olacağı hüccet ikame edilmemiştir.

Yine Kitap, Sünnet ve İcma ile sabit olmuştur ki; dinde hata eden kimse tekfir edilmeyeceği gibi fasık olarak da ilan edilmez. Ameli meselelerde de böyledir. Kelamcılardan ve fıkıhcılardan bazısı hata edenin günahkar olduğuna, bazıları da her müçtehidin isabet üzere olduğuna itikad etseler de bu iki görüş şazdırlar. Bununla beraber birbiriyle çelişen müçtehitleri kimse tekfir etmemiştir. Bu meselelerden bazısı naslar ve icma ile sabit olan hatalardır. Mesela seleften biri ile haleften biri faiz çeşitlerinden birini helal saymış, diğer biri hamr türü içkilerden birini helal saymış, bir başkası da fitne zamanında savaşı helal saymıştır. Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat ittifak etmiştir ki; hayırla bilinenler, sahabeler arasında hayırla tanınanlar; Cemel ve Sıffin savaşlarında her iki taraftan hiç kimse fasıklıkla suçlamamış, tekfir etmemiştir. Onlarla savaşmak gerekse bile tevilden dolayı fasıklıkla hükmetmeye engel olmuşlardır. İmamlardan bazıları derler ki; nebiz içen kimse hakkında ihtilaf edilmiştir. Bu konuda tevilde bulunana sopa da vurulmaz, fasık da ilan edilmez. Nitekim Allah Teala şöyle buyurmuştur:

“**Keza Dâvûd ve Süleyman'a da yardım etmiştik. Hani bir kavmin koyunlarının otladığı ekin hakkında hüküm vermişlerdi de,biz de onların hükümlerine şâhid olmuştuk. Süleyman'a bu hükmü öğretmiştik; zaten hepsine de hüküm ve ilim vermiş, Dâvûd'la beraber Allah'ı teşbih eden dağları ve kuşları teshîr etmiştik. Bunları yapan bizdik**” (Enbiya 78-79)

“**Hurma ağaçlarından her neyi kesmiş, yahut kesmeyip kökleri üzerinde dikili bırakmışsanız, o da Allah'ın izniyle ve fâsıklan rezil etmesi içindir**” (Haşr 5)

Amr b. El-Âs radıyallahu anh ve Ebu Hureyre radıyallahu anh Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu rivayet etmişlerdir:

“**Hakim içtihat edip isabet ederse ona iki ecir, içtihat edip hata ederse, ona da bir ecir vardır.**”[264]

Bureyde b. Husayb radıyallahu anh’den gelen rivayette Nebi sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

[264] Buhari (7352) Muslim (1716)

“Bir kale halkını muhasara ettiğinde senden onlara Allah’ın hükmünü uygulamanı isterlerse onlara Allah’ın hükmünü uygulama. Lakin onlara kendi hükmünü uygula ve arkadaşlarının hükmünü uygula. Zira Allah’ın onlar hakkındaki hükmünü bilemezsin” [265]

Kitap, sünnet ve icma ile sabit olmuştur ki; Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’in risaleti ulaşan kimse, ona iman etmezse, risaletin delilleri ve peygamberlik alametleri zuhur ettiğinden dolayı özür ve içtihat ondan kabul edilmez, kafir olur. Zira hatanın mazeret olması, şer’î bir hükümdür. Yine günahlar da büyük ve küçük günahlar olmak üzere iki kısma ayrılır. Vacipler ise rükün olanlar ve rükün olmayanlar olarak taksim edilir. Aynı şekilde hata da bağışlanan ve bağışlanmayan olarak taksim edilir. Naslar bu ümmet için ancak hata sebebiyle sorumlulukların kaldırılmasını vacip kılar. Bazı meselelerde hata eden kimse gerek müşrik kafirlere ve iman esaslarının genelinde farklılığına rağmen ehli kitaba katılsın ve gerekse iman esaslarından olmakla beraber vaciplik ve haramlık meselelerinde hata edenlere katılsın neticede hata eden birisidir.

Mütevatir ve açık olan vaciplerle mütevatir ve açık olan haramlara iman etmek, iman esaslarının ve din kaidelerinin en büyüklerindendir. Bunları inkar eden ittifakla kafir olur. Bununla beraber bunlardan bazısında içtihat eden hatası sebebiyle kafir olmaz. Bunda da ittifak vardır.

Bu konunun detaylarıyla ele alınacağı yer burası değildir. Fakat özetle şu iki esas konumuzla ilgilidir:

Birincisi: Rasul sallallahu aleyhi ve sellem ile gelen ilim, iman ve hidayetin zıddı küfürdür. Sıfatların inkarı küfürdür. Allah Teala’nın ahirette görüleceğini, O’nun arş üzerinde olduğunu, Kur’anın Allah’ın kelamı olduğunu, Musa aleyhisselam ile konuştuğunu, İbrahim aleyhisselamı Halil edindiğini yalanlamak küfürdür. Sünnet imamları ve ehli hadisin üzerinde bulundukları yol budur.

İkincisi: Umumi tekfir, umumi tehdit gibidir. Sözün umumiliğinde bırakılması gerekir. Muayyen bir kimsenin kafir olduğuna hükmetme veya cehennemlik olduğuna şahitlik etmeye gelince, burada muayyen bir delil üzerinde duraklanır. Şartların sabit olması ve engellerin ortadan kalkması gerekir.

---

[265] Muslim (1731)

ALLAH AZZE VE CELLE'NİN GÖRÜLMESİ

Allah Azze ve Celle'nin ahirette görülmesi, akidede önemli meselelerdendir.

"Cennet ehli, Allah Azze ve Celle'nin yüzünü göreceklerdir. Onu görmekte, ne bir pusu, ne de onu görmekte bir zorlukla karşılaşırlar. Allah şöyle buyurdu;

"İyilik edenlere Hüsna ve ziyadesi vardır." (Yunus 26) Denildi ki; "Hüsna; cennet; Ziyade ise; Allah Azze ve Celle'nin kerim yüzünü görmektir." Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

"Bir kısım parlak yüzler, o gün Rablerine bakacaklar." (Kıyamet 22-23)"[266]

Bu konuda sahabe, tabiin ve Müslümanların imamlarından selefin sözleri şöyledir:

Sahabenin Sözleri:

1- Ebu Bekr es-Sıddık ve Huzeyfe b. el-Yeman radıyallahu anhuma Allah Teala'nın: **"İyilik edenlere Hüsna ve ziyadesi vardır."** (Yunus 26) ayeti hakkında; "Hüsna; cennettir, ziyade ise Allah'ın vechine bakmaktır" dediler.[267]

2- Ebu Musa el-Eşari radıyallahu anh bu ayet hakkında: "Ziyade; Rablerinin yüzüne bakmalarıdır" demiştir.[268]

Tabiinin Sözleri

1- Hasen el-Basri, **"Bir kısım parlak yüzler, o gün Rablerine bakacaklar."** (Kıyamet 22-23) ayeti hakkında şöyle demiştir: "Parlaklık; Allah'ın, Rab Azze ve Celle'ye bakmakla güzelleştirmesidir. Allah Azze ve Celle'ye bakmakla yüzler parlar."[269]

2- Mucahid b. Cebr bu ayet hakkında şöyle demiştir: "Rablerine bakarak gülmektir."[270]

3- İkrime bu ayet hakkında: "Allah'a bakmaktır" demiştir.[271]

Ehl-i Sünnet İmamlarının Sözleri

1- İmam Malik şöyle dedi: "Kıyamet gününde insanlar Allah Azze ve Celle'yi gözleriyle göreceklerdir."[272]

2- Şafii, **"Hayır, o gün onlar Rablerini görmekten mutlaka mahrum kalacaklardır."** (Mutaffifin 15) ayeti hakkında şöyle demiştir: "Onlar öfkeden dolayı mahrum kalacaklarından, rızasını kazananların Rablerini göreceklerine delildir." Ona denildi ki: "Ey Ebu Abdillah! Görüşün bu mudur?" o da: "Evet, görüşüm ve dinim budur. Şayet Muhammed b. İdris Allah Teala'yı göreceğine kesin kanaat etmeseydi Allah'ın kulu olmazdı."[273]

3- Abdullah, babası İmam Ahmed'den, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'den gelen rüyet hadislerini sahih kabul ettiğini ve bu itikatta olduğunu nakletmiştir.[274]

4- İbn Kuteybe, Müminlerin rablerini kıyamet gününde göreceklerini zikretmiş ve şöyle demiştir:

---

266 El-Gunye (1/55)
267 Abdullah b. Ahmed es-Sunne (471, 473)
268 İbn Huzeyme et-Tevhid (s.184)
269 Abdullah b. Ahmed es-Sunne (479) Beyhaki el-İtikad (63, 65)
270 Abdullah b. Ahmed es-Sunne (480)
271 Abdullah b. Ahmed es-Sunne (481) Beyhaki el-İtikad (65)
272 Acurri eş-Şeria (254)
273 El-Hucce Fi Beyani'l-Mahacce (2/248)
274 Abdullah b. Ahmed, es-Sunne (411)

“Allah Azze ve Celle dünyada kendisini bütün yarattıklarından perdelemiştir. Onlara hesap günü, ceza ve kısas günü tecellî edecektir. O zaman mü'minler, on dördünde ay'ı gördükleri gibi O'nu göreceklerdir. On dördündeki ayı görme hususunda nasıl ihtilaf etmiyorlarsa, O'nun görülmesi hususunda da ihtilâfa düşmeyeceklerdir.

Hiç şüphe yok ki hadis sahihtir. Bu hadis, sika (güvenilir) râvilerden, çeşitli isnadlardan rivayet edildiği için, bu gibi hadislerin yalan olması mümkün değildir. Eğer bu gibi hadislerin yalan olması mümkün olsaydı; teşehhüd gibi, deve sığır ve koyunun zekâtı, malların ve paraların zekâtı gibi; boşama köle azad etme ve buna benzer, ancak hadislerle bilebildiğimiz ve; bu hususta Kur'an'da hiçbir açıklama bulunmayan ve amel etmekte olduğumuz dini hususların da asılsız ve hükümsüz olması gerekirdi.

Burada ay'ın bütün halleriyle -onun dönmesi, hareketi, büyüklüğü ve şekli - benzetme yapılmamıştır. Buradaki benzetme sadece; on dördünde ay'a baktığımız gibi O'nu göreceğimiz ve dolunay halindeki ayı görme konusunda ihtilâf etmediğimiz gibi O'nu görme konusunda da ihtilâfa düşmeyeceğimiz noktasından yapılmıştır.

Hadisteki, "O'nu görmek için izdihama mâruz kalmayacaksınız" sözü de dediğimizin diğer bir delilidir. Zira izdiham aybaşında, hilâli ararken olur. O zaman insanlar toplanırlar ve birisi: "İşte hilâl. işte hilâl” der. Diğeri de "Hilâl değil o" der. Halbuki kamerde (hilal safhasından sonraki ayda) böyle ihtilâf edilmez. Herkes onu bulunduğu yerden görebilir ve onu görmek için birbirlerini sıkıştırmasına ve izdihama lüzum kalmaz.”[275]

5- İmam İbn Huzeyme; “Allah Teala’nın rüyetini kıyamet gününde dostlarına has kılması” diye başlık açmış, Kıyamet suresi 22-23. Ayetlerini zikretmiş ve şöyle demiştir: “Bu fazilet Allah’ın mümin dostları içindir. Müşrik, mülhid, sapık ve munafıklardan olan bütün düşmanları da Allah’a bakmaktan mahrum olacaklardır. Nitekim şöyle buyurmuştur: **“Hayır, o gün onlar Rablerini görmekten mutlaka mahrum kalacaklardır.”** (Mutaffifin 15) Allah’ın dostlarının yaratıcılarına bu bakmaları; cennetliklerin cennete, cehennemliklerin cehenneme girmesinden sonra olacaktır. Allah müminlere keramet ve ihsanını artıracak, yalnızca onların kendisine bakmalarına izin vererek üstün kılacak, bütün düşmanlarını da bundan mahrum edecektir.”[276]

6- İmam Acurri, “Allah Azze ve Celle’nin yüzüne bakmanın tasdiki” diye bir başlık açmış, delilleri zikretmiş ve şöyle demiştir:

“İlmi olmayan bir cahil veya doğruya muvaffak kılınmayıp, şeytanın kendisiyle oynadığı bir Cehmî itiraz eder ve; “Müminler kıyamet gününde Allah Azze ve Celle’yi görecek mi?” derse ona:

“Evet, bundan dolayı Allah’a hamd olsun” denir. Cehmi; “Ben buna inanmıyorum” derse, ona: “Yüce Allah’ı inkar ettin” denilir. Eğer: “Bunun delili nedir?” derse, şöyle denilir:

“Çünkü sen, Kur’an, sünnet, sahabelerin – radıyallahu anhum – ve Müslümanların alimlerinin sözlerini reddettin, müminlerin yolundan başkasına tabi oldun. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

“Her kim, kendisi için doğru yol apaçık belli olduktan sonra, Peygambere muhalefet eder ve mü'minlerin yolundan başka bir yola tâbi olursa, onu girdiği yolda bırakırız ve cehenneme sokarız. Orası ne kötü bir yerdir.” (Nisa 115)[277]

7- İmam es-Sabuni, Ehl-i Sünnet’in müminlerin kıyamet gününde rablerini göreceklerine dair ispatı nakletmiştir.[278]

---

[275] Te’vilu Muhtelifi’l-Hadis (205-206)
[276] İbn Huzeyme et-Tevhid (180)
[277] Acurri eş-Şeria (251)

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaatin Rü'yete Dair Delilleri

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Mü'minlerin kıyamet gününde Rablerini göreceklerini ispat etmede şu delilleri getirmişlerdir:

1- Kur'an-ı Kerim'den deliller:

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"**Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte gelip Rabbı onunla konuşunca, demişti ki: "Rabbim! Bana (kendini) göster; sana bakayım". (Rabbi de ona şöyle) buyurmuştu: "Sen beni asla göremezsin. Fakat dağa bak, eğer yerinde kalırsa beni göreceksin". Rabbi dağda tecelli edince, onu darmadağın etmiş, Mûsâ da baygın bir vaziyette düşmüştü. Kendine geldiği zaman da şöyle demişti: "Seni tenzih ederim. Sana tövbe ettim. Ben mü'minlerin ilkiyim**" (Araf 143)

Şayet rabbini görmesi mümkün olmasaydı, Musa Aleyhisselam bunu talep etmezdi. Zira o bunun mümkün olduğunu ya biliyordu, ya da bilmiyordu. Eğer biliyor ise, mümkün olmayan şeyi akıl sahibi olan istemez. Eğer bilmiyorsa, kelim bir nebi olamazdı. Allah, **"Beni göremezsin"** (Yani senin takatin yetmez) buyurmuş **"Beni görmeyeceksin"** veya **"Ben görülecek bir şey değilim"** veya **"görülmem caiz değildir"** dememiştir. Birinci cevab (**len terânî** cevabı) ile diğer (**lâterânî** ve diğer) cevaplar arasındaki fark düşünen için gayet açıktır. **"Göremezsin"** cevabı Allah Sübhanehü'nün görülür bir varlık olduğunu bildirir. Ancak Musa'nın gücü-kuvveti O'nu bu dünyada görmeye kafi değildir, çünki burada iken buna beşer gücü yetmez.[279]

Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**Gözler O'nu idrak edemez; fakat O, bütün gözleri idrak eder. O, latiftir, her şeyden haberdârdır**." (En'am 103)

Şayet Allah'ın görülmesi mümkün olmasaydı, "Gözler O'nu idrak edemez" şeklindeki övgü hasıl olmazdı. Bu görmenin mümkün olduğunu ifade eder.[280] Zira nefyedilen sadece idraktir, görmenin aslı değildir.

Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**İyi iş yapanlara,(mükâfat olarak) daha iyisi ve bir de "ziyade" vardır.**" (Yunus 26) Daha önce geçtiği gibi sahabe ve Tabiin'in çoğu bu ayette Hüsna (daha iyisi) ile kastedilenin cennet olduğunu ve ziyade ile kastedilenin de Allah'ın kerim vechine bakmak olduğunu söylemişlerdir.

Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**Bir kısım parlak yüzler, o gün Rablerine bakacaklar.**" (Kıyamet 22-23) yine daha önce geçtiği gibi selefin çoğu bu ayette geçen bakmayı gözle görmek olarak tefsir etmişlerdir.[281]

Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**Hayır, o gün onlar Rablerini görmekten mutlaka mahrum kalacaklardır.**" (Mutaffifin 15) Allah Azze ve Celle, kendisini görmekten mahrum olmayı kafirler için en büyük azap kılmıştır.[282]

2- Sünnetten deliller:

Ebu Hureyre radıyallahu anh şöyle rivayet etmiştir: "İnsanlar dediler ki;

---

278 Es-Sabuni Akidetu's-Selef (63)
279 İbn Kayyım Hadi'l-Ervah (223)
280 Bkz.: Fahr er-Razi Tefsir (13/125)
281 Bkz.: Ebu'l-Hasen el-Eşari el-İbane An Usuli'd-Diyane (s.12)
282 Bkz.: Alusi Ruhu'l-Meani (30/73) İbn Kayyım Hadi'l-Ervah (s.265)

“Ey Allah’ın Rasulü! Kıyamet gününde rabbimizi görecek miyiz?” Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“**Dolunay gecesinde ayı görmekte zorluk çeker misiniz?**”

“Hayır ey Allah’ın rasulü” dediler.

“**Önünde bulut yokken güneşi zor mu görürsünüz?"** dedi.

“Hayır” dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

“**Siz, O'nu işte öyle görürsünüz.**”[283]

Cerir b. Abdillah el-Becelî radıyallahu anh dedi ki: “Nebi sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte oturuyorduk. Ayın ondördü gecesi idi. Aya baktı ve şöyle buyurdu:

“**Siz işte Rabbinizi, şunu** (yani ayı) **gördüğünüz gibi apaçık göreceksiniz, O'nu görürken üstüste binişmeyeceksiniz. Artık eğer güneş doğmadan önceki ve güneş batmadan önceki namazı kaçırmayabiliyorsanız bunu yapın.**”[284]

Suheyb radıyallahu anh rivayet ediyor: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“**Cennet ehli Cennet'e girdikleri zaman, Allah Azze ve Celle onlara, ister misiniz size fazla bir şey vereyim, buyurur. Onlar, yüzlerimizi ağartmadın mı? Bizi Cennet'e koymadın mı? Cehennemden kurtarmadın mı? derler. Bunun üzerine Allah hicabı** (perdeyi) **açar, doğrusu onlara, Rabb'lerine bakmaktan daha sevimli bir şey verilmemiştir.**”[285]

Bu hadisler delil olma bakımından izaha muhtaç bırakmayacak derecede açıktır.

[283] Buhari (4737) Müslim (182)
[284] Buhari (7434)
[285] Müslim (181)

RÜ'YETİ İNKAR EDENLERİN ŞÜPHELERİNİN REDDİ

Rü'yeti, Cehmiyye ve Mutezile ile onların yolunu takip eden Haricilerle Rafıziler gibi sapık bidat ehli inkar etmişler, Ehl-i Sünnetin delillerine karşı zayıf gerekçelerle itiraz etmişlerdir.

Rüyeti inkar edenler şu delilleri getirmişlerdir:

1- Allah Teala şöyle buyurmuştur:

"**Gözler O'nu idrak edemez; fakat O, bütün gözleri idrak eder. O, latiftir, her şeyden haberdârdır.**" (En'am 103)

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Mutezile'ye şu şekilde cevap vermiştir:

İbn Kayyım rahimehullah şöyle demiştir: "Görülmeyecek diyenlerin delil olarak kullandıkları bu ayet ile görüleceğini delillendirmek çok ilginç! Evet, şeyhimiz – yani İbn Teymiyye - bunun nasıl lehte delil olduğunu pek güzel ve çok latif bir şekilde açıklamıştır. O, bana şöyle demişti: "Ben taahhüt ederim ki hangi batıl ehli olursa olsun. Şayet bir ayet veya sahih hadis ile kendi batılına delil getirmişse mutlaka o ayet ve hadis de onun o batılını çürüten bir delil vardır. Bu ayet de onlardan biridir. Bu ayet Allah'ın görülmeyeceğine değil bilakis görüleceğine delalet ediyor.

Allah Subhanehu, bu ayeti kendini övmek üzere zikretmiştir. Bilindiği gibi övme, mevcut ve sabit özelliklerle yapılır. Tamamen yok olan şeyler kemal değildir ve öyle şeylerle övme olmaz.

Rabb Teala, eğer "başka bir şey var" anlamı taşıyorsa o zaman "O'nda şu yoktur, bu yoktur" diye "yoklukla" övülebilir. Mesela "O'nda uyuklama yoktur, uyku yoktur" sözü gibi ki bu "O, kamil manada kayyumdur" (= her şeyi her an ayakta tutar, varlığını devam ettirir) demektir.

"Kamil diri" anlamını içeren "O'nda ölüm yok" sözü, "kudreti kamildir" anlamını içeren "yorulmaz -tıkanmaz" sözü,

"Rablığının, ilahlığının ve kahrının kemalini" ifade eden "şeriki yok, eşi yok, çocuğu yok, yardımcısı yok" sözleri

"samedliğinin (ihtiyaçsızlığının) ve gınasının kemalini" ifade eden, "yemez-içmez" sözü,

"tevhidinin ve yaratıklarına muhtaç olmayışının kemalini" ifade eden "O'nun izni olmadan katında şefaat edilmez" sözü, "ilminin ve ihatasının kemalini" ifade eder.

"O unutmaz, ilminden hiç bir şey kaçamaz" sözü ve "zatının ve sıfatlarının kemalini" ifade eden "O'nun misli yoktur" sözü hep böyledir.

İşte bu sebeble Allah, hiçbir olumlu anlamı içermeyen, sırf yokluk ifade eden şeylerle kendini övmemiştir. O zaman var olan ve bu özelliğe sahip olan varlık "yok" ile o özellikte eşitlenmiş olur. Halbuki kamil bir varlık "yok" ile aynı özelliği taşıyamaz.

Eğer Allah'ın "O'nu gözler idrak edemez" sözünün anlamı "O hiçbir şekilde görülmez" olsaydı, "yok olan şeyde hiç görülmez bir şey" olduğundan bu ayet ile Allah Kendini övmüş, bir kemalini zikretmiş olmazdı. Çünki tamamen yok olan da görülmez, kavranmaz. Rabb Celle Celalühü ise, "sırf yok" olanda bulunan bir özellik ile övünmekten yücedir."[286]

2- Mutezile Allah Teala'nın görülmesini inkarda şu ayeti delil getirmiştir: "**Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte gelip Rabbı onunla konuşunca, demişti ki: "Rabbım! Bana (kendini) göster; sana bakayım". (Rabbı da ona şöyle) buyurmuştu: "Sen beni asla göremezsin. Fakat dağa bak, eğer yerinde kalırsa beni göreceksin" Rabbı dağda tecelli edince, onu darmadağın etmiş, Mûsâ da baygın bir vaziyette düşmüştü. Kendine geldiği zaman da şöyle demişti: "Seni tenzih ederim. Sana tövbe ettim. Ben mü'minlerin ilkiyim**" (Araf 143)

Tahavi Şerhinde, İbn Ebi'l-İzz el-Hanefi şöyle cevap vermiştir:

[286] İbn Kayyim Hadi'l-Ervah (s.201)

“Onların görülmemeyi ifade eden buyruğun "len: asla" ile ebediyet anlamı ifade ettiği ve bunun âhirette de Allah’ın ru’yetinin nefyedildiğine delâlet ettiği iddialarına gelince, böyle bir iddia tutarsızdır. Çünkü eğer bu görülmeyiş, ebedilik ifade eden bir kayıt ile zikredilmiş olsa bile bu, nefyin âhirette de devam edeceğine delalet etmez. Hele bu mutlak olarak kullanılırsa, nasıl böyle bir anlam çıkartılabilir ki? Mesela Yüce Allah:

"**Fakat... hiçbir zaman onu temenni etmezler.**" (el-Bakara, 95) buyruğu ile birlikte:

"**Ey malik, Rabbin hakkımızda (ölümle) hüküm versin diye seslenecekler.**" (ez-Zuhruf, 77) buyruğu ile birlikte düşünelim. Eğer burada bu edat mutlak olarak ebedilik ifade etmek anlamında olsaydı, ondan sonra gelen fiilin tahdit edilmesi de mümkün olmazdı. Oysa burada böyle bir sınırlandırma söz konusudur. Mesela Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"**Artık ya babam izin verinceye kadar... katiyyen bu yerden ayrılmam.**" (Yusuf, 80) Böylelikle "len: Asla" edatının ebedi nefy anlamını ifade etmediği ortaya çıkmaktadır.

eş-Şeyh Cemaluddin b. Malik -Allah’ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demiştir:

"*Her kim "len" ile nefyin müebbet olduğu görüşüne sahip olursa,*
Onun o görüşünü reddet ve diğer görüşü destekle."[287]

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’in Rabbi Azze ve Celle’yi Dünyada Görmesi

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’in Rabbi Azze ve Celle’yi dünyada görüp görmediği hususunda Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat arasında ihtilaf vaki olmuştur.

İbn Abbas radıyallahu anhuma şöyle demiştir: “Halilliğin İbrahim’e, kelamın Musa’ya ve rü’yetin de Muhammed’e (aleyhimusselatu vetteslimat) has kılınmasına şaşıyor musunuz?”[288]

Yine İbn Abbas radıyallahu anhuma’nın rivayet ettiği hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem:

“**Rabbim Tebarek ve Teala’yı gördüm**”[289] buyurmuştur. Bu rivayette görme mutlak zikredilmiştir. Lakin bundan daha sahih olan diğer tarikinde İbn Abbas radıyallahu anhuma bunu “Kalbiyle gördü” diye kayıtlamıştır.[290] Mutlak olan, mukayyed olana hamledilerek bu ihtilaf giderilir.

[287] Şerhu’t-Tahaviye (1/214)
[288] Acurri eş-Şeria (491)
[289] Ahmed (1/285) Heysemi, Mecmau’z-Zevaid’de: ravileri Sahih’in ricalidir demiştir.
[290] Muslim (176)

MELEKLERE İMAN

1)-Meleklere İmanın Tarifi:

Meleklerin nurdan, Allah'ın emirlerine uymak üzere yaratıldıklarına, O'na isyan etmediklerine, emredildikleri her şeyi kayıtsız şartsız bir şekilde yerine getirdiklerine, Allah'ı gece gündüz, hiç bıkmadan tesbih ettiklerine, tam ve kesin bir şekilde inanmaktır.

Sayılarını Allah'tan başka hiç kimse bilemez. Allah onlara çeşitli görevler, sorumluluklar yüklemiştir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Gerçek iyilik; Allah'a, Ahiret Günü'ne, Meleklere inanan kişinin iyiliğidir**."(Bakara Suresi 177. âyet) Ve şöyle buyurmuştur:

"**Peygamber ve müminler, Rabbi tarafından peygambere indirilene iman ettiler. Onların hepside Allah'a, meleklerine, kitaplarına, rasullerine (Peygamberlerine), iman ettiler**."(Bakara Suresi 185. âyet)

Meşhur Cibril hadisinde geçtiği üzere Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile Cibril (Cebrail) arasında iman, İslam ve ihsan hakkında bir konuşma geçmiş Cibril O'na: "Bana imandan haber ver" demiş, O da cevap olarak: "**Allah'a, Meleklerine, Kitaplarına, Peygamberlerine, Ahiret Günü'ne, iyi ve kötü yönleri ile kadere inanmaktır**" demiştir.

2)-Meleklere İman Etmenin Hükmü Ve Dindeki Yeri

Meleklere iman, imanın altı şartından ikincisidir. Kul meleklere iman etmediği sürece imanı kabul olmaz, doğru olmaz. Bütün Müslümanlar meleklere iman etmenin vacipliği hakkında ittifak etmişlerdir. Onların varlığını ya da Allah'ın zikrettiği bir kısmının varlığını inkar eden, Kitap, Sünnet ve müslümanların icmasına muhalefet etmiş olur. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve Ahiret Günü'nü inkar ederse, muhakkak ki doğru yoldan uzaklaşmış, sapıtmış olur**."(Nisa Suresi 136. Âyet)

3)-Meleklere Nasıl İman Edilir

Meleklere, genel ve tafsilatlı olarak iman edilir.

Birincisi: Genel (mücmel) İman: Varlıklarına, Allah'ın yarattığı canlılardan olduklarına, Allah'ın onları kendisine ibadet etmeleri için yarattığına gerçekten var olduklarına inanmakla, kabul etmekle olur. Onları görememememiz olmadıkları manasına gelmez. Kainatta o kadar küçük bizim göremediğimiz bir çok mahlukatın var olduğu halde bizim görememememiz gerçekten var olmadıkları manasına gelmediği gibi, Melekleri de görememememiz var olmadıkları manasına gelmez.

Peygamber efendimiz Cibril'i iki defa gerçek suretinde görmüş, sahabelerde melekleri insan suretinde görmüşlerdir.

İmam Ahmed'in Abdullah bin Mesud(radiyallahu anh)'dan rivayet ettiği bir hadiste Abdullah bin Mesud şöyle buyurmuştur:

"Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Cibril'i altı yüz kanadının her biri ufuğu örtecek kadar olduğu şekilde, gerçek suretinde görmüştür."

İmam Müslim'in rivayet ettiği meşhur Cibril hadisinde, Cibril'in bembeyaz elbiseleri ve simsiyah saçı olan, üzerinde yolculuk belirtisi olmayan, sahabelerden kimsenin tanımadığı bir adam görüntüsünde geldiği sabit olmuştur.

İkincisi: Mufassal (tafsilatlı) İman: Onlar (melekler) hak ettikleri, laik oldukları yerlere koyulur. (Haklarında aşırıya gidilmez, dereceleri alçaltılmaz). Onlar Allah'ın emirlerini tam manası ile yerine getiren kullardır. Allah onları kendisine yaklaştırmış derecelerini artırmış ve onlara ikram etmiştir. Onların kimileri vahyin elçileridir. Allah'ın onlara verdiği gücün dışında hiçbir şeye güç yetiremezler. Bununla beraber Allah'ın izni olmaksızın ne kendilerine ne de başkalarına bir fayda ya da zarar vermezler. Bu sebepten ibadet çeşitlerinden herhangi biri ile onlara ibadet edilemez. Hıristiyanların zannettiği gibi Ruhul Kudüs'e (Cebrail'e) ve diğer meleklere rububiyet'le alakalı herhangi bir sıfat verilemez. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Rahman çocuk edindi dediler. Allah bundan münezzehtir. Bilakis onlar ikram edilmiş kullardır. Sözleriyle O'nun (Allah'ın sözünün) önüne geçmezler, ve yalnız O'nun emri ile amel ederler**:"(Enbiya Suresi 26, 27.âyetler). Ve şöyle buyurmuştur:

"**Allah'a vermiş olduğu emirlerinde isyan etmezler ve kendilerine emredilen şeyleri kayıtsız şartsız yerine getirirler**."(Tahrim Suresi 6. âyet)

Meleklere iman hususunda verilen bu bilgilerin, her müslüman kadın ve erkek için öğrenilmesi vaciptir, gereklidir. Ve bu bilgiler onlar için yeterlidir. Bu konuda cahillik özür olarak kabul edilemez.

Tafsilatı ile Meleklere İman şu Hususları İçine Alır:

Birinci Olarak: Yaratıldıkları Madde

Yüce Allah melekleri nurdan, aynı cinleri ateşten insanları çamurdan yarattığı gibi yaratmıştır. Meleklerin yaratılışları insanın, Adem'in yaratılışından önce olmuştur. Bir hadiste şöyle gelmiştir:

خلقت الملائكة من نور، وخلق الجان من مارج من نار، وخلق آدم مما وصف لكم

"**Melekler nurdan, cinler dumansız ateşten ve Adem ise size vasf edilmiş şeyden (çamurdan) yaratılmıştır**."[291]

İkinci Olarak: Meleklerin Sayıları

Melekler sayılmayacak kadar çoklardır. Adetlerini yalnız Allah bilir. Gökyüzünde dört parmak genişliğindeki her yerde muhakkak bir melek ya secde halinde ya da ayakta hazır bekler vaziyettedir. Öyle ki yedinci semada bulunan Beytul Mamur'a (Kabe hizasında meleklerin ziyaret ettiği kutsal bir ev) her gün yetmiş bin melek girer de sayılarının çokluğundan tekrardan geri sıra onlara gelip de Beytul Mamur'a giremezler. Kıyamet günü Cehennemin yetmiş bin tane yularını, yetmiş bin melek tutup sürükleyerek getirirler. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Rabbinin askerlerini Ondan başka hiç kimse bilemez**."(Müddessir Suresi 31. âyet)

Bir hadiste de Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur.

أطّت السماء وحقّ أن تئطّ، ما فيها موضع قدم إلا وفيه ملك ساجد وراكع

[291] Müslim (4/2294) İbni Hibban (14/25) Beyhaki (9/3) Bezzar (6/440) Ahmed (6/153)

“Gökyüzü inledi, inlemek Onun hakkı idi. Çünkü bir ayak genişliğin deki her yerde muhakkak bir melek ya secde ya rüku eder bir haldedir.”[292]

Beytu’l-Mamur hakkında ise şöyle buyurmuştur:

يدخله في كل يوم سبعون ألف ملك لا يعودون إليه

“O’na (Beytu’l-Mamur’a) her gün yetmiş bin melek girer de bir daha O’na geri dönemezler.”[293] Ve şöyle buyurmuştur:

يوتى بجهنم يومئذ لها سبعون ألف زمام، مع كل زمام سبعون ألف ملك

“O gün Cehennem getirilir ve Onun yetmiş bin yuları vardır. Her bir yularını yetmiş bin melek tutar.”[294]

Burada meleklerin sayılarının çokluğu, büyüklüğü ortaya çıkar. Cehennemi sürükleyenlerin sayısı dört milyar dokuz yüz milyon olursa, kalan diğer meleklerin sayısı kim bilir ne kadardır. Onları yaratan, yöneten ve sayılarını bilen Allah bütün eksikliklerden münezzehtir.

Üçüncü Olarak: Meleklerin İsimleri

Allah’ın bize Kitab’ında, Peygamberinin ise Sünnet’inde bize bildirdiği meleklerin isimlerine iman etmek farzdır. En büyükleri dört tanedir:

1-Cibril: Cebrail olarak da isimlenir. O kalplerin hayat kaynağı olan vahyi peygamberlere indiren Ruhu’l-Kudüs’tür. (Bkz.: Nahl 102, Tekvir 19, Buhari 4701, 4800, Tirmizi 3223, İbn Mace 194)

2-Mikail: Mikal olarak da isimlenir. Yeryüzünün hayat kaynağı olan yağmuru Allah’ın istediği yere yağdırmakla görevlidir. (Bkz.: Taberani 12061, Fethu’l-Bari 6/307)

3-İsrafil: İnsan bedenlerinin hayat kaynağı olan dünya hayatının bitip Ahiret hayatının başlangıcını bildiren Sura üflemekle görevlidir. (Bkz.: Tirmizi 2431, 3243, Ahmed 3001, 11299, 10655, Sahihu’l-Cami 4592)

4-Ölüm Meleği: İnsanın hayat kaynağı olan Ruhu insandan çekip alarak ölmesini sağlar.[295] (Bkz.: En’am 61)

Dördüncü olarak: Meleklerin Sıfatları

Melekler gerçekten var olan, yaratılışlarıyla ve şahsiyetleriyle alakalı sıfatları bulunan varlıklardır.

Meleklerin bazı sıfatları şunlardır:

[292] Abdurrazzak (9/440) Bezzar (8/177) Ahmed (5/173) Taberani (2/184, 3/201) Mecmauz Zevaid(1/51-52, 10/358) Hilye (2/217, 6/269) sahihtir.
[293] Müslim (1/146) Hakim (2/508) Ziya Muhtare (2/176) İbni Ebi Şeybe (7/334) Abdurrazzak (5/29) Ahmed (3/148) Ebu Yala (6/165)
[294] Müslim (4/2184) Hakim (4/637) Tirmizi (2573) İbni Ebi Şeybe (7/48, 54) Bezzar (5/162) Taberani (10/192) Hatib Tarih (12/302)
[295] Ölüm meleği (Meleku’l-Mevt)in Azrail olduğuna dair bir delil sabit olmamıştır.

a- Büyük cisimleri ve azametli bir yaratılışları vardır. Allah onlara göklerde ve yeryüzünde yüklemiş olduğu büyük sorumluluklarına binaen çok büyük ve güçlü bir şekilde yaratmıştır.

b- Allah onları ikişer, üçer ve dörder kanatlı olmak üzere yaratmıştır. Kanat sayısında Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Cibril'i gerçek görüntüsünde altı yüz kanadı ile ufuğu kapattığında gördüğü gibi fazlalık olabilir: Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Hamd, gökleri ve yeri yoktan var eden, melekleri ikişer üçer, dörder kanatlı elçiler yapan yaratmada dilediği kadar da artıran Allah'a mahsustur**."(Fatır Suresi 7. âyet)

c-Allah onlar ile konuşmuş, onlarda Allah ile Adem'le ve diğer Peygamberlerle konuşmuşlardır. Akıl ve kalp sahipleridirler.

d- Allah onlara kendi suretleri dışında, beşerden erkek suretlerine geçebilmeleri özelliği, kudreti vermiştir. Bu müşriklerin melekleri Allah'ın kızları zannetmelerine bir cevaptır. Onların insan şekline nasıl girdiklerini Biz bilmiyoruz. Fakat onlar insan şekline en ince ayrıntıları ile girebilmektedirler. Öylece insandan ayırt edilmeleri zorlaşır.

e- Melekler ölüm Meleği de dahil olmak üzere toptan kıyamet günü öleceklerdir. Sonradan Allah onlara vermiş olduğu görevleri yerine getirebilmeleri için tekrardan diriltecektir.

f- Melekler Allah'a namaz, tesbih, dua, rüku, secde, korkma, sevme gibi çeşitli ibadetlerde bulunurlar.

Meleklerin yaptıkları ibadetlerin bazı özellikleri:

1-Yorulmadan, dinlenmeden sürekli bir şekilde ibadet ederler.

2- Yaptıkları ibadetleri sadece Allah için yaparlar.

3- Günahtan ve isyandan masum oldukları için sürekli taatte bulunur, masiyetten de kaçınırlar.

4- Allah'a çokça ibadetlerinin yanında tevazu gösterirler. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Bıkmadan dinlenmeden gece ve gündüz Allah'ı tesbih ederler**" (Enbiya Suresi 20 âyet).

Beşinci Olarak: Meleklerin Vazifeleri

Melekler Allah'ın kendilerine verdiği görevleri yerine getirirler. Onların bazıları şunlardır:

1- Allah'ın arşını (tahtını) taşıyan melekler.

2- Vahyi peygamberlere getirmekle görevli melek.

3- Cennet ve Cehennemin bekçileri.

4- Bulutlar, yağmurlar ve bitkilerden sorumlu melekler.

5- Dağlardan sorumlu melekler.

6- Sura üflemekle görevli melek.

7- Adem oğullarının yaptıklarını yazmakla görevli melekler.

8- Adem oğlunu korumakla görevli melekler. Allah'ın takdiri geldiğinde kulu yalnız bırakırlar ve Allah'ın takdiri gerçekleşir.

9- İnsana hayır dua eden devamlı onunla beraber olan melekler.

10- Rahimdeki nutfeden (insanın ilk evrelerinden olan et parçası) sorumlu melekler. Bunlar ruhun üflenmesi, rızkının, iyi mi yoksa kötü mü olacağının yazılmasından sorumludurlar.

11- Ölüm esnasında Adem oğullarının ruhlarını almakla sorumlu melekler.

12- Kabirlerinde insanlara soru sorma, buna binaen de nimetler ya da azaplar sunmakla sorumlu melekler.

13- Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ümmetinin selamını götürmekle sorumlu melekler.

Bu sebepten dolayı müslüman kişinin Peygambere selam vermek için (Medine'ye) yolculuğa çıkmasına hiç gerek yoktur. Nerde olursa olsun Peygambere salat ve selam getirmesi yeterlidir. Melekler selamını peygamber efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) ulaştırırlar. Peygamberimizin mescidine sadece içinde namaz kılmak için yolculuk edilebilir.

Meleklerin daha böyle birçok vazifeleri vardır. Bu görevleri hakkında şu deliller gelmiştir: Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"(Allah'ın) arşının (tahtını) taşıyanlar ve çevresinde bulunanlar, Rablerini hamd ve tesbih ederler. Ve iman edenler için mağfiret dilerler."(Ğafir (Mümin) Suresi 7. âyet) Ve şöyle buyurmuştur:

"(Ey Muhammed! Onlara) deki: Kim Cebrail'e düşman olursa (bilsin ki) Muhakkak O Allah'ın izni ile Senin kalbine (Kur'an'ı) indirmiştir."(Bakara Suresi 97. âyet) Ve şöyle buyurmuştur:

"Zalimler ölüm sekeratında Melekler (onlara) doğru ellerini uzatıp, haydi nefislerinizi çıkartın dedikleri. . . andaki hallerini bir görseydin."(Enam Suresi 93. âyet)

Altıncı Olarak: Meleklerin Adem Oğulları Üzerindeki Hakları

a- Onlara inanmaları iman etmeleri.

b- Onları sevip yüceltmeleri ve faziletlerinden bahsetmeleri.

c- Onlara sövmeyi, Onlarla dalga geçmeyi ve onları aşağılamayı haram görmeleri ve yasaklamaları,

d- Meleklerin hoşlanmadığı şeylerden uzak durmaları gerekir. Çünkü Adem oğluna eza veren her şey onlara da eza verir.

4) Meleklere İman Etmenin Semereleri Ve Sonuçları:

1- Sağlam bir imana kavuşulur.

2- Yaratıcılarının kuvvetine, gücüne ve büyüklüğüne şahit olunur. Çünkü Yaratılanın büyüklüğüne delalet eder.

3- Onların sıfatlarını hallerini ve görevlerini bilmekle müslümanın kalbindeki iman artar.

4- Allah'ın meleklerini, kullarının Dünya yaşantısında sabitleştirmesi, ayaklarını din üzere yere sağlam basması için kullanmasıyla müslüman kişi güven ve rahatlık hisseder.

5- En güzel bir şekilde yaptıkları ibadetler ve Müslümanların bağışlanmaları için ettikleri dualar yüzünden onlara muhabbet ve sevgi duyulur.

6- Kötü ameller ve günahlara karşı bir buğz meydana gelir.

7- Allah'a kullarına olan alakasından dolayı şükür edilir. Çünkü Allah onları korumaları, amelleri yazmaları ve diğer bütün işleri için melekleri görevlendirmiştir.

KİTAPLARA İMAN

Kitaplara inanmak, imanın şartlarının üçüncüsüdür. Muhakkak ki Allahu Teâlâ peygamberlerini apaçık delillerle göndermiş ve onlara insanlara rahmet ve hidâyet vesilesi, Dünya ve Ahiret mutluluklarını sağlayan kitaplar indirmiştir. Bu kitaplar insanların dünya hayatında üzerinde gidecekleri bir yol, ihtilaf ettikleri hususlarda başvuracakları, aralarında hükmedecek kaynaklardır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“**Muhakkak ki Biz peygamberlerimizi apaçık delilerle gönderdik. İnsanların adaletle hareket etmeleri için, onlarla birlikte kitabı ve adalet ölçüsünü indirdik**.”(Hadid Suresi 25. âyet) Ve Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“**İnsanlar tek bir ümmetti. (Daha sonra aralarına şirk girip parçalanınca) Allah (onlara) müjdeleyen ve korkutan peygamberler göndermiş, O peygamberlerle birlikte, insanların ihtilaf ettikleri hususlarda aralarında hükmetmesi için hak olan kitabı da indirmiştir**.”(Bakara Suresi 213. âyet)

1)-Kitaplara İmanın Gerçekleştirilmesi

Kitaplara edilecek gerçek iman, Allah’ın bu kitapları peygamberlerine indirdiğini tasdik etmektir. Bu kitaplar O’nun kelamındandır. Onlar hidâyet ve nur kaynaklarıdır. İçlerinde bulunan her şey hakikattir, doğrudur ve kesinlikle adalettir. O kitaplara tabi olmak, onların gerektirdiği gibi amel etmek vaciptir. (Kur’an indikten sonra vacip olan Kur’an’a tabi olmaktır) Allah’tan başka kimse bu kitapların sayısını bilmez. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“**Allah Musa ile (gerçekten söz ile, harfler ile) konuştu**.”(Nisa Suresi 164. âyet) Ve Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“**Eğer müşriklerden birisi Senden himaye, (sığınma) talep ederse, onu himaye et ki Allah’ın kelamını işitsin**”(Tevbe Suresi 6. âyet).

2)-Kitaplara İman Etmenin Hükmü

Allah’ın peygamberlerine indirdiği kitapların hepsine inanmak vaciptir. Muhakkak ki Allah bu kitaplarda geçen şeylerin hepsini gerçekten söylemiştir. Bu kitaplar Allah’ın katından indirilmiştir, mahluk yani yaratılmış değildir. Kim bu kitapları ya da bu kitapların bir kısmını ya da bu kitaplardan birinin bazı kısımlarını inkar ederse kâfir olur. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“**Ey iman edenler; Allah’a, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği Kitaba iman edin. Kim Allah’ı, Meleklerini, kitaplarını, Peygamberlerini ve Ahiret Günü’nü inkar ederse doğru yoldan sapmış, uzaklaşmış olur (dinden çıkar)**.”(Nisa Suresi 136. âyet) Ve şöyle buyurmuştur:

“**İşte bu (Kur’an) Bizim indirdiğimiz mübarek bir kitaptır. O’na uyun ve Allah’tan korkun. Umulur ki merhamet olunursunuz**.”(Enam Suresi 155. âyet)

3)-Kitaplara Olan İhtiyaç ve İndirilmelerinin Hikmeti

Birincisi: İnsanların dinlerini öğrenmeleri için peygambere indirilmiş bir kaynaktır.

İkincisi: İnsanların aralarında çıkan ihtilaflarda başvuracakları peygambere indirilmiş adil bir hakim olması içindir.

Üçüncüsü: Peygamber efendimizin davetinde olduğu gibi, peygamberin vefatından sonra, zaman ve mekan kavramı, Onun ölümünden uzak olsa da, dinin korunması görevini üstlenmesi içindir.

Dördüncüsü: Bu kitaplar Allah'ın kulları üzerine hüccetini ikame etmiş olması içindir. Kullar bu kitaplardan sonra, bu kitaplara muhalefet edemezler. Bu kitaptaki emirlerin dışına çıkamazlar. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**İnsanlar tek bir ümmetti (daha sonra aralarına şirk girip parçalanınca) Allah, (onlara) müjdeleyen ve korkutan peygamberler göndermiş, onlarla birlikte, insanların ihtilaf ettikleri hususlarda aralarında hükmetmesi için hak olan kitabı da indirmiştir**."(Bakara Suresi 213 âyet)

4)-Kitaplara İman Ediliş Şekli

Kitaplara genel ve tafsilatlı olarak iman edilir.

Birincisi Genel iman: Allah'ın peygamberlerine kitaplar indirdiğine inanmaktır.

İkincisi Tafsilatlı iman: Allah'ın Kur'an'da ismini zikrettiği kitaplara inanmak, iman etmektir. O kitaplar, Kur'an, Tevrat, İncil, Zebur'dur. Ve bunun içine İbrahim ve Musa (aleyhim as selam) 'a indirilen sahifeler de girer. Allah'tan başka hiçbir kimsenin adlarını bilmediği peygamberlere ve Onlara indirilen (sayıların bilmediğimiz) kitapların tamamına inanılmasıdır.

Bu kitapların hepsi Allah'ın tevhidini, Onu yapılacak ibadetlerde birlemeyi ve salih ameller işlemeyi emretmek, yeryüzünde fesat çıkarmayı ve Allah'a şirk koşmayı yasaklamak için indirilmiştir. Bu kitapların şeriatleri ve hükümleri farklı olsa da bütün peygamberlerin daveti birdir. Oda tevhide davettir.

Kitaplara iman, onların önceki peygamberlere indirildiğini kabul etmekle, Kur'an'ı Kerim'e iman ise Onu (Kur'an'ı) kabul etmek ve içindekileri uygulamakla olur. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

`**Peygamber ve müminler, Rabbi Tarafından peygambere indirilene iman etmişlerdir. Onların hepsi de Allah'a, Meleklere, Kitaplarına ve Peygamberlerine iman etmiş, Allah'ın Peygamberlerinin hiçbirini diğerlerinden ayırt etmeyiz demişlerdir**."(Bakara Suresi 285. âyet) Ve şöyle buyurmuştur:

"**Rabbinizden size indirilene (bu kitaba) uyun. O'nun dışında dostlar edinip de onlara uymayın**."(Araf Suresi 3 âyet)

Kur'an, bazı özellikleriyle geçmiş kitaplardan daha üstün olmuştur. Bu özelliklerden bazıları şunlardır:

1- İlmi, kozmolojik (kevni) gerçeklerle Kur'an, mana ve lafız yönüyle mucizedir, acze düşürücüdür.

2- Peygamberimiz (aleyhissalatu vesselam)'ın peygamberliğiyle, peygamberlik halkasının son bulduğu gibi, Kur'an'da semavi kitapların sonuncusudur. Artık bundan sonra başka bir kitap gelmeyecektir.

3- Önceki kitapların değiştirilmesine ve tahrif edilmesine karşın, Kur'an Allah'ın korumasıyla bozulmaya ve değiştirilmeye uğramayacaktır.

4- O, geçmiş kitapların hepsini kontrolü altına almıştır.

5- Kendisinden önce gelen bütün kitapların hükmünü kaldırmıştır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“**(Bu kıssalar) uydurulmuş bir söz değildir. Fakat kendilerinden öncekilerin tasdiki ve her şeyin açıklamasıdır. İman eden bir kavim için hidâyet ve rahmettir**.”(Yusuf Suresi 111. âyet)

5)-Önceki Kitaplarda Geçen Haberlerin Kabulü

Yakin olarak biliriz ki, önceki kitaplarda geçen, Allah’ın peygamberlerine vahyettiği haberler doğrudur, hakikattir, içlerinde şüphe yoktur. Bu, Ehli Kitabın (Yahudi ve Hıristiyanlar) şu anda ellerinde bulunan değiştirilmiş, tahrif edilmiş kitaplarını kabul edeceğimiz anlamına gelmez. Çünkü artık bu kitaplar Allah’ın peygamberleri üzerine indirdiği esaslar ve asıllar üzerine değildir.

Bu kitaplar hakkında yakin olarak bildiğimiz, Allah’ın Bize bildirdiği (Necm Suresi 36-42. âyetlerinde geçen) “**Hiçbir günahkar başkasının günahını çekemez, insan için ancak çalıştığı kadarı vardır. Çalışmasının karşılığını mutlaka görecektir. Sonra bu karşılığı ona eksiksiz olarak verilecektir**.”(Bu âyetler önceki kitaplarda Kur’an'ın haber verdiği üzere vardır.) Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“**Yoksa Musa’nın ve Allah’a verdiği sözü tutan (yerine getiren) İbrahim’in Sahifelerinde olan şu hususlar kendisine bildirilmedi mi? Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez. İnsan için ancak çalıştığı kadarı vardır. Çalışması mutlaka görülecektir. Sonrada karşılığı ona eksiksiz olarak verilecektir**.”(Necm Suresi 36-41. âyetler) Ve Allah şöyle buyurmuştur:

“**Fakat siz bu dünya hayatını üstün tutuyorsunuz. Oysa Ahiret (hayatı) daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Bütün bunlar ilk sahifelerde, İbrahim ve Musa’nın Sahifelerinde yazılıdır**.”(A’la Suresi 16-19. âyetler).

Önceki Kitaplarda geçen haberlerin kabulündeki hükümler:

Kur’an’da geçenlerle ibadette bulunmamız gerekir. Önceki kitaplarda geçen haberlere bakarız; Eğer Bizim şeriatimize (Dini hükümlere) muhalefet ediyorsa onlarla amel etmeyiz. Onlarla amel etmeyişimizin sebebi onların batıl olduğundan değil, kendi zamanlarında amel edilmiş olsalar dahi, Kur’an’ın onların hükümlerini kaldırmasından dolayıdır. Ve bizim şeriatımız onun doğruluğuna işaret ederse, bu sebepten dolayı onunla amel ederiz.

6)-Kur’an Ve Sünnet’te İsimleri Geçen Semavi Kitaplar

1- Kur’an-ı Kerim:

Yüce Allah’ın son peygamberi Hz. Muhammed’e (sallallahu aleyhi ve sellem) indirdiği kitabıdır. O indirilen gönderilen son (kelam) kitaptır. Yüce Allah, Onun korunmasını kendi üzerine almış, bozulma ve değiştirilmeden (tahrifattan) uzak tutmuş, kendisinden önce gelen kitapların hükmünü kaldırmıştır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“**Muhakkak ki zikri (Kur’an ve sünneti) Biz indirdik ve Onu koruyacak olan da biziz.**”(Hicr Suresi 9. âyet) Ve şöyle buyurmuştur:

“ **(Ey Muhammed) Sana da kendinden önceki kitabı tasdik edici ve ona şahit olmak üzere hak ile Kur’an’ı indirdik. O halde (kitap ehli) arasında Allah’ın indirdiği (bu) kitap ile hükmet**.”(Maide Suresi 48. âyet)

2- Tevrat:

Allah’ın Musa (aleyhis-selam)’a indirdiği hidâyet ve nur kaynağı olan İsrail oğullarının peygamberlerinin ve din adamlarının kendisiyle hükmettiği bir kitaptır. İman edilmesi vacip olan Tevrat

Allah'ın Musa (aleyhis-selam)'a indirdiği Tevrat'tır. Bugün yahudilerin elinde bulunan bozulmuş ve değiştirilmiş Tevrat değildir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**İçinde doğruya rehberlik eden ve nur bulunan Tevrat'ı elbette biz indirdik. Kendilerini Allah'a teslim etmiş peygamberler Onunla Yahudilere hükmederler idi. Allah'ın Kitabını korumaları kendilerinden istenen, zahidler ve din adamları da O kitaba göre hüküm veriyorlardı.**"(Maide Suresi 44. âyet).

3- İncil:

Allah'ın, İsa (aleyhis-selam)'a kendinden önceki semavi kitapları doğrulayıcı olarak indirdiği kitaptır. İman etmenin vacip olduğu İncil; Allah'ın İsa (aleyhis-selam)'a indirdiği doğru esaslar üzere olan kitaptır. Yoksa bugün ki Hıristiyanların elinde bulunan bozulmaya ve değiştirilmeye uğramış İncil'ler değildir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Onların izleri üzere gitmesi için, arkadan önceden gönderilmiş olan Tevrat'ı tasdik edici olarak Meryem oğlu İsa'yı göndermiş, Ona da hem kendinden önceki Tevrat'ı tasdik etmesi, hem de Allah'tan korkanlara hidâyet ve öğüt olması için; içinde hidâyet ve nur bulunan İncil'i vermiştik.**"(Maide Suresi 46. âyet)

Tevrat ve İncil'de peygamber (aleyhissalatu vesselam)'ın (risaleti) peygamberliği müjdeleniyordu. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**İşte bunlar yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı olarak buldukları ümmi peygambere (okuma yazma bilmeyen) rasule tabi olanlardır. (O peygamber) onlara iyiliği emreder ve kötülüklerden onları sakındırır. Onlara iyi ve temiz olan şeyleri helal, kötü ve pis olan şeyleri de haram kılar. Üzerlerindeki ağırlıkları ve zincirleri kaldırıp atar.**"(Araf Suresi 157. âyet).

4- Zebur:

Yüce Allah'ın Davud (aleyhis-selam)'a indirdiği kitaptır. İman etmenin vacip oluğu, Zebur Allah'ın Davud (aleyhis-selam)'a indirdiği, bozulmaya uğramamış, değiştirilmemiş, yahudilerin zarar vermediği kitaptır. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"**Davud'a Zebur'u vermiştik**"(Nisa Suresi 163. âyet)

5- İbrahim ve Musa (aleyhimas-selam)'ın Sahifeleri:

Allah'ın İbrahim ve Musa (aleyhimas-selam)'a verdiği, kaybolmuş olan haklarında Kur'an ve Sünnet'te geçen bilgilerden başka bir bilgi bulunmayan sahifelerdir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Yoksa Musa ve Allah'a verdiği sözü tutan (yerine getiren) İbrahim'in Sahifelerinde olan şu hususlar kendisine bildirilmedi mi? Hiçbir günahkar başkasının günahını yüklenmez. İnsan için ancak çalıştığı kadarı vardır. Çalışması mutlaka görülecektir. Sonrada karşılığı ona eksiksiz olarak verilecektir.**"(Necm Suresi 36-41. âyetler) Ve yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Kötülüklerden temizlenen, Rabbinin Adını zikreden ve namazı kılan mutlaka kurtulacaktır. Fakat siz dünya hayatını üstün tutuyorsunuz. Oysa Ahiret (hayatı) daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Bütün bunlar ilk sahifelerde İbrahim ve Musa'nın sahifelerinde yazılıdır.**"(Ala Suresi 14. - 19. âyetler).

PEYGAMBERLERE İMAN

Allah Azze ve Celle'nin gönderdiği bütün peygamberlere iman etmedikçe kulun imanı geçerli olmaz.

Rasul: Allah'ın seçtiği, kendisine bir şeriat vahyettiği, kendi mesajını iletmesi için, küfre düşen bir kavme gönderdiği erkek insandır.

Nebi: Allah'ın seçtiği, kendisinden önceki peygamberin şeriatı ile gönderdiği, kendisine özel bir vahiy indirdiği ve iman eden bir kavme onları davet etmesi, onlara açıklamalarda bulunması için gönderdiği erkek insandır.

Rasul ve nebi kelimeleri tek başlarına kullanıldığı zaman birbirlerinin yerine kullanılabilen kelimelerdir. Bu tariflerde şu farklara dikkat edilmelidir:

1- Rasul, yeni bir şeriatle gönderilir, nebi ise yeni bir şeriatle gönderilmez, kendisinden önceki bir peygamberin şeriatıyla gönderilir.

2- Rasul, kafir olan veya şirke düşerek imanı iptal eden bir kavme gönderilir. Nebi ise iman eden bir kavme, davette ve açıklamalarda bulunmak için gönderilir.

3- Her nebi rasul değildir ama her rasul aynı zamanda nebidir.

Rasullere iman; Allah Teala'nın her ümmete, şirk koşmaksızın sadece Allah'a kulluk etmeleri ve Allah'tan başka kendisine ibadet edilen herşeyi inkar etmeleri için davet eden bir peygamber gönderdiğini, bu peygamberlerin hepsinin doğru sözlü, takva sahibi ve güvenilir olduklarını, açık beyanı net olarak tebliğ ettiklerini, Allah'ın delilini alemlere sunduklarını, yaratılmış birer insan olduklarını, rablik ve ilahlık vasıflarından hiçbir şeye sahip olmadıklarını kesin bir şekilde tasdik etmektir.

Peygamberlere imanın delili şu ayetlerdir:

"**Rabbından kendisine indirilene Peygamber da îman etmiştir, mü'minler de hepsi de, Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman etmiş ve şöyle demişlerdir: "Allah'ın peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz.**" (Bakara 285)

"**Biz her ümmete, yalnız Allah'a ibadet etmeleri ve şeytandan da sakınmaları için bir peygamber gönderdik**" (Nahl 36)

"**Allah'a ve peygamberlerine îman edenler ve onlardan hiçbiri arasında ayırım yapmayanlar ise, işte bunlara da mükâfatları verilecektir.**" (Nisa 152)

*- Peygamberlerin Allah tarafından, risaletini tebliğ etmeleri için, insanlar arasından seçip ayırdığı elçiler olduğuna inanılması gerekir.

Kim onlara tabi olursa hidâyete, doğru yola erişir ve kim onlara asi olur, kabul etmezse doğruluktan ayrılır, aşırılığa gider. Onlar apaçık bir tebliğ ile Allah'ın kendileri üzerine indirdiklerini insanlığa açıklamışlardır. Kendilerine emanet edilen dini hükümleri, emanet sahibi olan insanlığa teslim etmişler ve o insanlığa nasihatte bulunmuşlardır. Allah'ın dini doğrultusunda küfürle savaşmışlar, Allah'ın indirmiş olduğu dini yaymaya, hükümlerini tatbik etmeye çalışmışlardır.

Bununla beraber Allah'ın insanlığa göndermiş olduğu hüccetini insanlığa ortaya koyabilecekleri bir mazeret kalmaması için ikame etmişler, bu hüccette herhangi bir değiştirmeye gitmemişler, dini bir görevi, gerekliliği gizlememişlerdir. Allah'ın Bize isimlerini bildirdiği ve bildirmediği bütün

peygamberlere iman eder, Onlara inanırız, Her peygamber kendisinden sonra gelecek olanı, müjdelemiş, sonra gelense kendisinden önce geleni doğrulamıştır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**(Ey Müslümanlar! Siz de) deyin ki: Biz Allah'a, bize indirilene, İbrahim'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlarına indirilenle, Musa'ya, İsa'ya ve bütün peygamberlere Rableri (Allah) tarafından verilenlere iman ettik. Onların (Peygamberlerin) hiçbirisini diğerlerinden ayırt etmeyiz. Ve biz Allah'a teslim olanlarız.**"(Bakara Suresi 136. âyet)

Kim bir peygamberi yalanlarsa, onu doğrulayan diğer peygamberi yalanlamış olur. Ve kim o yalanlanan peygambere asi olur, kabul etmezse, ona itaat etmeyi emreden diğer peygambere de asi olmuş olur. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Allah ve Peygamberlerini inkar edenler, Allah ve Peygamberlerinin arasını açmayı isteyenler, bazılarına inanır, bazılarını inkar ederiz diyorlar. (İman ile küfür arasında) bir yol tutmak isteyenler, işte gerçekten kâfir olanlar onlardır. Ve Biz (böyle) kâfirler için, zelil edici, aşağılayıcı bir azap hazırladık.**"(Nisa Suresi 150-151. âyetler)

Peygamberlik Allah'ın Seçmesiyledir.

Peygamberlik yaratıcının şeriatını, kanunlarını, koyduğu hükümleri yaratılana tebliğ etmek için kullandığı vasıtadır, aracıdır. Yüce Allah kullarından dilediğine onu verir. Kulları arasından dilediğini bu iş için seçer. Allah'tan gayrı kimse bu konuda söz hakkına sahip değildir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Allah melekler ve insanlar arasından elçiler seçer**." (Hac Suresi 75. âyet)

"**O (peygamberler), bizim katımızda şüphesiz hayırlı, seçkin kimselerden idiler.**" (Sad 47)

Peygamberlik Allah tarafından verilir. Kulun çokça ibadet ve taat yapması ile elde edilemez. Peygamberlik, peygamber olan kişinin isteğine ya da seçimine bağlı değildir. Allah kulları arasından peygamberini seçer ve onu dini tebliğle görevlendirir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Allah (kulları arasından) dilediğini kendisine seçer, kendisine doğru yöneleni de hidâyete, doğru yola iletir**." (Şura Suresi 13. âyet)

Peygamberlerin Gönderilmesindeki Hikmetler

Peygamberlerin gönderilmesindeki hikmetler şu gelen hususlarla ortaya çıkar:

Birincisi: Kulu kula ibadet etmekten kurtarıp, yaratıcı olan Rabbine ibadet etmesini sağlamaktır. İnsanlığı kölelik zincirlerinden, Allah'a ibadetteki özgürlüğe kavuşturmaktır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**(Ey peygamber!) Biz Seni ancak alemlere rahmet olman için gönderdik**" (Enbiya Suresi 107. âyet)

İkincisi: Allah'ın kullarını yaratma gayesini, sebebini kullarına bildirmektir. Allah'ın birlenebilmesi, O'na ibadet edilebilmesi, kulları arasında alemlerden üstün tuttuğu, seçtiği ve gönderdiği peygamberler olmaksızın bilinemez, anlaşılamaz. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Muhakkak Biz her ümmete Allah'a ibadet etsinler, tağuttan (Allah'ın dininden uzaklaştıran ve Allah'ın dışında ibadet edilen her şeyden) sakınsınlar, uzaklaşsınlar diye bir peygamber gönderdik**."(Nahl Suresi 36. âyet)

Üçüncüsü: Peygamberlerin gönderilmesi ile insanlığa hüccet ikame edilmesidir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**(Allah) insanlığa uyaran ve müjdeleyen elçileri (peygamberleri), peygamberler gönderildikten sonra ortaya koyacakları mazeret kalmasın diye göndermiştir. Allah izzet sahibidir ve hüküm sahibidir**." (Nisa Suresi 165. âyet)

"**O gelmezden önce biz onları helak etmiş olsaydık, muhakkak"Rabbımız! Bize bir peygamber gönderseydin de zelil ve rezil olmadan önce senin ayetlerine uysaydık, olmaz mıydı?" derlerdi**." (Taha 134)

Dördüncüsü: Hakikati bilinmeyen, gaybe ait insanların akılları ile çözemeyecekleri, meleklerin tanınması Ahiret Günü, Allah'ın isim ve sıfatları gibi konuları beyan etmeleri ve açıklamaları içindir.

Beşincisi: Peygamberler güzel ahlaklarla donatılmış, (dünya malı, sulta, mertebe gibi) şüphe ve şehevi istekleri olmayan örnek insanlardır. Ve örnek alınmaları için gönderilmişlerdir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Onlar Allah'ın hidâyet ettiği, doğru yola sevk ettiği insanlardır. Onların hidâyetini kendine örnek al ve ona tabi ol**." (Enam Suresi 90. âyet) Ve şöyle buyurmuştur:

"**Muhakkak ki sizin için Allah'ın elçisinde güzel bir örnek (örnekler) vardır**." (Mumtehine Suresi 6. âyet).

Altıncısı: Nefislerin ıslahı, temizlenmesi, pisliklerden arındırılması, her türlü helak edici şeylerden uzaklaştırılması için gönderilmişlerdir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur.

"**Okuması, yazması olmayan ümmi bir topluma, kendi içlerinden olan ve onlara Allah'ın âyetlerini okuyan, (pisliklerden) temizleyen ve onlara kitabı (Kur'an) ve hikmeti (Sünnet'i) öğreten bir elçi, peygamber gönderen O'dur**."(Cuma Suresi 2. âyet)

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Muhakkak ki Ben güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim."[296]

Peygamberlerin Görevleri

Peygamberlerin çok önemli görevleri vardır. O görevlerin bazıları şunlardır:

a- İnsanları Allah'ın şeriatına, kanunlarına, hükümlerine, yalnızca Allah'a ibadet etmeye çağırmak, Allah'ın dışında ibadet edilenlerden onları kurtarmaktır. Yüce Allah Şöyle buyurmuştur:

"**İşte O peygamberler Allah'ın dinini (insanlara) tebliğ ederler. Ve ondan hakkı ile gerektiği gibi korkarlar. (Allah'tan) başka hiç kimseden de korkmazlar Allah hesap görücü olarak yeter**."(Ahzab Suresi 39. âyet)

b- Dinin açıklanması, anlaşılır hale getirilmesidir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Sana Biz Kur'an'ı insanlara kendilerine indirileni açıklaman için indirdik. Umulur ki düşünürler**" (Nahl Suresi 44. âyet)

---

[296] Ahmed (2/381) Buhari Tarihul Kebir (7/188) Edebul Müfred (1/104) Beyhaki (10/191) İbni Abdilberr et-Temhid (16/254) Mecma (8/188) sahihtir.

c- Ümmeti kötülüklerden sakındırıp, hayra iyiliğe davet etmektir. Onları yaptıkları iyi amellerin karşılığı olarak sevap, kötü amellerinin karşılığı olarak ta azapla müjdelemektir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Müjdeleyen ve uyaran (sakındıran, korkutan) peygamberler**." (Nisa Suresi 165. âyet)

d- İnsanlara söz ve fiilleri ile güzel örnek olmaktır.

f- Allah'ın Şeriatının, kanunlarının yeryüzünde hayat bulması, işler hale gelmesi, yürürlükte kullanılmasıdır.

h- Peygamberlerin kıyamet günü ümmetlerine, üzerlerine yüklenen vazifeyi tebliğ ettiklerine şehadet etmeleridir.

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

'**Her ümmetten bir şahit (peygamber) getirdiğimiz ve Seni bunlara (müşriklere) şahit olarak getirdiğimiz zaman (o kâfirler ne yapacaklardır)**." (Nisa Suresi 41. âyet)

İslam Dini Bütün Peygamberlerin Ortak Dinidir

İslam bütün elçilerin, peygamberlerin ortak dinidir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Muhakkak ki Allah'ın katında din İslamdır**" (Al-i İmran Suresi 19. âyet)

Kanunları şeriatleri farklı olsa da hepside sadece Allah'a ibadet etmeye, O'nun dışında ibadet olunan her şeyi terk etmeye davet etmişlerdir. Onların hepsi de Allah'ı birlemek olan asılda, davetleri aynı doğrultuda olmuştur. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Peygamberler dinleri bir, şeriatleri farklı kardeşlerdirler."[297]

Peygamberler İnsandırlar, Gaybı Bilmezler

Gaybı bilmek Allah'ın uluhiyyeti ile alakalı hususlardandır, peygamberlerin sıfatlarından değildir. Çünkü onlarda diğer insanlar gibi normal insanlardırlar. Yemek yerler, içerler, evlenirler, uyurlar, hasta olurlar ve yorulurlar. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Senden önce hiçbir peygamber göndermedik ki yemek yememiş ve sokaklarda, çarşılarda gezmemiş, yürümemiş olsun**." (Furkan Suresi 20. âyet) Ve şöyle buyurmuştur:

"**Muhakkak Senden önce (önceki kavimlere) peygamberler gönderdik ve onlara zevceler (eşler) ve zürriyet (evlatlar) verdik**." (Rad Suresi 38. âyet)

Onlarda da aynı diğer insanlarda olduğu gibi hüzünlenmek, üzülmek, mutluluk duymak, yorgun ve zinde olmak gibi hasletler, sıfatlar vardır. Ğaybı, gözle görülmeyen şeyleri bilemezler. Ğaybı bilmeleri ancak Allah'ın onlara bildirdiği kadardır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

Allah Azze ve Celle, gayb ilmini seçtiği peygamberlerden başkasına bildirmez. Her kim gayb iddiasında bulunuyorsa, ya peygamberlik iddiasında bulunuyor ya da Allah'a iftira ediyor demektir. zira Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

[297] Buhari (3/1270) İbni Hibban (15/225, 233) Hakim (2/648) Ahmed (2/402, 436) İbni Rahuye (1/124)

"(Allah) ğaybı bilendir. O'nun ğaybe ait kıldığı hususları (kendisinden başka) hiç kimse bilmez. Ancak kendilerinden razı olduğu bazı peygamberler bu hükümden müstesnadır (Yalnız Allah'ın izin verdiği kadarını bilebilirler) Peygamberi (cinlerden) önlerinden ve arkalarından koruyacak, onları gözetecek (melekleri Allah) koyar."(Cin Suresi 26-27. âyet)

Bu yüzden nebi sallallahu aleyhi ve sellem: "Her kim gaybden haber verdiğini iddia eden (kahin, arraf gibi) kimselere gider de, onu tasdik ederse Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e indirileni inkar etmiş olur" buyurmuştur.

Peygamberlerin İsmeti (Masumluğu)

Allah kulları arasından cisim, beden, akıl ve ahlak olarak en kamil olanını, en efdalini, risaletini tebliğ için seçmiş, Onu da Peygamber yapmış. O peygamberi büyük günahlardan korumuş bütün ayıplardan beri kılmıştır. Ki O peygamber Allah'ın kendisine vahyettiği dini ümmetine, gönderildiği kavme bildirsin, tebliğ etsinler. Onlar bütün ümmetin ittifakı ile Allah'tan kullarına tebliğ ettikleri dini hususlarda masumdurlar. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Ey peygamber! Rabbinden sana indirileni (insanlara) tebliğ et. Eğer Sen bu emredileni yerine eksiksiz getirmezsen (peygamberlik görevin olan) dini tebliğ vazifeni yerine getirmemiş olursun. Allah Seni insanlardan korur (kötülüklerinden korur)." (Maide Suresi 67. âyet) Ve şöyle buyurmuştur:

"İşte o peygamberler Allah'ın dinini (insanlara) tebliğ ederler. Ve ondan hakkı ile gerektiği gibi korkarlar. (Allah'tan) başka hiç kimseden de korkmazlar."(Ahzab Suresi 39. âyet) Ve şöyle buyurmuştur:

"Ki bu şekilde (Allah) peygamberlerinin, kendilerine Rableri tarafından gönderilen risaletleri, dinleri hakkıyla, gerektiği gibi tebliğ ettiklerini bilsin. (Allah) Onların yanında olan her şeyi ilmi ile kuşatmış (haberdar olmuş), her şeyi tek tek, bir bir saymıştır."(Cin Suresi 28. âyet)

Eğer o peygamberler dini tebliğle alakalı olmayan küçük bazı hatalar işlerlerse, Yüce Allah bu hatalarını onlara açıklar. Böylece süratle o yapmış oldukları hatalardan tevbe ederler. Bu şekilde hem hataları af olunur, hem de eskiye göre dereceleri daha da artmış olur. Çünkü Allah onları güzel ahlakla, iyi huylarla donatmış, kadir ve kıymetlerine zarar verecek, derecelerini düşürecek her türlü eksiklikten onları beri tutmuştur.

Peygamberlerin Sayıları Ve En Faziletlileri

Rasullerin üç yüz on küsur kişi olduğu sabittir. Bu konuda peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e rasullerin sayısı hakkında sorulunca şöyle buyurmuştur:

"Onlar üç yüz on beş (kişidirler); çok kalabalık bir topluluktur."[298]

Nebiler ise bu belirtilen rakamdan çok daha fazladırlar. Bu peygamberlerin bazıları hakkında Allah Kur'an'da bazı kıssalarını zikretmiştir. Kur'an'da toplam olarak yirmi beş tanesinin ismi bulunmaktadır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Kıssalarını sana anlattığımız ve anlatmadığımız (kendilerine yeni bir din verilmiş) peygambere de (vahyettik)."(Nisa Suresi 164. âyet) Ve şöyle buyurmuştur:

Yüce Allah bazı peygamberleri diğerlerinden üstün tutmuştur. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

---

[298] İbni Hibban (2/77) Bezzar (9/427) Ahmed (5/178, 179) Taberani (8/217) Haris (1/195) İbni Sad (1/32, 54) Tarihut Taberi (1/95) hadis hasendir.

“**Biz bazı peygamberleri diğerlerinden üstün kıldık**.” (İsra Suresi 55. âyet)

Böylece Allah yeni bir şeriatle gönderdiği bazı peygamberleri diğer şeriat verdiği peygamberden üstün tutmuştur. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“**İşte bu peygamberler ki bazılarını bazılarının üzerine fazileti kıldık**.” (Bakara Suresi 253. âyet)

Peygamberlerin en efdalleri Ulül-azm'dır. (Bu Nuh, İbrahim, Musa, İsa ve Peygamber efendimize verilen genel bir addır). Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“**(Ey Muhammed!) Peygamberlerden Ulul-azm'in sabrettiği gibi Sen de sabret**.” (Ahkaf Suresi 35. âyet) Ve şöyle buyurmuştur:

“**(Hatırla Ey Muhammed!) Senden, Nuh'tan, İbrahim'den, Musa'dan ve Meryem oğlu İsa'dan ve diğer bütün peygamberlerden (görevlerinizi yerine getirmek ve dini tebliğ etmek üzere) ağır bir söz almıştık.**” (Ahzab Suresi 7. âyet)

Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) bütün peygamberlerden daha efdal ve üstündür. O son Peygamber, muttakilerin imamı, Adem oğullarının efendisi, bütün peygamberler kıyamet günü toplandığında onların önderi, ayrılıp gittiklerinde ise onların namına konuşandır. İlk önce gelenler ve sonra gelecek olanların ğıbta ettiği Makamu'l-mahmud'un, kıyamet günü insanların gelip su içecekleri havuzun, vesile ve fadile'nin sahibidir. Bütün insanlığa kıyamet günü şefeat edecektir. Allah O'nu üstün bir şeriatla ve hükümlerle göndermiş ümmetini de insanlık içinden çıkan en hayırlı ümmet kılmıştır. Allah o ümmet ve peygamberleri için bütün güzellikleri toplamış, böylece önceki ümmetlerden farklı kılmıştır. Yaratılma hasebi ile en son yaratılmış olsalar bile ilk önce mezarlarından çıkıp haşr olunacaklardır.

Peygamber efendimiz (aleyhissalatu vesselam) şöyle buyurmuştur: “Ben bütün peygamberlerden altı şey ile daha üstün kılındım.”[299] Gene şöyle buyurmuştur:

“Ben kıyamet günü Ademoğullarının efendisiyim. Bu konuda herhangi bir böbürlenme söz konusu değildir. Elimde Hamd sancağını taşıyacağım ve bu sancak altında Adem'de dahil olmak üzere bütün peygamberler kıyamet günü toplanacaklardır.”[300]

Peygamber efendimizden (aleyhis-salatu ves-selam) sonra faziletçe Ulul-azm arasında en üstün olanı Allah'ın dostu İbrahim'dir. Allah'ın iki dostu olan İbrahim ve Peygamber efendimiz (aleyhimas-selam) Ulul-azm'ın iki en üstün peygamberleridirler. Sonra geriye kalan üç peygamber gelir.

Peygamberlerin Mucizeleri

Allah peygamberlerini mucizelerle insanlığa doğruluklarını ispatlamak üzere desteklemiştir. Kur'an'ın indirilmesi, ayın ikiye yarılması, asanın yılana dönüşmesi, çamurdan yapılan kuşun can bulması, bu mucizelere birer örnektir. Normal şartlar altında olması imkânsız olarak gerçekleşen mucizeler, mucize verilen peygamberlerin doğruluğuna, kerametler ise doğruluğu ispatlanmış peygamberliğin hakikaten tasdikine delalet eder. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“**Muhakkak ki biz peygamberlerimizi apaçık delillerle gönderdik.**”(Hadid Suresi 25. âyet)

[299] Müslim (1/371) İbni Hibban (6/87, 14/311) Ebu Avane (1/330) Tirmizi (1553) Ahmed (2/411) Ebu Yala (11/377)
[300] İbni Hibban (14/398) Hakim (2/660) Ziyaul Makdisi Muhtare (9/455) Tirmizi (3148) İbni Mace (4308) İbni Ebi Şeybe (6/351) Ahmed (3/2) Ebu Yala (7/281) sahihtir.

Peygamber efendimiz (aleyhis salatu vesselam) şöyle buyurmuştur: "Hiçbir peygamber yoktur ki ona bazı mucizeler verilmiş olmasın. Benim mucizem ise vahiydir (Kur'an'dır) umuyorum ki Kıyamet günü en çok tabisi olan Ben olurum."[301]

[301] Buhari (Fezailül Kuran 1) Müslim (iman 239)

MUHAMMED SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM'İN NÜBÜVVETİNE İMAN

Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in nübüvvetine ve Allahın onu insanlara müjdeleyici ve korkutucu olarak gönderdiğine iman etmek, imanın asıllarından büyük bir asıldır. Kulun imanı, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in, alemlerin rabbinin rasulü olduğuna inanmadıkça tamamlanmaz.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "**Ben insanlarla Allah'tan başka hakkı ile gerektiği gibi ibadet edilecek bir ilah olmadığına ve Benim Allah'ın elçisi olduğuma şahadet edinceye kadar savaşmakla emrolundum**."[302]

Onun rasullüğüne şahitlik etmek, sıhhatinde ittifak edilen İbn Ömer radıyallahu anhuma hadisinde zikredilen İslam şartlarından biridir. Bu hadiste şöyle buyrulmuştur:

"**İslam beş şey üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın rasulü olduğuna şehadet etmek, namazı kılmak, zekatı vermek, hac ve ramazan orucu**."[303]

Her müslümanın kesin olarak Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in öncekilerin ve sonrakilerin efendisi, alemlerin rabbinin rasulü ve peygamberlerin sonuncusu olduğuna iman etmesi, ona itaat etmenin ve tabi olmanın kula Allah'ın sevgisini kazandıracak tek sebep olduğunu bilmesi gerekir. Allah Teala şöyle buyurmuştur:

"**Ey Muhammed! Onlara) De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız, Ona tabi olunuz ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah. Gafur'dur, Rahim'dir**" (Al-i İmran 31) yine ona itaatin Allah'a itaat, ona isyanın da Allah'a isyan olduğuna iman etmek gerekir. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"**Her kim o Peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Her kim de yüz çevirirse, biz seni onlara bekçi olarak göndermedik**." (Nisa 80)

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'e itaat, Allah`ın izniyle olan bir itaattir. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerimin değişik yerlerinde "etîullahe ve etîu'r-rasul" şeklinde gelen ifadeler münferit birer emirdir. Yani Allah Azze ve Celle'ye kayıtsız şartsız bir itaat ve yine resulüne kayıtsız şartsız itaat emredilmektedir. Bunun dışında Allah Azze ve Celle'nin mutlak itaatle emrettiği bir kimse yoktur. "**Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de…" (Nisa 59)** Burada emir sahipleri devreye giriyor ancak bunlara itaat mutlak bir itaat değil, kayda ve şarta bağlı olan bir itaattir. Yani emir sahiplerine olan itaat; Allah Azze ve Celle'ye itaate ve rasulü Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in getirdiklerine uygunsa, geçerlidir. Ayetin devamında **"Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz -Allah'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız- onu Allah'a ve Resûl'e götürün" (Nisa 59)** Burada çekişme durumunda emir sahipleri devreden çıkıyor sadece iki şeye arz etmek kalıyor: eğer Allaha ve ahiret gününe iman ediyorsanız, onun çözümünü Allaha ve resulüne döndürün, buyruluyor.

"**Kim Allah'a ve peygamberine (Muhammed'e) inanmazsa, muhakkak ki biz kâfirler için ateşi çokça alevli bir Cehennem hazırladık**." (Fetih Suresi 13. âyet)

Rasul sallallahu aleyhi ve sellem'e iman dinde zaruri olarak bilinmesi gereken konulardandır. Zira Allah resulü sallallahu aleyhi ve sellem son peygamber olduğuna, ona itaatin Allah'a imanın bir gereği olduğuna inanmak, bunu böylece bilmek, her Müslümanın bilmesi gereken bir konudur. Eğer bu konuda bir bilgisizlik varsa, burada bilgisizlik mazeret değildir. Bu sebepledir ki dinlerini düzgünce öğrenmeyen, yani İslam'a girişleri sahih olmayan kimseler, çeşitli nübüvvet iddiasında bulunan kişiler ortaya çıkınca bunlara tabi olmuşlar ve kalplerinde eksik olan iman, onların küfrünü amellerinde, sözlerinde açığa çıkarmıştır. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem defaatle kendisinin son resul, son nebi

[302] Buhârî (İmân 17) Müslim (İman 36) Beyhaki Şuab (1/39)
[303] Buhari (8) Muslim (16)

olduğunu bildirmiştir. Allah Azze ve Celle kitabında bu hususu bildirmiştir. Bir kimse İslam'a girerken kelime-i şahadeti söylediği sırada Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in son resul ve son nebi olduğunu bilmek zorundadır. Eğer bu konudaki bilgisizliği daha sonra ortaya çıkmışsa, onun İslam`a girişinin sahih olmadığı ortaya çıkmış olur. Dolayısıyla Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'den sonra bir kimse Resul`lük iddiasında veyahut peygamberlik iddiasında bulunursa, bu kimseyi tasdik eden de o kimse gibi kafir olur. Bu bakımdan bilinmesi gereken zaruri meselelerdendir.

O, Allah katından insanlara haber vererek onlara yaratılışlarındaki sır ve hikmetin, varlıklarının gayesinin yalnızca Allah'a şirk koşmadan kulluk etmek olduğunu tebliğ etmiştir. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem gelinceye kadar insanlara pek çok peygamberler, resuller, nebiler gönderilmiştir. Bunlar umumiyetle sadece Allah'a ibadet edin diyerek insanları Tevhide davet etmişlerdir. Bu tevhid davetinde kimi zaman rububiyet tevhidi, kimi zaman da uluhiyet tevhidi ağırlıkta olmuştur. Bu bakımdan bütün Peygamberlerin daveti sadece Allah Azze ve Celle'ye ibadet edilmesine, O'na ortak koşulmamasına yönelik olmuştur. Çünkü insanların fıtratında kendilerini yaratanı bilme, tanıma onu arama melekesi vardır. Allah Azze ve Celle insanları bu fıtrat üzerine yaratır.

Aklı ermeye başlayan bir çocuk etrafını, olayları sorgulamaya başlar. Yaratıcısını mutlaka tespit eder, aklıyla bunu anlayabilir. Hiç bir peygamberin tebliği ulaşmasa bile insan, Allah Azze ve Celle'nin varlığını bulabilir. Ama insanların kurtulmasına bu yeterli değildir, bu şekilde iman yeterli değildir. Bu sebeple Allah Azze ve Celle resullerini, nebilerini göndermiştir. İnsanın fıtratıyla, aklıyla vardığı bir karar vardır. *"Beni yaratana ben teşekkür etmeliyim, bana bu nimetleri veren çeşitli ihsanlarda bulunan bu yaratıcıyı, bu rabbe ibadetle şükrümü sunmalıyım. Peki bu ibadet nasıl olacak?"* İnsan bu ibadeti fıtri bir ihtiyaç olarak hisseder. Bu ibadetin nasıl olacağını Allah Azze ve Celle'nin tanıtılmasıyla birlikte, alemlerin rabbinin, kainatın sahibinin Allah Azze ve Celle olduğunu, O'nun sıfatlarını, O'nun Cennet ve Cehenneme sahip olduğunu, kulların öldükten sonra da devamlı olan bir hayatı olacağını, bu fani hayattan başka baki olan hayat yaşayacaklarını peygamberleri vasıtasıyla, peygamberlerine vahyederek insanlara bildirmiştir. İşte bu davetin temelini Allah Azze ve Celle'ye hiç bir şeyi ortak koşmadan ibadet oluşturmaktadır.

Yani insan fıtri olarak duyduğu o ibadet ihtiyacını aklına göre yerine getirse mutlaka şirke düşer. Peygamberler doğru ibadetin nasıl yapılacağını insanlara öğretmiştir. İnsanın fıtratıyla Allah Azze ve Celle'ye ibadet etme ihtiyacı hissetmesi onun ihlasından, samimiyetinden kaynaklanır. Bu samimiyet Allah Azze ve Celle katında amellerin kabulü için gerekli ama yeterli değil demiştik. Amelin geçerli olması için halis olması gerektiği gibi aynı anda doğru olması da gerekiyor. Bu ise yalnız peygamberlerin insanlara bildirdiği vahiyle tespit edilebilir. Amelin doğru olması kapsamına şirk içermemesi, ibadetin Allah Azze ve Celle'den başkasına yönlendirilmemesi girmektedir. Ki buna kelime-i şahadeti söylediğimizde şahitlik ediyoruz. Diyoruz ki ibadete Allahtan başka kimse layık değildir. Yani ilah kelimesinin tanımı budur. İlah; ibadete layık olandır. Her kim Allah'tan başkasına bir ibadeti yönlendiriyorsa, mesela duayı, secdeyi, kıyamı, yardım istemeyi buna benzer ibadet çeşitlerinden birisini, ta'zimi, sevgiyi, korkuyu Allah'tan başkasına yönlendiriyorsa, o kimse şirk koşmaktadır.

Bazı insanlar da bazı şüpheleri gündeme getirir. Korku madem sadece Allah'ın hakkı, insan fıtri olarak bir sürü korkular yaşar bunların durumu nedir o zaman? Mesela kimi insanlarda karanlık korkusu vardır, kimi insanlar kapalı yerde kalma korkusu vardır, kimisinde yükseklik korkusu vardır veya bunlara benzeyen bir sürü korkular vardır. Burada kastedilen "insanı şirke götüren korku"; Allah Azze ve Celle'nin korkusunun gereğine karşı, başkalarının korkusunu onun önüne geçirmektir. Mesela Musa aleyhisselam Firavun ve kavminden, kendisine kötülük etmesinden korkuyor kaçıyor. Yol esnasında Allah Azze ve Celle: "geri dön" emri veriyor. Şimdi kavminden fıtri bir korkusu var. Ama artık Allah Azze ve Celle'nin emri gelmiştir. Burada şayet bir insan, böyle bir emir karşısında fıtri korkularını Allah Azze ve Celle'nin emrinin önüne geçirse, bu tavır insanı tehlikeye sokar.

"**İşte o şeytan, ancak kendi dostlarını korkutur. Şu halde, eğer iman etmiş kimseler iseniz onlardan korkmayın, benden korkun. (Ali İmran 175).** Yani burada kastedilen; Allah Azze ve Celle'ye ibadetinin önüne geçen bütün korkulardır. Namaz kılacaksın, bir kimse seni engellemek istiyor. işten atmakla tehdit ediyor, başka bir şeyle tehdit ediyor, zarar vermekle tehdit ediyor. Bu korku işte o ibadetin önüne geçemez! Namaz öyle bir emirdir ki, hiç bir durumda terki yok. Fakihler fıkıh kitaplarında öyle misaller verirler ki, mesela bir kimse kuyuya düşse ve çıplak olsa o halde bile namaz

kendisinden sakıt olmaz. Necaset varsa orada necasetten taharetin farzlığı ondan düşer, ama namaz düşmez. Örtünmeye imkanı yoksa setr-i avret farziyeti ondan düşer ama namaz düşmez. Suya ulaşamıyorsa abdest farzı ondan düşer ama namaz düşmez. Namazın farzlığı – hayız olan kadın dışında - hiç bir halde kuldan düşmüyor. işte bununla beraber ibadetin sadece Allah Azze ve Celle'nin hakkı olduğunu bilmek, ibadeti sadece Allah Azze ve Celle'ye yönlendirmek; La ilahe illallah sözünün bir gereğidir. Buradaki konumuz ise, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in nübüvvetine ve Risâlet'ine imandır. Burada diyoruz ki "ve Muhamedun resulullah, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem Allah'ın resulü olduğuna" iman etmek. İşte ibadetlerde olmazsa olmaz olan iki şarttan birincisini "la ilahe illallah" sözü tespit ediyor, İkincisini de yani amelin doğru olmasını da Muhammedun Rasulullah sözü tespit ediyor.

Amelleri peygamberin gösterdiği, öğrettiği, tebliğ ve davette bulunduğu gibi yerine getirmek, "Muhammedun resulullah" sözünün bir gereğidir. Bir kimse oruç, hac, zekat, namaz veyahut cihad gibi, - hangi alanda olursa olsun - Allah'ın emir kıldığı ibadetleri yerine getirmesi ihlasının bir gereğidir, amelin de ihlasını bozacak unsurlardan korunması gerekir. Yine bu amelin, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in öğrettiği şekilde eda edilmesi gerekir. Mesela bir kimse dese ki; "*İnsanlar belli bir düzen tutturmuş şu şekilde namaz kılıyorlar, şu şekilde oruç tutuyorlar şunları orucu bozucu kabul ediyorlar, şunları yapsam orucu bozulmaz kabul ediyorlar. Haccı şöyle yapsam olur diyorlar…*" diyerek bu şekilde amel ediyorsa, bu kimse Muhammedun Rasulullah dememiştir. Demişse bile sözünde yalancıdır. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e iman etmek, onun öğrettiği şekli bütün dünyaya aykırı bile olsa, "*Hayır Allah'ın resulü Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'dir, Allaha nasıl ibadet edileceğini Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem öğretmiştir. Ve ben de la ilahe illallah muhammedun rasulullah sözümle ilan ediyorum ki her kimin söz ve fiilleri bu iki söze aykırıysa ben onları elimin tersi ile ittim, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in yolundayım, Alemlere rahmet olarak gönderilenin yolundayım. Ama O Allah Azze ve Celle ki:* ***"Yeryüzünde bulunanların çoğuna uyacak olursan, seni Allah'ın yolundan saptırırlar." (En'am 116)*** *buyurmuştur ve onlar ancak zanna uyarlar*" demektir.

Bakın insanlara, hani dedik ya ibadet peygamberin öğrettiği şekilde olmalı, sahih sünnete uygun olmalı. Sahih sünnet ilim ifade eder, zayıf rivayet ise zayıf zan ifade eder. Zayıf hadis, zannın bile düşüğünü ifade eder. Şimdi insanların uyguladıkları amellerin çoğunun ya zayıf hadislere dayandığını veya hadislere bile değil birilerinin görüşlerine dayandığını görüyoruz.

Bakın burada Buhari ve Müslim hadisinde örnekleme yoluyla Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem örnek veriyor. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'i kişinin çocuklarından anne ve babasından ve bütün insanlardan fazla sevmesi imanın gereği olarak zikrediliyor! Sevgi, Al-i İmran 31. ayetinde şöyle açıklanıyor: "**De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın.**" Demek ki Allah`ın sevgisi de Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in sevgisi de, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e tabi olmayı gerektirir. Tâbî olmayanlar Allah'ı ve Peygamberini sevmek iddiasında yalancılardır! Dünyada Allah'ı kandıramazsa da insanları aldatabilir ama ahirette şaşmaz ölçüler vardır. Orada kimse kimseyi kandıramaz. Gerçi dünyada insan bu sevgiyi fiilleri ile ortaya koyar. Allah'ı ne kadar sevdiğini, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'i ne kadar sevdiğini gösterir. Allah'a ve resulüne itaatten yüz çeviriyor, sünneti terk ediyor, ne için? ya çocuğu için ya annesi babası için, onların hatırı için!

İbn Mace'de geçen sahih bir hadiste: "**Öyle insanlar vardır ki onların amelleri "hebaen mensura" olur. Yani darma dağın edilir, hepsi boşa gider. Bunlar sizin kardeşlerinizdir. Sizinle beraber gece ibadetlerinde de nasiplerini alırlar, ama yalnız kaldıklarında veya imkan bulduklarında günahlara dalarlar**" buyrulmuştur. Bu kimseler normalde itaatkar kimseler, yani münafık kimseler de değil, sadece salih bir ortamda olduğundan günaha imkan bulamamış kimseler. Ama Salihlerin arasından çıkar çıkmaz, günaha fırsat bulur bulmaz onun içine dalıveriyor. Mesela Salih bir ortamda yetişen insanın, günahla imtihan edilmesi nadir olabilir. Onun imtihanı genelde ya kardeşleriyle olur, Müslümanlarla olur veya daha başka şeylerle olur. Fakat günahla sınanması nadirdir. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in buyurduğu gibi, **yedi kişi Allah Azze ve Celle'nin gölgesinden başka bir gölgenin olmadığı günde, Allah`ın gölgesinde olacaklar**. Bunlardan birisi kimdi? "**Bir genç ki, kendisini Allah ibadete vermiş, mal ve güzellik sahibi bir kadın kötülüğe davet ettiğinde onu: "Ben Allah'tan korkarım" diyerek reddeden kimse**." Böyle bir imtihanla pek çok kişi karşılaşmaz. Ama karşılaşan insanlardan da kazananı nadirdir. Allah Azze ve Celle kendisinin

gölgesinde olanları azınlık olarak yani seçme insanlar olarak bildiriyor burada. Kalbi mescitlere bağlı olan bir genç, yalnız kaldığında - günah işleyerek değil! - Allah'ı zikrederek gözünden yaşlar akan kimse. Kardeşini Allah için seven, ayrıldığında Allah için ayrılan. Bakın bunlar hep kalbî hasletler. Kalbin muhafazasına yönelik hasletler. Kişi insanlar içerisinde Salih olabilir ibadetlerini yerine getirebilir ama bazen yalnız kaldığında Allah Azze ve Celle'nin her an kendisini gördüğünü aklından çıkarıverir ve günahlara dalar da dalar. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, Cibril hadisinde "ihsan"ı tarif etmişti. Orada: "İhsan nedir ey Muhammed! (sallallahu aleyhi ve sellem)" diye soruya şöyle cevap vermişti: "**Sen O'nu görmesen de rabbinin her an seni gördüğünü düşünerek ibadet etmendir.**" Rabbinin kendisini her an gördüğünü düşünen bir insan; ister insanlar içerisinde olsun, ister yalnız olsun ibadetinde değişme olmaz. İnsanlar kendisini ister kınasın, yerin dibine batırsın, Allaha ibadetinde bir eksilme, bıkkınlık olmaz. Ama bir kimse ki insanlar övdüğü zaman ibadete şevkle koşuyor, yerdiği zaman da ibadeti terk ediyorsa, bunun ibadetinde, imanında, ihsanında problem var demektir.

Rasule iman Allah'a imanın gereğidir. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"**Yüzçevirenler dışında bütün ümmetim cennete girecektir.**" Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'e yüzçevirenlerin kimler olduğu sorulunca da şöyle cevap vermiştir:

"**Kim bana itaat ederse cennete girer, kim de bana isyan ederse yüzçevirmiş demektir.**"[304]

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'i sevmek de imanın gereklerindendir. Bu konuda şöyle buyurmuştur:

"**Sizden biriniz, beni çocuklarından, baba ve annesinden ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olmaz.**"[305]

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem İnsanlara ve Cinlere Gönderilmiştir:

Bu da yine Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e imanın sahih olabilmesi için gerekli şartlardan birisidir. Her kim Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e "14 asır önce çöl bedevilerine gönderilmiş" derse, bu kimse baştan iman etmemiştir. Küfür içerisindedir. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in gönderildiği şeriatın çöl kanunları olduğunu söyleyen burnu büyükler bu konuda küfür içerisinde olanlardır. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem Alemlere rahmet olarak gönderilmiş olup onun şeriatı, sünnetleri kıyamet gününe kadar geçerlidir. Hiç bir asırda inkitaya (kesintiye) uğramaz. Yani Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetini ortadan kaldıracak nesh edecek bir delil daha yoktur, vahiy kapanmıştır. Ama Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e imanı sahih olmayanlar: "Bize yazdırıldı" diye kitap yazıyorlar, bize rüyamızda söyle gösterildi veyahut biz rüyamızda söyle gördük. Hızır`la buluştuk, bize şöyle ilham olundu diyerek Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in şeriatının dışında bir takım unsurlar katıyorlar!

İnsanların çoğunun özellikle tasavvufçulardan etkilenenlerin elinde "musebbehatu aşera" diye bir terkip vardır. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'den gelmemiştir bu. Derler ki rivayete göre İbrahim et-Teymi rahimehullah Hızır ile buluşmuş. Hızır demiş ki: "Ben sana çok güzel bir terkip öğreteceğim, bunu yaparsan Cennetliklerden olursun. İşte şunları ve şunları sabah akşam yedişer kere okuyacaksın" Bu uydurma bir hikayedir. Bunları İnsanlar tekrar eder dururlar. Bu Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in getirdiği dinin kamil, eksiksiz, noksansız olduğuna dair Alla Azze ve Celle'nin şahitlik ettiği ayeti yalan saymaktır, inanmamaktır! Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e güvenmemektir! Hiç kimse Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetinden, onun yolundan daha güzel bir şey koyamaz ortaya! Neden insanlar duada, zikirlerde veya buna benzer ibadetlerde sahih sünnetlerde gelenlerle yetinmiyorlar acaba?! Neden filanca evliya hazretlerinin salavatı, filancanın duası diyerek farklı farklı arayış içerisine giriyorlar? Allah Azze ve Celle en son indirdiği ayetinde (Maide 3) bu dini tamamladığını bildiriyor. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem de, Ebu Zerr radiyallahu anhden gelen rivayette diyor ki: "**Ben ümmetime kendilerini cennete yaklaştıracak her şeyi açıkladım ve cehennemden uzaklaştıracak her şeyi de açıklamış bulunuyorum. Sizleri**

[304] Buhari (7280)
[305] Buhari (7283) Muslim (2283)

apaçık aydınlık bir yol üzerinde bıraktım. Kim bu yoldan saparsa kendi aleyhine sapmış olur" diyor. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in açıkladığı dinin kamil ve yeterli olduğuna iman etmek gerekir.

Burada bir başka misal daha verelim. Bir gün Ömer b. Hattab radiyallahu anh geçmiş kavimlerin Yahudi ve Hristiyanların israiliyat tarzı rivayetlerinin toplandığı, Tevrat'tan nakillerin toplandığı bir kitap okumaktadır. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem geliyor ve "**Ne okuyorsunuz**?" diye soruyor. Ömer radiyallahu anh diyor ki burada "Musa aleyhisselamın ve geçmiş kavimlerin güzel kıssaları vardır" Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in iki kaşı arasında bulunan damarı öfkeden kabarıyor ve diyor ki: "**Vallahi kardeşim Musa bugün hayatta olsaydı gelip benim şeriatıma tabi olmaktan başka bir yol bulamazdı**"!! Bakınız Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem İsa aleyhisselam`ın ahir zamanda nüzul edeceğini bildirmiş. İsa aleyhisselam da nüzul ettiğinde Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in şeriatına tabi olacak, onunla hükmedecek. Mehdinin arkasında namaz kılacak. "Siz birbirinize imam kılındınız. Namazı sen kıldır diyecek Mehdi'ye" İsa aleyhisselam ve Musa aleyhisselam dahi Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem`in şeriatı dışına, onun sünnetinin dışına çıkamıyorsa, sizin bu evliya makamına oturttuğunuz insanlar nasıl çıkabilirler? Onlar bu kaynağı nereden almışlar? Hızır aleyhisselam da Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem`in sünnetinin dışına çıkmaz! O halde insanların en büyük eksiği delil ile hareket etmemeleridir. İnsanları helak eden şey Allah`ın kitabında ve Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem`in sünnetinde bulunan; apaydınlık yoldan, üzerinde burhan, hüccet, delil bulunan yolda olmamalarıdır. Her kim bu delilleri iki gözünün önüne diker de, dedikodulara aldırmazsa, delilsiz görüşlere iltifat etmezse o hakka tabi olmuştur, Kur'anın hidayeti ile hidayet bulmuştur, Salih selefin yolunda gitmiştir, razı olunmuş imamları takip etmiştir. Kim de böyle yapmazsa, bizden öncekilerin dinlerini parça parça yapıp fırkalara ayrıldıkları gibi ihtilafa düştükleri gibi bölünenlerden olmuştur. Nitekim mezhep mezheptirler, tarikat tarikattırlar, fırka fırkadırlar. Allah Azze ve Celle yasaklıyor ayetinde: "**Siz rabbinizden vahiy olunana tabi olun, başka dostlar edinmeyin**, diyor. (Araf 3) ayetinde. Cabir radıyallahu anh'ın rivayet etmiş olduğu hadiste Nebi sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"**Benimle diğer peygamberlerin misali şöyledir: bir adam bir ev yapar, onu tamalar, yalnız bir tuğlalık yer kalır. İnsanlar bu eve girerler, beğenirler ve "Şurdaki tuğla da yerinde olsaydı" derler. İşte o eksik tuğla benim. Benim gelişimle peygamberler son bulmuştur**."[306]

Su dolu bir bardağa şeker eklerseniz bu bardak taşar, bir kısmı dökülür. Dine bidat eklenmesi de böyledir. Bidat girerse sünnet eksilir. Buna Ezan konusunu misal gösterebiliriz. Ezan okunduğu zaman insanlar "Aziz Allah Şefaat ya rasulullah" derler. Bunun ise hiç bir delili yoktur. Delil ile sabit olan; ezan sözlerini kendi kendine tekrar etme sünnetine ise uyulmamaktadır. Yani bir bidat sünneti yok ediyor.

İnsanlar Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem getirmediği hatta şiddetle yasakladığı akidelere inanır olmuşlardır. Tevhid diye şirke inanır olmuşlar, Vahdeti vücut inancını Tevhid diye tarif etmişlerdir. Yani her şeyi Allah olarak gören kimse tevhide ulaşmıştır diyorlar! Halbuki tevhidin aslı, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in öğrettiği nedir? Allah ayrı Alem ayrı. Allah Azze ve Celle yaratandır, yaratılmışlar ondan ayrıdır. Allah Azze ve Celle yaratıklarında ayrı semaların ve arşın üzerindedir. Bunun tam tersi tevhid diye öğretilmiş! Allah'a iman olarak "Allah her yerdedir" sözü öğretilmiş! Allah her yerde sözü vahdeti vücutçuların İslam'dan önce Allah`ın indirdiği kitaplara, peygamberlere iman etmeyenlerin sözüydü. Peygamberler Allah yukarıdadır, semadadır, dedikçe onlar "*Hayır Allah her yerdedir, her şey Allah`tan ibarettir*" derlerdi. Hullulcüydü yani onlar. İslam geldi onları reddetti. Yani ehl-i kitap burada haklıydı. Yahudi ve Hristiyanlar, kitapsız olan kafir felsefecilere karşı bu konuda mücadele ediyorlardı. Ondan sonra bu ehl-i kitap, Allah'ın başka sıfatlarında saptırmalara gittiler. Allah`ı mahlukuna benzetmeye başladılar. Allah'a gerektiği gibi tazimde bulunmadılar, çocuk nispet ettiler. Ondan sonra Allah`ın eli bağlıdır dediler. Allah Azze ve Celle Maide suresinde onlara cevap olarak "Allah`ın iki ellide açıktır" buyurdu. Yani Yahudiler ona el nispet ettiği için onları reddetmedi. Onlar bir elden bahsederken, Allah Azze ve Celle iki elini de ispat etti, iki elininde açık olduğunu bildirdi. Ama bu el ki onun hiç bir benzeri yoktur, buna da iman etmek şarttır. İşte Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in gönderildiği insanlar da uluhiyet tevhidinde; ibadet tevhidinde şirk problemi içerisindeydiler. Yani Allaha yakın bildikleri kimseleri, bunlar melekler olsun,

[306] Müslim (2287)

peygamberler olsun, veliler olsun, hayırlı ameller işleyen kimseler olsun fark etmez, bunlara ibadeti yönlendirmeye başlamışlardı. Lat, Menat ve Uzza adlarına putlar dikilmiş salih kimselerdi. Müşrikler: "Bunlar Allah`ın katında yakın kullardır, biz onlara ibadet ederek Allaha yakınlaşırız" demişlerdi. Yani Muhammedun resuullah ibaresine muhalefet etmişlerdi. Onlar İbrahim aleyhisselam'ın şeriatına tabi olduklarını iddia ediyorlardı. İbadette İbrahim aleyhisselam'ın getirdiğine tabi olmadılar, kendileri de bir şeyler koydular. Biz ibadeti Allah`ın yakın kullarına da yapabiliriz dediler. İşte bu, Allah Azze ve Celle hakkında ellerinde bir hüccet olmadan şeytanın kendilerine fısıldadığı delilsiz bir sözdü. Bunu kendilerine din edindiler. Böylelikle şirke düştüler. Ondan sonra Amr bin Luhay el-Huzaî Şam'da insanların ibadet ettikleri şeyler adına putlar diktiğini gördü ve bunun ticarette gelir getirecek bir şey olduğunu keşfetti, Araplar arasında putculuğu yaydı. Böylelikle Lat, Menat ve Uzza`nın adına putlar dikilmeye başlandı. İnsanlar bu putlara yönlenmeye başladılar.

Nuh kavminde de, salihleri vefat ettiği zaman şeytan geldi bunlara vesvese verdi. Dedi ki "Siz bu Allah dostlarının birer suretini edinin, bu sebeple Allaha yakınlığınızı artırırsınız." (Buhari İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan nakletmiştir). Onlar bu amaçla bu suretleri edindiler ama bu suretlere ibadet etmiyorlardı. Sonra bunlar öldü. Bunların ne amaçla dikildiğini unutan, bilmeyen insanlar meydana geldi. Şeytan bunlara "Atalarınız bunlara ibadet ediyorlardı" diye vesvese verdi. İnsanlar da bunlara ibadet etmeye başladılar. Putçulluğun aslı işte bu şekilde başlamıştır. Velhasıl geçmiş kavimlerin sapıklığa düşmelerinin sebeplerine baktığımızda, dinden yani Allah Azze ve Celle'nin vahyinden delil olmayan şeyleri kendilerine yol edinmeleri onları saptırmıştır.

Şeytan bir vesvese vermiş ama bunu Kitapta veya sünnette delilini araştırmamışlar. Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem bunu şu hadis ile açıklıyor: "**Her peygamberin etrafında seçkin havarileri vardı, yakın arkadaşları vardı. Bunlar gerektiği dini ikame ediyorlardı. Bunların arkasından öyle nesiller geldi ki. Yapmadıklarını söyleyen ve emronulmadıklarını yapan kimseler oldular.** İfadeye dikkat edin. "Yapmadıklarını söyleyen" yani dini öyle zorlaştırıyorlar ki amel etmiyorlar. Ama insanları bununla yükümlü tutuyorlardı. Mesela Fetva sorulduğunda o kadar zor bir fetva veriyorlar ki neredeyse insanların ibadet etmelerini istemiyormuşçasına! Tıpkı günümüzde "Çoraba mesh olmaz, mesh etsen bile o çoraba olmaz, şu çoraba olmaz" demeleri gibi. Allah resulü sallallahu aleyhi ve sellem çorabına mesh etmiş ve bunda da şart koşmamış. Bunun gibi zorlaştırmalar yapmışlar ve bununla da kendileri amel etmemişler. Ve ikinci bir özelikleri var, "**emronulmadıkları şeyleri yapan kimseler oldular**." Yani ne Allah emretmiş ne peygamber emretmiş. Kendiliklerinden ibadetler uydurmuşlar, mesela ruhbanlık gibi. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem diyor ki **işte her kim böyle bir münker görürse eliyle değiştirsin, gücü yetmiyorsa diliyle değiştirsin, buna da gücü yetmiyorsa kalbi ile buğz etsin. bundan öte iman yoktur. İmanın en zayıfı budur**, diyor.

Şimdi insanların durumuna bakın! Bidat nedir? Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem`in şeriatinde aslı bulunmayan, insanlar tarafından güzel bulunarak ortaya konulmuş ibadetler. Kötü bir şey mi? İnsanlar buna hasene diyor. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem ise buna kalbi ile buğz etmeyen imanın en zayıfına bile sahip olamamıştır diyor. Bakın şu bidatin tehlikesine! Bunlar masumlaştırmaya çalışıyor, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem ise: "Bizim emretmediğimiz amel reddolunmuştur" diyor. Buna rağmen mesela adam çıkıyor diyor ki: "Yahu kandil gecelerinde ne kötülük var, insanlar toplanıyor bir araya geliyor, Allah`ı hatırlıyorlar. Hiç olmazsa bu vesileyi onların elinden almayalım" diyor. Herhalde bunda bir hayır olsaydı Nebi sallallahu aleyhi ve sellem ve sahabeleri yapardı bunu. Şimdi bu söz şu anlama geliyor arkadaşlar: "*Bu kişiler öyle hayırlı kimseler ki sahabelerde bile olmayan bir takım hayırlı şeyler yapıyorlar. Sahabeler bile akledememiş bunu, bunlar ne zeki insanlar ki, bir şey getirdiler. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin dininde bir eksiklik vardı, bunlar* o *eksikliği giderdi*." Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem son tuğlayı ben tamamlarım diyor, bunlar hayır! bir kaç tuğla daha vardı onları da biz böyle böyle tamamlayacağız" diyorlar! Evet! Bu sorumsuzca söyledikleri sözleri Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem`e ve Allah Azze ve Celle'ye hakaret manasını taşıdığını fark etmeden söylemektedirler. Buna karşı uyarmak gerekir. Kim bu sonradan çıkan şeyleri güzel görürse, "Bidat-ı hasene/güzel bidat" gibi tabirler kullanırsa demek ki Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in dediği gibi: "kalbi ile buğz etmeyende imanın zerresi yoktur" tehdidine muhatap demektir. Kalbi ile buğz eden bir adam bunu söylemez. Bu amelden nefret etmesi lazım.

Ama şeytan öyle bir tuzağa düşürmüştür ki adam farz namazı kılmıyor, Allah günde beş vakit namazı kılmayı emretmiş ve bunun terkinini küfür olduğunu bir çok hadisinde söylemiş. Adamın biri

çıkıyor ve şöyle diyor: "Namazın terkininin küfür olduğunu söylemek ahlaksızlıktır, insanları dinden uzaklaştırmaktır" diyor. Suphanallah. “Ahlaksızlıktır” diyor peygamberin bu hadisini nakledene! “Üç mezhep imamı küfür olmadığını söylemiş, bir tane mezhep imamı küfür olduğunu söylemiş. Biz cumhura uyacağız” diyor! Şimdi ahlaksızlık hangisi? Ahlakı da geçtik, imansızlık hangisi? Allah'ın peygamberi ile gönderdiğini başkaların sözleri ile değişmekten büyük ahlaksızlık var mı? Bu küfür olan bir ahlaksızlık değil mi? Peygamberin sözünü nakletmek ne zamandan beri ahlaksızlık ve insanları dinden uzaklaştırmak oldu? Ne zamanda beri fitne oldu? İşte o ahir zaman peygamberi kıyamet gününe kadar sözleri bu ümmeti bağlayan, hiç bir değişiklik yapmadan katma veyahut kırpma yapmadan nakletmekle emronulduğumuz peygamberin sözleridir bunlar. Aksi halde dinin temeli olan bu hadisler, insanlar beğenmeyecek diye nakledilmezse, insanları dinden değil, dini insanlardan kaçırmış olmaz mıyız? O peygamber sallallahu aleyhi ve sellem: "Namazın terki küfürdür" buyuruyor. Demek ki Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem`e iman iddiasıyla kuru bir iddiada değil, içerisinde pek çok unsuru barındırması gereken bir iddia da bulunuyoruz. Allah'ın resul olarak gönderdiği Nebi olarak gönderdiği Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem`e iman ettim, onu çocuğumdan, anamdan, babamdan ve bütün insanlardan, yani bütün insanların maslahatı; Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem`in hadisini nakletmememi gerektiriyorsa o benim umurumda değil! Ben Allah`ın peygamberini gönderdiği şeriatla mükellefim. Ben bu maslahatla mükellefim. Ama kendi maslahatlarını, kendi şöhretlerinin maslahatını dinin maslahatı yerine koyuyorlar! Her kim dinin emirlerinden kırpma yapıyorsa, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem`ın hadislerini perdelemek istiyorsa bunlar kendi maslahatlarına düşmüş, nefislerinin maslahatlarına düşmüş insanlardır ve bu nefislerinin maslahatlarını Allah`ın dininin maslahatı gibi göstermeye çalışanlardır. Bu sebeple sakalları kısaltın dikkat çekmesin! derler. İnsanların içerisinde sünnete göre namaz kılmayın, yalnız kaldığınızda istediğiniz gibi kılın derler! Kadınlarınız yüzlerini örtmesin tepki çeker derler! Nasıl olsa filanca alim buna fetva vermiştir diyerek, ilim ehlinin hatalarını fırsat diye sunarlar. Allah bunlardan eylemesin. Bunların fitnelerinden de ümmeti korusun.

Tahavi şarihi de şöyle der: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in bütün insanlara gönderilmiş olduğu hususu, dinde zaruri olarak bilinmesi gereken bir konudur.”[307] Bu geçmiş de olan Yahudi ve Hristiyanlar içinde geçerli çünkü onların kitaplarında da Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem iman var.

Bunun Kurandan delilleri;

1- Allah Teala şöyle buyurmuştur: “**De ki: "Ey insanlar! Ben, sizin hepinize birden, göklerin ve yerin hükümranlığı kendisine ait olan Allah'ın Peygamberiyim.**” (Araf 158)

2- “**(Ey Muhammed!) Biz seni, ancak bütün insanlara müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik. Fakat onların çoğu bilmiyor.**” (Sebe 28)

Sünnetten delili:

Cabir radıyallahu anh Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

“**Bana benden önceki peygamberlere verilmeyen beş şey verilmiştir: bir aylık mesafeden düşmanlarımın kalbine korku salmakla desteklendim. Yeryüzü bana mescid ve temizleyici kılındı. Ümmetimden herhangi biri namazı nerede idrak ederse orada kılar. Bana ganimetler helal kılındı. Benden önce kimseye helal kılınmamıştı. Bana şefaat etme yetkisi verildi. Diğer nebiler kendi kavimlerine gönderilmişlerken ben bütün insanlara gönderildim**.”[308]

Bir aylık mesafeden düşmanlarımın kalbine korku salmakla desteklendim ifadesi ümmete de sari olmuştur. Yani ümmete de geçerlidir. Bunu en bariz delilerinden biri Sahihu Müslim'de Sevban radiyallahu anh`dan gelen bir rivayettir. Tıpkı bir kazan etrafında obur, aç kimselerin toplanıp da üşüşmeleri gibi diğer milletler sizin üzerinize üşüşücekler. Diyorlar ki, ey Allah`ın resulü o zaman Müslümanlar sayıca az mı olacak? Hayır bilakis çok olacaksınız fakat selin sürüklediği çer çöp gibi dağınık olacaksınız. Allah kalplerinize vehen (gevşeklik) atacak. Vehen nedir diye sorduklarında.

[307] Şerhu’t-Tahaviye (1/170)
[308] Buhari (335) Muslim (521)

Dünya sevgisi ve ölümden hoşlanmamak diyor. İşte o zaman Allah düşmanlarınızın kalbinden size duyduğu korkuyu kaldıracak.

MUCİZELERİ VE NÜBÜVVET DELİLLERİ

Allah Azze ve Celle, nebimiz Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in elinde pek çok mucizeler icra etmiştir.

Birincisi: Kur'an-ı Kerim

"Kur'ân'ın kendisine mahsus bir nazım tarzı vardır. Tüm Arap sözlerinden, vezinlerinden ayrı bir durum taşır. Kur'ân'ın nazmı, tertibi, belâgati, fesahati o hadde varmıştır ki; Her fasihin fesahatini, her beliğin belâgatini aşmıştır. Onun bir benzerini getirmekten yana Araplar, fesahatleri ve belagatleri üstün olmasına rağmen aciz kalmışlardır; ondan bir sure dahi getirememişlerdir. Böylece, Kur'ân'ın onlara göre, çok çok üstün bir edebi özelliğe sahip olduğu görülmüştür. Bundan dolayı Kur'ân-ı Kerim tıpkı Musa aleyhisselam'ın asası gibi Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in mucizesi olmuştur. Musa aleyhisselam, sihirbazların üstün görüldükleri bir zamanda peygamber olarak gönderilmişti. Onlar, sanatlarının ehli kimselerdi. Ne var ki, Musa'nın asası, halkın gözleri önünde onların yaptıklarını yutmuştu. Nitekim İsa aleyhisselam'ın da zamanına göre, üstün mucizesi vardı; ölüleri diriltiyordu. Anadan doğma körü, abraş illetine tutulanı iyileştiriyordu."[309]

Buharî, Ebû Hüreyre radıyallahu anh'den rivayet eder. O demiştir ki: "Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem buyurdular:

"Önceki peygamberlerden her birine, insanların o sayede imâna girecekleri bir mucize verilmiştir. Ancak Allah'ın bana verdiği mucize, Allah'ın vahyinden ibaret olan Kur'ân mucizesi'dir. Ümmetinin sayısı en çok olan peygamberin, Ben olacağı ümidindeyim."[310]

İkincisi: Parmaklarından Su Fışkırması

Cabir b. Abdillah radıyallahu anhuma şöyle rivayet etmiştir:

"Hudeybiye'de insanlar susadı. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem önündeki su kovasından abdest aldıktan sonra insanlara dönüp:

"Neyiniz var?" diye sordu. İnsanlar da:

"Sizin önünüzdeki su kovasında bulunan sudan başka abdest almak ve içmek için hiç su yoktur" dediler Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem elini, önündeki su kovasına soktu, parmakları arasından çeşme gibi su akmaya başladı. Biz bu sudan hem içtik, hem de abdest aldık." Bu hususta Câbir'e denildi ki:

"Siz o gün orda kaç kişi idiniz?" Câbir de onlara şu karşılığı verdi:

"Eğer biz orda yüz bin kişi bile olsaydık, o su bize yine kâfi gelecekti. Fakat biz o gün orda bin beş yüz kişi idik."[311]

İbn Hacer rahimehullah dedi ki: "Kadı Iyaz şöyle demiştir: "Bu kıssa sahabeye ulaşan güvenilir ravilerden büyük bir kalabalık tarafından rivayet edilmiştir. Bu hadise büyük bir topluluğun huzurunda gerçekleşmiş, onlardan hiçbiri, bu hadisenin rivayetine karşı çıkmamışlardır. Bu da Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in kesin mucizelerinden olmaktadır."

Burada fıkhi bir meseleye istidlal edilmiştir. Bu da mu`minin artığının temiz olmasıdır. Çünkü Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem`in parmağından su akıyor, bununla abdest alıyorlar. Müminin artığının hem temiz hem temizleyici olmasına dair hüküm çıkarılmıştır.

[309] El-Gunye (1/74)
[310] Buhari (7274) Müslim (152)
[311] Buhari (2576)

Üçüncüsü: Az Yemeğin Çoğaltılması

Bu hâdise birden fazla cereyan etmiştir. Bunlardan bazıları şöyledir:

1- Enes Bin Malik radıyallahu anh anlatıyor; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Medine'ye geldiği zaman, ben küçüktüm. Annem Ebu Talha ile evlenmişti. Ebu Talha o sıra fakir kalmıştı. Zira malının tamamını sadaka olarak vermişti. Bir iki gün hiç yemek yemeden geçen zamanlarımız olmuştu. Bir gün annemin eline biraz arpa geçmişti. Onu un yaptı ve iki ekmek pişirdi. Komşudan azıcık süt istedi.

"Ebu Talha'yı da çağır beraber yiyelim" dedi. Ben de sevinerek çıktım. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ashabı ile oturuyordu.

"Ya Rasulullah! Annem sizi çağırıyor" dedim. Kalktılar, ashabına da;

"**Kalkınız**" buyurdular. Eve yaklaştık. Ebu Talha'ya;

"**Hiç bir şey hazırladın mı ki, bizi davet ediyorsun?"** buyurdular. O da;

"Ya Rasulullah! Dünden beri bir şey yemedim. Evde bir şey olduğunu da sanmam" dedi.

"**Öyleyse Ümmü Süleym bizi neden çağırmış, git bir bak**" buyurdular. Ebu Talha, içeri girdi. Ümmü Süleym;

"İki arpa ekmeği pişirdim, komşudan da biraz süt istedim. Enes'i seni çağırması için gönderdim" dedi.

Ebu Talha dışarı çıkıp Ümmü Süleym'in söylediklerini Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e haber verdi. O da;

"**Zararı yok, içeri girelim**" buyurdu. Kendileri, Ebu Talha ve ben içeri girdik.

"**Ekmekleri getirin**" buyurdular.

Mübarek ellerini ekmeklerin üzerine koyup parmaklarını açtılar ve;

"**On kişi çağırın**" buyurdular. Çağırdım.

"**Oturun ve Bismillah deyip parmaklarımın arasından yeyin**" buyurdular. Bu on kişi yeyip doyunca,

"**On kişi daha çağırın"** buyurdular. Çağırdım ve onlar da aynı şekilde doydular. Böylece ashabdan yetmiş veya seksen kişi yeyip doydular.[312]

2- Buhari ve Müslim Aişe radıyallahu anha'nın şöyle dediğini naklederler:

"Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem âhirete irtihal buyurduktan sonra, bana âit odanın duvarında bir raf vardı. Burada bir miktar arpa kalmıştı. Ben bundan uzun müddet yemeğe devam ettim. Bir gün, ne kadar olduğunu öğrenmek için bu arpayı ölçtüm. Bu yüzden tükenip gitti."

Bu türden rivayetler; Enes, Cabir, Ebu Hureyre, İbn Mesud, Ümmü Evs, Ümmü Şüreyk, Ebu Eyyub, Semura b. Cündüb, Ömer b. el-Hattab, Selman radıyallahu anhum ve başkalarından gelmiştir. Bu rivayetler kesin bir ilim ifade etmektedir.[313]

312 Buhari (3578) Müslim (2/178) Taberani (25/106-112)
313 Bkz.: İbn Kesir el-Bidaye (6/104-123)

Dördüncüsü: Zehirli Etin Konuşması

Bu mucizeyi İbn Kayyım rahimehullah Zadu'l-Mead adlı eserinde Hayber gazvesinden bahsederken uzunca rivayet etmiştir.[314]

Beyhâki ve Ebâ Nuaym'ın Ebû Hüreyre'den olan rivayetleri ise şöyledir: Yahudilerden bir kadın, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e kızartılıp zehirlenmiş bir kuzu hediye etti. Peygamberim sallallahu aleyhi ve sellem de ashabına:

"Sakın bu kuzudan yemeyiniz! Çünkü bu zehirlidir!" buyurdular. Sonra huzuruna getirdikleri o kadına sordular:

"Bunu niçin yaptın?" Kadın şu cevabı verdi:

"İstedim ki, gerçekten Peygamber olup olmadığın meydana çıksın! Eğer hak Peygamber isen, bundan haberdâr edilirsin, eğer yalancı birisi isen, insarları senden kurtarmış olurum, dedim" Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, bu kadını serbest bıraktı."

Diğer rivayette Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in tam ısırdığı sırada kendisine haber verildiği ve "derhal ellerinizi çekin" buyurduğu geçmektedir. Vefatı hastalığı anında Nebi sallallahu aleyhi ve sellem "Halen daha Hayber de yediğim koyunun etindeki zehrin damarlarımı çektiğini hissediyorum" buyurmuştur. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem`in şehit olmasına sebep olan bir olaydır bu. İbn Mesut radıyallahu anh diyor ki: "Yüz sefer Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem`in şehit olduğuna yemi etsem, hanis olmam" diyor. Orada Bişr radıyallahu anh o etten yediği ve bu sebeple öldüğü için o kadın ona kısas olarak öldürülmüştür.

Beşincisi: Ayın Yarılması

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"**Kıyamet vakti yaklaşmış ve ay yarılmıştır. Bir mucize görseler, yüz çeviriyorlar ve "devam edegelen bir sihir" diyorlar. Hakkı yalanlamışlar ve kendi heva ve heveslerine tâbi olmuşlardır. Halbuki her iş bir gayede sona erer. Gerçek şudur , onlara, (kendilerini küfürden) vazgeçirecek hikmet dolu nice haberler gelmiştir de, uyanlar hiç fayda vermemiştir**." (Kamer 1-5)

Buhari ve Müslim, Enes ve İbn Mesud radıyallahu anhuma'dan, Mekkelilerin Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den mucize talebi üzerine ayın ikiye yarıldığını rivayet etmişlerdir.[315]

Alimler ve imamlar bu mucizenin gerçekleştiği ve bu hadiseyi anlatan rivayetlerin kesinlik ifade ettiği hususunda ittifak etmişlerdir.[316] Yani daha sonra olacak bir şey değil, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hayatta iken gerçekleşmiş bir mucize olduğuna ittifak etmişlerdir.

Altıncısı: Hurma Kütüğünün İnlemesi

İbn Kesir dedi ki: "Bu mucize sahabeden bir topluluktan, bir çok rivayet yoluyla, bu ilim dalının imamları katında kesinlik ifade edecek şekilde rivayet edilmiştir."[317]

Buharî'nin bu hususla ilgili rivayeti şöyledir: Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem önceleri hurma kütüğüne dayanarak hutbesini okurdu. -Kendisi için minber yapıldıktan sonra, minber üzerinde

[314] Zadu'l-Mead (3/335) hadisi Buhari de rivayet etmiştir: (5777)
[315] Buhari (3636, 3637) Müslim (2800, 2802)
[316] İbn Kesir el-Bidaye (6/77)
[317] El-Bidaye (6/131)

hutbesini irâd etmek için çıktığında, bu hurma kütüğünün sabî çocukların ağlaması gibi bir ses çıkararak ağlayıp-inlediği duyuldu. Peygamberim sallallahu aleyhi ve sellem de bunun üzerine minberden inerek hurma kütüğünün yanına geldi ve onu kucaklayıp susturmaya çalıştı. Hurma kütüğü, yavaş yavaş inlemesini azaltarak sustu. Buyurdu ki:

"Bu hurma kütüğü, Allah'ın zikrini duyması üzerine zaman zaman ağlar idi."[318]

Yedincisi: Devenin Konuşması

Devenin Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e şikayetçi olması ve O'nun da deve ile konuşması Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in açık mucizelerindendir.

İbn Ebi Şeybe, Beyhakî ve Ebû Nuaym Abdullah bin Cafer radıyallahu anh'den şöyle rivayet ederler:

"Bir gün Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Ansârdan birinin bahçesine girmişti. Orada bir deve ile karşılaştı. Deve Peygamberimiz'i görünce O'na sokuldu ve gözlerinden yaşlar dökerek ağlamaya başladı. Peygamberim sallallahu aleyhi ve sellem:

"Bu devenin sahibi kimdir?" diye sordu. Ansârdan bir delikanlı yaklaşarak:

"Benim, ey Allah'ın Resulü" dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de buyurdu ki:

"Allah'ın sana bir mülk olarak verdiği bu dili söylemez hayvana, haksızlık etmekten hiç korkmaz mısın? Ona çok iyi bak! Onun canını acıtıyor ve çok çalıştırıyormuşsun! Onun senden bu hususta bana şikâyeti var!"[319]

Sekizincisi: Ağacın Yürüyüp Gelmesi

Bu, Sahihu Muslim'de Cabir radıyallahu anh'ın rivayetinden sabittir.[320]

Ebû Nuaym Câbir radıyallahu anh'den naklediyor, O demiştir ki:

"Müşrikler Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e eziyet ediyorlardı. Cabrâil gelerek Peygamber'i aldı ve Mekke'nin dışına çıkardı. Ağaçlık bir vadinin kenarından geçerlerken Peygamberimiz'e hitaben:

"Ağaçlardan hangisini istersen çağır!" dedi. Peygamberimiz de bir ağacı çağırdı, ağaç geldi ve O'nun önünde durdu. Bunun üzerine Cebrail:

"Ey Peygamber, gerçekten sen hak üzeresin!" dedi."

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e şu hususlarda iman edilmedikçe gerçekten iman edilmiş olmaz:

Birincisi: Peygamber (aleyhissalatu vesselam) tam olarak tanınması gerekir. O'nun kim olduğu ve siyreti iyice bilinmelidir. O Haşim oğlu Abdulmuttalib oğlu Abdullah ve onun oğlu Muhammed'dir. Haşim Kureyş kabilesinden, Kureyş kabilesi ise Araplardandır. Ve bu kabile İbrahim'in oğlu İsmail'in (aleyhimas selam) soyundandır. Peygamber efendimiz atmış üç yıl yaşamıştır. O'nun kırk yılı peygamberlik gelmeden önce yirmi üç yılı ise peygamberlik geldikten sonradır.

[318] Buhari (3584)
[319] Ebu Davud (2549) Elbani es-Sahiha (1/28)
[320] Müslim (3012)

İkincisi: Peygamberin her haber verdiği doğrulanmalı, her nehyettiği şeyden kaçınmalı, her emrettiği ise yerine getirilmelidir. Allah'a O'nun gösterdiğinden başka bir şeyle ibadet edilmemelidir.

Üçüncüsü: O'nun insanlar ve cinlere peygamber olarak gönderildiğine kimsenin ona ittibadan başka bir yolu olmadığına inanmaktır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"(Ey Muhammed!) De ki: Ey insanlar! Ben Allah'ın hepinize gönderdiği peygamberiyim." (Araf Suresi 158. âyet)

Dördüncüsü: Getirmiş olduğu dine inanmaktır. O en son peygamber ve peygamberlerin en üstün olanıdır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Fakat (O) Allah'ın Rasûlü ve peygamberlerin sonuncusudur.**" (Ahzab Suresi 40. âyet)

Peygamber efendimiz Rahman olan Allah'ın insanlar içinden seçtiği dostudur. Bütün Âdemoğlunun efendisidir. En büyük şefaatin ve Kıyamet günü insanların su içecekleri havuzun sahibidir. O'nun ümmeti en hayırlı ümmettir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Siz insanlar(ın iyiliği) için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz.**" (Al-i İmran Suresi 110. âyet)

Cennet ehlinin çoğunluğu peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ümmetinden olacaktır. Ve O'nun getirdiği din, önceki dinleri iptal etmiş, hükümlerini kaldırmıştır.

Beşincisi: Allah Onu en büyük mucize ile kuvvetlendirmiş, destek vermiştir. O mucizesi, bozulma ve değiştirilmeden korunmuş, Allah'ın kelamı Kur'an'dır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"(Ey Muhammed!) De ki: İnsanlar ve cinler bu Kur'an'ın bir benzerini getirmek üzere bir araya gelseler, (bu konuda) birbirlerine yardım da etseler gene de O'nun bir benzerini getiremezler." (İsra Suresi 88. âyet) Ve şöyle buyurmuştur:

"**Muhakkak ki Kur'an'ı Biz indirdik, onu koruyacak, muhafaza edecek olan biziz.**" (Hicr Suresi 9. âyet).

Altıncısı: Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in dini tebliğ ettiğine, Allah'ın O'na emanet olarak verdiği dini, sahibi olan insanlığa ulaştırdığına, ümmete nasihatte bulunduğuna, nerde bir hayır varsa, ümmetini ona doğru yönlendirdiğine ve nerede bir şer varsa, o şerden de ümmetini sakındırdığına inanmaktır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"(Ey Müminler!) Size kendi içinizden, sıkıntıya düşmeniz kendisine ağır gelen, size düşkün, müminlere karşı çokça müşfik ve merhametli bir peygamber gelmiştir"(Tevbe Suresi 128. âyet).

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"**Benden önce herhangi bir ümmete gönderilen hiçbir peygamber yoktur ki ümmetini onlar için hayır bildiği her şeye yöneltmesin, ona delalet etmesin ve onlar için şer bildiği şeylerden de sakındırmasın**"[321]

Yedincisi: Kul O'nun sevgisini kendi nefsinden ve diğer bütün mahlukattan daha üstün tutmalıdır. O'na saygı ve hürmet göstermek, kadrini yüceltmek, emirlerini yerine getirmek gerekir. Bu Allah'ın kitabında zikrettiği peygamberin insanlar üzerindeki hakkıdır. Peygamberi sevmek Allah'ı sevmektir. O'na itaat etmek Allah'a itaat etmektir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

[321] Müslim (3/1472) İbni Hazm Muhalla (4/199)

"**Deki: Eğer Siz Allah'ı seviyorsanız bana tabi olun ki Allah'ta Sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çokça mağfiret ve rahmet edendir**"(Al-i İmran Suresi 31. âyet) Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Ben içinizden birine, çocuğundan, babasından ve bütün insanlardan daha sevimli olmadıkça, gerçekten iman etmiş olamaz"[322]

Sekizincisi: O'na çokça salatu selam getirmek gereklidir. Gerçekten cimri olan kişi, O'nun ismi anıldığında salatu selam getiremeyendir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Allah ve Melekleri peygamberi överler ve O'nun için dua ederler. (salatu selam getirirler) Ey iman edenler! Sizde O'nun için dua edin (salatu selam getirin)**."(Ahzab Suresi 56. âyet).

Ve peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"**Kim bana bir kere salâvat getirirse Allah'ta ona on defa salavat getirir (adını rahmetle anar ve övgü ile bahseder)**."[323]

Kulun bazı yerlerde salavat getirmesi daha gerekli olur. Namazda teşehhüde oturduğunda, kunut duasında, cenaze namazında, Cuma hutbesinde, ezandan sonra, mescide giriş ve çıkış esnasında ve Peygamber (aleyhis salatu vesselam)'in adı zikredildiğinde salatu selam getirmek gerekir.

Dokuzuncusu: Peygamberler, Allah'ın katında diridirler. Fakat onların hayatı, bizim şu hayatımıza benzemez, Onların bu hayatları, ölü olma sıfatını üzerlerinden kaldırıcı değildir. Biz Onların hayatlarının keyfiyetini bilemeyiz.

Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"**Allah yeryüzüne, (toprağa) peygamberlerin cesetlerini yemeyi yasak etmiştir**."[324] Ve şöyle buyurmuştur:

"**Hangi müslüman bana selam gönderirse, muhakkak ki Allah O'nun selamına karşılık vermem için ruhumu bana geri verir**."[325]

Onuncusu: Peygambere (sallallahu aleyhi ve sellem) saygıdan dolayı yanında ses yükseltilmediği gibi, O'na kabrinde selam verirken de ses yükseltilmez. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamberin sesi üzerine yükseltmeyin. Farkına varmadan amellerinizin boşa gitmemesi için, birbirinize karşı bağırarak konuştuğunuz gibi Peygambere karşı da bağırarak konuşmayın**."(Hucurat Suresi 2. âyet)

On birincisi: O'nun dostlarını, aile efradını ve hanımlarını sevmemiz, bir kusur göstermeyip haklarını korumamız, Onlara küfür etmekten, sövmekten, haklarında küçük düşürücü konuşmaktan ve taan etmekten kaçınmalı uzak durmalıyız. Çünkü Allah onlardan razı olmuş, Onları peygamberine dost ve arkadaş kılmış ve ümmetine de Onları dost edinmeyi vacip kılmıştır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

---

[322] Buhari (iman 9) Müslim (iman 69)
[323] Müslim (1/288) İbni Huzeyme (1/218) İbni Hibban (4/588) Ziya Muhtare (4/397) Ebu Davud (523) Nesai (2/25) Ahmed (2/168)
[324] sahih. Ebu Davud (1531) İbni Mace (1085) Darimi (1/445) Nesai (3/75) Bezzar (8/411) İbni Ebi Şeybe (2/253) Taberani (1/216) Ahmed (4/8) Hakim (1/278) İbni Hibban (2/132) İbni Huzeyme (3/118) Sahihul Cami (2212)
[325] hasendir. Ebu Davud (2041) Ahmed (2/527) Beyhaki (5/245) Taberani Evsat (3/262, 9/130) Beyhaki Şuabul İman (2/217, 3/491) Mecmauz Zevaid (10/162) Elbani Sahiha (2266)

"Muhacirler'den ve Ensar'dan (islam yolunda) yarışanların öncüleri ile Onlara güzellikle tabi olanlardan Allah hoşnut olmuştur. Onlarda Allah'tan hoşnut olmuşturlar."(Tevbe Suresi 100. âyet)

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Benim arkadaşlarıma, dostlarıma sövmeyin. Nefsim elinde olan (Allah'a) yemin ederim ki içinizden biriniz Uhud Dağı kadar altın infak etse bile bu infakınız Onların bir avuç ya da yarısı kadar infakına ulaşmaz (ecir yönü ile eşdeğerde olmaz)."[326]

Allah sahabelerin ölümünden sonra gelen Müslümanları, onlar hakkında dua ve istiğfar etmeye teşvik etmiş, onlar hakkında kalplerinde haset oluşmaması için Allah'a niyazda bulunmalarını istemiştir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Onlardan sonra gelenler de derler ki Rabbimiz, Bizi ve Bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla, iman edenlere karşı kalplerimizde bir hasetlik yaratma. Rabbimiz şüphe yoktur ki Sen çok merhametlisin, çok şefkatlisin**." (Haşır Suresi 10. âyet)

On ikincisi: Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) hakkında aşırıya gitmemektir. Çünkü bu O'na yapılacak en büyük eziyettir. O, ümmetini kendisini övmede methetmede aşırıya gitmemeleri, Allah'ın O'na bahşettiği şeylerin dışında, Allah'a ait sıfatların O'na verilmemesi için uyarmıştır.

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur.

"**Muhakkak ki Ben sadece bir kulum. Bana Allah'ın kulu ve elçisi deyin ve Beni hakkım olan yerden daha yükseklere çıkarmayın**."[327] Ve şöyle buyurmuştur:

"**Beni Hıristiyanların İbni Meryem'i (İsa'yı) övmekle aşırıya gittikleri gibi, methetmekte aşırıya gitmeyin**."[328]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem kendisine: "Allah ve sen dilersen" diyen birine karşı çıkarak şöyle buyurmuştur:

"**Beni Allah'a denk mi tuttun? Bilakis sadece Allah dilerse demelisin**"[329]

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e dua edip Ondan hacetlerini talep etmek, yardım istemek, O'nun için adak adamak, kurban kesmek, kabrinin çevresinde tavaf etmek caiz değildir. Bunların hepsi şirktir. Allah bu ibadetlerin kendisinden başkası için yapılmasını nehyetmiştir. Peygambere saygısızlıkta bulunmak, derecesini hafife almak, hakkında kötü konuşmak, dalga geçmek küfürdür, dinden çıkmaktır, Allah'ı inkâr etmektir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**(Ey Muhammed!) De ki: Siz Allah ile, âyetleri ile ve peygamberi ile mi dalga geçiyordunuz. Kendiniz için bir özür aramayın. Artık iman ettikten sonra küfre girdiniz**." (Tevbe Suresi 66 ve 67. âyetler)

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e duyulacak gerçek sevgi; O'na gerçek manada tabi olmak, O'nu tam bir şekilde örnek almak ile belli olur. Bu sevgi kişiyi O'nun getirdiğine aykırı şeyleri terk etmeye sevk eder. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

---

[326] Buhari (3/1343) Müslim (4/1967) İbni Hibban (15/455) Beyhaki Medhal (1/113)
[327] hasendir. Ziyaul Makdisi Muhtare (6/96) Taberani (3/128) Hakim (3/196) Ahmed (3/153)
[328] Buhari (3/1271) Darimi (2/412) Bezzar (1/300) Humeydi (1/16) Beyhaki Şuab (2/183)
[329] İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan: Ahmed Müsned (1/214) İbn Mace (Kitabu'l-kefarat 1/684) Taberani Mu'cemu'l-Kebir'de (13005) ve Beyhaki (3/217) rivayet etmişlerdir. Elbani hadisin hasen olduğunu belirtmiştir: Silsiletu'l-Ehadisi's-Sahiha (no:139)

"De ki: Eğer siz Allah'ı seviyorsanız. Bana tabi olun ki Allah'ta sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çokça mağfiret eden ve rahmet edendir."(Al-i İmran Suresi: 31. âyet)

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'i yüceltmede aşırıya gidilmez ya da Onda kusurlar aranarak derecesi düşürülmeye çalışılmaz, O'na ilahlık özelliklerinden herhangi birisi verilmez, saygıda kusur edilmez. Bunların hiçbiri caiz değildir. Onu sevmek ancak O'nun getirdiğine tam manası ile tabi olup, yaşamakla ve gittiği yoldan gitmek, O'nun şahsiyetini örnek almakla olur.

On üçüncüsü: Peygambere iman ancak onu doğrulayıp, getirdiği ile amel etmek ile gerçekleşir. O'na itaat eden Allah'a itaat etmiş, O'na isyan eden de Allah'a isyan etmiş olur. Onu doğrulayıp ancak O'na ittiba etmekle hakiki iman gerçekleşmiş olur.

Ondördüncüsü: Son nebi ve son rasul Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'dir.

Allah Teala şöyle buyurmuştur:

'Ve lâkin (o) Rasûlullah ve hâtime'n-nebiyyindir ve Allah (gelmiş ve gelecek) herşeyi bilendir." (Ahzab 40) Bu âyet Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'den sonra şu ya da bu şekilde yeni bîr nebî ve rasûl gelmeyeceğini gösteren açık bir nasstır. Çünkü rasûl, nebîden daha özel bir kelimedir ve her rasûl, nebidir ancak her nebî, rasûl değildir. Bu husus mütevatir hadislerle de desteklenmiştir.

Ebu Hureyre radıyallahu anh Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in;

"Benimle peygamberlerin benzeri, her yönüyle tamamlanıp da köşede bir tuğla boş bırakılan güzel bir binanın meseli gibidir. Ben o tuğlayım, ben hâteme'n-nebiyyînim"[330] buyurduğunu nakletmiştir.

Tirmizî'nin naklettiğine göre Enes radıyallahu anh, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Risaletin ve nübüvvetin sona erdiğine şüphe yoktur. Bundan böyle benden sonra bir rasûl ya da nebî gelmeyecektir."[331]

[330] Buhari, Menakıb 18; Müslim, Fedail 21, (2286).

[331] Ahmed (3/267) Tirmizî (2272) Hakim (8292) İbn Ebi Şeybe (11/53) Ebu Ya'la (3947) Abdulhak İşbili Ahkamul Kubra (1/214) Tirmizi nakletmiş ve hadisin sahih olduğunu söylemiştir Hafız Elbani de Sahihu't-Tirmizide sahih olduğunu belirtmiştir. Bkz.: Sahihul Cami (1631)

AHİRET GÜNÜNE İMAN

Bu dünya yaşantısının bitip yeni bir hayatın başlayacağına, bu hayata geçişin ölümle ve kabir hayatı ile olduğuna, kıyametin kopması ve tekrar dirilme ile devam ettiğine, herkesin cezasını görmek için hesaptan sonra Cennet ya da Cehenneme gideceğine inanmaktır.

Ahiret Günü'ne inanmak imanın şartlarından biridir. Kulun imanı Ahiret Günü'ne inanmadıkça tam ve gerçek olmaz. Kim Ahiret Günü'nün varlığını inkâr edecek olursa kâfir olur. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Ve lakin gerçek iyilik Allah'a, Ahiret Günü'ne... iman edenin iyiliğidir.**"(Bakara Suresi: 177. Âyet)

Cibril hadisinde de Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

أخبرني عن الإيمان ؟ قال أن تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر وتؤمن بالقدر خيره وشره

"(Cibril): Bana İmandan haber ver? Dedi. (Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem cevap olarak) Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, Ahiret Günü'ne, iyi ve kötü yönleriyle kadere inanmaktır, dedi."[332]

Ahiret Günü'ne imandan olan, o günün başlangıcını gösteren, yaklaştığına delalet eden kıyamet alametlerine inanmak gerekir.

Kıyamet Alametleri:

Âlimler kıyamet alametlerini iki kısma ayırmışlardır. Bunlar:

a)-**Küçük Alametler**: Kıyamet gününün yaklaştığını gösteren birçoğu meydana gelmiş alametlerdir. Bunlardan bazıları şunlardır: Peygamberin (sallallahu aleyhi ve sellem) gelişi, insanlar arasından emanet mefhumunun kalmayışı, camilerin süslenmesi, çobanların yüksek binalar dikmede birbirleri ile yarışmaları, Yahudiler ile savaşılması, zamanın daralması, işin azalması, fitnenin çoğalması, ölüm olaylarının artması, zinanın ve fısk işlerinin çoğalması bu alametlerdendir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Kıyamet saati yaklaşmış ve ay ikiye ayrılmıştır**." (Kamer Suresi: 1. Âyet)

b)-Büyük Alametler: Kıyametin kopacağı sırada vuku bulacak on adet alamettir. Bunlardan hiçbiri şu ana kadar meydana gelmemiştir. Bu alametlerin bazıları şunlardır: Mehdi'nin çıkması, deccalin çıkması, İsa (aleyhis selam)'nın semadan yeryüzüne adil bir hükümdar olarak inmesi, bu inişinde haçı kırıp Deccali ve domuzu öldürmesi, cizyeyi kaldırması, Ye'cüc ve Me'cüc çıktığında onların helaki için dua etmesi, doğuda, batıda ve Arap yarımadasında yer ve toprak çökmelerinin olması, gökyüzünden kalın bir duman tabakasının inip yeryüzünü kaplaması, Kur'an'ın yeryüzünden kaldırılması, güneşin batıdan doğması, dört ayaklı konuşan bir hayvanın peyda olması, Aden'de (Yemen yakınında bir şehir) bir ateşin çıkıp insanları Şam'a doğru sürmesi kıyamet alametlerindendir.

Müslim'in Huzeyfe bin Useyd el-Ğıfari 'den rivayet ettiği bir hadiste şöyle buyrulmaktadır:

[332] Müslim (İman 1, (8) Nesâî (8/97, 101) Ebu Dâvud (4695) Tirmizî (2613) Ahmed (1/27) Abdullah Bin Ahmed es-Sünne (s.14, 120, 121) İbni Mace (63) İbni Huzeyme (2244) İbni Hibban (mevarid-16) Beyhaki (10/203) Darekutni (2/282)

اطلع النبي صلى الله عليه وسلم علينا ونحن نتذاكر فقال: ما تذكرون؟ قالوا: "نذكر الساعة" قال: "إنها لن تقوم حتى ترون قبلها عشر آيات فذكر الدخان والدجال والدابة وطلوع الشمس من مغربها ونزول عيسى بن مريم صلى الله عليه وسلم ويأجوج ومأجوج ثلاثة خسوف خسف بالمشرق وخسف بالمغرب وخسف بجزيرة العرب وآخر ذلك نار تخرج من اليمن تطرد الناس إلى محشرهم"

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Biz kendi aramızda bir mesele hakkında konuşurken çıka geldi. Bize neyi konuşuyordunuz diye sordu. Dedik ki: Kıyamet saati hakkında konuşuyoruz. O'da şöyle buyurdu:

"Kıyamet şu on alameti görmediğiniz müddetçe kopmaz. (Bu alametler ise) Duman, Deccal, Dabbe (dört ayaklı konuşan bir hayvan), güneşin batıdan doğması, İsa (Aleyhis selam)'nın inmesi, Ye'cuc ve Me'cuc'ün çıkması, doğuda, batıda ve Arap yarımadasında olmak üzere üç yerde yeryüzünün çökmesi ve sonuncu olarak da Yemen'de bir ateşin çıkıp İnsanları mahşer yerine doğru kovması, sürüklemesidir."[333]

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

ثم يخرج في آخر أمتي المهدي يسقيه الله الغيث وتخرج الأرض نباتها ويعطى المال صحاحا وتكثر الماشية وتعظم الأمة يعيش سبعا أو ثمانيا يعني حججا

"Mehdi ümmetimin son zamanında ortaya çıkacaktır. (O'nun zamanında) Allah çokça yağmur yağdıracak, yeryüzü bolca yeşillik ve nebat verecek ve O (Allah) malın sağlam ve güzel olanını (kullarına) verecektir. (Mehdi'nin zamanında) Davar, inek ve deve sürüleri çoğalır, ümmet büyür ve güçlenir. Bu şekilde yedi veya sekiz sene geçer."[334]

Bu alametler arka arkaya meydana gelecektir. Biri meydana geldiğinde öbürü onu takip edecektir. Bu alametlerin hepsi vuku bulduğunda kıyamet kopacaktır.

Saat' den kastedilen: İnsanların Allah'ın emri ile kabirlerinden çıkıp hesap verecekleri, iyi olanın nimete, kötü olanın ise azaba kavuşacağı bir zaman dilimidir, günüdür. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**O gün kabirlerinden süratle çıkarlar, sanki dikili taşlara koşuyorlarmış gibidirler**"(Meâric Suresi 43. âyet)

Ahiret Günü'ne İman Şekli

Ahiret Günü'ne genel ve tafsilatlı olarak iman edilir.

[333] Müslim (Fiten 39) Ebu Davud (4311) Tirmizi (2183) Taberi (6/293) Tayalisi (2769) Ahmed(4/7) İbni Mace (fiten 28)
[334] Hakim (4/601)

Genel (Mücmel) İman: Allah'ın bütün insanları bir yerde toplayacağı, herkese yapmış olduğu amelinin karşılığının verileceği, cennetlik olanların cennete, cehennemlik olanlarında cehenneme girecekleri bir gün olduğuna inanmakla olur. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**(Ey Muhammed!) De ki: Önceki ve sonraki bütün insanlar belirli bir günün buluşma vaktinde bir araya toplanacaklardır.**"(Vâkı'a Suresi: 49-50. âyetler)

Tafsilatlı İman: Ölümden sonra vuku bulacak her şeye inanmakla olur. Bu iman aşağıdaki şu hususları içine alır.

KIYAMETİN KÜÇÜK ALAMETLERİ

Ebu Hureyre radıyallahu anh'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Ben ve kıyamet, (iki parmağını göstererek) bunlar gibi yakın iken gönderildim."[335]

Ebu Hureyre radıyallahu anh'den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem' buyurdu ki; "Benim Ümmetim kendilerinden önceki ümmetleri taklit etmedikçe kıyamet kopmaz." Sahabe:

"Ya Rasulullah onlar Farisiler ve Rumlar mıdır?" deyince, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem: "Onlardan başkaları değildir" demiştir.[336]

Ebu Said'ten gelen rivayet şöyledir: "Ya Rasulullah, Onlar Yahudi ve Hıristiyanlar mıdır?" dedik. O da: "Ya kim olacaktı?!" dedi.[337]

İbn Battal şöyle diyor: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bu hadiste daha önce geçen ümmetlerde olduğu gibi, bu ümmetinde bîd'at ve havalara uyacağını biliyor. Yine bundan başka diğer hadislerinde ümmetinin son zamanlarında şerlerin olacağını ve kıyametin ancak en şerli insanlar üzerine kopacağını haber vermiş, İslam'ında sadece belli başlı kişiler tarafından ayakta kalacağını bildirmiştir."[338]

Geçmiş ümmetleri yani Yahudi ve Hristiyanları adım adım takip etme kapsamı içerisine fırkalaşmak; mezheplere ve tarikatlere bölünmek de girer. Allah Azze ve Celle ayetlerinde bundan açıkça yasaklamıştır. Sizden öncekilerin dinlerini paramparça yapıp ihtilaf ederek fırka fırka oldukları gibi sakın sizde öyle olmayın diye uyarmıştır. Bu hadisler hem din alanında hem moda alanında, sosyal hayat alanında onları taklit`ten sakındırmaktadır. İbn Hacer diyor ki Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem`in bu uyarılarının çoğu gerçekleşmiştir. Kalanlar da mutlaka zamanla gerçekleşecektir.

Maalesef günümüzde birçok Müslüman doğuda ve batıdaki kâfirlere benzemektedir. Öyle ki onlara olan bu benzeme bazılarını İslam dininden çıkaracak şekilde olmaktadır. Onlara göre modern çağı yakalamak ancak Kur'an'ı ve sünneti terk etmekle olur. Kim İslam dinini hakkıyla bilirse, Müslümanların son zamanda İslami eğitim eksikliğinden dolayı ne kadar kötü duruma ulaştığını bozuk düşüncelere saplandıklarını anlar ve İslam'ın sadece onların nüfus cüzdanlarında bir yazı olarak kaldığını görür. Yine Müslümanların Allah'ın şeriatını bırakıp da kâfirlerin kanunlarıyla yönetildiklerini görür. İşte Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yukarıda anlatmak istediği kâfirlere benzeme ve onlara uyma hadisini Müslümanların bugün içinde bulundukları durumdan daha iyi anlatan bir şey yoktur.

---

[335] Buhari (7/191) Müslim (fiten 135) Tirmizi (2213) Nesai (3/189) İbni Mace (45) Ahmed (3/124, 130) Deylemi (2099) Mecmauz Zevaid (10/311) Metalibul Aliye (4578) Darimi (rikak 46) Ahmed Zühd (135) Taberani (2/227) Tayalisi (2747)

[336] Buhari(8/151)

[337] Buhari(8/151) Müslim(2669)

[338] Fethu'l-Bâri (13/301)

Nevevi şöyle diyor: "Karış-karış izlemek ve keler deliğine girmekten kasıt onlara uymanın derecesine bir örnektir. Onlara uymak ise dinde aykırı davranışlarda bulunmak ve günah sahibi olmak konusundadır. Yoksa inkar etmekte değildir. Bu da açıkça Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bir mucizesidir, nitekim O'nun haber verdiği şeyler gerçekleşmiştir."[339]

Emânetin Kaybolması ve İşin Ehline Verilmemesi:

Emânet: Hıyanetin zıddıdır.Kur'an'da şöyle geçmektedir: "**Biz, emâneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettikte onlar bunu yüklenmekten çekindiler, sorumluluğundan korktular. Onu insan yüklendi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir**". (Ahzâb:72).

Alimler emâneti birçok manada açıklamışlardır. Bunlar iki kısımda toplanır:

1- Tevhid: Çünkü o kulun yanında koruması gereken bir emanettir.

2- Amel: Dinin bütün bölümlerini içerir ve hepsi kulun yanında koruması gereken bir emanettir. Emânet dinin sunulan emirlerini yapmak, yasaklarından kaçınmaktır.[340]

Ebu Hureyre radıyallahu anh'den rivayet edilen hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: "Eğer emânet kaybolursa kıyametin kopmasını bekle". Sahabe: "Yâ Rasulullah emânet nasıl kaybolur?" dedi. Rasulullah: "Eğer iş ehli olmayana verilirse kıyameti bekle" dedi".[341]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bu hadiste emâneti nasıl kaldıracağını, onun kalplerde izinden başka hiçbir eserin kalmayacağını açıklamaktadır.

Huzeyfe radıyallahu anh Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den şöyle rivayet etmektedir: "Rasulullah bize iki hadis rivayet etti. Onlardan ilkini gördüm, ikincisini bekliyorum. İlki, emânet insanların gönüllerinin derinliklerine iner. Sanki o insanlar Kuran ve sünneti bilirler. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem emânetin kaybolmasından da bahsetti ve şöyle dedi:

"Kişi uykusunu uyur. Emânet onun kalbinden silinip alınır da emânetin eseri, rengi uçuk bir nokta halinde yanık yeri gibi kalır. Sonra o kişi bir uyku uyurken emânetin geri kalan kısmı alınır. Bunu da izi çalışan bir işçinin avucundaki kabarcık gibi kalır. Şu halde emânet, ayağına düşürdüğün bir ateş parçasının düştüğü yeri şişirip senin onu bir kabarcık şeklinde görmen gibidir. Halbuki ondan tesirli bir şey yoktur. Bu şekilde insanlar birbirleriyle alış-verişte bulunmak üzere sabahlarlar. Sonra:

"Falan oğulları içinde emin bir kişi vardır" denilir. Yine o kişi için:

"O ne akıllı, ne zarif ve ne de cesur adamdır" denilir. Fakat o kişinin kalbinde hardal tanesi kadar iman yoktur". Huzeyfe dedi ki:

"Ben öyle bir zamanda bulundum ki, o devirde biriyle alış-veriş edeceğim diye kaygılanmazdım. Müslümansa İslam dini onu hainlikten men eder, Hıristiyan ve Yahudi ise bulunduğu yerin valisi onu hainlikten men ederdi. Bugün ise, ben falan ve falandan başka kimse ile alış-veriş edemez oldum."[342]

---

[339] "Sahih-i Müslim Şerhi" (16/219-220)
[340] Bak: "Ahkamu'l-Kur'an(3/1588-1589) Müslim Nevevi Şerhi(2/168) İbn Kesir Tefsiri(6/477) Fethu'l-Bârî(11/33)
[341] Buhari(rikak, 14/116)
[342] Buhari(7/188) Müslim(143)

İbn Hacer diyor ki: “Bu hadisin kitabul-ilmle olan münasebeti şudur: İş ehli olmayana verildiğinde sonuçta cahilliğin çoğalması kıyametin alameti olmaktadır. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem: "**Benden işittiğiniz bir cümle dahi olsa nakledin, nice kimseler vardır ki, kendisine aktardığı kimse aktarandan daha fakihtir**" buyurmuştur. Bu şu anlama geliyor. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kendisinden hadis rivayet edilirken, din nakledilirken, dinin aslı ile korunmasını emretmiş oluyor. Bugün insanların ekseriyeti mezhep mensuplarıdırlar. İşte bu, hadise uymamanın ve ilim konusunda emanetin kaldırılmışlığının bir göstergesidir.

Önce biz dinin delillerinin ne olduğunu iyi kavrayıp ondan sonra ilim ehline nasıl davranmamız gerekir, bunu tespit etmemiz lazım. Elbette alimlerimizse saygı göstermeyen bizden değildir diyor Nebi sallallahu aleyhi ve sellem. Ama bu hürmet, kesinlikle onların Kitap ve Sünnet dışında söylediklerini tıpkı Kitap ve Sünnet mertebesine koyarak olmamalıdır. İş o hale gelmiştir ki, bu ilim ehlinin söylediği sözler ön planda tutulur olmuş, insanlar Kitap ve Sünnete hiç müracaat etmez olmuştur. Bugün bazı gafiller: "İşte bunlar Buhari ve Müslim okurlar, bunların hepsi sanki müçtehit!" diyorlar. Bunu dalga geçmek babında söylüyorlar. Hayır! Biz asla ilim ehlini bir tarafa atmıyoruz. Elbette Buhari ve Müslim'in aslını okuyacağız. Delilin aslını okuyacağız. Anlamadığımız yerleri de daha iyi bilen ilim ehline müracaat ederek soracağız. İlim ehli bize bilmediğimizi öğretir. Herkes nasihi ve mensuhu tüm detayları ile bilemeyebilir. İlim ehlinden bunu sorar öğrenir. Veyahut Allah Azze ve Celle fakih kuluna lütfettiği bir anlayış vardır. Allah bu dinde hayırlı kılmayı dilediği kuluna fıkıh/anlayış nasip eder. Allah alime dinde bire anlayış verir, biz o anlayış için onlara müracaat ederiz. Ama delilin aslını sabit muhafaza etmek suretiyle! Alimi tek başına kitap ve sünnet gibi delil kabul etmeyiz. Bu tehlikeli bir iştir. Bu sebeple insanlar bugün mesela mezheplerden biri - hatta mezhep de değil, kişiler olabilir - bu alimlerden kim olursa olsun, görüşlerinin delilsiz olduğunu gördüğün anda, onu alıp reddetmekte serbestsin. Ama bir kitap, bir sünnet nassını asla ben bunu alsam da olur almasam da olur diyemezsin. İş o hadde varmıştır ki “Onun da vardır bir bildiği” denilir hale gelmiştir. Oysa önemli olan Kuran ve sünnette gelen delildir, o alimin bildiği değil!

Zaten Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ilerde her şeyin tersine döneceği bir dönemin geleceğini haber vermiştir. O dönemde doğru söyleyenler yalancı, yalancılar doğru sözlü ilan edilir. Emin kişi hain, hain kişi emin olur. Burada işlerin tersine dönmesini görüyoruz. İlmin cehalet sayılması, cehaletinde ilim sayılması bunlardan birisi. Kitap ve sünnete iktiba edenin bidat`cı sayılması, bidat`lerle amel edenin sünnet ehli sayılması. Bunlar hep günümüzde gördüğümüz şeyler.

İlmin kaldırılmasıyla birlikte cahilliğin çoğalması:

Buhari ve Müslim, Enes b. Malik (ra)’dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle dediğini rivayet etmektedir: “İlmin kaldırılması, cahilliğin yayılması kıyâmet alâmetlerindendir”.[343]

İlmin kaldırılması ancak alimlerin yok olmasıyla olur. Nitekim Abdullah b. Amr b. As (ra) şöyle diyor: “Ben Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’i şöyle derken işittim: “Allah, ilmi kullarından silmek suretiyle değil, alimlerin ruhlarını kabzetmek suretiyle giderecektir. En sonunda hiçbir alim kalmayacak ve insanlar cahil kişileri önder edinecekler. Bunlara meseleler sorulacak. Onlarda bilgileri olmadığı halde fetva verecekler. Bu şekilde hem kendileri sapıklığa düşer, hem de halkı saptırırlar”.[344]

Nevevi şöyle diyor: “İlmin kaldırılmasından bahseden bu hadislerden kasıt, ilmin alimlerin gönüllerinden silinmesi değildir. Bunun manası ilim sahiplerinin ölmesiyle insanların cahilleri alim edinmeleri ve onların verdiği fetvalarla hem kendilerinin hem de halkın sapıtmasıdır”.[345]

Buradaki ilimden kasıt Kur’an ve Sünnet ilmidir. O da peygamberlerin miras olarak bıraktıkları ilimdir. Çünkü alimler peygamberlerin varisleridir. Onların kaybolmasıyla ilim kaybolur, sünnetler unutulur, bid’atler çoğalır ve cahillik artar.

---

[343] Buhari, İlim (1/178-Fethu’l-Bârî). Müslim, İlim (16/222-Nevevi Şerhi)
[344] Buhari, İlim. (1/194-Fethuı’l-Bârî). Müslim, İlim (16/223,224-Nevevi Şerhi)
[345] “Müslim Nevevi Şerhi” (16/223-224)

Bu sefer cahilliğin artması ve heveslerinin peşinde koşan insanların yaşadıkları gibi inanmaya başlamalarıyla uygun gördükleri şeylere kendi prestijleri için, kendi çevrelerinin çoğalması için, dinin bir takım naslarından tavizler vermeye başlarlar. Kimisine maslahat derler, aslında bu dinin maslahatı değil şahsî maslahatlarıdır. Kimisine de fitne çıkarmayın diyerek sünnetlerin ve bir takım farzların terk edilmesini teklif ederler. Bunlar şahsi maslahatlardır. Bunlara şeytan şahsi maslahatlarını dininin bir maslahatının gereği gibi göstermiştir. Bu sebeple Allah'ın bu ümmeti imtihan etmesi, bazen ümmetin değer verdiği kimselerin diliyle olabiliyor. Hani Muaz b. Cebel radıyallahu anh'den gelen bir rivayet var. Şeytan bazen alimin dili üzerinden konuşur. Fakat Alim bu hatasını anlar ve tövbe eder. Fakat ona tabi olan halk bu fitnenin peşinden devam eder diyor. Hakikaten tarihten beri baktığımız zaman ilim ehlinden öyle fetvalar sadır olmuştur ki, bir ayak kayması olarak bir zelle olarak zuhur etmiş. Alim hatasını görmüş ondan tövbe etmiş, fakat ona tabi olanlar bunu bir türlü terk edememiş. Nassa aykırı bile olsa insanlar bunun peşine takılabilmişlerdir. Bugün video, resim meselesinde görüyoruz; İnsanlar işin başında MSN'de, internette fotoğraflarını koymakta gevşek davranmışlar, evlere televizyon girmiş. İnsanların hayatlarına suretler girmiştir. Bunun arkasından biz bu şekilde yaşayan bir toplum olduğumuz için, yaşadığımız gibi inanmamızı sağalacak fetva veren birileri çıktı! İlim ehli olarak bilinen kimselerin posterlerini etrafta görür olduk! Allah rahmet eylesin şeyh Elbani Suud iken kralın resmini okuldan kaldırmak istiyor. Bu sebeple Suud`dan kovuluyor şeyh Elbani.. Şimdi düşünün, ne demiştik emin hain sayılacak, hain emin sayılacak. Alim cahil sayılacak, cahil alim sayılacak. Şimdi bugün insanların yaşantılarına uygun şekilde fetva verenler tabiki el üstünde tutulacak!

Ama dünya ilimleri ise azalmaz artar. Hadiste kastedilen bu değildir. Çünkü hadiste: “Bunlara meseleler sorulacak. Onlar da bilgileri olmadığı halde fetva verecekler. Bu şekilde hem kendileri sapıklığa düşer, hem de halkı sapıtırlar” sözü geçmektedir.

Sapıklığa düşmek ancak dinde cahil olmakla olur. Gerçek alimler ise ilimleriyle amel edenler, ümmeti yönlendirenler ve onlara hidayet yolunu gösterenlerdir. Amelsiz ilmin hiçbir faydası olmaz, aksine sahibini vebal altında bırakır. Konuyla ilgili Buhari'de bir de: “Amel azalır” şeklinde rivayet vardır.[346]

Bu ümmetin en alimleri sahabelerdi. Onlardan sonra tabiin, sonrada tebei tabiin. En hayırlı asır onların dönemiydi. Nitekim Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor: “İnsanların en hayırlıları benim çağımda yaşayanlardır. Sonra onlardan sonra gelenler, sonra onlardan daha sonra gelenlerdir.”.[347]

Huzeyfe (ra) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir: “Elbisenin nakışı eskiyip silindiği gibi İslam da eskiyecek, silinecek. Hatta oruç nedir, namaz nedir, hac nedir, zekât nedir bilinmeyecek. Bir gecede Kur'an yok olur. Yeryüzünde ondan bir âyet dahi kalmaz. İnsanlardan yaşlı adam ve kadınlar kalır. Onlar: “Biz babalarımızı “Lailahe illallah” kelimesini söyler bulduk biz de onu söylüyoruz” derler. Sıla b. Zufer, Huzeyfe'ye: “Namaz nedir, hac nedir, zekat nedir bilmedikleri halde “Lailahe illallah” demeleri onlara ne kazandırır?” dedi ve bunu birkaç kez tekrarladı. Huzeyfe önce ona cevap vermedi. Sonunda ona: “Ey Sıla! “Lailahe illallah” onları ateşten kurtarır” dedi ve bu sözü üç kere tekrarladı”.[348]

Abdullah b. Mesud şöyle diyor: “Kur'an aranızdan kaldırılacak o bir gecede yok olur ve

[346] Buhari, Edeb. (10/456-Fethu'l-Bârî)
[347] Müslim, Sahabenin Faziletleri (16/86-Nevevi Şerhi)
[348] İbn Mâce, Fiten. (2/1344-1345), Müstedrek (4/473) Hakim hadisi sahihlemiş, Zehebi'de ona katılnmıştır. İbn Hacer “Fethu'l-Bârî”de (13/16): “İbn Mâce kuvvetli bir senedle rivayet etmiştir” demiştir. Albani hadisi sahihlemektedir. Bak: “Camiu's-Sağir'in Sahihleri” (6/339. Hadis no: 7933)

insanların gönüllerinden gider. Ondan geriye hiçbir şey kalmaz".[349]

Bundan daha kötüsü yeryüzünde Allah'ın adı dahi anılmaz. Nitekim Enes (ra)'dan rivayet edilen hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: "Yeryüzünde "Allah, Allah" denildikçe kıyamet kopmaz".[350]

İbn Kesir şöyle diyor: "Bu hadisin iki manası vardır:

1- Kimse kötülüğü yasaklamaz, kötülük yapan birini görünce ona engel olmaz. Bu yüzden: "Allah, Allah! Dahi denmez" diye tabir edilmiştir. Abdullah b. Ömer hadisinde geçtiği gibi: "Geriye azgın kişiler kalır, iyilik yapmayı bilmezler, kötülüğe de engel olmazlar".[351]

2- Allah bilinmez, yeryüzünde adı dahi anılmaz. Buda insanlığın yok olduğu, inkar, isyan, fitne ve fesadın çok olduğu zamanda olur".[352]

Güvenlik güçleri ve korumaların çoğalması:

İmam Ahmed'in Ebu Umâme radıyallahu anh'den rivayet ettiğine göre Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Ahir zamanda bu ümmet için elinde öküz kuyruğu gibi kırbaçlar bulunan adamlar çıkacak. Gelir azap ederler, gider azap ederler".[353]

Taberânî'nin "Kebir" deki rivayetinde şöyledir: "Ahir zamanda insanlara sabah ve akşam azap edecek güvenlik görevlileri olacak. Sakın ha sen onlardan olmayasın".[354]

Müslümanların başında bulunacak ve onlara haksız yere azap eden bu kişilerin ateşe gireceklerine dair hadisler vardır. Müslim Ebu Hureyre radıyallahu anh'den şöyle rivayet ediyor: "Ateşe girecek iki sınıf vardır ki, ben şu ana kadar onlarla karşılaşmadım: Ellerinde öküz kuyruğu gibi kırbaçlarla insanları döven bir grup…"[355]

Nevevî şöyle diyor: "Bu hadis peygamberin mucizelerindendir. O'nun söylediği bu şey gerçekleşmiştir. Kırbaç taşıyanlar Vali korumalarının köleleridir".[356]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, Ebu Hureyre radıyallahu anh'e şöyle demiştir: "Eğer ömrün uzun sürerse çok geçmez, ellerinde öküz kuyruğu gibi kırbaçlar olan grubun insanlara durmadan azap ettiklerini görürsün".[357]

İbn Abbas radıyallahu anhuma Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu

[349] Taberâni rivayet etmiştir. Ravileri, sıka olan Şeddâd b. Ma'kal dışında sahih hadis ravileridir. Bak: "Mecmau'z-Zevâid" (7/329-330). İbn Hacer "Fethu'l-Bârî"de (13/16): "Senedi sahihtir, fakat hadis mevkuftur" demiştir. Bana göre böyle söylemek doğru değildir ve Hadis merfu hükmündedir.
[350] Müslim, İmân (2/187-Nevevi Şerhi)
[351] Ahmed(11/181-182) Ahmed Şakir: "Senedi sahihtir demiştir" Hakim(4/435)
[352] "Nihaye" (1/186)
[353] Müsned (5/250)Hadis sahihtir.
[354] İthafu'l-Cemâ'a(1/507-508) Hadis sahihtir. Bak: Camiu's Sağir'in Sahihleri(13/317 Hadis no:3560)
[355] Müslim(17/190-Nevevi şerhi)
[356] Müslim, Nevevi Şerhi (17/190)
[357] Müslim(17/190-Nevevi şerhi)

rivayet ediyor: “Sizin başınıza öyle görevliler gelecek ki Mecusilerden daha kötü olacaktır”.[358]

Zinanın çoğalması:

Alâmetlerden biriside zinanın çoğalması ve insanlar arasında yayılmasıdır. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bunun kıyamet alametlerinden olduğunu haber vermiştir.

Buhari ve Müslim de, Enes radıyallahu anh’den, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğuna dair bir rivayet vardır: “Kıyametin alâmetlerinden biriside zinanın çoğalmasıdır”.[359]

Ebu Hureyre radıyallahu anh Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den şöyle rivayet etmiştir: “İnsanların üzerinde bozuk yıllardan oluşan bir zaman gelir… o zaman fuhuş yayılır”.[360]

Bundan daha kötüsü zinanın helal sayılmasıdır. Buhari ve Müslim’de Ebu Malik el-Eş’ari radıyallahu anh’den rivayet edilen hadiste, O Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’i şöyle derken duymuştur: “Ümmetimin içinde zinayı ve ipeği helal sayacak kavimler olacak”.[361]

Ebu Hureyre radıyallahu anh Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den şöyle rivayet eder: “Nefsim elinde olan Allah’a yemin ederim ki, erkekler, sokak ortasında kadınların üstüne çıkmadıkça bu ümmet helak olmaz. O gün onların en hayırlıları şöyle diyendir: “O işi şu duvar arkasında yapsaydın daha iyi olmaz mıydı!”[362]

Yani iş o hadde varacak ki, demek bunu söyleyecek kimsenin o kötülüğe mani olacak gücü olmayacak! Bari şu duvarın arkasında yap demek durumunda kalacak. Allah resulü sallallahu aleyhi ve sellem böyle buyuruyor ama çoğu Müslüman vardır ki sokaklarda kadın erkek el ele, kız erkek el ele gezen, öpüşüp koklaşan insanlara mani dahi olmaz kafasını çevirip gider sadece. Bilakis çocuklarını sistemin okullarına gönderenler orada çocuklara senin sevgilin var mı diye soruyorlar. Böylece bunları teşvik bile ediyorlar. Hayasızlık yani ar damarının çatlaması denilen şey bu olsa gerek. Bunlar maalesef çoğu Müslümanın gayret damarlarının hiç kabarmadığı sıradan bir şey olarak gördüğü şeylerdendir. Çünkü sabah akşam televizyonlarında zina, fuhuş sıradan bir şeymiş gibi bilinçlerine yerleşmiştir.

Faizin yayılması:

İbn Mesud (ra)’den gelen hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: “Kıyametten önce faiz çoğalır”.[363]

Buhari, Ebu Hureyre (ra)’dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “İnsanlar üzerinde öyle bir zaman gelecek ki, kişi kazandığı mal helal mi yoksa haram mı diye hiç dikkat etmeyecek”.[364]

Yani faizin malı haram etmesi bu konuyla alakalı olduğundan dolayı bu babta getirilmiş bir hadis bu. Faizi helal sayanlar da çıkacak, faizin yaygınlaşmasını bırakın bugün bazıları diyor ki: ev zarurettir.

---

[358] “Taberani “Sağir”de ve “Evsat” da rivayet etmiştir. Sika olan Müemmel b. İhâb dışında ravileri sahih hadis ravileridir”. Bak: “Mecmau’z-Zevâid” (5/235)
[359] Buharî(1/178-Fethu’l-Bârî) Müslim(16/221-Nevevi şerhi)
[360] Müstedrek(4/512) Hakim: “isnadı sahihtir” demiş, Zehebi’de ona katılmıştır. Albâni hadisi sahihlemiştir. Bak: “Sahihu’l-Camî(3/212 Hadis no:3544)
[361] Buhari(10/51-Fethu’l-Bârî)
[362] Ebu Ya’lâ rivayet etmiştir. Heysemi: “Ravileri sahih hadis ravileridir” demiştir. Mecmauz Zevaid(7/331)
[363] Münzirî “Terğib ve Terhib”de(9/3) bu hadisi Taberâni’nin rivayet ettiğini söylemiş ve: “O’nun ravileri sahih hadis ravileridir” demiştir.
[364] Buhari(4/313-Fethu’l-Bârî) Nesâi(7/243)

Tam aradıkları fetvayı diyanet veriyor. Bu fetvayı kabullenip faizi helal sayanlar müşrik olur! Allah Azze ve Celle bunların kabirlerinden şeytan çarpmış gibi kalkacaklarını bildiriyor. Ve sebep olarak da onların "Faiz de alışveriş gibidir" demeleri şeklindeki kıyaslarını zikrediyor. Evet maalesef bu tip fetvalar verilmekte. İnsanlar birazcık samimi olsa şunu düşünürler: Sahabeden de bir sürü fakir insan vardı. O dönemde de faiz veren Yahudiler vardı, onların hiç mi eve, hatta İslam'a hizmet için(!) bir şeylere ihtiyacı yoktu?

Çalgının çoğalması ve helal sayılması:

Sehl b. Sa'd, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle söylediğini söylüyor: "Ahir zamanda yere batanlar, atılıp fırlatılanlar ve şekli değişikliğe uğrayanlar olacak. "Sahabe: "Bu neden sonra olacak ya Rasulullah" dedi. Rasulullah: "Çalgı ve şarkıcı kadınlar çoğalınca "dedi".[365]

Şüphesiz musiki meselesi bugün yine insanların hayatının her alanına dahil olmuş batılardan birisidir. Telefonlardan tutun kapı zillerine kadar müzik her yere girmiştir. Bir Müslüman gücünün yettiği kadar bunlara karşı çıkmak durumundadır. Şüphesiz müziğin haramlığı hakkında birçok rivayetler vardır.

İçkinin çok içilmesi ve helal sayılması:

Müslim'deki hadiste Enes (ra) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den şöyle işitmiştir: "İçkinin içilmesi kıyamet alametlerindendir".[366]

Yine Ahmed ve İbn Mâce, Ubade b. Samit'ten rivayet ettikleri hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: "Ümmetimden bir grup içkiyi helal sayacaklar ve onu başka bir isimle adlandıracaklar".[367] Gerçekten içkiye bir çok isim verilmiştir. Bir tanesi aslan sütüdür!

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem buyuruyor ki: "**Tedavi olunuz, şüphesiz Allah devasını indirmediği bir dert vermemiştir**." Başka bir hadiste "**Tedavi olun ama haramlarla tedavi olmayın**" buyuruyor. Başka bir hadiste "**Allah size haram kıldığı şeylerde şifa yaratmamıştır**" buyurmuştur. İnsan bu noktada günümüzde bazı tabiplerin tavsiye ettikleri gibi haram olan tedavi metotlarından içkiye baş vursa bira, rakı gibi hamr içeren şeylere başvurması şirk olur. Çünkü kişinin bu konuda inanmak zorunda olduğu şey, şifanın Allah Azze ve Celle`den olduğudur. Şifa Allah'tan ise Allah haramda şifa yaratmadığını bildiriyor. Mesela günümüzde öksürük şuruplarının çoğunluğu alkol içermekte üzerinde açıkça da etil alkol diye yazmakta. Maalesef insanlar bu konuda dikkat etmiyor. Çocuk hastalanıyor, öksürük oluyor veya buna benzer rahatsızlıklara tutuluyor. Alkollü ilacı içirip içirmemekte tereddüt ediyor. İçirmesem ölür diye korkuyor. Bu kadere imandaki problemden ve meşru vesilelere sarılmadaki problemden kaynaklanır. Allah bir şey dilemişse onun önüne hiç bir şey geçemez. Yani bir kulun harama tevessül etmesi Allah`ın takdirinin önüne geçemez. O halde vesileye sarılmak da meşru kılındığına göre, kulun ancak meşru vesilelere tutunması gerekir. Nitekim tabiplerin içkiden başka bunun çaresi yok diye iddia ettiği binlerce hastalık kesinlikle başka helal yollarla kat kat üstün şekilde tedavi edilebilmektedir. Öyle olmasa bile bir kimsenin gayri meşru tedavi metoduna başvurması şirktir. Çünkü o zaman şifayı Allahtan başkasından beklemiş olur.

Mescitlerin süslenmesi:

Alâmetlerin birisi de mescitlerin süslenmesi ve içine nakışlar yapılmasıdır. Müsned'te Enes (ra)'dan gelen hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: "İnsanlar mescitleri

[365] İbn Mâce(2/1350) Heysemi "Mecmau'z-Zevâid(8/10) Albâni hadisi sahihlemiştir. Bak: Camiu's-Sağir'in Sahihleri(3/216. Hadis no: 3559)
[366] Müslim(16/221-Nevevi Şerhi)
[367] Müsned(5/318) İbn Mâce(2/1123) İbn Hacer "Fethu'l-Bârî"de(10/51), "Senedi iyidir" demiştir. Albâni hadisi sahihlemiştir. Bak: Camiu's-Sağir'in Sahihleri(5/13-14. Hadis no:4945)

süslemedikçe kıyamet kopmaz".[368]

Nesâi ve İbn Huzeyme'deki rivayette ise şöyledir: "İnsanların mescitleri süslemesi kıyametin alametlerindendir".[369]

Buhari Sahihi'nde şöyle diyor: Enes dedi ki: "Öyle zaman gelecek ki, insanlar mescitleri süslemekle övünme yarışına girecekler ve sonra onları pek az zikir ve ibadetle yaşatacaklar"

İbn Abbas dedi ki: "Sizler mescitlerinizi Yahudi ve Hıristiyanlar gibi süsleyeceksiniz".

Ömer b. Hattab mescidi yenilerken şöyle demişti: "Sen sadece insanları yağmurdan saklayıp koru. Sakın allı sarılı süsler yapıp da insanları fitneye uğratmayasın".[370]

Hakim Tirmizi, Ebu'd-Derda radıyallahu anh'in şöyle dediğini rivayet ediyor: "Mescitlerimizi süsler, Kur'anların yazısını süslerseniz yok olur gidersiniz".[371]

Münavî şöyle diyor: "Bana göre Mescitleri ve Kur'an yazısını süslemek yasaktır. Çünkü bunlar kalbi meşgul etmekte, Allah'ı düşünmekten ve huşudan insanı uzaklaştırmaktadır. Bu yüzden Şafiler mescitlerin süslenmesiyle ilgili olarak: "Kâbe dahil olmak üzere mescitleri altın ve gümüşle süslemek haram, diğer süslerle süslemek de mekruhtur" demişlerdir".[372]

Binaların yükseltilmesi:

Bu alamet daha Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in zamanından hemen sonra başlayıp günümüze kadar devam etmektedir. Öyle ki insanlar güzel bina yapmakta birbirleriyle yarışmışlar ve süslü süslü evler yapmışlardır. Bu da, dünya Müslümanların ayaklarının altına serilip, ganimetler ile malların çoğalıp böyle bir yaşantının olduğu zamanda meydana gelmiş onlardan çoğu dünyaya bağlanmış ve kendilerinden önceki ümmetlerin mal biriktirme ve gereksiz harcamalar yapma hastalığı onların içine işlemiştir. Öyle ki fakir ve ihtiyaç durumda çöllerde yaşayan bedeviler ve benzerleri, çok mal sahibi olunca kat kat değişik binalar yapmışlar ve bunda da birbirlerini geçmek için yarışmışlardır.

Bu durum Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in haber verdiği gibi gerçekleşmiştir. Nitekim Buhari ve Müslim de Ebu Hureyre (ra)'dan gelen hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem kıyametin vaktinden sorduğunda Cebrail (as)'a şöyle demiştir: "Sana onun alametlerinden haber vereyim: … Çobanların evlerini yükseltmeleridir. İşte bu onun alametlerindendir".[373]

Müslim'deki rivayette ise şöyledir: "Çıplak ayaklı fakir koyun çobanlarının binalarını

[368] Müsned(3/134). Albâni hadis için "sahih" demiştir. Bak: "Sahihu'l-Cami(6/174 Hadis no: 7298)
[369] Nesâi(2/32-Suyuti Şerhi). Albâni hadis için "Sahih" demiştir. Bak: Age.(5/213. Hadis no:5771) Sahihi İbn Huzeyme(2/282. Hadis no:1322-1323)
[370] Buhari(1/539-Fethu'l-Bârî)
[371] "Camiu's-Sağir'in Sahihleri(1/220. Hadis no:599). Elbani Sahiha(3/337 Hadis no:1351) "Bu Hadisi Hakim Tirmizi "el-Ekyas ve'l-Muğterin" kitabında(elyazma s:78) Ebu'd-Derda'dan merfu olarak rivayet etmektedir". Yine bu hadisi İbn Mubarek "Zuhd"de(s:275 Hadis no:797) daha değişik şekliyle rivayet etmiştir. İbn Mubarek'in rivayet ettiği o hadisin senedi hakkında Albâni "Sahih Hadisler" kitabında şöyle diyor: "Bu hadisin ravileri, Müslim'in sika ravileridir. Ancak onlardan Bekir b. Sevâde, Ebu'd-Derda'dan hadis duymuş mudur yoksa duymamış mıdır, bunu bilmiyorum". Beğavi'de "Şerhu's-Sünne" de(2/350) bu hadisi Ebu'd-Derda'ya dayandırmaktadır.
[372] "Feyzu'l-Kadîr' (1/367)
[373] Buhari, İmân. (1/114-Fethu'l-Bârî). Müslim, İmân (1/161-164)

yükselttiklerini görmendir".[374]

Ahmed'deki rivayette ise İbn Abbas'ın Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e:" Yâ Rasulullah! Çıplak ayaklı fakir aç koyun çobanları kimdir?" diye sorduğunda, "Onlar Araptır" cevabını aldığı vardır.[375] Buhari ise Ebu Hureyre (ra)'den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini rivayet etmektedir. "İnsanlar binaları kat kat yükseltmedikçe kıyamet kopmaz".[376]

İbn Hacer şöyle diyor: "Buradaki binaları yükseltmenin manası, onlardan her biri yaptıkları evlerin, diğerlerinin evlerinden daha yüksek olmasını istemesidir. Belki buradaki kasıt evlerin süs ve güzelliklerinde birbirleriyle yarış etmeleri veya bundan daha geniş bir manadır. Bundan daha aşırısı da görülmüştür ve bu durum daha da devam etmektedir".[377]

Asrımızda bu durum açıkça görülmektedir. İnsanlar yüksek yüksek binalar yapmakta ve onların yüksekliğinde ve ihtişamında birbirlerine karşı öğünmektedirler. Bilakis Amerika ve diğer ülkelerdeki gibi yüksek gökdelenleri inşa etmeye başlamışlardır.

Kölenin efendisini doğurması:

Cebrail hadisinde geldiğine göre Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: "Sana kıyametin alametlerinden haber vereyim: Kölenin efendisini doğurmasıdır". Hadisi Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.[378]

Alimler bu hadisin manası hakkında ayrılığa düşmüşlerdir. İbn Hacer bunlardan dört tanesini şöyle açıklıyor:

1- Hattabi diyor ki: "Buradaki mana islamın yayılması ve Müslümanların küfür beldelerini ele geçirerek kadın ve çocuklarına sahip olmalarıdır. Eğer kişi cariyeye sahip olursa ondan çocuk edinir. Doğan bu çocukta cariyenin efendisi konumunda olur. Çünkü o efendisini doğurmuş olur".[379]

Nevevî'nin söylediğine göre alimlerin çoğunluğu bu görüşü benimsemiştir.[380]

İbn Hacer ise şöyle diyor: "Bu görüşü biraz incelemek gerekir.[381] Çünkü cariyelerin çocuk doğumaları daha Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem zamanında bilinen bir şeydi. Bir çok küfür beldelerinin ele geçirilip kadın ve çocuklarının cariye olarak alınmaları daha İslamın ilk dönemlerinde meydana gelmekteydi. Oysa buradaki hadisin tarzı şimdiye kadar olmamış ama kıyamete yakın olacak bir şeyi haber vermektedir".[382]

2- Efendinin çocuk doğuran cariyelerini satması ve bu işin çok çoğalması öyle ki, o cariyeden doğan çocuğun bilmeden annesini satın alması.

---

374 Müslim, İmân (1/158-Nevevi Şerhi)
375 Müsned (4/332-334. Hadis no:2926) Ahmed Şakir: "Senedi sahihtir" demiştir. Heysemi "Mecmau'z-Zevâid'te (1/38-39): "Bu hadisi Ahmed, Bezzar ve diğerleri rivayet etmiştir… Ahmed'in senedinde Şehr b. Havşeb vardır" demiştir. Albâni ise: "Bu senedin hadisi desteklemede bir eksikliği yoktur" demiştir. Bak: "Sahih Hadisler" (3/332. Hadis no:1345)
376 Buhari, Fiten (13/81,82- Fethu'l-Bârî)
377 "Fethu'l-Bârî" (13/88)
378 Buhari, İmân (1/114- Fethu'l-Bârî). Müslim, İmân (1/158-Nevevi Şerhi)
379 "Mealimi's-Sünen" (7/67). Buradaki alıntı "Fethu'l-Bârî"dendir (1/122)
380 "Nevevî Müslim Şerhi" (1/158)
381 İbn Kesir'de bu görüşü uzak görmektedir. Bak "el-Fiten ve'l-Melahim" (1/177-178)
382 "Fethu'l-Bârî"(1/122)

3- Cariyenin, efendisinden veya başka birinden hür bir çocuk doğurması veya nikahlı olarak veya zina ederek köle bir çocuk doğurması. Sonra her iki durumda da cariyenin elden ele satılarak dolaşması. Sonrada çocuğun onu satın alması. Bu bir önceki şıkkın benzer bir şeklidir.

4- Ana-babaya karşı asilliğin artması, sanki çocuğun ana babasına, efendinin kölesine yaptığı muameleyi yapmasıdır. Onu aşağılayarak sövmesi, dövmesi ve hizmet ettirmesidir. Bu yüzden mecaz olarak "efendisi" denmiştir. Veya efendiden kasıt gerçek anlamda terbiye edendir.

İbn Hacer diyor ki: "İşte bu bana göre genel anlamda görüşlerin en doğrusudur. Çünkü burada anlatılmak istenen-bozuk ortamdan dolayı-efendinin halinin garipsenecek olmasıdır. Zira böyle bir şeyin olması kıyametin kopmasına yakın düzenin değişeceğine bir işarettir. Çünkü köle efendi olacak, düşük seviyedeki insanlar yüksek seviyeye gelecek. Bu da diğer bir alamet olan hadise uygundur: "Fakir ve aç kişiler mülk sahibi olacak".[383]

Burada beşinci olarak İbn Kesir'in şu görüşüne yer verelim:

5- "Ahir zamanda cariyeler hadiste işaret edilen terbiye edilenler olacak. Çünkü cariyeler hür kadınlardan ayrı olarak güçlü adamların himayesinde olacaklar. Bu yüzden hadiste: "Çıplak ayaklı fakir koyun çobanlarının evleri yükseltmeleri" lafzıyla beraber zikredilmektedir".[384]

Adam öldürmenin çoğalması:

Ebu Hureyre radıyallahu anh Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Herc çoğalmadıkça kıyamet kopmaz". Sahabe: "Herc nedir Ya Rasulullah?" dedi. O da: "Adam öldürmektir" dedi. Hadisi Müslim rivayet etmiştir.[385]

Buhari'deki Abdullah b. Mesud radıyallahu anh'dan gelen rivayette ise şöyledir: "Kıyametten önce Herc günleri gelir. O günlerde ilim yok olur, cehalet çoğalır" dedi. Ebu Musa şöyle demiştir: "Hercin Habeş dilinde manası adam öldürmektir".[386]

Yine Ebu Musa radıyallahu anh'den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Kıyametten önce Herc olur". Sahabe "Herc nedir?" dediler. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem: "Adam öldürmektir" dedi. Sahabe: "Biz bir senede yetmiş binden fazla adam öldürüyoruz. Bundan daha çok mu öldüreceğiz? dedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem:

"Bu sizin müşrikleri öldürmeniz değildir. Bu sizin birbirinizi öldürmenizdir" dedi. Sahabe: "O gün akıllarımız yerinde olur mu? dedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem "O günkü insanların çoğunun aklı yerinde olmaz, onların yerine boş kafalı İnsanlar gelir. Hepsi kendilerini bir şey sayarlar, ama onlar hiçbir şeydir".[387]

Ebu Hureyre radıyallahu anh Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, insanların üzerinde öyle bir zaman gelir ki, adam öldüren niçin adam öldürdüğünü, öldürülende niçin öldürüldüğünü bilmedikçe bu dünya yok olmaz".

---

383 "Fethu'l-Bârî" (1/122-123) özetle
384 "el-Fiten ve'l-Melâhim" (1/177)
385 Müslim, Fiten (18/13-Nevevi Şerhi)
386 Buhari, Fiten (13/14- Fethu'l-Bârî)
387 Müsned (4/414), İbn Mâce, Fiten (2/1309 Hadis no:3959). Şerhü's-Sünne (15/28-29 Hadis no: 4234). Hadis sahihtir. Bak: "Camiu's-Sağir'in Sahihleri" (2/193 Hadis no:2043)

"Bu nasıl olur?" denildi. O da: "Herc çoğalınca olur. Öldüren de öldürülen de ateştedir" dedi.[388]

Yine bu ümmetin bağışlanan bir ümmet ve ahirette azap görmeyeceğine dair deliller vardır. Allahu Teala bu ümmetin azabını fitne, deprem ve savaşlarla bu dünyada vermiştir. Sadaka b. Müsenna - Rabah b. Haris - Ebu Bürde yoluyla gelen hadiste o şöyle demiştir: "Ben Ziyad'ın emirliği zamanında çarşıda dikilirken şaşkınlıkla elimi diğerine vurarak çırptım. Ensardan babası sahabe olan bir adam bana: "Niçin şaşırdın ya Ebu Bürde?" dedi. Ben: "Dini bir, peygamberi bir, davası bir, haccı bir, savaştıkları bir olan kavim birbirlerini öldürmeyi nasıl helal sayıyorlar?" dedim. Bana: "Hiç şaşırma. Babam bana Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle söylediğini söyledi: "Benim ümmetim bağışlanmış bir ümmettir. Ahirette hesap ve azap görmez. Onların azabı ölüm, deprem ve fitnelerdir".[389]

Ebu Musa'dan gelen rivayette ise şöyledir: "Benim ümmetim bağışlanmış ümmettir. Ahirette azap görmez. Onların azabı bu dünyada ölüm, deprem ve fitnedir".[390]

Zamanın kısalması:

Ebu Hureyre (ra) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle söylediğini rivayet etmektedir: ""Zaman kısalmadıkça kıyamet kopmaz".[391] Yine Ebu Hureyre (ra)'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Zaman kısalmadıkça kıyamet kopmaz. Bir sene bir ay gibi olur. Bir ay bir hafta gibi olur. Bir hafta bir gün gibi olur. Bir gün bir saat gibi olur. Bir saat bir hurma yaprağının yanıp kül olması kadar olur".[392]

Zamanın kısalmasıyla ilgili alimlarin değişik görüşleri vardır. Bunlar:

1- Bundan kasıt zamandaki bereketin az oluşudur.[393]

İbn Hacer şöyle diyor: "Bu alamet zamanımızda görülmektedir. Çünkü bizler zamanımızda günlerin çok hızlı geçtiğini bir önceki asırda bu şekilde görmezdik".[394]

2- Bundan kasıt, Mehdi ve İsa (as) zamanında olacak olan hayatın insanlara hoş gelmesi, güvenliğin ve adaletin artmasıdır. Bundan dolayı uzun dahi olsa o mutlu günler insanlara kısa gelecek, kısa dahi olsa zor günler onlara uzun gelecektir.[395]

3- Bundan kasıt, O dönemde yaşayan insanların dini bilgilerinin azlığından dolayı, günah işleyen insanlara iyiliği emredip kötülükten sakındırmadıkları sebebiyle zamanın daralmasıdır. Bu da özellikle ilim terk edilip, cehalet çoğaldığı zaman olur. Çünkü insanlar her zaman ilimde eşit seviyede olamazlar, ilim dereceleri farlıdır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: **"Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen birisi vardır"**(Yusuf:76) bir tek şekilde hepsi eşit olurlar: O da hepsi cahil

[388] Müslim, Fiten (18/35-Nevevi Şerhi)
[389] Müstedrek (4/253-254) Hakim: "İsnadı sahihtir" demiştir. Zehebi'de Ona katılmıştır. Hadis sahihtir. Bak: "Sahih Hadisler" (2/684-686)
[390] Müsned (4/410). Hadis sahihtir. Bak: "Camiu's-Sağir'in Sahihleri" (2/104 Hadis no:1734). "Sahih Hadisler" (2/684 Hadis no:959)
[391] Buhari, Fiten (13/81,82- Fethu'l-Bârî)
[392] Müsned (2/537-538). Benzerini Tirmizi Enes (ra)'den rivayet etmektedir. Bak: (6/624,625-Tuhfe Şerhi). İbn Kesir: "Senedi Müslim'in şartına uygundur" demiştir. Bak: "el-Fiten ve'l-Melâhim" (1/181). Heysemi "Mecmau'z-Zevaid'de (7/231e): "Ravileri sahih hadis ravileridir" demiştir. Albânî bu hadis için: "Sahih" demiştir. Bak: "Camiu's-Sağir'in Sahihleri" (6/175 Hadis no:7299)
[393] "Mealimu's-Sünne" (6/141-142). "Camiu'l-Usûl" (10/409). "Fethu'l-Bârî" (13/16)
[394] "Fethu'l-Bârî" (13/16)
[395] "Fethu'l-Bârî" (13/16)

oldukları zaman.[396]

4- Bundan kasıt, o dönemde yaşayan uzakta bulunan insanların, hızlı ulaşım vasıtalarının bolluğundan dolayı çok çabuk istedikleri yere gitmeleridir.[397]

5- Bundan kasıt zamanın hızlı geçerek gerçek anlamda kısalmasıdır. Bu da şu ana kadar olmamıştır, ahir zamanda olacaktır. Bunun delili Deccal'in çıktığı günlerin çok uzun olmasıdır. Öyle ki, bir günün süresi bir sene gibi veya bir ay gibi veya bir hafta gibi olur. Nasıl ki günler uzun oluyor aynı şekilde kısa da olur.[398] Buda Dünyanın dengesinin bozulup yok olacağı günlere yakın bir zamanda olur.

İbni Ebi Cemre rahimehullah diyor ki: Zamanın kısalmasından kasıt şu olabilir. Hadis geçtiğine göre bir sene bir ay kadar kısalmadıkça kıyamet kopmaz. Buna göre zamanın kısalması hissi ve manevi olarak iki şekilde olabilir. Hissi olarak bu henüz gerçekleşmemiştir kıyamete yakın olabilir. Manevi olarak bu çoktandır görülmektedir. Hem din alimleri hem fen alimleri şimdiki zamanda yaptıkları işleri daha önceki zamandaki işlere göre yetiştiremedikleri için bunu çok iyi bilmektedirler ve bu durumdan şikayet etmektedirler. Bunun sebebini de anlayamamaktadırlar. Belki de sebebi iman zayıflığıdır. Çünkü bir çok yönden dine aykırı işler ortaya çıkmıştır. Bunların başında da haram kazanç gelmektedir. İnsanlardan bir çoğu açıkça haram olan şeylere dikkat etmeden ne olursa olsun bulduğu her şeyi midesine götürmektedir. Zaman rızık ve üründeki bereket hiç kuşkusuz iman kuvveti ile olur. Emirlere uymak yasaklardan kaçmak ile olur. Allah Azze ve Celle şu ayeti buna delildir. "**O ülkelerin halkı inansalar ve (günahtan) sakınsalardı, elbette onların üstüne gökten ve yerden nice bereket kapıları açardık**" (Araf 96)

Alış-veriş merkezlerinin birbirine yakın olması:

Ebu Hureyre (ra) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Fitneler çıkmadıkça, yalan çoğalmadıkça ve alış-veriş merkezleri birbirine yakın olmadıkça kıyamet kopmaz".[399]

Zamanımızda hava ve kara ulaşımının yaygınlaşması, internet, radyo, televizyon ve cep telefonu gibi elektronik iletişim aletlerinin çoğalmasıyla yeryüzü halkının birbirine yakın olması sayesinde insanlar seslerini, taleplerini ve malların fiyatlarını dünyanın neresinde olursa olsun birbirlerine kolaylıkla duyurabilmekte, malların fiyatlarından en ufak bir değişiklik oldu mu haberleri olmakta duruma göre fiyatları yükseltmekte ve düşürmektedirler.

Yine tacir olan kişi kendinden günlerce uzakta olan yere arabasıyla gidip işini görmekte, bir iki gün sonra geri dönmektedir. Aynı kişi uçak ile aylarca uzak olan yere rahatlıkla gitmekte işini görüp bir iki gün sonra dükkanına geri dönmektedir.

Alış-veriş merkezlerinin birbirine yaklaşmasının üç nedeni vardır:

1- Değişen fiyatların çok çabuk esnafa ulaştırılması
2- Uzak dahi olsa bir pazardan diğer pazara çok çabuk gidip gelmek
3- Çarşıdaki malların fiyatları birbirine yakın olması ve fiyatlarda birbirlerini takip etmeleri".[400]

[396] "Muhtasar Sünen-i Ebi Davud" Münzîrî (6/142)
[397] "İthafu'l-Cemâa" (1/497). "İslam İtikadı" Seyyid Sabık (s:247)
[398] "Muhtasar Sünen-i Ebî Davud", Münzirî (6-142), "Cemiu'l-Usûl" (10/409)
[399] Müsned (2/519). Heysemi. "Mecmau'z-Zevaid'te (7/327): "Bu hadisi Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri sika olan Said b. Sem'an dışında sahih hadis ravileridir.
[400] "İthafu'l-Cemâ'a" (1/498-499)

Bu ümmet içinde Şirk koşanların görülmesi:

Bu alâmet ortaya çıkmış alametlerdendir ve artarak devam etmektedir. Bu ümmetin içinde şirk koşanlar görülmüş ve bazı kabileler müşriklerin saflarına katılmıştır. Putlara tapmışlar, içinde kabirler bulunan mescitler inşa etmişler, bu kabirlere teberrükte bulunarak el ve yüz sürmüşler, onlara kurbanlar keserek yüceltmişler, onlar için anma ve yaşatma törenleri düzenlemişlerdir. Onlara öyle bir değer vermişlerdir ki sanki onlar Lat, Uzza ve Menat seviyesine veya onlardan daha yüksek seviyeye gelmiştir.

Ebu Davud ve Tirmizi'de bulunan bir hadiste Sevban radıyallahu anh Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir: "Eğer ümmetimin içine kılıç girerse kıyamete kadar bir daha aralarından kalkmaz. Ümmetimden kabileler müşriklere katılmadıkça kıyamet kopmaz. Öyle ki, ümmetimden kabileler putlara taparlar".[401]

Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre radıyallahu anh'den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Devs kabilesinin yaşlı kadınları Zu'l-Halasa[402] putunun etrafında sallanarak dönmeye başlamadıkça kıyamet kopmaz". Zu'l-Halasa Devs kabilesinin cahiliyede ibadet ettiği puttur.[403]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bu hadiste haber verdiği gerçekleşmiştir. Nitekim cahillik ve bilgisizlik yayılınca Devs ve onun etrafındaki kabileler, tekrar eski cahiliye günlerine dönerek Zu'l-Halasa'ya tapmaya başladılar tabi ki bu durum Muhammed b. Abdulvahhab Hicaz'da tevhid davasına başlayıp insanlara gerçek dinlerini anlatıncaya kadar devam etti. Ondan sonra Abdülaziz b. Muhammed b. Suud Zu'l-Halasa'yı yıkmak için bir grup insanı görevlendirdi ve onlarda onun bir çoğunu yıktılar. Hicaz'da bir ara Suud ailesinin hükümranlığı kesilince tekrar Zu'l-Halasa'ya tapmaya başladılar. Kral Abdülaziz b. Abdurrahman tekrar idareyi ele geçirince askerlerinden bir orduyu Zu'l-Halasa'yı yıkmak içingönderdi Allah'ın izniyle bu putu tamamen yok ettiler.[404]

Bununla birlikte şirkin değişik şekilleri bazı ülkelerde görülmektedir. Nitekim Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in: "Lat ve Uzza'ya ibadet edilmeyen bir gece ve gündüz yoktur" dediğini duyunca Hz. Aişe radıyallahu anha:

"Yâ Rasulullah! Ben "**O Allah, müşrikler hoşlanmasalar da kendi dinini bütün dinlere üstün kılmak için Rasûlünü hidayet ve hak din ile gönderdi"** (Tevbe: 33) âyeti indiğinde bunun son bulduğunu zannediyordum" dedi. bunun üzerine Rasululah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

---

401 "Sünen-i Ebî Davud" (11/322, 324-Avnu'l-Ma'bud). "Camiu't-Tirmizi" (6/466) Elbani hadisi sahihlemektedir. Bak: "Camiu's-Sağir'in Sahihleri (6/174 Hadis no:7295)

402 "Halasa": Kırmızı taneli inci büyüklüğünde meyvesi olan bir ağaçtır.
"Zu'l-Halasa": Bir puthane veya onun içinde bulunan Halasa isimli put.
"Zu'l-Halasa": Halasa isimli iki put. Bir tanesi Devs kabilesinin diğeri Has'em kabilesinindir. Bu hadiste geçen Devs kabilesininkidir. Bu putun bulunduğu yer şuan Taif'in güneyindeki Zahran şehrindedir. Bulunduğu yere Seruk denilmektedir ve Halasa putu Rames köyünün yakınında yüksek taşlık bir tepenin üstündedir. Buda zamanında orada sağlam bir binanın bulunduğunu gösterir. Bak: "Fethu'l-Bârî" (8/71)
Has'em kabilesindeki put ise Araplardan Has'em ve Buceyle kabileleri tarafından Kâbe örnek alınarak yapılmıştır. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Cerir b. Abdullah el-Becelî'yi 150 kişi ile birlikte bu putu yıkmak için göndermiştir. Yıkılma olayını Buhari "Sahih"te Kitabu'l-Meğazi'de (8/70,71-Fethu'l-Bârî) rivayet etmektedir. Has'em'deki put Mekke ve Yemen arasında Tebâle mevkiindedir. Şu an bulunduğu yere büyük bir cami yapılmıştır. Bak: "Mu'cemu'l-Buldan" (4/80)

403 Buhari, Fiten (13/76-Fethu'l-Bârî); Müslim, Fiten (18/32-33 -Nevevi Şerhi)

404 "İthafu'l-Cemâa" (1/522-533)

"O son bulma Allah'ın dilediği zamana kadar devam edecek. Sonra Allah hoş bir rüzgar gönderecek ve bu rüzgar kalbinde hardal tanesi kadar iman olan herkesi öldürecek. Sonra hayırsız insanlar kalacak ve bunlar tekrar atalarımızın dinlerine dönecekler".[405]

Şirkin şekilleri çoktur. Sadece putlara, taşlara, ağaçlara ve kabirlere tapmakla sınırlı değildir. Bununla birlikte bazı tağutları Allah'a denk tutmakta şirke dönüşebilir. Onlar kendi nefislerinden kanunlar koyup, insanları, Allah'ın kanunlarını bırakıp kendi kanunlarına uymaya zorlarlar ve kendilerinin de bir ilah olduğunu iddia ederler. Aynı şu âyette olduğu gibi: "**Allah'ı bırakıp hahamlarını ve rahiplerini rabler edindiler**"(Tevbe:31) Yani: Alimlerini, din adamlarını ve evliyalarını kendilerine din koyucu olarak kabul etiler. Çünkü onların helal ve haram dediklerini kabul ediyorlardı.[406]

Eğer helal ve haramı kabullenmede böyle ise, İslam'ı arkalarına atıp terk edenler ateistliği, laikliği, komunizmi, sosyalizmi ve ırkçılığı boyunlarına takıp nasıl olur da Müslüman olduklarını söyleyebilirler.

Kötülüğün artması, akraba ziyaretinin kesilmesi ve kötü komşuluk:

İmam Ahmed ve Hakim, Abdullah b. Amr radıyallahu anhuma'dan rivayet ettikleri hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: "Sözde ve fiildeki çirkinlik çoğalmadıkça, akraba ziyareti kesilmedikçe ve kötü komşuluk başlamadıkça kıyamet kopmaz".[407]

Taberâni "Evsat"ta Enes radıyallahu anh'den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Edebe aykırı açık saçık ifadeler kullanmak ve akraba ziyaretini kesmek kıyamet alametlerindendir".[408] Yine İmam Ahmed, İbn Mesud radıyallahu anh'den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle söylediğini rivayet ediyor: "Kıyamet kopmadan önce akraba ziyareti kesilir".[409]

Yaşlıların gençlere benzemesi:

İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuşyur: "Ahir zamanda saç ve sakallarını güvercin boynu gibi siyaha boyayan insanlar olacak. Onlar cennetin kokusunu alamaz".[410]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bu hadiste haber verdiği şey zamanımızda gerçekleşmiş, erkekler arasında saç ve sakalını siyaha boyatanlar çoğalmıştır. Bana kalırsa - doğrusunu Allah bilir - hadiste geçen: "Güvercin boynu gibi" sözü, günümüzde bazı Müslümanların halini açıklamaktadır. Onların sakallarının yan taraflarını tıraş edip çenelerinde güvercin boynu gibi top sakal bıraktıklarını ve bunu da siyaha boyadıklarını görmekteyiz.

---

405 "Müslim, Fiten (18/33-Nevevi Şerhi)
406 "İbn Kesir Tefsiri" (4/77)
407 Müsned (10/26-31). Ahmed Şakir şerhinde: "Senedi sahihtir" demiştir. "Müstedrek (1/75-76) Hakim hadisi üç yoldan vermekte ve şöyle demektedir: "Bu hadis sahihtir. Buhari ve Müslim, Ebu Sebre el-Huzelî hariç bütün ravileriyle hadis rivayet etmişlerdir. O da tabiinin büyüklerindendir. Müsnedlerde ve tarih kitaplarında O'nun hakkında kötü konuşulmamıştır". Hakim daha sonra bu hadise şahit getirmektedir. Zehebi'de sahih olduğu konusunda Hakim'e uymuştur.
408 "Mecmau'-Zevâid" (7/284) Heysemî diyor ki: "Ravileri sikadır". Fakat bazı ravilerinde ihtilaf vardır. Yukarıdaki diğer hadisler bu hadisi takviye etmektedir.
409 Müsned (5/333). Ahmed Şakir Şerhinde: "Senedi sahihtir" demiştir.
410 Müsned (4/156 Hadis no:274) Ahmed Şakir şerhinde "Sahih" demiştir. Ebu Davut(11/266-Avnu'l-Ma'bud). "Fethu'l-Bârî" (6/499). Albânî diyor ki: "Hadisi Ebu Davut, Nesâi, Ahmed ve Ziya el-Makdisi "el-Muhtara"da ve diğerleri Buhari ve Müslim'in şartlarına göre sahih olarak rivayet etmişlerdir". Bak: "Gayetü'l-Merâm" (s:84).

İbn Cevzî diyor ki: “Bu hadiste “cennetin kokusunu alamazlar” sözünün manası boyama sebebinden dolayı değil, onlarda olan kötü bir fiil veya itikaddır. Bundan dolayı boyamaları da onların görünen özellikleridir. Aynı haricilerin özellikleri olan saçlarını sıfıra vurdurmada olduğu gibi. Oysa saçları sıfıra vurdurmak haram değildir”.[411]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem saç ve sakalın siyah renge boyanmasını yasaklamıştır. Sahih hadiste Cabir b. Abdullah radıyallahu anhuma’dan geldiğine göre: “Mekke’nin fethedildiği gün Ebu Kuhafe saçları ve sakalı bembeyaz bir halde Rasulullah’ın huzuruna gelince, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ona şöyle dedi: “Bunları siyah olmayan bir şeyle değiştir”.[412]

Cimriliğin artması:

Ebu Hureyre radıyallahu anh Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Kıyametin alametlerinden birisi cimriliğin artmasıdır”.[413]

Ali radıyallahu anh Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den şöyle rivayet etmiştir: “zamanın kısalması, işin azalması ve cimriliğin artması kıyamet alametlerindendir”.[414]

Muaviye radıyallahu anh şöyle demiştir: “Ben Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’i şöyle derken işittim: “İşler zorlaşmadıkça, insanlar cimrileşmedikçe kıyamet kopmaz”.[415] Allah yolunda infak veya fakirlere yardım etme durumunda geri durulurken, kendi nefisleri için harcamada hiç geri durmamaktadırlar.

Ticaretin büyümesi:

Alametlerden birisi de ticaretin büyümesi ve insanlar arasında yayılmasıdır. Öyle ki erkeklerin yanı sıra bu işle kadınlar bile uğraşır.

İmam Ahmed ve Hakim, Abdullah b. Mesud (ra)’dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle dediğini rivayet etmektedir: “Sadece tanıdıklara selam vermek ve ticaretin yayılması kıyamet alametlerindendir. Öyle ki kadın kocasına ticarette yardımcı olur”.[416]

Nesâi, Amr b. Tağleb’den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle dediğini rivayet ediyor:

---

[411] “Mevzuat” (3/55) İbn Cevzî diyor ki: “Sahabe ve tabiinden bir çok kişi saç ve sakalını boyamıştır. Hasan, Hüseyin ve Sa’d b. Ebî Vakkas onlardandır. Tabiinden bir çokları da saçlarını sıfıra vurmuşlardır. Bunda kötü karşılanan taraf sadece hoş görünmek için olmasıdır. Eğer hoş görünmek için değilde kandırmaca için olursa haram derecesine çıkar”. Nevevi diyor ki: “Gerçek olan siyah renge boyamak haramdır. Tenzihen mekruh olduğu da söylenmiştir. Doğrusu haramdır, çünkü hadiste: “Siyah olmayan birşeyle değiştir” denilmektedir. Bak: “Müslim Şerhi” (14/80). İbn Ebî Asım “Kına” kitabında Zuhrî’nin şöyle dediğini söylüyor: “Biz gençken siyah renkle kınalanırdık. Yüzümüz ihtiyarlayıp dişlerimiz döküldüğünde bu işi terk ettik”. Bak: “Fethu’l-Bârî” (10/354-355). Albâni diyor ki: “Gözüken o ki, Zuhrî kesin olarak haram kılınan hadisi bilmiyordu ve hoşuna giden şeyi yapıyordu. Ne olursa olsun, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in sözünden başka her hangi bir kimsenin yaptığı şey dedil olmaz. Söz konusu hadis hem Zuhrî hem de başkaları aleyhine delildir”. Bak: “Gayetü’l-Merâm” (s:84)

[412] Müslim, Libas (14/79-Nevevi Şerhi)

[413] Taberânî “Evsat”ta. Bak: “Fethu’l-Bârî” (13/15). Heysemi “Mecmau’z Zevâid’te (7/328) diyor ki: “Ravileri, Muhammed b. Haris b. Süfyan dışında sahih hadis ravileridir. O da sikadır”.

[414] Buhari, Fiten (13/13-Fethu’l-Bârî)

[415] Taberâni. Ravileri sahih hadis ravileridir. Bak: “Mecmau’z-Zevâid” (8/14)

[416] Müsned(5/333) Ahmed Şakir Şerhinde: “Senedi sahihtir” demiştir. Müstedrek(4/445-446).

“Malın ve paranın çoğalması, ticaretin çoğalması kıyamet alametlerindendir”.[417]

Depremlerin çoğalması:

Ebu Hureyre radıyallahu anh’dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “Depremler çoğalmadıkça kıyamet kopmaz”.[418] Seleme b. Nüfeyl es-Sekûnî şöyle demiştir: “Biz Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in yarında oturuyorduk... (hadisi zikretti ve): “Kıyametten önce şiddetli salgın olur, sonrasında yıllarca deprem sürer” dedi”.[419]

İbn Hacer diyor ki: “Doğuda ve batıda, bir çok ülkede depremler olagelmiştir. Hadisteki çok olmasından kasıt geniş alanda ve devamlı olmasıdır”.[420]

Abdullah b. Havale radıyallahu anh’dan rivayet edilen şu hadis bu görüşü desteklemektedir: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in elini başıma koyarak şöyle dedi:

“Ey İbn Havale! Eğer halife Kudüs’e giderse, depremler, belalar ve büyük olaylar yaklaşır. O gün kıyamet insanlara, benim şu elimin senin başına yakın olduğundan daha yakın olur”.[421]

Yerin dibine batanlar, şekli değişenler ve atılıp fırlatılanların olması:

Hz. Aişe (ra) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Bu ümmetin son zamanlarında yerin dibine batanlar, şekli değişenler ve atılıp fırlatılanlar olacaktır”. Bunu duyan Hz. Aişe (ra):

“Ya Rasulullah, bizim içimizde iyi insanlar olduğu halde biz helak olur muyuz?” deyince Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem:

“Evet. Eğer zina ve zinaya yol açan şeyler çoğalırsa” dedi”.[422]

İbn Mesud (ra) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Kıyamete yakın şekli değişenler yerin dibine batanlar ve atılıp fırlatılanlar olur”.[423]

Hadiste geçtiğine göre bu şekli değişenlerin ve atılıp fırlatılanların zındıklar ve kaderciler olduğu bildirilmiştir. Nitekim İmam Ahmed, Abdullah b. Ömer (ra)’dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Ümmetim içinde şekli değişenler ve atılıp fırlatılanlar olacaktır. Onlar zındıklar ve kadercilerdir”[424]

Tirmizi’deki rivayette ise şöyledir: “Bu ümmet içinde yere batanlar, şekli değişenler veya atılıp

---

417 Nesâi(7/244-Suyuti Şerhi). Hadis, Hasan’ın Amr b. Teğleb rivayetindendir. Hasan müdellistir, burada “an’ane” siğasıyladır. Fakat “müsned”te tahdis siğasıyla gelmektedir. Bak: Müsned(5/69). Ayrıca bak, Albâni “Sahih Hadisler” (2/251-252)

418 Buhari, Fiten (13/81,82-Fethu’l-Bârî)

419 Müsned (4/104). Heysemî “Mecmau’z-Zavaid’te” (7/306): “Ahmed, Taberâni, Bezzar ve Ebu Ya’lâ rivayet etmiştir. Ravileri sikadır” demiştir.

420 “Fethu’l-Bârî” (13/87)

421 Müsned (5/288), Ebu Davud, Cihad (7/209,210-Avnu’l-Ma’bud). “Müstedrek” (4/425) Hakim: “İsnadı sahihtir, Buhari ve Müslim rivayet etmemiştir” demiş. Zehebi’de ona katılmıştır. Albâni Hadisi sahihlemiştir. Bak: “Camiu’s-Sağir’in sahihleri” (6/263 Hadis no: 7715)

422 Tirmizi(6/418) Albâni: “Sahih” demiştir. Bak: Camiu’s-Sağir’in Sahihleri(6/358 Hadis no: 8012)

423 İbn Mâce(2/1349) Hadis sahihtir. Bak: Camiu’s-Sağir’in Sahihleri(3/13 Hadis no: 2853)

424 Müsned(9/73-74) Ahmed Şakir: “İsnadı Sahihtir” demiştir.

fırlatılanlar kadercilerden olacaktır."[425]

İçinde bulunduğumuz zamandan önce, doğuda ve batıda bir çok yerde yere batanların olduğu bulunmuştur.[426] Zamanımızda ise yeryüzünün değişik yerlerinde yere batanlar olmuştur. Buda kıyamet kopmadan önce, günah işleyenler ders alsınlar diye Allah Teâla'nın kullarını uyarması ve korkutmasıdır. Onlar bilsinler ki, bu dünyanın sonu yaklaşmıştır ve Allah'tan başka dönecek yer yoktur.

Şekil değişikliği hem gerçek hem de manevidir. İbn Kesir, Allahu Teâla'nın: "**İçinizden Cumartesi günü azgınlık edip de, bu yüzden kendilerine: Aşağılık maymunlar olun! Dediklerimizi elbette bilmektesiniz**"(Bakara: 65) âyetindeki şekil değişikliğinin sadece manevi değişiklik değil, gerçek değişiklik olduğunu ve tercih edilen görüşün bu olduğunu söylemiştir. Bu da İbn Abbas ve diğer tefsircilerin görüşüdür.

Mücahid, Ebu'l-Âliye ve Katâde ise şekil değişikliğinin manevi olduğunu ve onların kalplerinin maymunlaştığını yoksa kendilerinin maymun olmadığını söylemişlerdir."[427]

İbn Kesir, Mücahid'den gelen görüşün uzak bir görüş olduğunu şöyle belirtmiştir: "Bu garip bir sözdür ve buradaki âyetin ve diğer âyetlerin geliş siyakına terstir."[428] İbn Kesir alimlerin sözlerini naklettikten sonra şöyle diyor: "Bundan kasıt alimlerin değişikliğin şekli değil manevi olduğuna dair Mücahid'in bu görüşünün tersine olan açıklamalarıdır. Bilakis değişikliğin manevi ve şekli olduğudur."[429]

Eğer şekil değişikliği manevi ise, birçok günah sahibinin kalpleri değişikliğe uğramış, helal ile haramı, iyi ile kötüyü ayırt edemez hale gelmiştir. Onların bu hali aynı domuz ve maymunlara benzer. Allahu Teâla bizleri her türlü kötü değişikliğe uğramaktan korusun (Amin). Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bize haber verdiği bu şekil değişikliği ister manevi ister şekli olsun mutlaka olacaktır.

İhlaslı insanların azalması:

Abdullah b. Amr (ra)'dan rivayet edilen hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: "Allah, hayır sahibi dindar kişilerin sayısını azaltmadıkça kıyamet kopmaz. Öyle ki geriye hayırsız insanlar kalacak, bunlar da ne iyilik bilirler ne de kötülüğe engel olurlar."[430]

Düşük dereceli insanların yüksek makama gelmesi:

Kıyamet alametlerinden birisi düşük dereceli insanların yüksek makamlara gelmesi ve buraları tekelinde bulundurmasıdır. Toplumun yönetimi bu tür insanların eline geçince hayat tersine döner, durumlar değişir. Nitekim günümüzde buna şahit olunmaktadır. İnsanların başındaki idarecilerin dindar ve takva sahibi olmaları gerekirken, onların çoğunu ehliyetsiz kişiler olarak görmekteyiz. Ayrıca Kur'an'da da insanların en hayırlısının dindar ve takva sahipleri oldukları şu âyette belirtilmiştir: "**Allah katında en değerli olanınız, O'ndan en çok korkanınızdır.**"(Hucurat: 13)

[425] Tirmizi(6/367-368) Hadis sahihtir. Bak: Camiu's Sağir'in Sahihleri(4/103 Hadis no: 4150)
[426] Bak: Tezkira(s:654) Fethu'l-Bârî(13/84) İşaah(s:49-52) Avnu'l-Ma'bud(11/429).
[427] İbn Kesir Tefsiri (1/150-153)
[428] İbn Kesir Tefsiri (1/151)
[429] İbn Kesir Tefsiri (1/153)
[430] Müsned (11/181-182) Ahmed Şakir şerhinde: "İsnadı sahihtir" demiştir. "Müstedrek" (4/435). Hakim: "Bu hadis, eğer Hasan, Abdullah b. Amr'ı işitmişse, Buhari ve Müslim'in Şartlarına göre sahihtir" demiş Zehebî'de ona katılmıştır.

İşte bu yüzden Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem idarecilerini insanlar içinde en takvalı ve bilgili olanlar arasından seçer, kendisinden sonra gelen halifeleri de bu yolu takip ederlerdi. Buhari'de Huzeyfe (ra)'dan gelen Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Necran halkı için: "Size gerçekten emin olan bir kişiyi göndereceğim" demiş, sahabeden her biri o kişinin kendisi olmasını istemiş, ama Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Ebu Ubade'yi seçmiştir."[431]

Yine İmam Ahmed Ebu Hureyre (ra)'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dediğini rivayet etmektedir: "İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelir ki, her şey tersine döner. O zamanda yalancı doğru sözlü, doğru sözlü de yalancı sayılır. Hain kişi emin, emin kişi de hain sayılır. Ruveybızlar söz sahibi olur." "Ruveybızlar kimdir?" diye soruldu. O: "İnsanları idare eden küçük dereceli kişilerdir" dedi.[432]

Meşhur Cebrail hadisinde şöyle geçmektedir: "Sana onun alametlerinden haber vereyim... çıplak ayaklı kişilerin insanların başında idareye geçtiklerini görürsün, işte bu kıyametin alametlerindendir."[433]

Hz. Ömer (ra) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini söylemiştir: "Ahmak oğlu ahmakların dünyayı idare etmeleri kıyamet alametlerindendir. O gün insanların en hayırlısı cihad ve hac ile uğraşan mümin kişilerdir."[434]

Buhari'de şöyle bir rivayet vardır: "Eğer iş ehil olmayana verilirse, kıyametin kopmasını bekle."[435]

İmam Ahmed Huzeyfe (ra)'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İdareyi ellerinde bulunduran âdi insanlar dünyanın en mutlu insanları olmadıkça kıyamet kopmaz."[436]

Sadece Tanıdık İnsanlara selam Verilmesi:

Alametlerden birisi kişinin sadece tanıdıklarına selam vermesidir. İbn Mesud (ra)'dan gelen hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Kıyamet alametlerinden birisi kişinin başkasına sadece tanıdığı için selam vermesidir."[437] Yine Müsned'te geçen başka bir rivayete göre: "Kıyametin alametlerinden birisi de sınırlı selam vermektir."[438]

İlimsiz kişilerden fetva alınması:

Abdullah b. Mübarek, Ebu Ümeyye el-Cumehî'den rivayet ettiğine göre Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Üç şey kıyametin alametlerindendir: İlimsiz kişilerden fetva

[431] Buhari, Âhad (13/232-Fethu'l-Bârî)
[432] Müsned (15/37-38). Ahmed Şakir: "İsnadı hasen, metni sahihtir" demiştir. İbn Kesir: "Senedi iyidir, fakat kimse bu yolla rivayet etmemiştir" demiştir. Bak: "el-Fiten ve'l-Melâhim" (1/181)
[433] Müslim, İmân (1/163-Nevevi Şerhi)
[434] Heysemî, "Mecmau'z-Zevâid"te (7/325): "Taberânî "Evsat"ta iki yoldan rivayet etmiştir. Bir tanesinin ravileri sikadır" demiştir.
[435] Buhari, Rikak (11/332-Fethu'l Bâri)
[436] Müsned (5/389) Suyutî "Camiu's-Sağir"de bu hadise sahih işaretini vermiştir. (2/202) Albâni: "Sahih" demiştir. Bak: "Camiu's-Sağir'in Sahihleri" (6/177 Hadis no: 7308)
[437] Müsned (5/326) Ahmed Şakir: "İsnadı sahihtir" demiştir.
[438] Müsned (5/333) Ahmed Şakir: "İsnadı sahihtir" demiştir. Albâni: "İsnadı Müslim'in şartına göre sahihtir" demiştir. Bak: "Sahih Hadisler" (2/251 Hadis no: 647)

alınması…"[439] Abdullah b. Mübarek'e ilimsiz kişilerin kim olduğunu soruldu: Şöyle dedi: "Onlar kendi kafalarına göre fetva verenlerdir." Başka bir yerde: "Onlar bid'at ehli olanlardır" demiştir.

İbn Mesud (ra) şöyle demiştir: "İnsanlar, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sahabesinden ve büyük zatlardan ilim aldıkları sürece çok iyi idiler. Küçüklerden ilim almaya başlayınca görüşleri farklılaştı ve ayrılığa düştüler."[440]

İbn Mesut radıyallahu anh küçüklerden kast edilen Bidat ehlidir diyor. Diğer bir rivayette "onlar kendi kafalarına göre fetva verenlerdir." diyor. Yani delilsiz fetva verenlerdendir.

Örtülü çıplaklığın görülmesi:

Alametlerden birisi de kadınların İslam âdabından çıkmalarıdır. Buda ayıp yerlerini iyi örtmeyen elbiseler giymeleriyle ve vücutlarından saç ve ziynetlerini göstermeleriyle olur.

Abdullah b. Amr radıyallahu anhuma'dan gelen hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: "Ahir zamanda ümmetimden, deve semerine benzer bineklere binen adamlar olacak, mescit kapılarında inecekler. Onların kadınları örtülü çıplaktırlar. Saçları deve hörgücü gibi kabarıktır. Onlara lânet edin, çünkü onlar lanetlidir. Eğer sizden sonra başka ümmetler gelmiş olsaydı sizin kadınlarınız onların kadınlarına hizmetçi olurdu, aynı sizden önceki ümmetlerin kadınlarının size hizmet ettiği gibi." Hadisi Ahmed rivayet etmiştir.[441]

Şimdi örtülü çıplaklık meselesi bugün o kadar cok geniş bir mesele ki. Mesela İmam Münavi ve buna benzer alimlerin bu hadise ilk açıklama yaptıkları zaman, "Başlarının deve hörgücü gibi kadınlar gibi hadisleri açıklamaya başladıkları zaman onların sadece kabartma yapılmasından dolayı bu laneti hakkettiklerini açıklamışlar. Yine dış elbisenin terk edilmesi de böyledir. Tesettürü ilk önce ikiye ayırmamız lazım. Birincisi Kadının ev içerisinde tesettürü. Ev içerisinde yabancı erkeğe hiç bir şekilde gözükemez. Mutlaka duvar veya perde arkasında olması gerekir. Bazıları perdeyi tevil etmişler ve örtündüğü çarşafın perde yerine geçtiğini söylemişler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin uygulaması perde arkasından kadınlara konuşmak şeklindedir. Hatta Umm Seleme radıyallahu anha "Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ile evlenmeden önce perde arkasından konuştum" diyor. Bunun delilleri çoktur. Burada önemli olan Erkeğin Kadını görmemesi diğer taraftan Kadının da erkeği görmemesidir. O halde Televizyon gibi şeylerin de eve girmemesi gerekir tesettür için.

İkincisi ise Kadının dışarı çıkınca tesettürüdür. Bu gibi durumlarda kadın tepeden tırnağa avrettir, sesini dahi belli mertebede sakınmak zorundadır. Yani zaruri olmadıkça sesini dahi sakınması gerekir. Dışarı çıktığında bol bir dış örtüsü giymelidir. Bunun siyah renkli olması şarttır. Çünkü tesettür ayeti indiği zaman sahabi kadınlar özellikle siyah elbiselere bürünmüşlerdir. Sahabenin tefsiri merfu hadis, yani Peygamberin emri hükmündedir.

Bundan öte Kadınların kadınlar arasında tesettürü. Mesela günümüzde kadının Pantolon giyinmesi kafirlere benzemektir, İkincisi ise kadının pantolon giyinmesi erkeklere benzemektir, bu lanetlenmiştir ve uzak durulması gerekir. Ebu Davud'da gelen bir rivayette Aişe radıyallahu anha, sahabe kadınlarından birisinde erkek terliği gördü ve derhal çıkar onları, Allah resulü erkeklere benzeyen kadınlara lanet etmiştir, demiştir. Terlikte bile benzeme söz konusu ise pantolonda nasıldır? Bunlardan sakınmak gerekir.

Kadın o halde dışarı çıkarken tepeden tırnağa örtünmesi gerekir. Siyah ve bol bir elbise ile vücut hatlarını belirtmeyen, koku içermeyen sıfatta olması ve şöhret elbisesi olmaması gerekir. Çünkü

---

[439] "Zühd" (s: 20-21. Hadis no: 61). Albâni hadis için: "Sahih" demiştir. Bak: "Camiu's-Sağir'in Sahihleri" (2/243 Hadis no: 2203). İbn Hacer bu hadisi destekleyen rivayetleri vermiştir. Bak: "Fethu'l-Bârî" (1/143)

[440] "Zühd" (s: 281 Hadis no: 815). Tuvecrî "İthafu'l-Camâa"da (1/424) şöyle diyor: ""Taberâni "Kebir" ve "Evsat" ta, Abdurrezzak "Musannef"te bu hadisin benzerini rivayet etmiştir. İsnadı Müslim'in şartına göre sahihtir." Bak: "Musannef" (11/347 Hadis no: 20446)

[441] Müsned (12/36 Hadis no: 7083) Ahmed Şakir: "İsnadı sahihtir" demiştir.

dünyada şöhret elbisesi giyenler ahirette zillet içerisinde olacaklar buyruluyor. Ondan sonra kadının erkeğe benzememesi ve kadının kafire benzememesidir. Kadının tesettürde bunlara riayet etmesi gerekir.

Hakim'deki rivayette ise şöyledir: "Bu ümmetin sonunda lüks döşeklere binen adamlar olurda mescitlerinin kapılarında inerler. Onların kadınları örtülü çıplaktırlar."[442]

Ebu Hureyre (ra)'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle demiştir: "Cehenneme girecek iki sınıf vardır ki ben henüz onları görmedim: "Biri ellerinde öküz kuyruğu gibi kırbaçlarla insanları döven bir grup, diğeri erkeklere meyleden onları kendilerine meylettiren giyinik çıplak kadınlardır. Onların başları deve hörgücü gibi kabarıktır. Bu kadınlar cennete giremezler ve onun kokusunu dahi alamazlar. Oysa cennetin kokusu şu kadar mesafeden hissedilir."[443]

Yine Ebu Hureyre (ra)'dan: "Giyinik çıplak kadınların iç çamaşırlarının görünmesi kıyamet alametlerindendir."[444]

Bu hadisler Peygamberimiz'in mucizelerindendir. Onun haber verdiği bu şeyler zamanımızdan çok önce meydana gelmiştir.[445] Günümüzde ise çok açık olarak alenen görünmektedir.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem kadınlardan bu sınıfı "giyinik çıplaklar" olarak isimlendirmektedir. Onların üstlerinde elbise vardır ama bununla birlikte onlar çıplaktırlar. Çünkü elbiseleri çok ince ve şeffaf olduğu için onlar tam olarak örtme vazifesi görmez. Aynı zamanımızdaki bir çok kadının elbiseleri gibi.[446] Veya şöyle denilmiştir: "Giyinik çıplaklar" kelimesinin manası yani elbise vücudunu içine alır ama çok dar olduğundan vücudunun ayrıntıları ortaya çıkar, göğüsleri ve kıçı belli olur. Veya vücudunun bazı yerleri gözükür, bu yüzden ahirette hesaba çekilir.[447]

İşte bu yüzden Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem onları "giyinik çıplaklar olarak isimlendirmiştir" veya: "Erkeklere meyleden ve onları kendilerine meylettiren, başları deve hörgücü gibi kabarık" olarak vasıflandırmıştır. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem sanki içinde bulunduğumuz zamanı görür gibi bize haber vermiştir. Maalesef günümüzde kadınların saçlarının çeşitli şekillerde kesilip yapıldığı "kuaför" isimli dükkanlar ortaya çıkmıştır. Bu dükkanlarda erkekler çalışmakta ve çok pahalı bir ücrete saç kesmektedirler. Yine bu kadınlar Allah'ın kendilerine doğuştan verdiği tabi saçla yetinmeyip, yapma saç olan peruk takmaktadırlar. Bu sahte görüntü ve güzellikle erkekleri cezp etmektedirler.[448]

Mü'min kişinin gece gördüğü rüyasının gündüz gerçekleşmesi:

Alametlerden birisi ahir zamanda mü'min kişinin gördüğü rüyasının gündüz gerçekleşmesidir. Kişi imanında ne kadar üstün olursa gördüğü rüya buna göre gerçek olmaktadır.

---

442 "Müstedrek" (4/136) Hakim: "Bu hadis Buhari ve Müslim'in şartına göre sahihtir" demiştir. Zahebî ise senedteki Abdullah el-Kutbâni için: "Müslim onu alsa da Ebu Davud ve Nesâi onu zayıflamaktadır" demiştir. Ebu Hatim: "O, İbn Luhey'a gibidir" demiştir. Bana göre, bu hadisi destekleyen ve takviye eden başka hadisler vardır.
443 Müslim, Cennet ve Sıfatı (17/190-Nevevi şerhi)
444 Heysemi "Mecmau'z-Zevaid"te (7/327) şöyle demiştir: Bir kısmı sahih hadiste vardır. Ravileri Muhammed b. Haris b. Süfyan dışında sahih hadis ravileridir. O da sikadır."
445 "Müslim Nevevi Şerhi" (17/190)
446 "İslamda Helal ve Haramlar" Yusuf Kardavî (s: 83)
447 "Müslim Nevevi Şerhi" (17/190)
448 "İslam'da helal ve haramlar" (s: 84)

Müslim, Ebu Hureyre (ra)'ın Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Kıyametin yaklaştığında Müslüman'ın gördüğü rüya yalan çıkmaz. Sizin doğru rüya göreniniz en doğru sözlü olanınızdır. Müslüman'ın gördüğü rüya, peygamberliğin kırk beşte biridir."[449] Buhari'deki rivayette ise şöyledir: "Müslüman'ın gördüğü rüya gerçek olur... Peygamberin gördüğü rüya yalan olmaz."[450]

İbn Ebî Cemra şöyle diyor: "Mümin kişinin ahir zamanda gördüğü riyasının gerçek olmasının manası şudur: "Genellikle gördüğü rüya tabir edilmeye ihtiyaç duymaz daha önce gördüğü rüyalar gibi tabir edildikten sonra yanlış çıkmaz. Bu yüzden hadiste "gerçek olur" denilmiştir."

Daha sonra şöyle diyor: "Bu olayının ahir zamana has olmasının hikmeti, o vakitte mü'min kişinin garib olmasıdır. Aynı Müslim'deki şu hadiste olduğu gibi: "İslam garip olarak başladı, tekrar garip haline dönecek."[451] O vakitte mümin kişinin dostu ve yardımcısı az olacağından ona gördüğü rüyanın gerçek olmasıyla ikramda bulunulur."[452]

Mü'min kişinin gördüğü rüyanın gündüz gerçek olmasının ne zaman olacağı konusunda alimler arasında farklı görüşler vardır[453]:

1- Bu olay kıyamet yaklaştığı zaman fitne ve savaşların çoğaldığı zaman, ilmin ortadan kalktığı ve dinin izlerinin yok olmaya başladığı bir vakitte olur. Bu vakitte insanlar fetret ehli gibi olurlar ve aynı bütün ümmetler peygamberlerinden dinlerini öğrendikleri gibi onlarda kendilerine dinlerini öğretecek yeni bir öndere ihtiyaç duyarlar. Fakat son peygamber Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den başka yeni bir peygamber gelmeyeceğinden işlerini rüyalarında gördükleri gerçeklere bırakırlar ki o rüyalarda peygamberliğin bir parçasıdır. Ebu Hureyre'den gelen: "Kıyamet yaklaştığında ilim ortadan kalkar"[454] hadisi bu görüşü desteklemektedir. İbn Hacer'de bu görüşü tercih etmektedir.

2- Bu olay inkârın, cahilliğin ve fesadın çoğaldığı, mü'minlerin sayılarının azaldığı bir zamanda olur. Böyle bir ortamda mü'min kişiye gördüğü rüyanın gerçek çıkmasıyla ikramda bulunulur, destek ve teselli verilir.

Bu görüş biraz önce geçen İbn Ebî Cemra'nın sözüne yakındır. Bu son iki görüş bu olayın ne zaman olacağını kesin olarak belirtmemektedir. Öyleyse dinin yavaş yavaş eriyerek son bulmasıyla bu dünyanın sonuna doğru adım adım yaklaşıldıkça, mü'min kişinin gördüğü rüya o kadar gerçek çıkmaktadır.

3- Bu olay İsa b. Meryem (as)'ın tekrar geldiği zamanda olacak. Çünkü onun içinde bulunduğu zaman söz olarak, en doğru sözlerin konuşulduğu; görülen rüyaların da yanlış çıkmadığı bir zaman olacaktır. En doğrusunu Allah bilir.

Yazının çoğalması:

İbn Mes'ud (ra)'den gelen bir hadiste Rasulüllah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Kıyamete yakın ..... kalem çoğalacaktır."[455] Kalemin çoğalmasından kasıt yazının çoğalması ve

---

[449] Müslim, Rüya (15/20-Nevevi şerhi)
[450] Buhari, Tabir (12/404 Fethu'l-Bârî)
[451] Müslim İmân (2/186 Nevevi şerhi)
[452] "Fethu'l-Bârî" (12/406)
[453] "Fethu'l-Bârî" (12/406-407)
[454] Müslim, İlim (16/222-Nevevi şerhi)
[455] Müsned (5/333-334). Ahmed Şakir: "İsnadı sahih" demiştir.

yayılmasıdır.[456]

Nesâî ve Tayâlisî'nin Amr b. Tağleb'den rivayet ettiklerine göre Rasulüllah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle demiştir: "... Ticaretin büyümesi, ilmin yayılması kıyamet alâmetlerindendir."[457] Hadisteki ilmin yayılmasından kasıt, buna aracı olan yazının çoğalmasıdır.

Bu durum günümüzde çok açık olarak görülmektedir. Bilgisayar ve matbaanın çoğalmasıyla yazı çok hızlı bir şekilde dünyanın dört bir tarafına anında yayılmaktadır. Bununla birlikte insanlar arasında cahillik artmış, faydalı ilim olan Kur'an ve sünnet bilgisi azalmış, ne kadar çok kitap olursa olsun amel edilmediği için bunun bir faydası olmamıştır.[458]

İslamın teşvik ettiği sünnetlere özen gösterilmemesi:

Alametlerden birisi de dinin göze batan özelliklerinin hafife alınmasıdır. Hadiste geçtiğine göre İbn Mesud (ra) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini işitmiştir: "Kişinin camiye girdiğinde oturmadan önce iki rekat namaz kılmaması kıyamet alametlerindendir."[459] Başka bir rivayette şöyledir: "Kişi mescidin hakkını verir fakat orada hemen namaz kılmaz."

Yine İbn Mesud (ra)'dan: "Mescitlerin yol olarak içinden geçilen yerler olması kıyamet alametlerindendir."[460]

Enes (ra) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den merfu olarak şöyle demiştir: "Mescitlerin yol edinilmesi kıyamet alametlerindendir."[461]

Mescitlerin yol olarak kullanılması caiz olmayan bir şeydir. Çünkü mescitlere saygı göstermek demek, Allah'ın dinine saygı göstermek demektir. Bu da îman ve takvayı gösterir. Nitekim Allahu Teâla şöyle buyurmaktadır: "Her kim Allah'ın dinine saygı gösterirse, şüphesiz bu kalplerin takvasındandır."(Hacc: 32)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'de şöyle buyurmaktadır: "Sizden kim mescide girerse, iki rekat namaz kılmadan oturmasın."[462]

Maalesef günümüzde en büyük belâ namaz ve ibadet yeri olan mescitlerin yabancı turistler tarafından ziyaret edilen yerlere dönmesidir. Allahu Teâla Müslüman ülkeleri bu belâdan korusun (Amin).

Akşam görülen Hilâl'in gökte kalma süresinin uzaması:

Ebu Hureyre (ra)'da Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hilâl'in gökte kalma süresinin uzaması kıyamet alametlerindendir. Hilâl bir gecelik görüldüğü halde:

---

456 Müsned Şerhi, Ahmed Şakir (5/334)
457 "Tertibu Müsned-i Tayâlîsî(2/112 Hadis No: 2763), Nesâî(7/244),. Tuvecrî, Nesâî'nin rivayeti hakkında: "Buhari ve Müslim'in şartarına göre isnadı sahihtir" demiştir. Bak: "İthâfu'l-Cemâ'a" (1/428)
458 "İthâfu'l-Cemâ'a" (1/428)
459 "Sahih-i İbn Huzeyme" (2/283-284). Albâni bu hadisin dipnotunda: "İsnadı zayıftır. Fakat başka yollardan rivayetleri vardır." demiştir. "Sahih Hadisler" kitabında ise: "İbn Mesud'tan bu hadisi kuvvetlendiren başka yollarla gelen rivayetler vardır" demiştir. Bak: (2/253 Hadis no: 649)
460 Bezzar rivayet etmiştir. Heysemi hadisi sahihlemiştir. Bak: "Mecmau'z Zevaid" (7/329)
461 "Tertibu Müsned-i Tayâlisî" (2/212). "Müstedrek" (4/446) Hakim: "Bu hadisin isnadı sahihtir" demiştir. Zehebî: "Mevkuftur" demiştir.
462 Müslim, Salatu'l-Müsafirin (5/225,226-Nevevi şerhi)

"İki gecelik görüldü" denir."[463] Enes b. Mâlik (ra) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den merfu olarak şöyle rivayet etmiştir: "Kıyametin alametlerinden birisi Hilâl'in gökte bir gecelik görünmesine rağmen: "İki gecelik görüldü" denilmesidir."[464]

Yalanın çoğalması ve aktarılan haberlerin doğru çıkmaması:

Ebu Hureyre (ra)'den gelen hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Ümmetimin son zamanlarındaki insanlar, sizin ve babalarınızın hiç duymadığı yalan şeyler anlatacaklar. Siz onlardan ve böyle bir şey yapmaktan sakının."[465] Başka bir rivayette şöyledir:

"Ahir zamanda yalancı Deccaller çıkacak. Size öyle şeyler anlatacaklar ki ne siz nede babalarınız onları duymamıştır. Siz onlardan ve böyle bir şey yapmaktan sakının ki ne sizi şaşırtsınlar ne de fitneye düşsünler."[466]

Müslim, Amr b. Abde'den, İbn Mesud (ra)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Şeytan insan şekline girer ve bir topluluğa gelir. Onlara yalan şeyler anlatır. Sonra dağılırlar. Onlardan bir adam der ki: "İsmini bilmediğim ama yüzünü tanıdığım bir adamın şöyle söylediğini duymuştum."[467]

Abdullah b. Amr b. As (ra) şöyle demiştir: "Denizlerde Süleyman (as)'ın bağlayarak hapsettiği şeytanlar vardır. Az kaldı oradan çıkarlar ve insanlara Kur'an(a benzer şeyler) okurlar."[468]

Nevevi diyor ki: "Bunun manası: Onlar Kur'an'a benzer şeyler okurlar. Sen onu Kur'an zannedersin. Onlar insanları kandırmaya çalışırlar, ama onlar kanmaz."[469]

Zamanımızda farklı, farklı sözler çoğalmıştır. Bazı insanlar temelini araştırmadan bir çok yalan sözü nakletmekten sakınmamaktadırlar. Buda insanların yolunu şaşırtmakta ve fitneye düşürmektedir. Bu yüzden Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem duyulan her sözün doğruluğunu araştırması konusunda uyarmıştır. Hadis alimleri de Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den gelen hadislerin doğruluğunu ortaya çıkarmak için bu kuralı uygulamış, ravilerin güvenilir olanlarını diğerlerinden seçerek ayırmışlardır.

Yine zamanımızda insanların çıkardığı yalanlar çoğaldığı için artık neyin doğru neyin yanlış olduğu ayırt edilmez hale gelmiştir.

Yalancı şahitliğin çoğalması ve doğruluğun gizlenmesi:

Abdullah b. Mesud (ra)'dan gelen hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Kıyametten önce... yalancı şahitlik çoğalır ve doğru gizlenir"[470]

---

[463] Taberanî "Sağir"de. Heysemi "Mecmau'z-Zevâid"te (3/146) şöyle diyor: "Senedinde Abdurrahman b. el-Ezrak el-Antalî vardır. Hakkında bir bilgi bulamadım"
[464] Heysemî diyor ki: "Taberanî "Sağir"de ve "Evsat"ta hocası Heysemi b. Halid el-Musisî'den rivayet etmektedir. O da zayıftır. Bak: "Mecmau'z-Zevâid" (7/325)-Albâni: "Hasen" demiştir. Bak: "Camiu's-Sağir'in Sahihleri" (5/214 Hadis no: 5775)
[465] Müslim, mukaddime (1/78-Nevevi şerhi)
[466] A.g.e. (1/78,79-Nevevi şerhi)
[467] A.g.e. (1/79-Nevevi şerhi)
[468] A.g.e. (1/79,80-Nevevi şerhi)
[469] "Müslim Nevevi Şerhi" (1/80)
[470] Müsned (5/333. Daha öncede geçtiği gibi hadis sahihtir. Bak: "İbn Kesir Tefsiri" (6/140). "Fethu'l-Bârî" (5/262)

Yalancı şahitlik, şahitlik ederken kasten yalan söylemek ve doğruyu gizlemektir. Allahu Teâla şöyle buyuruyor: *"Şahitliği ve bildiklerinizi gizlemeyin. Kim onu gizlerse, bilsin ki onun kalbi günahkardır."* (Bakara: 283)

Ebu Bekre (ra) şöyle demiştir: "Biz Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yanında bulunuyorduk. O şöyle buyurdu: "Size en büyük günahları haber vereyim mi? Allah'a şirk koşmak, anababaya asi olmak, yalan yere şahitlik." Bunları söylerken yaslanmıştı, sonra dikildi. O kadar çok tekrar ediyordu ki biz: "Keşke sussa" dedik."[471]

Kadınların çoğalması, erkeklerin azalması:

Enes (ra) şöyle demiştir: "Şimdi size bir hadis anlatacağım. Onu benden başka kimse size anlatamaz. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'yi şöyle derken işittim: "İlmin azalması, cahilliğin artması, zinanın yayılması, kadınların çoğalması ve erkeklerin azalması kıyamet alametlerindendir. Öyle ki bir erkeğe elli kadın düşer."[472]

Ani ölümün çoğalması:

Enes b. Malik (ra) Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'dan merfu olarak şöyle rivayet etmiştir: "...Ani ölümün çoğalması kıyametin alametlerindendir."[473]

Arap yarımadasının sulak ve yeşil hale dönmesi:

Alametlerden birisi arap yarımadasının sulak ve yeşil hale dönmesidir.

Ebu Hureyre(ra)'dan gelen hadiste Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: "Arap yarımadası sulak ve otlak hale dönmeden kıyamet kopmaz"[474] Bu hadiste arap yarımadasının tekrar sulak ve otlak hale döneceğine dair delil vardır.

Yağmurun artması, ürünün azalması:

Ebu Hureyre(ra)'dan Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Kıyamete yakın gökten o kadar çok yağmur yağar ki ondan korunmak için kerpiç evler yeterli olmaz da kıldan çadırlarda barınılır."[475]

Enes(ra), Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'den şöyle rivayet etmiştir: "Kıyamete yakın bir sene müddetince yağmur yağar ama yerden bir bitki bitmez."[476]

Fırat nehrinin zayıflaması ve oradan altın bir dağın çıkması:

Ebu Hureyre (ra)'dan Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Fırat nehri, suyu azalıp altın bir dağ çıkarmadıkça kıyamet kopmaz. İnsanlar onu almak için birbirleriyle savaş yaparlar. Her yüz kişiden doksan dokuzu öldürülür. Onlardan her biri: "Belki kurtulan

---

[471] Buhari, Şehâdât (5/261-Fethu'l-Bârî). Müslim, İmân (2/81,82-Nevevi şerhi)
[472] Buhari, İlim (1/178- Fethu'l-Bârî). Müslim, İlim (16/221-Nevevi şerhi). Tirmizi (6/448 hadis no:2301).
[473] Mecmau'z-Zevâid(7/325) Albâni: "Hasen" demiştir. Bak: Camiu's-Sağir'in Sahihleri(5/214 Hadis no: 5775)
[474] Müslim, Zekât (7/97-Nevevî Şerhi)
[475] Müsned (13/291 Hadis no: 7554) Ahmed Şakir: "İsnadı sahih" demiştir.
[476] Müsned (3/140). Heysemî: "Ahmed, Bezzâr ve Ebu Ya'lâ rivayet etmiştir. Hepsinin ravileri sahihtir." Demiştir. Bak "Mecmau'z-Zevâid" (7/330)

kişi ben olurum" der"[477]

Bir çok kişinin zannettiği gibi bu hadisteki altından kasıt petrol değildir. Çünkü:

1. Hadiste açıkça "altın bir dağ" diye geçmektedir ve altın herkesin bildiği bir madendir. Petrol ise gerçek anlamda altın değildir.

2. Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'in haber verdiğine göre Fırat'ın suyu altın bir dağ çıkmasıyla çekilecek ve insanlar o dağı görecek. Petrol ise yerin binlerce metre altından aletlerle çıkarılmaktadır.

3. Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem, başka deniz ve nehirlerden bahsetmeyip özellikle Fırat'tan bahsetmiştir. Petrol ise hem yerden hem de denizlerden çıkarılmakta ve bu da birbirinden farklı bölgelerde olmaktadır.

4. Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'in haber verdiğine göre insanlar bu hazine için savaş yapacaklar. Oysa Fırat'ın yakınlarında veya başka yerde petrol çıktığında insanlar savaş yapmamışlardır. Aksine Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem bu hazineyi gören kişilerin ondan bir şey almasını yasaklamıştır. Nitekim Ubey b. Ka'b(ra)'dan gelen bir rivayet de şöyledir: "İnsanlar dünyayı elde etmek konusunda birbirleriyle yarışmaktan geri kalmazlar.....Ben Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'ı şöyle derken işittim: "Fırat'ın altın bir dağ çıkarma zamanı yaklaşıyor. Her kim orada hazır bulunursa sakın ondan bir şey almasın"[478]

Kim bu altının petrol olduğunu söylüyorsa, onu almanın yasak olduğunu da söylemesi lazım. Bunu da kimse şimdiye kadar söylememiştir.[479]

İbn Hacer, "O altından almanın yasaklanma sebebi neticede fitne ve savaşa neden olacağı içindir." demiştir.[480]

Hayvanların ve eşyaların insanlarla konuşması:

Alametlerden biri hayvanların ve eşyaların insanlarla konuşması, onlar yokken olan şeyleri haber vermeleridir.Yine insanın bazı organlarının konuşmasıdır. Örneğin kişinin baldırı o evde yokken ailesinin ne yaptığını ona haber vermesidir.

Ebu Hureyre(ra)'dan gelen hadis şöyledir: "Bir çobanın yanına kurt geldi ve onun bir koyununu çaldı. Çoban koyunu geri almak için kurdun peşine düştü. Kurt yüksek bir yere çıktı, kuyruğunu iki bacağının arasından karnına doğru uzatarak kıç üstü oturdu ve şöyle dedi:

"Allah'ın bana rızık olarak verdiği şeyi benden almak için mi uğraşıyorsun?". Adam:

"Vallahi ilk kez bugün bir kurdun konuştuğunu görüyorum" dedi. Kurt:

"Bundan daha ilginci, Medine'deki hurmalıkta olan adamın daha önce ne yaptığını ve sizden sonra ne yapacağını da sana haber verebilirim" dedi. Yahudi olan adam, Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'a geldi ve olayı anlattı. Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem onu doğruladı ve şöyle dedi:

---

[477] Buharî, Fiten (13/78-Fethu'l-Bâri). Müslim, Fiten (18/18-Nevevî Şerhi)
[478] Müslim, Fiten (18/19-Nevevî Şerhi)
[479] "İthafu'l-Cemâa (1/489-490)
[480] "Fethu'l-Bâri" (13/81)

“Bu kıyamet alametlerindendir. Kişi evinden ayrılıp geri dönmediği halde, ayakkabıları ve kırbacı evinde ne olmuşsa ona haber verir.” Hadisi İmam Ahmed rivayet etmiştir. [481]

Belâlardan dolayı ölüp kurtulmak istemek:

Ebu Hureyre(ra)’dan Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “Kişi, bir başkasının kabrine uğrayıp da: “Keşke ben bu ölünün yerinde olsaydım” diye temenni etmedikçe kıyamet kopmaz”[482]

Yine Ebu Hureyre(ra)’dan Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “Nefsim elinde olan Allah’a yemin ederim ki, insan kabir üzerine varıp borçtan dolayı değil de sadece belâlardan dolayı eğilip bükülerek: Ah keşke bu kabirdeki kişinin yerinde ben olsaydım” demedikçe bu dünya yok olmaz”[483]

Ölümü temenni etmek ancak fitnelerin çoğaldığı, hayatın ve İslami yaşantının değiştiği zamanda olur. Eğer şimdiye kadar bu olmamışsa, ileride mutlaka olacaktır.

Rumların çoğalması ve müslümanlarla savaşmaları:

Müstevrid el-Kureyşî, Amr b. As(ra)’ın yanında şöyle dedi: “Ben Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem’i şöyle derken işittim: “Kıyamet, Rumlar insanların en çoğu olduğu zaman kopar.” Amr o’na: “Ne söylemekte olduğuna iyi bak” dedi. Müstevrid: “Ben Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem’dan işittiğim şeyi söylüyorum” dedi.[484]

Avf b. Malik el-Eşcaî(ra)’dan gelen hadiste Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “Kıyametten önce altı şey olur......(onlardan biri:) Sizinle Rumlar arasında barış imzalanır ama düşmanlarınız anlaşmayı bozarak, her birlikte on iki bin asker olan seksen birlikle (yani bir milyon asker) üzerinize saldırırlar.”[485]

İstanbul’un fethi:

Alametlerden birisi Deccal çıkmadan önce İstanbul’un müslümanlar tarafından fethedilmesidir. Hadislerden öğrendiğimize göre bu fetih, kıyamet kopmadan önce olacak olan büyük savaşta müslümanlarla Rumlar savaş yapacak ve müslümanlar Rumları yendikten hemen sonra İstanbul’a doğru yöneldiklerinde olacaktır. Müslümanlar orayı Allah’ın izniyle savaş yapmadan dua ve tekbirlerle fethedecekler.

Nitekim Ebu Hureyre(ra)’dan gelen hadiste Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

“Sizler bir yakası karada, bir yakası denizde olan bir şehir işittiniz mi?” Sahabe:

“Evet işittik yâ Rasulullah” dediler. Resulullahsallallahu aleyhi ve sellem:

“İshak oğullarından yetmişbin kişi o beldeyle savaşmadıkça kıyamet kopmaz. Bu ordu o beldeye gelip konakladıkları zaman silah ile savaş yapmazlar, ok da atmazlar. Lailahe illallahu vallahu ekber:

[481] Müsned (15/202-203) Hadis no: 8049) Ahmed Şakir: “İsnadı sahih” demiştir.
[482] Buharî, Fiten (13/81,82-Fethu’l-Bâri). Müslim, Fiten (18/34 Nevevî şerhi)
[483] Müslim, Fiten (18/34-Nevevî Şerhi)
[484] Müslim, Fiten (18/22-Nevevî Şerhi)
[485] Buharî, Cizye (6/277-Fethu’l-Bâri)

Allah'tan başka ilah yoktur ve Allah en büyüktür derler. Bunun üzerine o şehrin iki yakasından biri düşer.

Ravi Sevr şöyle demiştir: "Onun ancak şöyle dediğini biliyorum: Deniz tarafındaki kısmı düşer" Sonra ikinci defa Lailahe illallahu vallahu ekber diyecekler ve şehrin diğer yakası da düşecektir. Sonra üçüncü defa Lailahe illallahu vallahu ekber dediklerinde kendileri için gedik açılacak ve buradan şehre girerek ganimetleri elde edeceklerdir. Ordu ganimetleri taksim etmekle meşgul oldukları sırada bir bağıran:

"Muhakkak Deccal çıkmıştır" der. Bunun üzerine ordu her şeyi terk ederek geri döner."[486]

Hadiste geçen "İshak oğullarından yetmiş bin kişi o beldeyle savaşmadıkça" sözü biraz çelişkilidir. Çünkü Rumlar zaten İshak oğullarındandır. Onların soyu Iys b. İshak b. İbrahim(as)'dan gelmektedir. Peki öyleyse zaten İshak oğullarından olan Rumlar orayı nasıl fethetsin?

Kadı İyâd şöyle diyor: "Sahih-i Müslim'in bütün nüshalarında "İshak oğulları" şeklinde geçmektedir. Bazıları: "Esas olan "İsmail oğulları" şeklindedir ve hadisin anlamı ve akışı da bunu gösterir. Zira Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem onlarla arapları kastetmiştir" demişlerdir.[487]

İbn Kesir şöyle diyor: "Bu hadis ahir zamanda Rumların müslüman olacaklarını gösterir. Belki de İstanbul onlardan bir grup tarafından fethedilecektir. Aynı buradaki hadiste olduğu gibi: İshak oğullarından yetmiş bin kişi o beldeyle savaşır."

Müstevrid el-Kureyşî hadisinde geçen onların öğülmeleri bunu desteklemektedir: Müstevrid, Amr b.As(ra)'ın yanında şöyle dedi: "Ben Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'i şöyle derken işittim:

"Kıyamet, Rumlar insanların en çoğu olduğu zaman kopar." Amr ona: "Ne söylemekte olduğuna iyi bak" dedi. Müstevrid:

"Ben Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'dan işittiğim şeyi söylüyorum" dedi. Amr:

"Eğer sen bunu söylediysen, muhakkak onlarda şu dört haslet vardır: Onlar fitne anında insanların en akıllı ve usluları, musibetten sonra en hızlı sıhhat ve iyiliğe dönenleri, kaçtıktan sonra tekrar hucuma geçmeleri en yakın olanları, miskin, yetim ve güçsüzler için insanların en hayırlılarıdır. Beşincisi de çok güzel bir sıfattır: Kralların zulmüne en çok engel olanlardır."[488]

Bir önceki Rumların çoğalması ve müslümanlarla savaşmaları bölümünde geçen Ebu Hureyre hadisi de bunu desteklemektedir. O hadiste Rumlar müslümanlara: "Bizimle, bizden esir olanlar arasını boşaltın da biz onlarla savaş edelim" demekte, bu teklif karşısında müslümanlar: "Hayır. Vallahi biz, sizlerle o kardeşlerimizin arasından çekilmeyiz" demektedirler. Burada Rumlar, müslümanlardan kendilerinden esir alınanları öldürmek istemektedirler. Çünkü onlar müslüman olmuşlardır. Müslümanlar ise bunu kabul etmekle birlikte onlardan müslüman olanların artık kendi kardeşleri olduklarını ve hiç birini onlara veremeyeceklerini bildirmektedirler. Böylece müslüman orduların çoğu da arap değil, kafirlerden esir alınanlar olacak.

Nevevî şöyle diyor: "Bu olay zamanımızda olmaktadır. Bugün Şam ve Mısır'da bulunan İslam ordularının çoğu devşirmelerden oluşmaktadır ve Allah'a şükür onlarda savaşlarda kafirleri esir almaktadırlar. Müslümanlar onları birkaç kerede aldı. Ama onlar bir savaşta binlerce kafiri esir

[486] Müslim, Fiten (18/43,44-Nevevî Şerhi)
[487] Müslim Nevevî Şerhi (18/43,44)
[488] Müslim, Fiten (18/22-Nevevî Şerhi)

almaktadırlar. Bu yüzden İslam'ın yayılması ve yüceliği için Allah'a hamdolsun"[489]

Yine İstanbul'u fetheden ordunun İshak oğullarından olması, Rum ordusunun yaklaşık bir milyon kadar olacağını gösterir. Onlardan kimi savaşacak kimi de müslüman olacaktır. Müslüman olanlar İstanbul'u fetheden ordunun içine katılacaktır. En doğrusunu Allah bilir.

Savaş yapılmadan olacak olan İstanbul'un fethi şu ana kadar gerçekleşmemiştir. Çünkü, Tirmizî Enes b. Malik'ten şunu rivayet etmektedir: "İstanbul'un fethi kıyamete yakın olacaktır."

Tirmizî daha sonra şöyle diyor: "Hocamız Mahmud b. Ğaylan şöyle demiştir: Bu hadis gariptir. İstanbul Rumların şehridir ve Deccal çıktığında fetholunacaktır. Oysa orası sahabe zamanında fethedilmiştir."[490]

Doğrusu İstanbul sahabe zamanında fethedilmemiştir. Ancak Muaviye(ra) içlerinde Ebu Eyyub el-Ensârî'nin de bulunduğu bir orduyu oğlu Yezid komutasında orayı fethetmek için göndermiş ama fethedemeden geri dönmüşlerdir. Sonra Mesleme b. Abdulmelik İstanbul'u kuşatmış ama feth edememiştir. Fakat İstanbul'un içinde bir mescid yapılması konusunda Rumlarla anlaşma yapmıştır.[491]

Türklerin İstanbul'u fethetmeleri ise silah kullanılarak olmuştur. Sonra şu an orası kafirlerin elinde sayılır. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'ın haber verdiği gibi son olarak tekrar fethedilecektir.

Ahmed Şakir diyor ki: "Hadiste müjdesi geçen İstanbul'un fethi yakın gelecekte veya uzak zamanda olacak, bunu Allah bilir. Oranın gerçek fethi, müslümanların şu an uzaklaştıkları dinlerine tekrar döndüklerinde olacaktır. Bir önceki çağda Türklerin orayı fethetmiş olmasına gelince, bu ileride olacak olan büyük fethe öncülük etmektedir. Sonra orası şu an müslümanların elinden çıkmıştır. Nedeni Türkler orada yeni devlet kurup onun İslami bir devlet değil de lâik bir devlet olduğunu açıklamışlar, İslam düşmanı kafir devletlerle sözleşmeler imzalamışlar ve kendi çıkardıkları küfür kanunlarıyla hükmetmişlerdir. İnşallah, Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'ın müjdelediği islami fetih orada gerçekleşecektir."[492]

Kahtanlı'nın çıkması:

Ahir zamanda Kahtan kabilesinden bir adam çıkar ve insanlar ona dini lider olarak itaat ederler ve etrafında toplanırlar. Bu da işlerin tersine döndüğü zamanda olur. Bu yüzden İmam Buhari onunla ilgili haberi "zamanın değişmesi" bölümünde vermiştir.

İmam Ahmed, Buhari ve Müslim Ebu Hureyre(ra)'ın Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'den şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Kahtan kabilesinden bir kişi çıkıp da insanları âsası ile sevk ve idare etmedikçe kıyamet kopmaz"[493]

Kurtubî diyor ki: "İnsanları âsası ile sevk ve idare etmesi" sözünün manası: İnsanları doğru yola sevk etmesi, kendine bağlamasıdır. Yoksa bu bildiğimiz sopa olan âsa değildir. Bununla onları istila edip, kendisine itaat ettirmekten kinâye edilmiştir. Hadiste onun insanlara karşı sert ve katı olduğu

[489] "Müslim Nevevî Şerhi" (18/21)
[490] Sünen-i Tirmizî, Fiten (6/498)
[491] "el-Fiten ve'l-Melâhim" (1/62)
[492] "Umdetu't-Tefsir" Ahmed Şakir'in ihtisar ettiği İbn Kesir Tefsiri (2/256)
[493] Müsned (18/103 Hadis no: 9395-Ahmed Şakir Şerhi). Buharî, Fiten (13/76-Fethu'l-Bâri). Müslim, Fiten (18/36-Nevevî Şerhi)

anlatılmaktadır."[494]

Evet insanları âsasıyla idare etmesi, ona itaat etmeleri anlamında kinayeli anlatımdır. Ancak Kurtubî'nin işaret ettiği onun sert ve katı olduğu, bu herkese karşı değil sadece haddi aşan günahkarlara karşıdır. Oysa o dürüst bir kişidir ve adaletle hükmeder.

İbn Hacer, Nuaym b. Hammad'dan naklettiğine göre o, Abdullah b. Amr'ın halifeleri saydığında ".......Bir de Kahtanlı adam" dediğini kuvvetli bir senedle rivayet etmiştir. Yine iyi bir senedle İbn Abbas'ın: "......ve Kahtanlı bir Adam, hepsi salih kimselerdir" dediğini nakletmiştir.[495]

Abdullah b. Amr b. As (ra)'ın Kahtanlı bir adamın halife olacağı sözünü duyan Muaviye (ra) çok kızdı. Ayağa kalkarak önce Allah'a hamd ve senâda bulundu. Sonra şöyle dedi: "Bana ulaştığına göre sizden birileri Kur'an'da olmayan ve Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'dan nakledilmeyen sözleri size söylüyorlar. Emin olun bu kimseler sizin cahillerinizdir. Siz sahibini sapıttıran tahmini şeylerden sakının. Ben Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini işittim:

"Bu halifelik işi Kureyş'te kalacaktır. Onlar dini emirleri yerine getirdiği sürece hiç kimse onlara düşmanlık edemez. Aksi halde Allah onları yüzüstü süründürür."[496]

Bu hadiste Muaviye(ra) Kahtanlı'nın çıkmasını inkar etmemekle birlikte halifeliğin Kureyş'ten başkasına geçmesinin mümkün olacağını zanneden kişiye karşı çıkmıştır. Çünkü Muaviye hadisinde: "Onlar dini emirleri yerine getirdiği sürece" sözü geçmektedir. Eğer bunun tersi olursa, o zaman halifelik onların elinden çıkar. Nitekim bu da olmuştur. İnsanlar, Kureyş dini emirleri yerine getirmede zayıf kalıncaya kadar onlara itaat etmiştir. Onlar bunda başarısız olunca halifelik başkalarına geçmiştir.[497]

Ayrıca hadiste geçen Kahtanlı, Cehcâh'da değildir.[498] Kahtanlı hürdür ve soyu Kahtan'a dayanmaktadır ki o da Yemen araplarından Himyer, Kinde, Hamdan ve diğer kabilelerin atası sayılır.[499] Cehcâh ise azad edilmiş birisidir.

İmam Ahmed'in Ebu Hureyre(ra)'dan rivayet ettiği hadis de bunu desteklemektedir: "Cehcâh isimli azadlı bir adam emir olmadıkça günler ve geceler geçmez (yani kıyamet kopmaz)"[500]

Yahudilerle savaş:

Alametlerden birisi müslümanların ahir zamanda yahudilerle savaş yapmasıdır. O vakit Yahudiler Deccal'in askerleri olacak, Müslümanlarda İsa (as)'ın askerleri olacaktır. Öyleki taş ve ağaçlar şöyle diyecek: "Ey Müslüman! Ey Allah'ın kulu! Arkamda bir yahudi var gel onu öldür."

Müslümanlar Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem zamanında yahudilerle savaşmış, onları yenerek Arap Yarımadası'ndan sürmüşler ve Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'in şu hadisini örnek alarak orada sadece müslümanları bırakmışlardı: "Arap Yarımadası'nda sadece müslümanlar kalacak

---

[494] "et-Tezkire" (s: 635)
[495] "Fethu'l-Bâri" (6/535)
[496] Buharî, Menâkıb (6/532, 533- Fethu'l-Bâri)
[497] Bak: "Fethu'l-Bâri"(13/115)
[498] Kurtubî "Tezkire"de (s:636) şöyle diyor: "Kahtanlı kendisine Cehcâh denilen adamdır."
[499] "Fethu'l-Bâri" (6/545-13/78)
[500] Müsned (16/156 Hadis no: 8346) Ahmed Şakir şerhinde şöyle demiştir: "İsnadı sahihtir. Hadis Müslim'de (18/36) "azadlı" kelimesi olmadan geçmektedir."

şekilde Yahudi ve Hristiyanları oradan çıkaracağım."[501]

Fakat bu bölümde sözü edilen kıyametten önce olacak savaş o savaş değildir. Bununla ilgili sahih hadisler vardır. Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'in söylediğine göre Deccal çıktığı zaman Müslümanlar Yahudilerle savaşacak ve o anda İsa(as) yeryüzüne inecek

İmam Ahmed, Semure b. Cundeb (ra)'dan rivayet ettiğine göre Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem güneş tutulduğu gün uzun bir hutbe vermiş o hutbede Deccal'den bahsetmiş ve şöyle demiştir: "O, Kudüs'te müslümanları kuşatma altına alır. Müslümanlar bu durumda çok sarsıntı geçirirler. Sonra Allah ve Ordusu O'nu yok ederler hatta duvardaki taş veya ağacın gövdesi çağırarak şöyle der: "Ey Mü'min! Ey Müslüman! Burada kafir bir Yahudi var gel de onu öldür."

Dedi ki: "O zaman ki durum böyle olmaz. Öyle ki o hal sizde dayanılmaz bir duruma gelir ve aranızda şöyle sorarsınız: Peygamberiniz size böyle bir durumun olacağını anlatmış mıydı?"[502]

Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre(ra)'dan Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Müslümanlarla Yahudiler arasında savaş olmadıkça kıyamet kopmaz. Müslümanlar Yahudileri öldürür hatta bir Yahudi taş ve ağaç arkasına saklanır. O taş ve ağaç: "Ey Müslüman! Ey Allah'ın kulu! Şu arkamdaki kişi bir yahudidir, gel ve onu öldür" der. Sadece Ğarkad ağacı bunu söylemez. Çünkü o bir Yahudi ağacıdır."[503] Bu hadis Müslim'deki rivayettedir.

Bu hadislerin akışından anlaşıldığına göre taş ve ağaçların konuşması gerçek anlamdadır. Çünkü Yahudilerle savaş dışında cansız varlıkların konuşması olayı diğer hadislerde de vardır ve bu olay kıyamet alametlerinden olduğu için bununla ilgili ayrı bölüm daha önce geçmişti.

Eğer ahir zamanda cansız varlıklar konuşacaksa, öyleyse bu hadisteki taş ve ağaçların konuşmasının da mecaz anlamda olduğunu iddia edemeyiz. Fakat bazı alimler bunu iddia etmektedirler. Ayrıca hadisteki olayı mecaz anlamda anlamaya dair bir delilde yoktur. Oysa cansız varlıkların konuşması Kur'an'daki âyetlerde dahi vardır: "Derilerine: Niçin aleyhimize şahitlik ettiniz? derler. Onlarda: "Her şeyi konuşturan Allah, bizi de konuşturdu...derler."(Fussilet: 21). "..O'nu övgü ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Ne var ki siz, onların tesbihini anlayamazsınız."(İsrâ: 44)

Medine'nin kötü kişileri içinden çıkarttıktan sonra harap olması:

Müslim, Ebu Hureyre(ra)'dan Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelir ki, kişi amcaoğluna va akrabasına: "Haydi daha rahat bir yaşama, haydi daha rahat bir yaşama" diye öneride bulunur. Eğer bilseler Medine onlar için daha iyidir. Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, onlardan kimse sevmediği için oradan çıkmaz ama oraya o kişiden daha iyi olan kimseyi getirir. Medine aynı pası gideren körük gibidir. Medine içindeki kötüleri aynı körüğün demirin pasını çıkardığı gibi çıkarmadıkça kıyamet kopmaz."[504]

Mü'minlerin ruhunu alacak olan rüzgarın çıkması:

Nevvas b. Sem'an'dan gelen ve içinde Deccal'in çıkması, İsa(as)'ın inmesi ve Ye'cüc ve Me'cüc'den bahseden uzun hadiste şöyle geçmektedir: "Allah hoş bir rüzgar gönderir. Bu rüzgar onları koltuk altlarından yakalar ve her mü'min ve müslümanın ruhlarını kabzeder. Artık yeryüzünde insanların en kötü olanları kalır. O kötü insanlar, sokak ortasında âleni olarak eşeklerin birbirleriyle

---

[501] Müslim, Cihad (12/92-Nevevî Şerhi)
[502] Müsned (5/16) İbn Hacer "İsnadı hasen" demiştir. Bak: "Fethu'l-Bâri" (6/610)
[503] Buharî, Cihad (6/103-Fethu'ul-Bâri).Müslim, Fiten (18/44,45-Nevevî Şerhi)
[504] Müslim, Hac (9/153- Nevevî Şerhi)

cima ettikleri gibi kadın erkek birbirleriyle cima ederler. İşte kıyamet onların üzerine kopar."[505]

[505] Müslim, Deccal'in zikri (18/70-Nevevî Şerhi)

BÜYÜK ALAMETLER

Huzeyfe b. Useyd el-Gıfârî(ra) rivayet ediyor: "Biz kendi aramızda konuşurken Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem çıka geldi ve bize:

"**Siz ne hakkında konuşuyorsunuz**? dedi. Biz:

"Kıyameti konuşuyoruz" dedik. O:

"**Siz on tane alamet görmedikçe kıyamet kopmaz**" dedi ve şunları saydı:

"**Duhan (duman), Deccal, Dâbbetü'l Arz, güneşin batıdan doğması, İsa(as)'ın inmesi, Ye'cüc ve Me'cüc, birisi doğuda birisi batıda ve birisi de arap yarımadasında olmak üzere üç büyük çöküntü, son olarak Yemen'den çıkıp insanları bir meydana toplayan ateş**"[506]

Yine Müslim, Huzeyfe b. Useyd'den aynı hadisi başka bir lafızla şöyle rivayet ediyor:

"**On tane alamet meydana gelmedikçe kıyamet kopmaz: Doğuda bir çöküntü, batıda bir çöküntü ve arap yarımadasında bir çöküntü, Duhan, Deccal, Dâbbetü'l-Arz, Ye'cüc ve Me'cüc, güneşin batıdan doğması, Aden'in derinliklerinden çıkıp insanları önüne katıp süren ateş**"

Başka bir rivayette ise: "**Onuncusu: İsa b. Meryem'in inmesi**" şeklindedir.

Görüldüğü gibi bu hadis bir sahabeden rivayet edilmesine karşılık, kıyamet alametlerinin sıralaması farklı iki lafızla geçmektedir.

Müslim, Ebu Hureyre(ra)'dan Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'ın şöyle dediğini rivayet etmektedir:

"**Altı şey gelmeden önce iyi ameller yapmaya çalışın: Güneşin batıdan doğması, Duhan, Deccal, Dâbbetü'l-Arz, Sizden birinizin başına gelecek olan şey, bütün herkesin başına gelecek olan şey**"

Yine Müslim, Ebu Hureyre (ra)'dan bu hadisi şöyle rivayet etmiştir:

"**Altı şey gelmeden önce iyi ameller yapmaya çalışın: Deccal, Duhan, Dâbbetü'l-Arz, güneşin batıdan doğması, herkesin başına gelecek olan şey, birinizin başına gelecek olan şey**"[507]

Görüldüğü gibi bu hadis bir sahabeden rivayet edilmesine rağmen alametlerin sıralaması farklı iki lafızla geçmektedir. Öyleyse alametlerin meydana geliş sırası, farklı rivayetlerdeki geliş şekliyle olayların birbirinin arkasından olmasına göre bilinir. Mesela Nevvas b. Sem'an(ra)'dan gelen hadiste olduğu gibi. Bu hadiste bazı rivayetler oluşuna göre sırayla zikredilmiştir: Önce Deccal'in çıkması, sonra İsa (as)'ın inmesi ve Deccal'i öldürmesi sonra Ye'cüc ve Me'cüc'ün İsa (as) zamanında çıkması ve İsa (as)'ın onların yok olmaları için dua etmesi.

---

[506] Müslim (Fiten 39) Ebu Davud (4311) Tirmizi (2183) Taberi (6/293) Tayalisi (2769) İbni Kesir Nihaye (s.142) Ahmed (4/7) İbni Mace (fiten 28)

[507] Müslim (1/110, 4/2267) İbni Hibban (15/96) Hakim (4/561) Ebu Avane (1/55) İbni Mace (4056) Ahmed (2/303, 337, 372, 407, 511, 523) Tayalisi (1/332) Ebu Ya'la (11/396) Taberani (18/36) ed-Dani Sünenül Varide Fil Fiten (5/1006) Deylemi (2073-74) el-Hüseyni el-Beyan vet-Ta'rif (2/2)

Yine bazı rivayetlerde ilk olan alametlerin bunlar olduğu geçerken, diğerlerinde de bu alametler olduğu geçer. Böyle olmakla birlikte ilk olan alametler konusunda alimler arasında anlaşmazlık vardır ve bu anlaşmazlık tâ sahabe zamanından beri vardır. Nitekim İmam Ahmed ve Müslim, tabiinden olan Ebu Zur'a'nın şöyle dediğini rivayet etmektedir:

"Müslümanlardan üç kişi Medine'de Mervan b. Hakem'in yanında oturup ondan hadis dinlediler. Mervan kıyamet alametlerinden rivayet ediyordu ve şöyle dedi;

"Onların ilki Deccal'in çıkmasıdır." Bunun üzerine Abdullah b. Amr (ra) şöyle dedi:

"Mervan benim Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'dan ezberlediğim ve hiç unutmadığım şeyi söylemedi. Oysa ben Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'ın şöyle dediğini işittim:

"İlk çıkan alamet güneşin batıdan doğması ile kuşluk vakti Dabbetü'ül-Arz'ın çıkmasıdır. Bu iki alametten biri, diğerinden önce olur. Diğeri de onun peşinden yakın olarak meydana gelir." Bu lafız Müslim'indir. İmam Ahmed'in rivayetinde şu fazlalık vardır:

"Abdullah b. Amr –elindeki yazıdan okuyarak- şöyle dedi: "Zannedersem ilki güneşin batıdan doğmasıdır."[508]

Evet, Hafız İbn Hacer, Deccal'in ilk alamet olması ile güneşin batıdan doğmasının ilk alamet olduğunu şu şekilde bir araya getiriyor: "Bu konuda gelen hadislerin toplamından şu görüş ağır basmaktadır: Yeryüzünde meydana gelen değişikliklerin en büyüğü olarak duyulan ilk alamet Deccal'in çıkması olur. Güneşin batıdan doğması ise, gökyüzünde meydana gelen büyük değişikliklerden duyulan ilk alamettir. Bu durum kıyametin kopması ile son bulur. Dâbbetü'l-Arz'ın çıkması ise güneşin batıdan doğduğu gün olması beklenir"

İbn Hacer daha sonra şöyle diyor: "Güneş batıdan doğunca tevbe kapısı kapanır ve Dabbetü'l-Arz çıkar. Bundaki hikmet, mü'min ile kafirin ayırt edilmesidir. Bu yüzden tevbe kapısı kapanır. Artık bundan sonra kıyametin kopmasını haber veren alamet, insanları bir meydana doğru toplayan ateşin olduğu duyulur."[509]

İbn Kesir ise yeryüzünde görülecek ilk alametin Dabbetü'l-Arz olacağını ve bunun alışılmışın dışında şaşkınlık oluşturacağını söylemektedir. Çünkü insanlarla konuşan ve onlardan kimin mü'min kimin kafir olacağını söyleyen bir hayvanın görülmesi normal bir şey değildir. Güneşin batıdan doğması ise gözleri kamaştıran ve herkesi hayrete düşüren bir olay olarak gökyüzünde meydana gelecek alametlerin ilki olacaktır.

Deccal'in çıkması, İsa (as)'ın inmesi, Ye'cüc ve Me'cüc'ün görülmesi ise her ne kadar bunlar güneşin batıdan doğmasından önce olacaksa da, onlar kendilerini görenler gibi insan olduklarından fazla şaşkınlık ve hayret uyandırmayacaktır. Oysa Dabbetü'l-Arz ve güneşin batıdan doğması normal olan olaylardan değildir.[510]

Burada gözüken o ki, kabul edilmesi gereken görüş İbn Hacer'in görüşüdür. Çünkü Deccal'in sadece insan yapısında olması alamet olmasında etkili değildir. O'nun alamet olması, üzerinde bulunduğu olağanüstü insani karakter ve haldir. Böyle olmakla birlikte göğe emreder, yağmur yağdırır.

---

[508] Müslim (Fiten 118) Ebu Davud (4310) İbni Ebi Şeybe (14/124) Taberi (3/587) Taberani (8/315) İbni Mace (4069) İbni Asakir (2/57) Mecmauz Zevaid (9/8) Deylemi (87) Tayalisi (2787) Ahmed (2/201) Hatib (2/156)
[509] Fethu'l-Bâri(11/353)
[510] el-Fiten ve'l-Melâhim(1/164-168)

Yere emreder bitki çıkarır. Bunun yanında O'nda daha nice olağanüstü durumlar görülür. Doğrusu Deccal, yeryüzünde görülen olağanüstü alametlerin ilkidir.

Tıybî diyor ki: "Kıyametin alametleri ya ona yakın olur yada ondan önce olur. Yakın olanlar: Deccal, İsa (as)'ın inmesi, Ye'cüc ve M'ecüc, çöküntüdür. Önce olanlar: Duhan, güneşin batıdan doğması, Dâbbet'ül-Arz, insanları bir meydanda toplayan ateş"[511]

Bunlar alametlerden bir grup ile diğer grup alametlerin toplam olarak sıralanışıdır. Bana göre Tıybî bu alametleri ikiye ayırdığı o taksime göre sıralamaktadır. Bu taksim ise gerçekten ince ve güzel bir taksimdir. Kıyamete yakın alametlerin görüldüğü birinci kısım, tevbe edip Allah'a dönmeleri konusunda insanları uyarmaktadır. O vakitte insanlar, henüz mü'min ve kafir olarak ayrılmazlar. O'nun birinci kısımda saydığı alametler, benim bu kitapta tertip ettiğim sıralamaya uygundur. O sadece çöküntüyü oraya ilave etmiştir.

İkinci kısım ise kıyametten önce olacak alametleri içeriyor. O vakitte insanlar mü'min ve kafir olarak ayrılmaya yeni yeni başlayacaklardır. Nitekim Duhan yani duman çıktığında mü'minler onun tesiriyle nezle olacaklar, kafirler ise şişeceklerdir. Sonra güneş batıdan doğacak, tevbe kapısı kapanacak, kafir kişinin iman etmesi veya tevbe edenin tevbesi artık ona fayda vermeyecektir. Bundan sonra Dâbbetü'l-Arz çıkacak, insanlardan kimin mü'min, kimin kafir olduğu anlaşılacaktır. Çünkü o kimin mü'min kimin de kafir olduğunu açıkça söyleyecektir. En son olarak bir ateş çıkacak ve insanları son nefeslerini verecekleri meydanda toplayacaktır.

Büyük alametlerden ilki görülmeye başlandı mı, diğerleri ipte dizili inci taneleri gibi ardarda dökülür.

Taberânî "Evsat"ta Ebu Hureyre(ra)dan Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini rivayet ediyor:

"**Alametlerin birbiri arkasından gelmesi, aynı ipte dizili incilerin peşpeşe dökülmesi gibidir**."[512]

İmam Ahmed, Abdullah b. Amr(ra)'dan Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"**Alametler ipte dizili inci gibidir. Eğer ip koparsa hepsi tek tek dökülürler**."[513]

Bu hadis daha önce geçen büyük alametlerin sıralamasıyla ilgili sözümüzü desteklemektedir. Zira bazı hadisler bu alametlerin birbirine yakın olacağını bildirmiştir. Mehdî (as)'ın gelmesinden sonra büyük alametlerin ilki olan Deccal'in çıkmasından sonra İsa(as) iner ve onu öldürür. Bu sırada Ye'cüc ve Me'cüc çıkar. İsa(as) onların yok olması için dua eder. Allah'ta onları yok eder. Sonra İsa(as) şöyle der:

"**Onlar çıktığında böyle olacağını Rabbim bana söz vermişti. Kıyamet, doğum zamanı**

---

[511] "Fethu'l-Bâri" (11/352-353)

[512] Heysemî şöyle diyor: "Taberânî "Evsat"ta rivayet etmiştir. Abdullah b. Ahmed b. Hanbel ve Davud ez-Zahranî dışında ravileri sahih hadis ravileridir. O ikisi de sikadır." Bak: "Mecmau'z-Zevâid" (7/331). Albânî hadise "sahih" demiştir. Bak: "Camiu's-Sağir'in Sahihleri" (3/110 Hadis no: 3222).

[513] Müsned (12/6-7 Hadis no: 7040) Ahmed Şakir "İsnadı sahih" demiştir. Heysemî: "Ahmed rivayet etmiştir. Ravilerinde Ali b. Yezid vardır ki hadisleri hasendir" demiştir. Bak: "Mecmau'z-Zevâid" (7/321)

gelen hamile gibidir. Doğum onlara gece mi isabet eder yoksa gündüz mü bunu bilemezler."[514]

Bu söz, kıyametin İsa(as)'dan sonra çok yakın zamanda kopacağını gösterir. Çünkü İsa (as)'ın ölmesiyle kıyametin kopması arasında bazı alametler vardır ki bunlar güneşin batıdan doğması, Dâbbetü'l-Arz, Duhan ve insanları bir meydanda toplayacak olan ateştir ve bu alametler çok kısa zaman içinde olacaktır. Aynı boncukları koparak dağılan halka gibi. Doğrusunu Allah bilir.

Bu sözümüze destek olarak İbn Hacer'in şu sözünü delil gösterebiliriz: "Büyük alametler aynı bağlı bir ip gibidir. Eğer o koparsa incileri saçılır." İmam Ahmed'in bununla ilgili rivayeti vardır."[515]

Duman: Allah Azze ve Celle buyurur ki "**Şimdi sen, göğün, açık bir duman çıkaracağı günü gözetle. Duman insanları bürüyecektir. Bu, elem verici bir azaptır. (İşte o zaman insanlar:) Rabbimiz! Bizden azabı kaldır. Doğrusu biz artık inanıyoruz (derler).**"(Duhan 10-12)

Dabbetül Arz: Allah Azze ve Celle buyurur ki; "**O söz başlarına geldiği (kıyamet yaklaştığı) zaman, onlara yerden bir dâbbe (mahlûk) çıkarırız da, bu onlara insanların âyetlerimize kesin bir iman getirmemiş olduklarını söyler."(Neml 82)**

DEBB VE DEBİB: Hafif yürüme, debelenme demektir. Hayvanlarda ve çoğunlukla haşerelerde, yani böceklerde kullanılır. İçkinin vücuda yayılması ve bir çürüklüğün etrafına bulaşması gibi, hareketi gözle tesbit olunamayan şeylerde de kullanılır. "Dabbe" kelimesi de bundan fail olmak üzere asıl lügatte "mâ yedübbü", yani debbeden, hafif yürüyen, debelenen demek olur. Ve şu halde tren, otomobil, bisiklet gibi otomatik şeylere de, lügatın aslına göre "dâbbe" demek uygun olabilecekse de dil de kullanılışı hayvanlara mahsustur. Hatta örfte dört ayaklı hayvanlarda ve onlar içinde özellikle atta daha çok kullanılmıştır. Bununla beraber

"**Allah, her hayvanı sudan yarattı. İşte bunlardan kimi karnı üstünde sürünen, kimi iki ayağı üstünde yürür, kimi dört ayak üstünde yürür...**" (Nûr, 45) âyetinden anlaşılacağı üzere her hayvan hakkında kullanılır. Hayvan kelimesi ile eşanlamlı gibidir.

"**Yer yüzünde yürüyen her canlının rızkı, yalnızca Allah'a aittir.**" (Hûd, 6) âyetinden anlaşılan da budur. Bundan dolayı hayvan gibi insan için de kullanılır. Bu âyette "dâbbe" diye nekre (belirsiz isim) olarak geldiğinden bunun bildiğimiz dâbbelerden bambaşka bir dâbbe olması akla gelir. "Onlarla konuşan dâbbe" terkibinde açıkça belirtilen bunun konuşan bir hayvan, yani insan olmasıdır .Tefsirler de bu iki nokta etrafında dolaşmaktadır.

Râgıb, Müfredat'ında bu konudaki görüşleri şöylece özetlemiştir: denildi ki: "Dâbbe, tanıdığımızın aksine bir hayvandır ki, çıkması kıyamet vaktine mahsustur" Bir de denildi ki:

"Bununla cehalet ve bilgisizlikte hayvanlar gibi olan en şerli kimseler kasdolunmuştur." Bu takdirde dâbbe bütün debelenen yaratıkların ismi olarak ifade edilmiş olur. "Hâin" kelimesinin cemisi, "hâine" gibi. Kâdı Beydâvî ve bazı hadisçiler bunu "cessâse" casuslar olarak göstermişlerdir ki, bir hadiste haber verildiğine göre, cessâse, Deccal için haberler araştırıp toplayan casus demektir. Ebü's-Suud da diyor ki:

"Bu dâbbe, casustur. Bundan cins isim söylenip, bir de tefhîm (büyüklüğüne işaret) tenviniyle bilinmezliğinin tekid edilmesi, şanının garibliğine ve özelliğinin, davranışının açıklamadan uzak olduğuna delalet eder."

"Onlara söyleyen dâbbe" denilmesi ise, bunun bir insan olmasını belirtmek için açık bir delildir. Burada söze mecazî bir mânâ vermek veya fiilini "söylemek" mânâsına değil de cerh (yaralama) mânâsına konuşma ile yorumlamak, açık beyanın zıddınadır. Garib rivayetler ile Kur'ân'ı açık mânâsından çıkarmak ilme zarar vermektir.

---

[514] Müsned (5/189-190 Hadis no: 3556) Abdullah b. Mesud hadisi. Ahmed Şakir: "İsnadı Sahih" demiştir.

[515] "Fethu'l-Bâri" (13/77)

Ebü Hüreyre (radıyallahu anh)'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

"Dabbetu'l-arz, berâberinde Hz. Müsa'nın asâsı ve Hz. Süleyman (aleyhimâ's-selam)'ın mühürü olduğu halde çıkar. Asâ ile mü'minlerin yüzünü cilalar, mührü de kâfırlerin burnuna basar. Öyle ki, sofra ehli toplanınca biri diğerine (yüzündeki parlaklıktan dolayı) "Ey mü'min!" der, diğeri de (öbürüne, burnundaki mühür damgası sebebiyle): "Ey kâfır!"der.[516]

İbni Ömer r.a. dedi ki; "Size Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in Dabbetul Arz'ın çıkacağını söylediği yeri göstereyim mi?" sonra asasını Safa'daki bir yere vurdu ve;

"O hayvan bol tüylü bir hayvandır. Onun üçte biri ata benzer. Üç gün ve üç gecede çıkar, bütün insanları dolaşır. İnsanlar ondan kurtulmak için mescidlere kaçarlar. Dabbetul arz onlara;

"Mescidlere sığınmakla benden kurtulacağınızı mı zannediyorsunuz? Mescidleri yerle bir edeceğim" der. Bunun üzerine insanlar sokaklara ve pazarlara çıkarlar ve birbirlerine;

"Ey kafir veya ey mümin" derler."[517]

Güneşin Batıdan Doğması: Allah Azze ve Celle buyurur ki; "**Onlar ancak kendilerine meleklerin gelmesini veya Rabbinin gelmesini yahut Rabbinin bazı alâmetlerinin gelmesini bekliyorlar. Rabbinin bazı alâmetleri geldiği gün, önceden inanmamış ya da imanında bir hayır kazanmamış olan kimseye artık imanı bir fayda sağlamaz. De ki: Bekleyin, şüphesiz biz de beklemekteyiz!**"(En'am 158)

Hz. Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Kıyametin üç alâmeti vardır, onlar zuhur edince, "daha önce inanmamış olanların artık inanmaları da onlara fayda vermez" (En'âm, 158), Güneşin battığı yerden doğması, Deccâl, Dâbbetu'l-arz."[518]

Ebu Sa'id (radıyallahu anh) "**Onlar kendilerine... Rablerinden birtakım delillerin gelmesini mi bekliyorlar. Rabbinin birtakım mucizeleri geldiği gün, bir kimse daha önce inanmamışsa veya imanıyla bir iyilik kazanmamışsa imanı ona fayda vermez...**" (En'âm 158) ayetinde geçen "**Rabblerinden birtakım deliller**" ile "güneşin battığı yerden doğması kastedilmiştir demiştir.[519]

Ateş: Ebu Hureyre radıyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki:

"Hicaz bölgesinden bir ateş çıkmadıkça Kıyamet kopmaz. Bu ateş Busra'daki develerin boyunlarını aydınlatacaktır."[520]

İbnu Ömer radıyallahu anhümâ anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm:

"Kıyametten önce, Hadramevt'ten -veya Hadramevt denizinden- bir ateş çıkacak, insanları toplayacak" buyurmuşlardı. (Orada bulunanlar:)

---

516 Tirmizi (3187) İbni Mace (4056) Ahmed (9966) Taberi (6/294) Tirmizi hasen dediyse de isnadı zayıftır. Ancak bir sonraki rivayet bunun şahididir.

517 Ebu Ya'la (10/5703) Heysemi Maksadul Ali (1874) Mecmauz Zevaid (8/6,7) Metalibul Aliye (4556) Busayri İthaf (8558) isnadında müdellis olan Leys Bin Ebi Süleym vardır. Lakin o saduk bir ravidir. Bir önceki rivayet ile ve diğer bazı mevkuf rivayetler ile hasen derecesine çıkar. Bu tür hadisler şahsi görüş ile söylenemeyeceğinden hükmen merfudurlar.

518 Müslim (İman 249) Buhari (Tefsir 6/9) Ahmed (2/445) Tirmizi (3074) Tefsiru Süfyan es-Sevri (s.110) Hakim (4/545) Taberi (3/588)

519 Tirmizi (3073) merfu olarak ta rivayet edildiyse de isnadında zayıflık vardır.

520 Buhari (Fiten 24) Müslim (Fiten 42)

"Ey Allah'ın Resûlü (o güne ulaşırsak) ne yapmamızı emredersiniz?" diye sordular.

"Size Şam('a gitmenizi) tavsiye ederim" buyurdular."[521]

Ye'cüc ve Me'cüc: Çoğunluğa göre bu ikisi yabancı dildendirler. Arap'ların rüzgar esince alevin tutuşmasını ifade için kullandıkları "*Eccet*" kelimesinden türemiştir.

Denildi ki; tuzlu ve acı su manasında olan; "*Mâul Ücac*"tan alınmadır. Yine denilir ki; "Birbiri ardına seri hareket manasında olan "*Ecce*" kelimesinden türemiştir.

Karışmak, sıcaklığın, hareketin şiddetlenmesi manasında olan "*Eccete*" kelimesinden türediği de söylenmiştir.

Doğrusunu Allah bilir ya, Me'cüc kelimesi, "vurulduğunda dalgalanan" manasındaki; "*Mevc - Mâc*" kelimesindendir.[522]

Allah Teala buyurur ki; **"Dediler ki; "Ey Zülkarneyn! Ye'cüc ile Me'cüc bu yerde fesat çıkarıyorlar. Onun için bizimle beraber onar arasında bir sed yapman şartıyla sana vergi versek olmaz mı?" Zülkarneyn; "Rabbimin bana verdiği imkan daha hayırlıdır. Haydi siz bana bedenî kuvvetle yardım edin de, sizinle onların arasına bir sur yapayım. Bana demir parçaları getirin. Dağların iki ucu denkleştiği vakit körükleyin" dedi.**

Nihayet demiri ateş haline getirdiği vakit; "Getirin bana, üzerine erimiş bakır dökeyim." Dedi. Artık bu suru ne aşabilirler, ne delebilirler.

(Zülkarneyn); "Bu sur, Rabbim'den bir rahmettir. Rabbim'in vaadi geldiği vakit onu dümdüz edecektir. Rabbim'in vaadi haktır" dedi. O (çıkacakları) gün, onarı birbirinin içinde dalgalanır halde bırakırız. Sur'a üfürülür. Artık hepsini toplamışız da toplamışızdır." (Kehf; 94-99)

"Nihayet, Ye'cüc ile Me'cüc'ün önündeki sed açıldığında, her tepeden saldırmağa başlarlar" (Enbiya 96).

Şüphesiz Zülkarneyn seddi, yüksek bir dağda, yüksek burçları ile iki yüksek duvar gibi olan iki dağın arasında -ki ismi Daryal'dır- mevcuttur.

Gürcistan Cumhuriyetindeki İslami haritalarda ve Rus haritalarında resmi vardır. Kur'an'da da vasfedildiği gibi kesme demir ve eriyik bakırdan yapılmıştır. Onun duvarları demir ile bakır karışımı (tunçtan) yapılmış olup "Kafkas" dağında[523] mevcuttur. Daryal denilen dağlık mıntıkadadır. Onu görmek isteyenler için dimdik ayaktadır...

Karadeniz'den, Kazvin denizine uzanan -ki uzunluğu 120 km.dir- bir dağ vardır. O dağ aniden yükselmiş, Daryal seddinde, duvarları saf demirden ve saf bakırdan karışım kerpiçlerden yapılmadır.[524]

Zeyneb Binti Cahş radıyallahu anha'dan rivayet ediliyor; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, yüzü kızarmış bir şekilde çıktı geldi. Buyurdu ki;

"La ilahe İllallah! Yaklaşan şerden dolayı Arab'a yazık! Bu gün Ye'cüc ve Me'cüc duvardan Şu kadar - parmağını kalka ederek - delik açtı."

---

[521] Tirmizi (2218) isnadı hasendir.
[522] Fethul Bari(13/106) Lisanul Arab(s.31)
[523] Avrupa kutbunun en yüksek buzul dağıdır. Ulaşılan en yüksek zirvesi 5630 metredir.
[524] Prof. Abdülaziz Bin Abdurrahman el-Musnid (s.92-94)

Dedim ki; "Ya Rasulullah! İçimizden salih olanlar olduğu halde helak olur muyuz?" Buyurdu ki;

"Evet, kötülük çoğaldığında..."[525]

Abdullah Bin Amr Bin el As radıyallahu anhuma'nın Nebi Sallallahu aleyhi ve sellem'den rivayetinde;

"Ye'cüc ve Me'cüc'den her biri, bin evladını bırakmadıkça ölmez"[526]

Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem, Ye'cüc ve Me'cücü vasfederken, onların vasfı şöyle geçmiştir;

"**Geniş yüzlü, küçük gözlü, kumral saçlıdırlar. Her tepeden boşanıp gelirler, yüzleri de kaplı kalkan gibidir.**"[527]

İbni Ebi Hatim ve Hakim, Ebul Cevza'dan, o da İbni Abbas radıyallahu anhüm'den rivayet ediyorlar; "Ye'cüc ve Me'cüc'ün birer karış olanları, ikişer karış olanları vardır ve en uzunları da üç karış olanlarıdır."[528]

Ebu Hüreyre radıyallahu anh hadisinde merfuan, buyrulur ki;

"Ye'cüc ve Me'cüc her gün seddi kazarlar. Gedikten güneş ışınlarını gördüklerinde amirleri;

"Haydi artık dönün, yarın kazarsınız" der. Ertesi gün oraya geldiklerinde seddin eskisinden daha sağlam olduğunu görürler. Nihayet vadeleri dolup ta, Allah Teala onları insanların üzerine göndermek istediğinde yine kazarlar. Gedikten güneş ışıklarını gördüklerinde amirleri der ki;

"Haydi artık dönün, inşallah yarın kazarsınız" - Bu defa inşallah kelimesini kullanır - Ertesi gün oraya geldiklerinde kazdıkları yeri, bıraktıkları gibi bulurlar kazmaya başlarlar ve insanlar üzerine huruç ederler. uğradıkları) suyu içip tüketecekler. İnsanlar, onlara karşı kalelerine çekilecekler. Bu sefer onlar da oklarını göğe atacaklar. Okları, üzeri kanlı olarak geri dönecek. Bunun üzerine Yecüc ve Mecüc:

"Biz yeryüzündeki insanları kahrettik ve göktekilere de galebe çaldık" diyecekler. Sonra Allah, onların enselerine musallat olacak deve kurtlarını gönderecek, bunlarla onları öldürecek."

Rasulullah aleyhissalatu vesselam devamla dedi ki: **"Nefsim elinde olan Zât-ı Zülcelâl'e yemin olsun ki, yerdeki hayvanlar onların etlerini yemek suretiyle muhakkak ki iyice semirecek ve memeleri sütle dolacaktır."**[529]

İbnül Arabi el-Malikî der ki; "Bu hadiste üç işaret vardır; Allah, onları seddin dibini gece gündüz devamlı kazmaktan men etmiştir. İkincisi; Bir merdiven ile veya başka bir aletle seddi tırmanmaları için Allah onlara herhangi bir ilham vermemiştir. Üçüncüsü; tayin edilmiş vakit gelinceye kadar onlara "İnşallah" dedirtmeyecektir."

---

[525] Müslim (4/2208) Buhari (3/1221, 1317, 6/2609) İbni Hibban (2/34) Beyhaki (10/93) Nesai Sünenül Kübra (6/407) Ahmed (6/428) Ma'mer el-Cami (11/363) Ebu Ya'la (13/82, 88) Taberani (24/51,53) Taberi Tefsiri (15/56) Beyhaki el-İtikad (s.215) Şuabul İman (6/98)

[526] Tayalisi (1/301) Hakim (4/490) Tefsirut Taberi (17/88) Nuaym Bin Hammad (2/595) Mecmauz Zevaid (8/6) Fethul Bari (13/107) sahihtir. Benzeri Amr Bin Evs'ten; Nesai Sünenül Kübra (6/408) Fethul Bari (13/106)

[527] Ahmed (5/271) Mecmauz Zevaid (8/6) İbni Ebi Asım el-Ahadu vel-Mesani (6/190) İbnu Kuteybe Garibul Hadis (1/151) Heysemi; "sahih" dedi.

[528] Hakim (4/527) Fethul Bari (13/107) Zehebi, Hakim'in tashihine sükut etmiştir.

[529] İbni Hibban (15/243) Ahmed (2/510) İbni Mace (4080) Ebu Ya'la (11/321) Misbahuz Zücace (4/200) ed-Dani Sünenül Varide (6/1205) Tefsirut Taberi(16/21)

İbni Hacer dedi ki; "Şüphesiz onlar arasında sanatkarlar, Allah'ın varlığına inanan ve İnşallah deyip işi Allah'ın dilemesine havale etmesini bilenler, yöneticiler ve üstlerine itaat eden raiyye vardır. Muhtemeldir ki; İnşallah kelimesini, manasını bilmeden amirleri telaffuz etmiş olabilir ve onun bereketiyle maksat hasıl olur."[530]

MEHDİ

Ali radıyallahu anh'den: Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "**Mehdî bizden Ehl-i Beyt'tendir. Allah O'nu bir gecede ıslah eder**."[531]

Ahir zamanda Ehl-i Beyt'ten birisi çıkar, Allah O'nunla bu dini güçlendirir. Yedi sene idarede bulunur. Yeryüzü O'ndan önce nasıl zulüm ve haksızlıkla dolmuşsa o geldikten sonra adaletle dolar. Ümmet ondan önce görmediği bolluk ve bereketi O'nun zamanında görür. Gökyüzü yağmurunu yağdırır, yeryüzü ürününü çıkarır. Sayılmayacak kadar mal çoğalır.

İbn Kesir şöyle diyor: "O'nun zamanında ürün bol olur, ziraat gürler, mal çoğalır, Sultan galip gelir, din güçlü olur.O'nun zamanında iyilikler devamlı olur."[532]

İSMİ VE ŞEKLİ:

Mehdî'nin ismi Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'ın ismidir: Muhammed b. Abdullah veya Ahmed b. Abdullah. O, Fâtıma radıyallahu anha'nın soyundan, Hasen radıyallahu anh yoluyla gelir.

İbn Kesir O'nun hakkında şöyle diyor: "O, Muhammed b. Abdullah el-Alevî el-Fatımî el-Hasanî'dir."[533]

Şekli ise şöyledir: Alnı şakaklarına kadar açık, burnu uzun ve kıvrık, uç tarafı ince ortası kemerlidir.

Bir Şüphe:

"*Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, daha önceki semavi kitaplarda Ahmed ismiyle müjdelenmişti. Ama doğduğu devirde Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, Ahmed ismiyle bilinmiyordu. Ona iman eden etti. Şu halde, ahirzamanda çıkacak olan Mehdi aleyhisselam'ın ismi hakkındaki bu rivayetler de, Mehdinin isminin Ahmed veya Muhammed dışında başka bir isim olabileceği düşünülemez mi*?

Cevap;

Bu iddia iki açıdan mesnedsizdir; birincisi, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, önceki kitaplarda sadece Ahmed diye değil, Muhammed ismiyle de müjdelenmiştir. Sahihi Buhari'de rivayet ediliyor;

[530] Fethul Bari (13/109)
[531] Ahmed (1/84, 2/58 Hadis no: 645) Ahmed Şakir "İsnadı Sahih" demiştir. İbn Mâce (4085) Ebu Davud (4284) Elbâni Sahihul Cami (6/22 Hadis no: 6611, 6735) Camiüs-Sağir (9243) Deylemi (6669) Buhari Tarihul Kebir (1/317) Taberani (10/164) Suyuti el-Havi (2/69) Nuaym Bin Hammad el-Fiten (s.223)
[532] el-Fiten ve'l-Melâhim (1/31)
[533] A.g.e.(1/29)

Atâ İbnu Yesâr rahimehullah anlatıyor: "Abdullah İbnu Amr İbni'l-As radıyallahu anhüma'ya rastladım ve: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm'ın Tevrat'ta zikredilen vasıflarını bana söyle" dedim. Bunun üzerine hemen:

"Pekala dedi ve devam etti: Allah'a yemin olsun! O, Kur'an'da geçen bazı sıfatlarıyla Tevrat'ta da mevsuftur (ve şöyle denmiştir:) "**Ey peygamber, biz seni insanlara şahid, müjdeleyici ve korkutucu** (Ahzâb 45) ve ümmiler için de koruyucu olarak gönderdik. Rasulullah'ın sıfatı Tevratta "Kulum ve rasulüm Muhammed ki onu mütevekkil diye tesmiye ettim. O, ne katı kalpli, ne de kaba biri değildir. Çarşı pazarda rastgele bağırıp çağırmaz. Kötülüğü kötülükle kaldırmaz, bilakis affeder, bağışlar. Allah, bozulmuş dini onunla tam olarak ikame etmeden onunla kör gözleri, sağır kulakları, paslanmış kalpleri açmadan onun ruhunu kabzetmez."[534]

Mesela, Muhammed isminin sayısal toplamı 92 dir. Bu ismin yerine eski Ahit'te "Bimadmad" (ya da; Mimadbad) ismini kullanmışlardır ve bu ismin sayısal toplamı da 92dir.[535] Yine sayısal değeri 53olan "Ahmed" isminin yerine aynı değeri taşıyan "İlya" ismini kullanmışlardır. Daha sonraları bu sayısal yöntemin yerine yeni bir metod icad ettiler. Bu metoda göre; Muhammed ismi yerine, O'nun (sallallahu aleyhi ve sellem) bilinen sıfatlarını koydular.

Yukarıda İbni Amr radıyallahu anhuma rivayetine göre "Muhammed" isminin geçtiği bölüm, elimizdeki tahrif edilmiş Kitabı Mukaddes'in Eş'iya 42/1-21 bölümleriyle benzerlikler taşımaktadır. Mesela şöyle geçiyor; "İşte desteklediğim kulum, ruhumun kendisinden hoşlandığı ve seçilmişim (muhtar'ım, mustafa'm)... O hiç bağırmayacak, sesini hiç yükseltmeyecek ve onu sokaklarda işittirmeyecek."[536]

Burası anlaşıldıktan sonra mezkur iddianın geçersizliğini ortaya koyan ikinci sebep olarak deriz ki, İncil'in ilk bölümü olan Tevrat'ta (Eski Ahit'te) Peygamber efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem, Muhammed ismiyle kesin olarak müjdelenmiştir. Yeni Ahid denilen İncil'in ikinci bölümünde ise Ahmed ismiyle müjdelenmiştir. Nitekim Allah Azze ve Celle buyurur ki;

"Hatırla ki, Meryem oğlu İsa: Ey İsrailoğulları! Ben size Allah'ın elçisiyim, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim, demişti. Fakat o, kendilerine açık deliller getirince: Bu apaçık bir büyüdür, dediler."(Saf 6)

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e peygamberlik gelmeden önce, doğumunda Ahmed isminin de verildiğine dair rivayetler vardır.[537]

Alimler, Allah tarafından koruma olarak, peygamber efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem'den başkasının İsa a.s. tarafından müjdelenen; "Ahmed" ismini almadığını belirtmişlerdir. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e de doğduğunda "Muhammed" ismiyle birlikte aynı kökten türeyen ve aynı manada olan "Ahmed" ismi de verilmiş, fakat Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem, bu ismini peygamber olup, mucizelerle desteklendikten sonra ilan etmiştir. Ondan önce ne Ahmed isminde biri vardı, ne de peygamberlik davasında bulunmuştu.

Nitekim Said Bin el-Müseyyeb rahimehullah der ki; "Peygamber olması maksadı ve ümidi ile Araplardan pek çok kimse, "Muhammed" isminde bir peygamber geleceğini Yahudi ve hristiyanlardan işittikleri için oğullarının adını "Muhammed" koymuşlardı.[538]

"eş-Şifa" adlı kitabında Kadı İyaz şöyle der: "Kur'ân-ı Kerîm'den önceki kitaplarda geçen ve peygambere müjdelenen 'Ahmed' adına gelince Cenâb-ı Allah, kendi hikmetinin bir gereği olarak

---

[534] Buhari (buyu 50, tefsir 48/3) Ahmed (2/174) aynısı Abdullah Bin Selam ve Kabul Ahbar tarafından da rivayet edilmiştir; Darimi (mukaddime 2) Suyuti Hasais (1/28, 271) İbni Kesir Şemail (112)
[535] Bkz.: İbni Kayyım Cilaul Efham (s.195)
[536] La Sainte Bible, E'sa'ie 42/1,2
[537] İbnul Cevzi el-Vefa (s.34 no:34) İbni Sad (1/162-163) Hakim (2/601) Beyhaki Delailün Nübüvve (1/89) İbni Kesir el-Bidaye (2/263) Mevahibul-Leduniye (1/34-35) Halebi İnsanul Uyun (1/112)
[538] Bkz.: Asım Köksal İslam Tarihi (2/102-103) İbni Habib Kitabul Muhabber (s.130) İbni Sad (1/169)

Rasûlullah'tan başkasının o ismi almasını ve ondan önce bir kimsenin 'Ahmed' adıyla çağırılmasmı menetmiştir ki, kalbi zayıf kimselerin içine şüphe düşmesin ve Allah Rasûlünü başkalarıyla karıştırmasınlar.

Muhammed kelimesi de böyledir. "Muhammed adında bir peygamber gelecek..." haberi yayılıncaya ve Rasûlullah'ın doğumundan kısa süre öncesine kadar ne Araplardan ne de başkalarından hiçbir kimse bu ismi almamıştı. Ancak mezkur haberin yayılmasından sonra ve Rasûlullah'ın doğumuna yakın bir zamanda, gelmesi beklenen peygamberin kendi oğulları olması umuduyla Araplardan bazı kimseler, oğullarına Muhammed adını vermişlerdi. Ve Allah, peygamberliğini nereye (kime) bırakacağım daha iyi bilir.

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'den önce Muhammed adını alanlar şunlardır:

1- Muhammed b. Uheyha b. Cülah el-Evsî.

2- Muhammed b. Mesleme el-Ensarî

3- Muhammed b. Berra el-Berkî

4- Muhammed b. Süfyan b. Mücaşî

5- Muhammed b. Humran el-Cu'fî

6- Muhammed b. Huzaî es-Sülemi

Bu altı kişiden başka Muhammed adını alan başkası yoktur.

İlk olarak Muhammed adını alan şahsın, Muhammed b. Süfyan b. Mücaşî olduğu söylenmektedir. Yemenlilerse, Esed kabilesinden Muhammed b. Yuhmud olduğunu söylemişlerdir.

Sonra Allah Azze ve Celle, bu adı alanların, peygamberlik iddiasında bulunmalarım veya bunlardan birinin peygamber olduğunun başkaları tarafından ileri sürülmesini menetmiştir. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in nübüvvetini tartışılmaz derecede ispatlayan iki vasfı görülünceye kadar da, Muhammed adlı diğer şahıslarda peygamberlik intibaı verecek bir durumun zuhur etmesini engellemiştir."[539]

ÇIKACAĞI YER:

İbni Ömer radıyallahu anhuma'dan rivayete göre Mehdi a.s. Medine'de doğacaktır.[540] Ümmü Seleme radıyallahu anha'nın rivayet ettiği hadiste de Medine'li olacağı belirtilmiştir.[541]

Bu hadislerde marife olarak "el-Medine" lafzıyla geldiği için, herhangi bir şehir olduğunun belirtildiği söylenemez. Zaten bu, Mehdi'nin ayırıcı özelliklerinin zikri bahsinde geçtiği için, onun herhangi bir şehirde doğduğunun bildirildiğini iddia etmek mantıksız olurdu. Zira zaten herkes herhangi bir şehirde doğmaktadır. Ayrıca O'nun Medine'den Mekke'ye geçeği belirtilmiştir ki, bu da malum Medine şehrinin kastedildiğinin belgesidir!

Mehdî doğu tarafından çıkacaktır. Sevbân radıyallahu anh'dan gelen hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: "**Sizin hazineleriniz için üçü savaşır. Hepsi de Halife çocuğudur. Sonra onlardan hiçbiri galip gelemez. Sonra doğu tarafından siyah**

---

539 Kadı îyaz, eş-Şifa, s. 190. (Osmanlı baskısı.) İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nıhaye, Çağrı Yayınları: 2/400-410.

540 Nuaym Bin Hammad (1/366) Berzenci İşaa (s.162) Heytemi el-Kavlul-Muhtasar (s.41) Mizanul İtidal (4/433) Nurul-Ebsar (s.188)

541 İbni Hibban (15/158) Allame ed-Dani Sunenul Varide Fil Fiten (595)

bayraklılar çıkar. Sizi öyle bir öldürürler ki daha önce hiçbir kavim sizi onlar gibi öldürmemiştir.....(Sevbân diyor ki: Sonra bir şey söyledi onu iyi ezberleyemedim) **Eğer siz O'nu görürseniz, buz üstünde sürünseniz dahi O'na tâbi olun.**"[542]

İbn Kesir şöyle diyor: "Bu hadisteki, hazinelerden kasıt Kâbe'nin hazineleridir. Halife çocuklarından üç kişi onu almak için birbirleriyle savaş yapacaklardır. Ahir zaman olunca doğu tarafından Mehdî çıkacaktır. Yoksa O, Şia'nın iddia ettiği gibi şimdi mevcud olup da karanlık bir mağarada kaybolup sonra ortaya çıkacak değildir. Onların bu görüşü boş bir şeytan uydurmasıdır. Ne Kur'an'da ne sünnette ne akli olarak ne de güzel görülür hiçbir delili yoktur."

Sonra şöyle devam ediyor: "Doğu tarafından olan insanlar O'nun zaferine yardımcı olacak, O'nun gücünü oluşturacak ve alt yapısını kuracaklardır. Bayrakları siyah renkli olacaktır. Çünkü bu renk üstünlüğü temsil eder. Zira Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bayrağı da siyah renkli idi ve adına "ikâb" denirdi."

Sonra şöyle diyor: "Ahir zamanda gelmesi beklenilen ve hakkında övgü ile söz edilen Mehdî'nin esas çıkış yeri doğu tarafı olacak ama kendisine Kâbe'de beyat edilecektir. Bununla ilgili bazı hadisler vardır."[543]

MEHDÎ'NİN ÇIKACAĞINA DAİR HADİSTEN DELİLLER:

Mehdî'nin çıkacağına dair sahih hadisler vardır. Bu hadislerin kiminde direk O'ndan bahsedilmiş, bazılarında ise O'nun şeklinden bahsedilmiştir.[544] Biz burada onlardan bazılarını aktaracağız. Bu hadislerde O'nun ahir zamanda çıkışının kıyamet alametlerinden olduğunu göstermeye yeter:

1-Ebu Said el-Hudrî (ra)'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Ümmetimin son zamanlarında Mehdî çıkar. O'nun zamanında Allah bol yağmur yağdırır. Yer bol ürün çıkarır, mal herkes arasında eşit olarak paylaştırılır, sığırlar artar. Ümmet güçlü olur. Yedi veya sekiz sene yaşar."[545]

2-Yine Ebu Said (ra)'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyur-muştur: "Sizi Mehdî ile müjdeliyorum. O, insanlar arasında anlaşmazlık ve depremler olduğu zaman çıkar. Yeryüzü O'ndan önce zulüm ve haksızlıkla dolu olduğu gibi O'nun gelmesiyle adalet ve doğrulukla dolar. Gökte ve yerde kim varsa O'ndan razı olur. İnsanlar arasında mal eşit olarak paylaştırılır."

Sonra şöyle diyor: "Allah, Muhammed ümmetinin gönüllerini zenginleştirir, adaletini ortaya koyar. Öyle ki bir görevli şöyle bağırır: "Kimin mala ihtiyacı varsa gelsin" Bunu duyan bir adam kalkar: "Bana ver. Mehdî bana mal vermen için sana emrediyor, çabuk ol, çabuk!" der. Fakat görevli ona mal vermekten engel olur ve daha ileri gitmemesi için uyarır. Adam pişman olur ve şöyle der: "Ben Ümmeti Muhammed"in en aç gözlü insanıyım. Sizin bu kadar çok malınızdan bana bir şey düşmez mi?"

---

[542] İbn Mâce (2/1367) Hakim (4/463-464) Hakim: "Buharî ve Müslim'in şartlarına göre sahihtir." demiş, Zehebî de ona katılmıştır. İbn Kesir: "İsnadı güçlü ve sahihtir" demiştir. Bak: el-Fiten ve'l-Melâhim (1/29). Albâni diyor ki: "Hadis ' O Allah'ın halifesi Mehdî'dir.' Sözü hariç sahihtir." İbn Mâce, Osman es-Sârî'nin benzer hadisini Alkame –İbn Mesud yoluyla rivayet etmiştir ve senedi hasendir. O hadiste "Allah'ın halifesi" sözü yoktur. Olsa bile doğru olmaz. Çünkü dinde "Allah'ın halifesi" demek caiz değildir. Zira Allah'ın şanına yakışmayan acizlik anlamı ortaya çıkar." Bak: Daife (1/119-121 Hadis no: 85)

[543] el-Fiten ve'l-Melâhim (1/29-30)

[544] Mehdî hadislerini bir çok alim sahihlemiştir. Onlardan bazıları şunlardır: İbn Teymiye Minhacu's-Sünne (4/211), İbn Kayyım "el-Menâru'l-Münîf" (s:142), İbn Kesir: "el- Fiten ve'l-Melâhim" (1/24-32)

[545] "Müstedrek" (4/557-558) Hakim: "İsnadı sahihtir. Buharî veya Müslim rivayet etmemiştir" demiş Zehebî'de ona katılmıştır. Albâni şöyle diyor: "Bu sened sahihtir, ravileri sikadır." Bak: Elbani Sahiha(2/336 Hadis no:711)

Görevli ona verir ama adam geri çevirir. O'na şöyle denilir: "Biz verdiğimiz şeyden geri almayız." Bu durum yedi sene veya sekiz sene veya dokuz sene böyle devam eder. O'ndan sonra yaşamanın bir hayrı olmaz. Veya O'ndan sonra hayatın bir hayrı olmaz."[546]

Bu hadis, mehdî öldükten sonra fitne ve kötülüklerin çoğalacağına delildir.

3- Ali radıyallahu anh'dan Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Mehdî bizden Ehl-i Beyt'tendir. Allah O'nu bir gecede değiştirir."[547]

İbn Kesir diyor ki: "Yani: O Allah'a tevbe eder, kabul edilir. Allah O'na ilham eder ve irşad eder. Eski halinden başka hale çevirir."[548]

4-Ebu Said el-Hudrî radıyallahu anh'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Mehdî benim soyumdandır. Alnı şakaklarına kadar açık, burnu uzun ve kıvrık uç tarafı ince ortası kemerlidir. Yeryüzü O'ndan önce zulüm ve haksızlıkla dolu olduğu gibi O geldikten sonra adalet ve doğrulukla dolup taşar. Yedi sene hükmeder."[549]

5-Ümmü Seleme radıyallahu anha şöyle demiştir: "Ben Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i şöyle derken işittim: "Mehdî benim soyumdan, Fâtıma'nın çocuklarındandır."[550]

6-Cabir radıyallahu anh'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "İsa b. Meryem iner. Emirleri olan Mehdî, O'na şöyle der: "Gel bize namaz kıldır." İsa: "Hayır. Allah'ın bu ümmete bir ikramı olarak onların bazısı, bazılarına emir olur" der"[551]

7-Ebu Said el-Hudrî radıyallahu anh'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "İsa b. Meryem bizden birinin arkasında namaz kılacaktır."[552]

8-Abdullah b. Mesud radıyallahu anh'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Ehl-i Beyt'imden, ismi benim ismim olan bir adam arapların başına geçmedikçe bu dünya yok olmaz."[553] Başka bir rivayette: "İsmi benim ismime, babasının ismi babamın ismine uyar."[554]

BUHARÎ VE MÜSLİM'DE BULUNAN VE MEHDÎ'YE İŞARET EDEN HADİSLER:

---

546 Müsned (3/37) Heysemî diyor ki: "Tirmizî, Ebu Ya'lâ ve diğerleri çok kısa olarak, Ahmed ise senedleriyle rivayet etmiştir. Ravileri sikadır."Bak: "Mecmau'z-Zevâid" (7/313-314)

547 Müsned (2/58 Hadis no: 645) Ahmed Şakir "İsnadı Sahih" demiştir. İbn Mâce (2/1367). Albâni hadisi sahihlemiştir. Bak: "Camıu's-Sağır'in Sahihleri" (6/22 Hadis no: 6611)

548 "el-Fiten ve'l-Melâhim" (1/29)

549 Ebu Davud (4265) Hakim "Müstedrek" (4/557) Ahmed (3/17) Mişkat (3/24) Ebu Yala (2/987) Heysemi Maksadul Ali (1820) Mecmauz Zevaid (7/313) İbni Hibban (1880) Elbani Sahiha (1529) İbn Kayyım, Ebu Davud'un senedi hakkında: "iyi" demiştir. Bak: el-Manâru'l-Munif (s:144). Albâni şöyle diyor: "İsnadı hasendir." Sahihul Cami(6/22-23 no: 6612)

550 Ebu Davud (11/373) İbn Mâce (2/1368). Albâni: "Sahih" demiştir. Bak: "Camiu's-Sağir'in Sahihleri" (6/22 Hadis no: 6610)

551 İbn Kayyım "el-Menâru'l-Mûnif" te (s: 157-148) bu hadisin Müsned-i Hâris'te olduğunu ve senedinin iyi olduğunu söylemektedir. "el-Hâvî li'l-Fetâvi" Suyutî(2/64)

552 Suyutî "Hâvî"de(2/64) bu hadisi Ebu Nuaym'ın "Ahbaru'l-Mehdî" de rivayet ettiğini ve hadisin zayıf olduğunu söylüyor. Münâvi "Feyzu'l-Kadir" (6/17). Albâni: "Sahih" demiştir. Bak: "Camiu's-Sağir'in Sahihleri" (5/219 Hadis no: 5796)

553 Müsned (5/199 Hadis no: 3573) Ahmed Şakir: "İsnadı sahihtir" demiştir. Tirmizî (6/485): "Hasen Sahih" demiştir. Ebu Davud(11/371)

554 Ebu Davud(4282) Tirmizi(2231) Albâni: "sahih" demiştir. Bak: "Camiu's-Sağir'in Sahihleri" (5/70-71 Hadis no: 5180). Bu iki rivayet Asım b. Ebî Necud etrafında toplanmaktadır. Asım sikadır, hadisi hasendir.

1-Ebu Hureyre radıyallahu anh'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "İsa b. Meryem indiğinde, imamınız sizden olunca haliniz nasıl olur?!"[555]

2-Cabir b. Abdullah radıyallahu anhuma Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i şöyle derken işitmiştir: "Ümmetimden bir grup, hak üzerinde çarpışarak kıyamete kadar devam eder. Sonra İsa b. Meryem iner. Emirleri ona: "Gel bize namaz kıldır" der. İsa: "Hayır. Allah'ın bu ümmete ikramı olarak sizin bazınız, bazınıza emir olur" der."[556]

3-Cabir b. Abdullah radıyallahu anhuma'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Ümmetimin son zamanlarında bir halife çıkar, malı sayısını bilmeyecek şekilde çok saçarak dağıtır." Ravi Cerir der ki: "Ben, Ebu Nadra ve Ebu'l-Alâ'ya: O halifenin Ömer b. Abdülaziz olmasını düşünür müsünüz? dedim" Onlar: "Hayır" dedi[557]

Buharî ve Müslim'de geçen bu hadislerden iki sonuç çıkar:

1-İsa aleyhisselam'ın gökten indiği sırada müslümanların başında bir emir bulunur.

2-Müslümanların namaz kıldıran bir emirinin olması ve bu emirin, İsa aleyhisselam'a namaz kıldırması için ön tarafa geçmesini teklif etmesi, bu emirin emirliğe uygun ve yerinde olduğunu gösterir. Her ne kadar bu hadislerde onun ismi "Mehdî" lafzıyla geçmiyorsa da, bu hadislerde geçen o kişinin müslümanların emiri ve imamı olması onun Mehdî olduğunu gösterir. Nitekim Sünen ve Müsned kitaplarında bulunan hadisler Sahihayn'daki bu hadisleri açıklamaktadır ve bu şahsın Muhammed b. Abdullah isimli Mehdî olduğunu göstermektedir. Zira bazı hadisler diğer bazı hadisleri tefsir eder.

Yine bu hadislere delil olarak Hâris b. Ebî Usame'nin "Müsned"inde geçen Cabir (ra)'dan rivayet ettiği şu hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: "İsa b. Meryem iner. Müslümanların emiri Mehdî der ki...." Bu hadis, Sahih-i Müslim'de geçen İsa(as)'a namaz kıldırması için teklifte bulunan müslümanların emirinin "Mehdî" isimli kişi olduğunu gösterir.

Sıddık Hasan Han kıyamet alametlerinden bahseden kitabında Mehdî ile ilgili hadislerin sonuncusu olarak Müslim'deki Cabir hadisini verdikten sonra şöyle diyor: "Bu hadiste açıkça Mehdî ismi geçmemektedir. Fakat daha önce geçen benzeri hadis ve delillerden onun beklenen Mehdî olduğu anlaşılır."[558]

MEHDÎ HADİSLERİNİN MUTEVÂTİR OLMASI:

Şimdiye kadar aktardığımız bu hadisler ve konu uzamasın diye aktaramadığımız diğer hadisler Mehdî konusundaki hadislerin manevi mütevâtir olduğunu gösterir. Bununla ilgili alimlerin sözleri vardır. Şimdi size onlardan bazılarını aktaralım:

1-Hafız Ebu'l-Hasan el-Âbirî şöyle diyor: "Mehdî konusundaki Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'dan gelen hadislerin çokluğu mütevâtir olmuştur. O Ehl-i Beyt'tendir. Yedi sene yeryüzünde adaletle hüküm sürer. İsa (as) iner, Deccal'i öldürme de O'na yardımcı olur. Bu ümmete imamlık eder, İsa O'nun arkasında namaz kılar."[559]

2-Muhammed Berzencî şöyle diyor: "Kıyamet alametleri çoktur. Onlardan biri ve ilki Mehdî'dir.

[555] Buharî, Enbiya (6/491-Fethu'l-Bâri), Müslim, İmân (2/193-Nevevî Şerhi)
[556] Müslim, İmân (2/193-194)
[557] Müslim, Fiten (18/38,39- Nevevî Şerhi) Begavî Şerhu's-Sünne(15/86,87) Begavî şöyle diyor: "Sahih hadistir, Müslim rivayet etmiştir."
[558] "İzâa"(s: 144)
[559] Tehzibu'l Kemal(3/1194) el-Menâru'l Munîf(s:142) Fethu'l Bâri(6/493,494)

Bu konuda birbirinden farklı rivayetler sayılamayacak kadar çoktur." Sonra şöyle diyor: "Sizinde gördüğünüz gibi Mehdî'nin ahir zamanda çıkması, peygamberin soyundan Hz. Fâtıma'nın çocuklarından olması manevi tevâtür derecesine ulaşmıştır. Bu yüzden bunu inkar etmenin manası yoktur."[560]

3-Muhammed Sefârînî şöyle diyor: "O'nun çıkmasıyla ilgili rivayetler çoktur, öyle ki manevi mütevâtir derecesine ulaşmıştır. Bu hadisler ehl-i sünnet alimleri arasında yaygındır, öyle ki onların temel akidelerinden sayılmıştır." Sonra Mehdî'nin gelmesiyle ilgili hadisleri ve onları rivayet eden sahabeleri saymaktadır. Şöyle devam ediyor: "Yukarıda ismi geçen veya geçmeyen sahabe ve tabiinlerden bir çok rivayetler vardır. Bütün bunlar kesin ilim ifade etmektedir. Ehl-i sünnet alimlerinin görüşüne göre Mehdî'nin gelmesine iman vacibtir."[561]

4-Şevkâni diyor ki: "Mehdî'nin gelmesinin mütevâtir olduğunu elli tane hadisle açıklamak yeterlidir. Bunlar sahih, hasen ve zayıf hadistir. Şüphesiz bunlar mütevâtir olmuştur. Bu hadislerin mütevâtir olduğunu bütün usul kaideleri kabul etmektedir. Mehdî'nin gelmesiyle ilgili sahabeden gelen sözler ile bu konuda ictihad etmeye imkan yoksa da onlar en azından merfu hükmündedir."[562]

5-Sıddık Hasan Han şöyle diyor: "Mehdî hakkındaki hadisler farklı olsa da gerçekten çoktur ve manevi mütevâtir derecesindedir. Bu hadisler sünen, mu'cem ve müsnedlerde bulunmaktadır."[563]

6-Kettânî diyor ki: "Sonuç olarak, beklenen Mehdî hakkındaki hadisler mütevâtir olmuştur. Yine Deccal ve İsa(as)'ın inmesiyle ilgili hadislerde mütevâtir olmuştur."[564]

MEHDÎ HADİSLERİNİ İNKAR EDENLER VE ONLARA VERİLEN CEVAP:

Daha önce geçen satırlarda, Mehdî'nin ahir zamanda kesin olarak çıkacağını, müslümanların imamı olacağını ve adaletle hüküm süreceğine dair sahih hadisleri gösterdik. Ayrıca Mehdî hadislerinin mütevâtir olduğunu açıklayan alimlerin sözlerinden ve bu konuda yazdıkları eserlerden bahsettik.

Fakat maalesef son zamanlarda türeyen yazarlardan bir grup[565], Mehdî'nin gelmesini inkar etmekte, Onunla ilgili hadislerin çelişkilerle dolu olup batıl olduğunu ve Mehdî'nin sadece Şia'nın halk hikayelerinde icat edildiğini ve sonradan ehl-i sünnetin kitaplarına karıştığını söylemektedirler.

Bu yazarlar, Tarihçi İbn Haldun'un meşhur Mukaddime'sinde Mehdî hadislerini zayıflamasından etkilenmektedirler. Oysa İbn Haldun bu sahada geniş bir ilme sahip değildir ki o hadislere sahih veya zayıf diyebilsin. Fakat o, bir çok Mehdî hadisine karşı çıktıktan sonra şöyle diyor: "Bu gördüğünüz Mehdî'nin ahir zamanda çıkacağına dair rivayet edilen hadislerdir. Sizin de gördüğünüz gibi bu hadislerin çok azı hariç hepsi tenkid edilmekten kurtulamamaktadır."[566]

İbn Haldun'un bu sözünden anlaşıldığına göre Mehdî hadislerinden çok azı tenkid edilmekten kurtulabilmiştir. Öyleyse şöyle diyebiliriz: Eğer bir hadis dahi sahih olursa bu, Mehdî'nin varlığına dair delil olarak yeter. Kaldı ki Mehdî hadisleri sahih olarak mütevâtir olmuştur!?.

---

[560] "el-İşâa"(s: 87 ve 112)
[561] "Levamiu'l-Envâr"(2/84)
[562] "et-Tevzîh", "el-İzâa"(s:113,114)
[563] "el-İzâa"(s:112)
[564] "Nazmu'l-Mütenasir mine'l-Hadisi'l-Mütevâtir."(s:147)
[565] Onlardan bazıları şunlardır: "Reşid Rıza, Menâr Tefsiri" (9/499-504) Ahmed Emin "Duha'l-İslam"(3/237-241). Bütün bunlara Abdulmuhsin el-Abbad, "Mehdî hakkında gelen sahih hadisleri yalanlayanlara cevap"adlı kitabında geniş olarak cevap vermektedir. Allah ondan razı olsun.
[566] İbn Haldun, "Mukaddime"(s: 574)

Ahmed Şakir, İbn Haldun'a şöyle cevap veriyor: "İbn Haldun, hadisçilerin: "Eleştirmek, övmekten önce gelir." Kuralını iyi bilmiyor. Eğer onların görüşlerini ve fıkıhlarını iyi bilseydi o dediği şeyleri söylemezdi. Ama bunları okumuş ve öğrenmiş de olabilir. Fakat O, içinde bulunduğu siyasi ortamdan dolayı Mehdî hadislerini zayıf kılmıştır."[567]

Ahmed Şakir, daha sonra İbn Haldun'un Mehdî hakkında yazdıkları şeylerin hadis tenkidi açısından bir çok hata ve yanlışlıklarla dolu olduğunu açıklamaktadır. Bunların O'nun eseri Mukaddime'yi çoğaltanlardan kaynaklandığını veya gözden geçirenlerin ihmali olduğunu söylemektedir. Doğrusunu Allah bilir.

Şimdi size özet olarak Reşid Rıza'nın Mehdî hakkındaki sözlerini aktaralım: Zira O'nun bu görüşü Mehdî hadisini inkar edenlere örnektir. Reşid Rıza şöyle diyor:

"Mehdî hadislerindeki çelişkiler ve şüpheler açıkça görülmektedir. Bu rivayetleri bir bütünü oluşturacak şekilde bir araya toplamak çok zordur. O hadisleri inkar edenler ise çoktur. Nitekim Buharî ve Müslim sahihlerinde o hadislere yer vermemişlerdir. Zaten en çok fitne ve fesad yaygaraları İslam aleminde olmaktadır."[568] Sonra –aklınca- Mehdî hadislerindeki çelişkilere örnek vermektedir: "Ehl-i Sünnet'teki en meşhur rivayetlerde O'nun ve babasının ismi Muhammed b. Abdullah'tır. Başka bir rivayette ise Ahmed b. Abdullah. Şia'da ise Muhammed b. Hasan el-Askerî'dir. O da 11. ve 12. masum imamlarıdır ve O'nu Huccet, Kaim ve Muntazar diye lakablandırırlar....Şia'nın bir grubu olan Kiysanîye'ye göre Mehdî, Muhammed b. Hanefiye'dir ve şu an Radvâ diye bir dağda yaşıyordur....."[569]

"O'nun soyu hakkında en meşhur olan Hz. Ali ile Hz. Fâtıma'nın çocukları olan Hz. Hasan'dan geldiğidir. Bazı rivayetlerde O, Hz. Hüseyin'in soyundandır. Bu İmamiye Şia'sının görüşüdür. Abbas'ın soyundan geldiğine dair de bir çok rivayetler vardır."[570]

Sonra Reşid Rıza bir çok israiliyatın hadis kitaplarına girdiğini söylüyor: "Alevi, Abbasi ve İran taraftarlarının Mehdî hakkında bir çok hadis uydurmada önemli rolleri olmuştur. Her grup Mehdî'nin kendilerinden olduğunu iddia ederler. Zaten Yahudi ve Mecusîler Müslümanları etkisiz hale getirmek için bu hadisleri ortada dolaştırıyorlar ki, Allah'ın O'nunla bu dini destekleyecek ve her tarafta adaleti yayılacak olan Mehdî'nin çıkması oyalamasıyla bayram ediyorlar."[571]

Reşid Rıza'ya şöyle cevap verilir: Bir kere Mehdî'nin gelmesiyle ilgili rivayetler daha önce de geçtiği gibi sahihtir ve manevi mütevâtir olmuştur. Alimlerden bir grup bunu belirtmiştir.

Buharî ve Müslim'in Mehdî hadislerini rivayet etmemelerine gelince, bütün sahih hadisler bu iki kitapta toplanmamıştır. Bilakis sünen, müsned ve mu'cemlerde ve diğer hadis kitaplarında da bir çok sahih hadis vardır.

İbn Kesir şöyle diyor: "Buharî ve Müslim kitaplarında sahih olarak verilen bütün hadisleri toplamamışlardır. Bununla birlikte onların sahih deyip de bu kitaplarına almadıkları hadisler vardır. Nitekim Tırmizi ve diğerleri, Buhari'nin sahih deyip de kitabına almadığı ama diğer sünenlerde bulunan hadisler olduğunu söylemişlerdir."[572]

Hadiste israiliyat meselesine gelince, doğru bunların bir kısmı Şia'dan bir kısmı da taassupçulardan gelmiştir. Fakat hadis alimleri bunları belirtmiş ve bunlarla ilgili özel olarak uydurma

567 "Şerh Müsned-i Ahmed"(5/197-198)
568 "Menâr Tefsiri"(9/499)
569 a.g.e.(9/501)
570 a.g.e.(9/502)
571 a.g.e.(9/501-504)
572 "el-Baisu'l-Hasis Şerhu İhtisari Ulumi'l-Hadis"(s:25)

ve zayıf hadisleri içeren kitapları yazmışlardır. Ayrıca hadis ravileri için özel ince kaideler koymuşlardır. Öyle ki hadis uydurucusu bidat sahibleri ortaya çıkmıştır. Böylelikle Allah u Teala, Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem'ın temiz sünnetini kirli ellerden ve hain kişilerden korumuş ve dini muhafaza buyurmuştur.

Eğer taassubdan dolayı bir takım rivayetler varsa bunlar, diğer sahih olan rivayetleri terk etmemizi gerektirmez. Sahih olan rivayetlerde Mehdî'nin ismi ve sıfatı geçmektedir. Eğer insan, sahih hadislerde özellikleri kayıtlı olan bir şahsı Mehdî olarak belirler ve onun Mehdî olduğuna inanırsa artık onun Mehdî olduğunu inkar edemez.

Sonra gerçek Mehdî kimseyi kendisine uyması için davet etmez. Allah istediği zaman onu insanlara gösterir ve insanlar onu kendine has özelliklerinden tanırlar. Ama hadislerde çelişkiler olduğu görüşü sahih olmayan rivayetlerden çıkmaktadır. Sahih hadislerde böyle bir şey yoktur.

Ayrıca Mehdî konusunda, Şia ile Ehl-i Sünnet arasında farklılıklar olması bir şey ifade etmez. Gerçek kararı Kur'an ve sahih hadis verir. Şia'nın bu konuda batıl ve hurafe görüşleri sahih hadisleri kabul etmemeyi gerektirmez.

İbn Kayyım şöyle diyor: "İmamiye şiasına göre Mehdî, Hz. Hasan'ın değil Hz. Hüseyin'in evlatlarından Muhammed b. Hasan el- Askerî el-Muntazar'dır."[573] Gözlerden uzak, her yerde hazır, Musa(as)'ın asasına sahip olup, beşyüz yıl kadar önce Samarrâ'daki mağaraya girip ondan sonra kendisini gören kimse olmamış, kendinden ne haber alınmış ne de izine rastlanmıştır. İşte şiiler her gün onu beklerler ve bu mağaranın kapısında bir atla durup, kendi yanlarına çıkması için: "Yâ Mevlâna, çık. Yâ Mevlâna, çık" diye çağırırlar, sonra da perişan ve bitkin olarak geri dönerler. İşte onların durumu budur.

Bu adamlar bu tür sapık görüşleri yüzünden âdemoğlunun utancı ve her akıllının alaya aldığı gülünç duruma düştüler."[574]

"İSA B. MERYEM'DEN BAŞKA MEHDÎ YOKTUR" HADİSİ VE AÇIKLAMASI:

Mehdî hadislerini kabul etmeyenler, İbn Mâce ve Hakim'in Enes b. Malik (ra)'dan rivayet ettikleri: "İşler zorlaşmadıkça, dünyadan kaçmak istenmedikçe, insanlar cimrileşmedikçe kıyamet kopmaz ve İsa b. Meryem'den başka Mehdî de yoktur."[575]

Bu hadis zayıftır. Çünkü Muhammed b. Halid el-Cundî etrafında toplanmaktadır. Zehebî onun hakkında şöyle diyor: "Ezdî diyor ki: Hadisi kabul edilmez. Hakim diyor ki: Tanınmamaktadır. Ben (Zehebî) derim ki: "İsa b. Meryem'den başka bir Mehdî yoktur" hadisi münkerdir. Bu hadisi İbn Mâce rivayet etmiştir."[576]

İbn Teymiye diyor ki: "Bu hadis zayıftır. Bu hadisi Ebu Muhammed b. Velid el-Bağdadî ve diğerleri kabul etmiştir. Fakat kabul edilmez. Bu hadisi İbn Mâce, Yunus'tan o da Şafii'den rivayet etmiştir. Şafii ise Yemen'li Muhammed b. Halid el-Cundî adlı birinden rivayet etmiştir. Bu kişi hadis alınacak biri değildir. Ayrıca hadis Şafii'nin müsnedinde de yoktur. Söylenildiğine göre Şafii bu hadisi

---

[573] Böyle birisi olduğu kabul edilirse, 256 h. yılında doğmuş 275 h. yılında vefat etmiştir. İbn Teymiye böyle birisinin olmadığını söylemektedir. Bak: "Minhacu's-Sünne" (2/131)

[574] "el-Menârû'l-Munîf"(s: 152-153)

[575] İbn Mâce(2/1340-1341) "Müstedrek"(4/441-442) Hakim şöyle diyor: "Bu hadisi illetinden dolayı ilginç olduğu için sonuna kadar verdim, yoksa delil olsun diye değil. Oysa bu konuda Süfyan... Abdullah b. Mesud yoluyla gelen: "Ehl-i Beytimden biri arapların başına geçmedikçe bu dünya yok olmaz." hadisi daha önce gelir.

[576] "Mizanu'l-İtidâl" (3/535)

el-Cundî'den duymamıştır. Dolayısıyla Yunus'da Şafii'den duymamış olur."[577]

İbn Hacer onun hakkında: "Bilinmemektedir" demiştir.[578]

Fakat İbn Kesir bunun tersini söylemektedir: "Bu hadis San'alı müezzin Muhammed b. Halid el-Cundî ile meşhurdur ve o Şafii'nin hocasıdır. Ondan başkaları da rivayet etmiştir. Hakim'in zannettiği gibi meçhul değildir. İbn Main'den aktarıldığına göre o sikadır. Fakat ondan rivayet edenlerden Ebân b. Ebî Ayaş, Hasan Basrî'den mürsel olarak rivayet etmektedir. Hocamız Mizzî'nin "Tehzib"de[579] söylediğine göre o, rüyasında Şafii'yi şöyle söylerken görmüştür: "Bu benim söylediğim hadis değil. Yunus b. Abdulala es-Sadfî benim adıma yalan uydurmuş."Ben (İbn Kesir) derim ki: Yunus sika ravilerdendir. Bir rüyadan dolayı kötülenemez. Gözüken o ki bu söz bir bedevi sözüdür ve Mehdî hakkında rivayet ettiğimiz hadislere de terstir. O ya İsa inmeden ya da indikten sonra çıkar. Eğer iyi düşünülürse bu iki hadis birbirini yok etmez. Bundan kasıt Mehdî vardır ve gerçek Mehdî İsa b. Meryem'dir. Ayrıca bu ondan başka Mehdî olmayacağını yasaklamaz. Doğrusunu Allah bilir."[580]

Kurtubî şöyle diyor: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in: İsa'dan başka Mehdî yoktur hadisinin manası: Tam olarak hatasız Mehdî ancak İsa'dır. Böylece hadislerin arası bulunur ve problem ortadan kalkar.[581]

Bu hadisin sabit olduğunu varsaysak bile Mehdî hakkındaki diğer bir çok hadisin önüne geçemez. Kaldı ki, alimlerin o hadisin olup olmadığı konusunda anlaşmazlığa düşmesine rağmen bu sened o hadisin en sağlam senedidir. Doğrusunu Allah bilir.

İSA ALEYHİSSELAM'IN NÜZULÜ

Ebu Hüreyre radıyallahu anh rivayet ediyor; Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"**Nefsimi elinde tutana (Allah'a) yemin olsun ki; İsa İbni Meryem'in adil bir imam olarak aranıza nüzul etmesi yakındır. Haçı kıracak, domuzu öldürecek, cizyeyi kaldıracak, hiç kimsenin mal kabul etmeyeceği şekilde malı artıracak. Bir tek secde dünyadan ve içindekilerden hayırlı olacak**" sonra Ebu Hüreyre dedi ki; İsterseniz şu ayeti okuyun;

"**Kitap ehlinden, ölmeden önce, İsa'ya inanmayacak yoktur. O (gerektiği gibi inanmadıklarından) kıyamet günü onların aleyhine şahid olur**" (Nisa, 159)[582]

Haçı kırması; Hıristiyanlık dininin ve onların İsa aleyhis selam'ı yüceltmek konusundaki iddialarının iptali demektir.

Cizyeyi kaldırması; Kafirler İslam'ı kabul edene kadar onlardan cizye kabul etmez demektir. Onlardan kim cizye bağışlarsa almaz, ya Müslüman olmaları ya da ölümü seçmelerini teklif eder.

577 "Minhacu's-Sünne"(4/211)
578 "Takribu't-Tehzîb"(4/157)
579 "Tehzibu'l-Kemâl"(3/1193-1194)
580 "el-Fiten ve'l-Melâhim"(1/32).
581 "Tezkire"(s: 617).
582 Müslim(1/135) Buhari(2/774,875,3/1272) İbni Hibban(15/227) Ebu Nuaym Müsnedul Mustahrec(1/217,220) Ebu Avane(1/98,105) Tirmizi(2233) Beyhaki(1/244,9/180) İbni Mace(4078) İbni Ebi Şeybe(7/494) Taberani Müsnedi Şamiyyin(1/84) Taberani Evsat(2/89,8/86) Ahmed(2/411,437,483,493) İbni Mende el İman(1/512-13) ed Dani Sünenül Varide(6/1234) Nuaym Bin Hammad(2/569,570,572) Temhid(14/202) İbni Adiy el Kamil(3/261) el İsabe(4/766) Nevevi Tehzibul Esma(2/358) Darekutni İlel(9/190) İbni Hazm Muhalla(7/296,391)

Malın artması; Zulümsüz bir adalet sebebiyle malın çoğalması, bereketlerin ve hayırların nazil olması demektir.

Ebu Katadetül Ensari radıyallahu anh, Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor;

"**İmamınız sizden olduğu halde Meryem oğlu aranıza nüzul ettiğinde haliniz nice olur**?"[583]

Meryem oğlu İsa aleyhis selam, mel'un Deccal'in çıkışından sonra nüzul eder. Ehl-i Sünnet vel Cemaat indinde Onun nüzulü haktır. Bu konuda sahih hadisler vardır. Akıl onu iptal edemez, isbatı vaciptir.

Bunu bazı Mutezile, Cehmiyye ve onlara uyanlar inkar etmişlerdir. Şu ayet ile bu hadislerin merdud olduğunu iddia ederler;

"**Peygamberlerin sonuncusudur**" (Ahzab,40)

Şu hadisi de delil tutarlar; "**Benden sonra peygamber yoktur**"[584]

Ve derler ki; "Peygamberimiz Sallallahu aleyhi ve sellem'den sonra peygamber gelmeyeceği hususunda Müslümanların icması vardır. Onun şeriatı kıyamet gününe kadar bâkidir, nesh olunmaz..."

Onların bu sözleri fasit bir istidlaldir. Zira şüphesiz İsa aleyhis selam'ın nüzulü ile murad edilen, Onun yeni bir şeriat getirip, şeriatımızı nesh etmesi değildir. Bu hadislerde ve diğerlerinde böyle bir şey yoktur! Doğrusu; şüphesiz İsa aleyhis selam, Şeriatımızla hükmeden adil bir hakem olarak nüzul edecek, şeriatımızdan insanların terk ettiklerini ihya edecektir.[585]

Ebu Hüreyre radıyallahu anh der ki; "Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu;

"**Meryem oğlu aranızda nüzul etmiş iken ve imamınız da sizden olduğu halde haliniz nice olur**"

İbni Ebî Zi'b der ki; "Yani Rabbinizin Kitabı ve Peygamberiniz'in (Sallallahu aleyhi ve sellem) Sünneti, imamınız iken" demektir"[586]

Sahih hadiste burada bahsedilen imamın Mehdi a.s. olacağı belirtilmiştir.[587] İbni Ebi Zi'b de bu yorumunda Mehdi a.s.'ın Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetiyle amel edeceğini kasdetmiş olabilir.

Hafız İbni Hacer; “Mehdi'nin bu ümmetten olacağı ve İsa A.s'ın onun arkasında namaz kılacağına dair hadisler tevatür etmiştir. Sahih olan hüküm, İsa a.s'ın diri olarak göğe çıkarılıdığıdır.” Der. Şevkani 29 hadis, Gımari 50 hadis, Keşmiri de 101 hadis zikrederek bu konudaki hadislerin mütevatir olduğunu ispat etmişler, Sıdık Hasen Kannuci, Şankıti, M.Ali Azam gibi pek çok ulema da bu hükme katılmışlardır.[588]

---

[583] Müslim(1/136) Buhari(3/1272) İbni Hibban(15/213) Ebu Nuaym Müsnedul Mustahrec(1/220) Ebu Avane(1/99) Deylemi(4882) Avnul Mabud(11/309) Kurtubi(4/101,16/105) Şerhus Sünne(15/82)

[584] İmam Ahmed bunu; Sa'd Bin Ebi Vakkas'tan(1/182), Ebu Said'den(3/32) ve Sevban radıyallahu anhum ecmain(5/278) rivayet etti.

[585] Nevevi Şerhu Sahihi Müslim(18/75)

[586] Müslim(1/137) Ebu Avane(1/99,106) Kurtubi(4/101,16/106)

[587] bkz.: ed Dani Sünenül Varide(6/1237) Gımari Akide(s.125) Keşmiri Tasrih(s.196) sahihtir.

[588] İbni Hacer Fethul Bari(6/491) Keşmiri et Tasrih(s.62) Keşmiri el İslam(s.38-43) Gımari Akidetul İslam(s.7) Kevseri Nazratun Abira(s.43,71) el Buti Kübral Yakıniyyat(s.330) Ebu Hayyan Bahrul Muhit(2/473)

“**Allah buyurmuştu ki: Ey İsa! Seni vefat ettireceğim, seni nezdime yükselteceğim, seni inkâr edenlerden arındıracağım ve sana uyanları kıyamete kadar kâfirlerden üstün kılacağım. Sonra dönüşünüz bana olacak. İşte o zaman ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında aranızda ben hükmedeceğim**.”(Al-i İmran 55)

Bu ayette geçen; “mütevveffike” fiilinin anlamı; bir şeyi tamamen almak demektir. Kişi; “istevfeytu hakkî ve teveffeytuhu” dediği zaman; “Hakkımı tam ve eksiksiz aldım” demektedir. Ölüm manasına gelen kelime ise; “İmate”dir.

Zemahşerî, Esasul Belaga’da der ki; “Vefat sözcüğü ile ölümü ifade etmek, mecaz kabilindendir.”

İbni Cerir et Taberî ve İbnu Ebi Hatem’in Hasen r.a.’den rivayet ettiklerine göre “İnnî müteveffike”; uyku halinde alıp götürmek demektir. Allah Onu uyku halinde semaya kaldırmıştır. Hasen r.a. dedi ki;

“Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem Yahudilere;

“**İsa a.s. ölmedi. O, kıyamet gününden önce tekrar size dönecektir**.”[589]

Bu doğrudur, nitekim En’am suresi 60. ayetinde; “**Geceleyin sizi öldüren (öldürür gibi uyutan), gündüzün de ne işlediğinizi bilen; sonra belirlenmiş ecel tamamlansın diye gündüzün sizi dirilten (uyandıran) O'dur. Sonra dönüşünüz yine O'nadır. Sonunda O, yaptıklarınızı size haber verecektir.**” Buyrulmaktadır. Burada da “teveffa” fiili kullanılmıştır.

Yine Zümer suresi 42. ayetinde; “**Allah, ölenin ölüm zamanı gelince, ölmeyenin de uykusunda iken canlarını alır da ölümüne hükmettiği canı alır, ötekini muayyen bir vakte kadar bırakır. Şüphe yok ki, bunda iyi düşünecek bir kavim için ibretler vardır.**” Buyrulmuş, burada da teveffa kelimesi “almak” anlamında geçmiştir. Halbuki uyuyan kimse, bildiğimiz manada ölmüş değildir.

İbni Cerir et Taberî, sahih bir senetle Ka’b r.a.’ın şöyle dediğini nakletmiştir; “İsa a.s. kendisine tabi olanların azlığını ve yalanlayanların çokluğunu görünce Allah’a şikayette bulundu ve Allah ona şöyle vahyetti;

“Seni alıp götüreceğim, semaya kaldıracağım. Seni tekrar dirilteceğim. Bir gözü kör olan şaşı deccal’i öldüreceksin, bundan sonra da 24 yıl yaşayacaksın. Sonra seni dirileri öldürüp canını aldığım gibi alacağım.”

Ka’b; “İşte bu, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şu sözünü tasdik ediyor;

“**Evvelinde ben, sonunda ise İsa a.s.’ın olduğu bir ümmet nasıl helak olur?**”

İbni Asakir, bu ayetin tefsiri hakkında İbni Abbas, Hasen el Basri ve Mücahid r.a.’nın şöyle dediklerini nakleder;

“Seni öldürüp semaya kaldıracağım; yani seni bana kaldıracağım ve ahir zamanda vefat ettireceğim.”[590]

Allah Azze ve Celle buyurur ki; “**Şüphesiz ki o (İsa), kıyametin (ne zaman kopacağının) bilgisidir. Ondan hiç şüphe etmeyin ve bana uyun; çünkü bu, dosdoğru yoldur.”(Zuhruf 61)**

[589] Suyuti Durrül Mensur(2/225) Taberi(3/289) İbni Kesir(4/1260)
[590] Taberi(6/458) İbni Asakir Tarihu Dımeşk(47/512-514) Durrül Mensur(2/225) Nisaburi Vedehul Burhan(1/259)

"Ve "Allah elçisi Meryem oğlu İsa'yı öldürdük" demeleri yüzünden (onları lânetledik). Halbuki onu ne öldürdüler, ne de astılar; fakat (öldürdükleri) onlara İsa gibi gösterildi. Onun hakkında ihtilâfa düşenler bundan dolayı tam bir kararsızlık içindedirler; bu hususta zanna uymak dışında hiçbir (sağlam) bilgileri yoktur ve kesin olarak onu öldürmediler.

Bilâkis Allah onu (İsa'yı) kendi nezdine kaldırmıştır. Allah izzet ve hikmet sahibidir.

Ehl-i kitaptan her biri, ölümünden önce ona muhakkak iman edecektir. Kıyamet gününde de o, onlara şahit olacaktır."(Nisa 157-159)

Şimdi, İsa a.s.'ın ahir zamanda nüzul edeceğini inkar edenlere sorarız; Ayette geçen Rafaahullahu "ileyhi=Allah onu kendisine yükseltti" ifadesi, eğer bu yükseliş, derece bakımından yükseliş ise, "İleyhi: kendisine" kelimesi ne anlamdadır? "Allah onu kendisi gibi bir ilah kıldı" mı denilecektir?

Zira, "Allah falanın makamını kendisine yükseltti" sözünün anlamı; "Onu kendi mertebesine ulaştırdı" demektir. Fesubhanallah!

Hem sonra, derecesinin yükseltilmesi neden asılma veya öldürülme hadisesine bağlansın? Bundan önce zaten derecesi yükseltilmiş değil miydi?

"**Kitap ehlinden, ölmeden önce ona inanmayacak kimse yoktur**"(Nisa 159) ayetindeki "Kable mevtihi: ölümünden önce" ibaresi, ayetin siyakından açık olarak anlaşıldığı gibi İsa a.s.'ı işaret etmektedir. Yani mana; "İsa a.s.'ın yeryüzüne indiğinde hayatta olanlar ona iman edecek, İsa a.s. bundan sonra ölecektir" demektir.[591]

İSA ALEYHİS SELAM'IN VASIFLARI

Müslümanlar, nüzul ettiğinde Onu tanısınlar diye, Efendimiz Sallallahu aleyhi ve sellem, Mesih İbni Meryem aleyhis salatu vesselam'ı çoğu sahih olarak gelen hadislerde vasfetmişlerdir. Bu hadislerden bazıları;

Abdullah Bin Ömer radıyallahu anhuma Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem'den rivayet ediyor;

"Gece rüyamda Kabe'nin yanında, esmer erkeklerin en güzeli zannettiğim birisiyle karşılaştım. Saçları iki omzuna sarkıyordu. Saçları taranmış ve başından su damlıyordu. İki elini, iki kişinin omuzlarına koymuş, Beyt'i tavaf ediyordu. Dedim ki;

"Bu kimdir?"

"Bu Mesih İbni Meryem'dir" dediler"[592]

Ebu Hüreyre radıyallahu anh'den merfuan;

"Benimle İsa arasında başka peygamber yoktur. Şüphesiz O nüzul edecektir. Onu gördüğünüzde tanıyın; O orta boylu, pembe tenli, üzerinde açık kırmızı renge boyanmış iki giysili, üzerine su isabet etmemiş olmasına rağmen başından su damlar gibidir. İnsanlarla İslam'ı seçmeleri için harb eder. Haçı kırar, domuzu öldürür, cizyeyi kaldırır. Allah, Onun

[591] bkz. Vedehul Burhan(1/317)
[592] Müslim(1/155) Buhari(3/1269) Ebu Nuaym Müsnedul Mustahrec(1/337) Ebu Avane(1/130,148) Ahmed(2/22,39) İbni Mende İman(2/741) Nuaym Bin Hammad(2/571)

zamanında İslam dışındaki bütün milletleri ve Mesih Deccal'i helak eder. İsa (Aleyhis selam) yeryüzünde kırk sene kalır ve sonra vefat eder. Müslümanlar Onun cenaze namazını kılarlar.[593]

Nevvas Bin Sem'an radıyallahu anh hadisinde, Mesih aleyhis selam'ın vasfı hakkında buyrulur ki;

"Başını eğdiğinde su damlar, kaldırdığında da inci gibi taneler düşer"[594]

Ebu Hüreyre radıyallahu anh rivayetinde;

"İsra gecesinde İsa aleyhisselam ile karşılaştım. Hamamdan yeni çıkmış gibi kızıl benizliydi."[595]

İbni Abbas radıyallahu anhuma rivayetinde;

"İsa'yı açık kırmızı tenli, kıvırcık saçlı ve geniş göğüslü gördüm"[596]

Mesih Aleyhis selam Nereye Nüzul Edecek?

Nevvas Bin Sem'an radıyallahu anhden merfuan;

"Allah, Mesih İbni Meryem'i gönderir, O da Şam'ın doğusunda Minaretul Beyda'ya iner."[597]

Nevevi Rahmetullahi aleyh der ki; "Bu minare bugün Şam'ın doğusunda Mevcuttur"[598]

Muhasara;

[593] İbni Hibban(15/225,233) Ebu Davud(4324) İbni Abdilberr et Temhid(14/201) Hatibul Bağdadi Muvazzahu Evham(2/238) İshak Bin Rahuye Müsned(1/124) Tefsiru Taberi(6/22) Tefsiru Kurtubi(3/291) Tefsiru İbni Kesir(1/579) Allame Dani Sünenül Varide Fil Fiten(6/1234)

[594] Müslim(4/2253) Hakim(4/538) Tirmizi(2240) İbni Mace(4075) Tefsiru Kurtubi(4/90) Tefsiru İbni Kesir(1/582) İbni Mende İman(2/934) Avnul Mabud(11/302) Tuhfetul Ahvezi(6/417) Nevevi el Minhac(18/67) Feyzul Kadir(6/464) Mizzi Tehzibul Kemal(15/224)

[595] Müslim(1/154) Buhari(3/1243,1269) İbni Hibban(1/247) Ebu Nuaym Müsnedul Mustahrec(1/237) Ebu Avane(1/116) Tirmizi(3130) Abdurrazzak(5/329) İbni Mende İman(2/740,746) Tefsiru Taberi(15/5,15) Tefsiru İbni Kesir(1/584) Fethul Bari(13/97) Nevevi Tehzibul Esma(2/358) Nevevi el Minhac(2/232) Suyuti Dibac(1/213) İbni İshak Siyratun Nebeviye(2/247) Feyzul Kadir(1/140) el İsabe(4/765) Ebu Ubeyd el Bekri el Endülüsi Mu'cemül Müsta'cem(2/607)

[596] Ahmed(1/296) Taberani(11/64) İbni Sa'd Tabakat(1/417) İbni Ömer Radıyallahu anhuma'dan; Müslim(iman,275) Buhari(3/1269) Ahmed(3/119) Camiüs Sağir(4259) Deylemi(3191) İbni Abdilberr et Temhid(14/190) Tefsiru İbni Kesir(1/584) Fethul Bari(13/96)

[597] Müslim(4/2253) Hakim(4/538) Ebu Davud(4321) Tirmizi(2240) İbni Mace(4075) Ahmed(4/181) Taberani Müsnedi Şamiyyin(1/356) İbni Ebi Asım el Ahad(3/164) Deylemi(1621) İbni Abdilberr Temhid(14/202) Tefsiru Kurtubi(4/90,16/105) Tefsiru İbni Kesir(1/582,584) İbni Mende İman(2/934) İbni Kani Mucemus Sahabe(3/164) Yakut el Hamevi Mucemul Buldan(2/464) Avnul Mabud(11/302) Mubarekfuri Tuhfetul Ahvezi(6/417) Nevevi el Minhac(8/82,18/67) Feyzul Kadir(6/464) Mizzi Tehzibul Kemal(15/224)

Bu hadisi Keysan radıyallahu anh'den; Taberani(19/196) Buhari Tarihul Kebir(7/233) İbni Kani Mucemus Sahabe(3/141) İbni Abdilberr el İstiab(3/1330) İbni Hacer el İsabe(5/268) İbni Ebi Asım el Ahadu vel Mesani(5/98) Deylemi(8960)

Evs Bin Evs radıyallahu anh'den; Taberani(1/217) Hatibul Bağdadi Taliyut Telhis(2/508) İbni Ebu Hatem İlel(2/422) Keşful Hafa(2/534) Mecmauz Zevaid(8/205) Heysemi, ricalinin güvenilir olduğunu söyler.

[598] Nevevi el Minhac Bi Şerhi Sahihu Müslim(18/67)

Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "**Müslümanlar Şam'daki Duhan dağına kaçarlar. Deccal gelir ve onları Muhasara altına alır. Bu kuşatma şiddetlenir ve sıkıntılar da iyice artar. Sonra Meryem oğlu İsa (A.S.) nüzul eder. Bunun üzerine bir seher vakti şöyle nida edilir;**

"Ey insanlar! Yalancı habise karşı huruç etmenize mani olan nedir?" Derler ki;

"Bu cinlerden bir adamdır"[599]

Bir rivayette de (Osman Bin Ebil As radıyallahu anh'den merfuan);

"Deccal'in kuşatması altında iken onlara şiddetli bir açlık isabet eder, çok sıkıntı çekerler. Hatta içlerinden birsi yayının kirişini pişirse onu bile yer. Onlar bu halde iken seher vakti bir münadi söyle nida eder;

"Ey insanlar! Size gavs geldi (3 defa)" Birbirlerin derler ki;

"Bu tok bir adamın sesidir"[600]

İsa Aleyhis selam, Mehdi'nin Ardında Namaz Kılar;

Bir önceki hadiste şu da geçer; "**İsa aleyhis selam sabah namazı vaktinde nüzul eder. Müslümanların imamı der ki;**

"Ey Ruhullah! Öne geç de namazı kıldır" Buyurur ki;

"Bu ümmetin bazısı bazısına emir kılınmıştır" Bunun üzerine Müslümanların emiri (Mehdi aleyhis selam) öne geçer ve namazı kıldırır."[601]

Diğer bir rivayet; "Müslümanların imamı salih bir kişi olan Mehdî'dir. İmamları sabah namazını kıldırmak için öne geçer ve Sabah namazı için tekbir aldığı sırada İsa İbni Meryem nüzul eder. Bunun üzerine imam arkasına dönüp geri çekilir ve insanlara namaz kıldırması için İsa aleyhis selam'ı öne geçirmek ister. İsa aleyhis selam elini Onun omuzlarının arasına koyar ve der ki; "Öne geç ve onlara namazı kıldır. Şüphesiz ikamet senin için okunmuştur" Böylece imamları (Mehdi A.S) onlara namazı kıldırır."[602]

Cabir radıyallahu anh'ın merfu rivayeti;

"Müslümanların emiri İsa aleyhisselam'a der ki;

"Gel de bize namaz kıldır" Der ki;

"Hayır, bazınız bazılarınıza Emir kılınmıştır. Bu Allah'ın bu ümmete bir ikramıdır"[603]

Mel'un Deccal'in Öldürülüşü;

---

[599] Ahmed(3/367) Mecmauz Zevaid(7/344) Heysemi der ki; "Ahmed bunu iki isnad ile rivayet etti. Bir isnadı sahih ricalidir."

[600] Hakim(4/524) Ahmed(4/216) İbni Ebi Şeybe(7/491) Taberani(9/60) Mecmauz Zevaid(7/342) İbni Kesir Tefsiri(1/580) Nuaym Bin Hammad Fiten(2/546) Hadis hasendir.

[601] Ahmed(4/216) İbni Kesir Tefsiri(1/580) bir önceki dipnota bakınız.

[602] İbni Mace(4077) Nuaym Bin Hammad(2/566) Ümmü Şüreyk radıyallahu anha'dan.

[603] Müslim(1/137) İbnu Carud el Münteka(1/257) İbni Hibban(15/231) Ahmed(3/345,384) Ebu Avane(1/99) Beyhaki(9/180) Deylemi(7603) İbni Mende İman(1/517) İbni Hazm Muhalla(1/9,7/391) Fethul Bari(6/494) Avnul Mabud(11/309) Feyzul Kadir(5/58,6/395)

Cemaat namazdan çıkınca İsa aleyhis selam der ki; "Kapıyı açın!" Kapı açıldığında arkasında, yetmiş bin silahlı ve taylasanlı Yahudi ile beraber Deccal'i görürler. Deccal, İsa Aleyhis selam'a baktığında tuzun suda eridiği gibi erir ve hemen kaçarak uzaklaşır. İsa Aleyhis selam der ki;

"Darbemden kaçamazsın" Onu doğudaki "Lüd" kapısında yakalayıp öldürür."[604]

Ebu Hüreyre radıyallahu anh rivayeti: "**Allah'ın düşmanı (Deccal), İsa'yı gördüğünde tuzun suda eridiği gibi erir. Eğer o halde kalacak olursa helak olur giderdi. Ancak Allah, onu İsa (A.S.)'ın elleriyle öldürür ve onun harbesinde kanını görürler.**"[605]

Diğer bir rivayet; "Namaz eda edildikten sonra İsa aleyhis selam harbesini alır ve Deccal'in yakınına gider. Deccal onu görünce kurşunun erimesi gibi erir. Harbesini Deccal'in göğsüne indirerek öldürür. Deccal'in arkadaşları da hezimete uğrar. Artık onların (Yahudilerin), ardına gizlenebileceği bir şey kalmaz. Hatta ağaç şüphesiz der ki;

"Ey Mü'min! Kafir işte burada" ve taş der ki;

"Ey Mü'min! İşte kafir burada"[606]

Tek gözlü yalancı (Deccal'in) fitnesinin son bulmasından sonra Nebi Sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem'den rivayet edilen sahih hadiste geldiği gibi;

"Meryem oğlu İsa aleyhis selam, Allah'ın Deccal'den koruduğu bir kavme gelir, onların yüzlerini mesheder ve onlara cennetteki derecelerini söyler. Onlar bu hal üzere bulundukları sırada Allah, İsa aleyhis selam'a vahyeder;

"Şüphesiz Ben şimdi bir takım kullarımı çıkardım ki, hiç kimsenin onlarla harb etmeye takati yetmez. Yanında bulunan kullarımı Tur dağında muhafaza et."

Sonra Allah Teala Ye'cüc ve Me'cüc'ü gönderir, onlar da her bir tepeden hızla yürür, geçerler. Ordularının ilk gurupları Taberiye gölüne uğrayarak, gölün bütün suyunu içerler. Onların son grubu oraya uğradığında derler ki; "Eskiden burada su varmış" Allah'ın peygamberi İsa Aleyhis selam'ı ve ashabını kuşatma altına alırlar. Öyle olur ki olardan birine bir öküz başı, birinizin bu günkü yüz dinarından daha değerli olur."[607]

Son Rasul ve İsa a.s.

Rasûllerin sonuncusu Muhammed *sallallahü aleyhi ve sellem*'dir

Bunun delili yüce Allah'ın: *"Muhammed sizin adamlarınızdan kimsenin babası değildir. Fakat* o *Allah'ın Rasûlü ve peygamberlerin sonuncusudur."* (el-Ahzab, 33/40) buyruğudur.

O halde Peygamber *sallallahü aleyhi ve sellem*'den sonra hiçbir peygamber gelmeyecektir.

"Meryem oğlu İsa, âhir zamanda inecektir ve o bir rasûldür" denilecek olursa, cevabımız şudur:

[604] İbni Mace(4077) Nuaym Bin Hammad(2/566) Makdisi Fedailu Beytil Makdis(s.66) İbni Kesir Tefsiri(1/581) Avnul Mabud(11/303)

[605] Müslim(4/2221) İbni Hibban(15/224) Hakim(4/529) İbni Kesir Tefsiri(1/580) Dani Sünenül Varide(6/1115) Feyzul Kadir(6/463)

[606] Hakim(4/524) Taberi Tefsiri(16/28,17/91) İbni Kesir Tefsiri(1/580, 2/274, 3/17) Mecmauz Zevaid(7/342) İbni Ebi Şeybe(7/491) Ma'mer Cami(11/398) Heysem Bin Küleyb Müsnediş Şaşi(2/272) Ahmed(1/375, 4/216, 217) Ru'yani(2/297) İbni Ebi Asım el Ahad(2/449) Taberani(9/60) Nuaym Bin Hammad(2/574)

[607] Müslim(4/2253) İbni Hibban(15/226) Hakim(4/538) İbni Mace(4075) İbni Mende İman(2/934) Fethul Bari(13/109) Avnul Mabud(11/302) Mizzi Tehzibul Kemal(15/224)

Bu doğrudur, ancak o önceki şeriatleri yenileyen bir rasûl olarak inmeyecektir. O, peygamber Muhammed *sallallahü aleyhi ve sellem*'in şeriati ile hükmeden birisi olarak inecektir. Çünkü gerek İsa'ya, gerekse diğer peygamberlere düşen Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e iman etmek, ona uymak ve ona yardımcı olmaktır. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Hani Allah peygamberlerden; size verdiğim kitab ve hikmetten sonra size beraberinizdekini doğrulayıcı bir peygamber gelince, ona mutlaka iman edecek ve yardım edeceksiniz diye söz aldığı zaman: Kabul ettiniz mi ve bu ağır yükünü alıp yüklendiniz mi, demişti. Onlar da: Kabul ettik demişlerdi. Öyleyse şahid olun ben de sizinle beraber şehadet edenlerdenim, diye buyurmuştu." (Âl-i İmran, 3/81)

İşte peygamberle birlikte olanları tasdik eden rasûl Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'dir. Nitekim bu husus büyük sahabi İbn Abbas *radıyallahu anh.*'dan ve başkalarından sahih olarak rivayet edilmiştir.

Kabrin Azabı ve Nimetleri, Kabir Suali, Münker ve Nekir

Ölüye kabrinde rabbi, dini ve peygamberi hakkında soru sorulacaktır. Yüce Allah, iman edenleri sorulan sorulara doğru cevap vermeleri ile ayaklarını İslam üzere yere sağlam basmalarını sağlar. Hadisi Şerifte geldiği üzere, Melekler ölüye sorularını yönelttiklerinde oda onlara cevap olarak:

ربي الله , ديني إسلام , ونبي محمد صلى الله عليه وسلم

"Rabbim Allah'tır, dinim İslam, peygamberim ise Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)' dir, der."[608]

Hadiste geldiği gibi meleklerin sorularına, soruların soruluş şekline mümin kişinin cevabı ile münafık kişinin cevabının nasıl olacağına inanmak gerekir.

Kabir Azabı ve Nimetleri

Kişinin kabir azabını ya da Cennet nimetlerini göreceğine inanması vaciptir. Kabir, ya Cehennem çukurlarından bir çukur ya da Cennet bahçelerinden bir bahçe olacaktır. Kabir Ahiret yolculuğunda durulacak olan ilk duraktır. Buradaki azaptan kurtulan için daha sonra göreceği her şey daha kolay gelir. Ve kim de bu azaptan kurtulamazsa ondan sonra gelecek olan daha şiddetli olacaktır. Kıyamet artık ölen herkes için kopmuş sayılır.

Kabir azabı ya da nimeti, ruh ve cesede aynı anda tesir edecektir. Ruha bazen tek başına muamele edildiği de olur. Kabirdeki azap zalimler için, nimetler ise sadık müminler içindir.

Ölü kabir âleminde ya azap ya da nimet görür. Bunda onun toprağa gömülmüş olması ya da olmaması herhangi bir değiştirici faktör değildir. Yanmış, boğulmuş, vahşi hayvanlar tarafından yenilmiş olması değişik bir muamele görmesine neden teşkil etmez.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat kabir azabı ve nimetlerine imanı akide esaslarından kabul etmiştir. Ehl-i Sünnet imamlarından bazılarının sözleri şu şekildedir:

1- İmam Ahmed rahimehullah şöyle demiştir: "Kabir azabı haktır. Bunu ancak sapık ve saptırıcı bir kimse inkar eder."[609]

---

[608] Buhari (cenaiz 86) Müslim (Cennet 70)
[609] Tabakatu'l-Hanabile (1/62)

2- Ebu'l-Hasen el-Eşari, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaatin icma ettikleri itikad esaslarını zikrederken şöyle demiştir: "Kabir azabının hak olup, insanların kabirlerinde diriltildikten sonra imtihan edilecekleri, sorgulanacakları, Allah'ın dilediklerini bu sorguda sabit kılacağı hususunda icma edilmiştir."[610]

3- Muhammed b. Huseyn el-Acurri, kabir azabı ve nimetlerinin ispatına dair hadis ve eserleri zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Bu hadisleri inkar eden kimsenin hali ne kötü! Zira uzak bir sapıklık ile sapmış ve apaçık bir ziyana uğramış demektir."[611]

4- İbn Abdilberr, "Allah'ım! Muhakkak ki ben cehennem azabından sana sığınırım, kabir azabından sana sığınırım" duasını zikrettikten sonra şöyle demiştir; "Bu hadis, kabir azabının ikrarı anlamına gelmektedir. Bunun tasdiki ve inanmak gerektiği hususunda ehli sünnet ihtilaf etmemiştir."[612]

5- Şeyh el-Asbahani el-Hucce Fi Beyani'l-Mahacce adlı kitabında "Kabir azabını inkar edenlere reddiye" başlığı açmış ve kabir azabını ispat eden bazı hadisleri zikretmiştir.[613]

6- İbn Receb el-Hanbeli, "Ahvalu'l-Kubur" adlı bir kitap yazmış, bu kitabın altıncı bölümünde kabir azabı ve nimetleri konusunu ele almış ve şöyle demiştir: "Kuran-ı Kerim pek çok yerde kabir azabına delalet etmektedir." Sonra İbn Receb bazı ayetler ile müfessirlerin bu konuda söylediklerini nakletmiştir.[614]

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaatin Delilleri:

1- Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**Allah, îman edenleri, dünya hayatında ve âhirette sağlam bir söz üzerinde tutar; zâlim olanları da saptırır. Allah, dilediğini yapar.**" (İbrahim 27) Nitekim Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, bu ayetin kabir azabı hakkında nazil olduğunu açıklamıştır. Bera b. Azib radıyallahu anh, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Mümin kabrinde oturtulduğu zaman, Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah'ın rasulü olduğuna şehadet eder. Bu yüzden Allah Azze ve Celle: "**Allah, îman edenleri, dünya hayatında ve âhirette sağlam bir söz üzerinde tutar**" buyurmuştur. Bu kabir azabı hakkında nazil olmuştur."[615]

2- Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**Onlar, sabah akşam ateşe sunulmaktadırlar. Kıyametin koptuğu gün de, "Firavun ailesini en şiddetli azaba sokun denilecektir.**" (Mümin 46) Katade şöyle demiştir: "Onlara: "Ey Firavun ailesi! Çirkinlik, aşağılık ve eksiklik olarak yeriniz burasıdır" denilir." İbn Sirin de şöyle demiştir: "Ebu Hureyre radıyallahu anh ikindi namazından sonra bize gelir şöyle derdi; "Bazı melekler çıkar, bazı melekler iner ve Firavun ailesine ateşi arz ederler. Ateşten Allah'a sığınanlar dışında kimse onu işitmez."[616]

3- Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**Hiç şüphesiz, küfürleriyle kendilerine zulmedenler için başka azâblar da vardır; fakat onların çoğu bilmiyor.**" (Tur 47) İbn Cerir et-Taberi şöyle demiştir: "Müfessirler Allah Teala'nın kendilerine zulmeden bu kimselere diriliş gününden önce vaad edilen bu azab hakkında ihtilaf ettiler. Bazıları bunun kabir azabı olduğunu söylediler. Bu konuda el-Bera b. Azib ve İbn Abbas radıyallahu anhum'den rivayetler nakledilmiştir."[617]

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Onlar sabah akşam ateşe sunulmaktadırlar. Kıyametin koptuğu günde Firavun ailesini en şiddetli azaba sokun denilecektir**." (Mü'min (Ğâfir) Suresi 46.ayet)

[610] Ebu'l-Hasen el-Eşari Risaletu İla Ehli's-Sagr (279)
[611] Acurri eş-Şeria (364)
[612] Et-Temhid (12/186) ayrıca münker ve nekir meleklerine iman hakkında bakınız: Temhid (22/247)
[613] El-Hucce Fi Beyani'l-Mahacce (1/449)
[614] Ahvalu'l-Kubur (39-81)
[615] Buhari (1369) Müslim (2871)
[616] Her ikisini de Suyuti ed-Durru'l-Mensur'da (7/291) nakletmiştir.
[617] Taberi el-Camiu'l-Beyan (27/36)

"Asla! Bu onun söylemiş olduğu bir sözden ibarettir. Onların önünde de diriltilecekleri güne kadar bir berzah vardır." (el-Mu'minun, 100)

"Sen zalimleri ölümün sıkıntıları içinde meleklerin ellerini uzatarak: 'Ruhlarınızı çıkarın, Allah'a karşı haksız yere söylediklerinizden, O'nun âyetlerine karşı kibirlendiğinizden dolayı bugün zillet azabıyla cezalandırılacaksınız.' derken bir görsen!" (el-En'âm, 93)

Mutezile fırkasından karşılaştığım sapık birisi; "**(İşte o zaman:) Eyvah, eyvah! Bizi kabrimizden kim kaldırdı? Bu, Rahmân' ın vâdettiğidir. Peygamberler gerçekten doğru söylemişler! Derler.**"(Yasin 51) âyetini öne sürerek kabir azabını ve bu konuda vârid olmuş hadisleri inkâr etti. Bu şüphenin izahı Allahu â'lem şudur; Yasin suresi 51. âyetinde bahsedilen kimseler inkârcı kâfirlerdir. Onlar, kabir azabını, kendilerine vaat edilmiş olup korkuyla bekledikleri daha büyük bir azap olan cehennem azabına tercih edeceklerdir. Nitekim Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur;

"Biz onları iki kere azaba uğratacağız. Sonra da büyük bir azaba döndürüleceklerdir." (et-Tevbe, 101) İşte tehdit edilip durdukları bu büyük azap gelip çatınca "**Eyvah! Bizi kabrimizden kim kaldırdı? Bu, Rahman'ın vaat ettiğidir**" diyeceklerdir.

Sünnetten Deliller:

1- Enes b. Malik radıyallahu anh, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Ölü kabre konulup arkadaşları geri dönünce, arkadaşlarının ayak seslerini işitir. Ve ona iki melek gelir, onu oturturlar.

"İçinizde olan ve kendisine Muhammed denilenin hakkında ne diyorsun?" Mümin olan;

"Allah'ın kulu ve Resûlu olduğuna şehâdet ederim" der. O zaman, o melekler mümine derler:

"Cehenemdeki yerine bak. Allah onu senin için, Cennetten bir menzille değiştirdi." Peygamber (Sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

"Ölü hem Cennetteki yerini hem de Cehennemdeki yerini beraber görür". Katade dedi ki;

"Rasûlullah (Sallallâhu aleyhi ve sellem) bize kabrin yetmiş zira geniş ve yeşilliğe dönüştüğünü söyledi. Münafık ve kafire de

"İçinizdeki Muhammed denilen şahıs hakkında ne diyorsun?" denilince

"Biz onu bilmiyoruz, insanlar onun için ne dedilerse biz de onu diyorduk" der. Ona

"Bir şey bilmeyesin ve okumayasın" denilir. Ve demir sopalarıyla dövülür. Öyle bir sesle bağırır ki insanlar ve cinler dışında her şey o sesi işitir."[618]

İbn Hacer, bu ve başka hadislerin şerhinde şöyle demiştir: "Bu konuda bir çok hadisler ve kabir azabının ispatına dair faideler vardır. kabir azabı kafirler ile Allah'ın dilediği muvahhidlere vaki olacaktır."[619]

2- Aişe radıyallahu anha'nın yanına Yahudi bir kadın girdi ve kabir azabından bahsederek: "Allah seni kabir azabından korusun" dedi. Bunun üzerine Aişe radıyallahu anha Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e kabir azabını sordu. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

---

[618] Buhari (1374) Müslim (2870)
[619] Fethu'l-Bari (3/283)

"Evet, kabir azabı haktır." Aişe radıyallahu anha:

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i bundan sonra mutlaka her namazında kabir azabından sığınırken gördüm" demiştir.[620]

3- Ebu Hureyre radıyallahu anh dedi ki: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Biriniz (namazda) teşehhüdde bulunduğu zaman şöyle diyerek dört şeyden Allah'a sığınsın: Allah'ım! Kabir azabından, cehennem azabından, ölümün ve hayatın fitnesinden ve Mesih deccal'in fitnesinin şerrinden sana sığınırım"[621]

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

لولا أن لا تدافنوا لدعوت الله أن يسمعكم من عذاب القبر

"Eğer ölülerinizi gömmekten kaçınmayacağınızdan emin olsam, Allah'a kabir azabını size duyurması için dua ederdim."[622]

620 Buhari (1372)
621 Buhari (1377) Müslim (588)
622 Müslim (4/2199) İbni Hibban (3/281) Nesai (4/102) İbni Ebi Şeybe (3/50) Ahmed (3/103, 11, 153) Ebu Yala (5/353)

RUHLARIN KARARGAHI

Alimler ruhların karargahı konusunda ihtilaf etmişlerdir. Ruhların derece farklılığından dolayı üç kısma ayrılmıştır:

Birincisi: peygamberlerin (aleyhimusselam'ın) ruhlarıdır. Onların rablerinin yanında en yüksek derecelerde olacağında ihtilaf yoktur. Bunun delili Buhari'nin Sahih'inde sabit olan Aişe radıyallahu anha hadisidir: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Hiçbir peygamber, cennetteki makamını görmeden ruhu alınmaz. Bundan sonra hayatı devam ettirilir veya öbür dünyaya gitme hususunda muhayyer bırakılır." (Aişe radıyallahu anha dedi ki:

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem hastalandığı zaman onu, (başı) dizimin üstünde baygın vaziyette gördüm. Bir ara kendine geldi. Gözlerini evin tavanına dikti ve sonra:

"Ey Allah'ım! Refik-i A'la'da (bulunmayı tercih ederim)" dedi. Bu sözü işitince ben (kendi kendime):

"Demek ki (makamı gösterildi) ve bizimle olmayı tercih etmiyor" dedim. Bunun, sıhhatli iken bize söylediği bu hadis olduğunu anladım. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in telaffuz ettiği son söz:

"**Allah'ım! Refik-i A'la'da**" cümlesi oldu."[623]

İkincisi: şehitlerin ruhlarıdır. Deliller onların ruhlarının arşa bağlı yeşil kuşların kursaklarında olacağını açıkça ifade etmektedir. Bu delillerden birisi Sahihu Muslim'de Mesruk'tan gelen şu rivayettir:

"Abdullah b. Mesud radıyallahu anh'e şu ayeti sorduk:

"Allah yolunda öldürülenleri ölü sanma. Aksine onlar, Rableri katında diri olup Allah'ın fadl-u kereminden kendilerine verdiği (şehidlik mertebesinden) sevinçli bir şekilde (O'nun sayısız nimetleriyle) rızıklandırılırlar." (Al-i İmran 169) dedi ki:

"Biz de bunu (Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e) sormuştuk da şöyle buyurdu:

"Onların ruhları arşa bağlı bulunan kandillerdeki yeşil kuşların kursaklarındadır, cennette diledikleri gibi gezinirler. Sonra kandillere geri dönerler. Rableri onlara muttali olur ve şöyle buyurur:

"İstediğiniz bir şey var mı?" onlar da:

"Cennette dilediğimiz gibi gezdiğimiz halde ne isteyebiliriz?" derler. Bu onlara üç defa tekrarlanınca, istekte bulunmaksızın bırakılmayacaklarını anlayacaklar ve şöyle diyecekler:

"Ya Rab! Ruhlarımızın bedenlerimize iade edilmesini, senin yolunda bir kez daha öldürülmeyi istiyoruz" onların bir hacetleri olmadığı görülünce bırakılacaklar."[624]

Üçüncüsü: mümin mükelleflerin ve diğerlerinin ruhlarıdır. Bu konuda alimlerin görüşlerinden tercih edileni; müminlerin ruhlarının cennette, kafirlerin ruhlarının ise cehennemde olacağıdır. Bu aynı zamanda Abdullah b. Ahmed'in rivayetine göre İmam Ahmed b. Hanbel'in görüşüdür.[625]

---

623 Buhari (6905)
624 Müslim (1887)
625 Tabakatu'l-Hanabile (1/181)

Bir Şüphe ve Reddi:

"Şayet bu duruma itiraz edip de; "Asılan, yanan, suda boğulan, kuşların kurtların yediği her parçasının bir yerde kaldığı kimse için görüş nedir?" denilirse, bunun için şu cevap verilir;

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in anlattığı kabir azabı, sorgu sual; halk arasında âdet olan şekilde, ölülerin kabirlerine gömülmesi üzerinedir. Şayet nadirattan olarak, anlatılan sıfatta bir ölü bulunur ise, onun için şöyle denebilir; Allah Teâlâ, onun ruhunu yere gönderir. Sonra sıkıştırılır; sorgu sual edilir. Daha sonra azaba veya nimete uğratılır. Nitekim kâfirlerin ruhlarına kıyamet kopuncaya kadar akşam sabah her gün iki kere azap edilir. Daha sonra, cesetleri ile cehenneme atılırlar. Nitekim bu manada, Allah Teâlâ şöyle buyurdu;

"Akşam sabah onlara ateş salınır. Kıyamet koptuğu gün de onlara şöyle denir; "Firavun ailesini en çetin azaba sokun." (Mümin 46)"[626]

Tahaviye şarihi şöyle demiştir:

"Ehil olan kimseler için kabir azabı ve kabir nimetinin, meleklerin soru sormalarının sabit olduğu hususunda Rasûlullah Sallallahu aleyhi vesellem'den gelen haberler tevatür derecesindedir. O bakımdan bunun sabit olduğuna itikad etmek ve buna inanmak icab eder. Ancak bunun keyfiyeti hakkında bir söz söylemeyiz. Zira akıl bunun keyfiyetine vakıf olamayız, çünkü bu dünyada buna benzer bir şey bulunmamaktadır. Şeriat aklın imkansız kabul ettiği bir hususu emretmemiştir. Ancak bazen akılların hayrete düşeceği türden hükümler getirebilir. Ruh'un bedene geri dönmesi, dünya hayatında bilinen bir şekilde değildir. Aksine ruh dünya hayatında alışılagelmiş şekilden başka bir surette kula iade olunacaktır…

Şunu belirtelim ki kabir azabı Berzah'taki bir azabtır. Azabı hakederek ölen herbir kimse bu kabir azabından payına düşeni alır. Kabre ister gömülmüş olsun, ister gömülmemiş olsun. Onu ister yırtıcı hayvanlar yemiş olsun, ister kül oluncaya kadar yakılmış olsun ve külü de havaya savrulmuş olsun. İster asılmış, ister denizde boğulmuş olsun. Tıpkı kabre gömülen kimsenin azab görmesi gibi böylelerinin de ruhu da bedeni de azab görecektir.

Rivayetlerde varid olan kabrinde oturtulup kemiklerinin birbirine girmesi ve buna benzer hallere gelince, bunlarla Rasûlullah Sallallahu aleyhi vesellem'in maksadının herhangi bir ifrat ve tefrit'e gidilmeden anlaşılması icab eder. Onun sözlerine ifadelerin kaldıramayacağı anlamlar yüklenmemesi gerektiği gibi, onun maksadına ve maksad olarak gözettiği hidayet ve beyanına aykırı manalar da çıkartılmamalıdır. Çünkü böyle bir şey ihmal edildiği için ve bu maksat gözetilmediği için pek çok sapıklıklar ortaya çıkmıştır. Yüce Allah'tan başkasının bilemediği türden, doğrudan ayrılmalar ve sapmalar meydana gelmiştir. Hatta Allah ve Rasûlünden gelenlerin kötü anlaşılması İslam tarihinde görüle gelmiş her türlü bid'at ve sapıklığın esasını teşkil eder. Fer'î ve aslî bütün hususlardaki hataların temel sebebi budur. Hele bir de buna kötü maksat ta ilave edilecek olursa... Allah'tan yardımını taleb ederiz"[627]

Sur'a Üflenmesi

Sur İsrafil (aleyhis selam)'in içine üflediği bir hayvan boynuzudur. Birinci üfleyişinde Allah'ın dilediği dışında bütün canlılar ölür. İkinci üflemesinde ise ilk yaratılandan kıyamete kadar yaratılmış olan bütün canlılar tekrardan diriltilirler. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "**Sur'a üflenince Allah'ın diledikleri dışında göklerde ve yerde olanlar baygın bir halde kendilerinden geçerler (ölürler). Sur'a tekrar üflenince işte o zaman dirilip kalkarlar. Ve bakınırlar**." (Zümer Suresi 68. âyet)

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyor:

[626] El-Gunye (1/69)
[627] Şerhu Akideti't-Tahaviye (2/578-580)

ثم ينفخ في الصور فلا يسمعه أحد إلا أصغى ليتا ورفع ليتا ثم لا يبقى أحد إلا صعق ثم يترل
الله مطرا كأنه الطل فتنبت منه أجساد الناس ثم ينفخ فيه أخرى فإذا هم قيام ينظرون

"Sonra Sur'a üflenir, O'nun sesini işiten herkes (ağaçların kuvvetli bir rüzgâr karşısında eğilip doğruldukları gibi) eğilip doğrulurlar. Daha sonra bütün herkes ölür. Daha sonra Allah erkek menisine benzer bir yağmur yağdırır, bu yağmurla bütün insanlığın cesetleri (aynı bitkilerin topraktan çıkmaları gibi) topraktan çıkarlar. Daha sonra Sur'a yeniden üflenir. Bütün insanlar ayağa kalkıp bakışmaya başlarlar."[628]

Öldükten Sonra Diriliş

Allah'ın, Sur'a ikinci defa üflenmesinden sonra bütün herkesi tekrardan diriltmesidir. Allah sur'a ikinci defa üflenmesine izin verince, ruhlar cesetlerine dönerler, herkes kabirlerinden kalkar, ayaklarına bir şey giymeden, çıplak ve sünnetsiz olarak, yanlarında hiçbir şey olmaksızın mahşer yerine doğru hızlıca giderler. Güneş insanlara doğru yaklaşır, sıcaklığı ve ateşi artırılır. İnsanlardan çıkan ter kimilerinin topuklarına, kimilerinin dizlerine, kimilerinin bellerine, kimilerinin göğüslerine, kimilerinin omuzlarına, kimilerinin ise gırtlaklarına, ağızlarına kadar ulaşır. Bu terin ulaştığı yer insanların dünyada iken yapmış oldukları amellere göre değişir.

Öldükten sonra tekrar dirilmek, Şer'i delillerle, akıl ve duyu organları ile sabittir.

Şer'i Deliller: Ölümden sonra tekrar dirilmenin gerçekten vuku bulacağına dair Kitap ve Sünnet'te birçok delil zikredilmektedir. Bazıları şunlardır: Yüce Allah şöyle buyurmuştur: **"(Ey Muhammed!) Deki: Evet Rabbime yemin ederim ki, şüphesiz siz tekrardan diriltileceksiniz**." (Teğâbun Suresi 7. âyet) ve şöyle buyurmuştur:

"**Onu ilk yaratmaya başladığımız gibi (hesap için) yeniden yaratırız.**"(Enbiya Suresi 104. âyet)

"Kıyamet gelecektir; bunda şüphe olmaya.. Allah, kabirdekileri diriltecektir." (Hac 7)

"Sizi nasıl yarattı ise, öyle ona döneceksiniz." (A'raf 29)

"Sizi topraktan yarattık; sizi toprağa çevireceğiz; ikinci kez topraktan çıkaracağız." (Taha 55)

"Kıyamet vakti gelmektedir. Herkes kendi işlediğinin karşılığı ile cezalandırılsın diye neredeyse onu gizleyeceğim." (Taha 15)

"Kötülük yapanları, işledikleriyle cezalandırmak ve bazı küçük günâhlar dışında günâhların büyüklerinden ve hayasızlıklardan sakınıp iyilik edenleri de daha güzeliyle mükâfatlandırmak için" (Necm 31)

Bir başka ayet-i kerimede Aziz ve Celil Allah şöyle buyurdu; **"O Allah ki, sizi yaratıp rızıklandırdı; sonra öldürecek, sonra diriltecektir."** (Rum 40)

Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "**Dedi ki: Çürümüş olduğu halde kim bu kemikleri yeniden diriltecek. (Ey Muhammed!) deki: Onları ilk defa yoktan var edip yaratan tekrardan diriltecektir**."(Yasin Suresi 78-79. âyetler)

[628] Müslim (4/2259) İbni Mende İman (2/959) ed-Dânî Sünenül Varide Fil Fiten (6/1289)

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

“**Daha sonra Sur’a üflenir, O’nun sesini işiten herkes (ağaçların kuvvetli bir rüzgâr karşısında eğilip doğruldukları gibi) eğilip, doğrulurlar. Daha sonra Allah erkek menisine benzer bir yağmur yağdırır. Bu yağmurla bütün insanlığın cesetleri (aynı bitkilerin topraktan çıkmaları gibi) topraktan çıkarlar. Daha sonra sur’a yeniden üflenir. Bütün insanlar ayağa kalkıp bakışmaya başlarlar**.”[629]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem: “**Her kul hangi hal üzere öldüyse o hal üzere diriltilecektir**” buyurmuştur.[630]

Hissi (duyu organları ile hissedilebilen) deliller:

Yüce Allah kullarına ölüleri dirilttiğine dair Bakara Suresinde beş ayrı örnek vermiştir. Bu örnekler: Musa aleyhis selamın kavminin ölmelerinden sonra tekrar Allah tarafından diriltilmeleri, İsrail oğullarından öldürülen bir kişinin diriltilmesi, ölümden korkarak yerleşim yerlerini terk edip kaçmaya çalışanların öldürülüp tekrar diriltilmeleri, bir kasabaya uğradığında Allah’ın kudretini görmesi için öldürülüp tekrardan diriltilen kişi, İbrahim aleyhis selamın kuşları, bunların hepsi yeniden dirilmeye birer örnektirler.

Akli deliller: İki şekilde getirilebilir.

a- Yüce Allah yeri, göğü ve onların içindeki her şeyi yaratandır. Onları hiçbir şey yokken yaratmaya gücü yetenin, tekrardan yaratmaya da gücü yeter.

b- Nasıl Yüce Allah ölü toprağa gökyüzünden yağmur indirdikten sonra onu diriltir, yeşillendirir ve ona canlılık verirse aynı şekilde bu ölü toprağa can veren, ölmüş ve çürümüş cesetlere de can verebilir.

Haşr, Hesap Ve Ceza

Cesetlerin diriltileceğine, herkesin bir yerde toplanacağına, yaptıkları işler hakkında sorguya çekileceklerine, aralarında adaletle hükmedileceğine, herkesin yaptığı işlerin karşılığını tam olarak göreceğine inanmak gerekir. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur: “**Biz onların hiçbirini geri bırakmadan, hepsini bir yerde toplarız.**”(Kehf Suresi 47. âyet)

Ve şöyle buyurmuştur: “**Kitabı sağından verilen kimseler alın kitabımı okuyun, ben zaten hesabıma kavuşacağımı anlamıştım der. Artık o hoşnut edici bir yaşayış içindedir**.”(Hakka Suresi 19-21. âyetler)

Haşr: İnsanların tamamının toplanacakları meydana sürülmeleridir.

***Ba’s ise*:** Ruhların tekrardan cesetlerine dönmesidir.

Hesap ve Ceza: Yüce Allah bütün kullarını iki eli arasında toplar, her kula dünyada yapmış olduğu işleri gösterir. Böylece müminler yapmış oldukları amelleri görerek Allah’ın onlara tanımış olduğu minnetin farkına varırlar. Çünkü Yüce Allah onların dünyada yapmış oldukları hataları gizlemiş, ahirette de onların bu hatalarını affetmiştir. Her mümin iman derecesine göre haşr olunur. Melekler onlar ile karşılaştıklarında cennet ile müjdelerler. Müminler bu korkutucu günün sıkıntılarından emindirler. Yüzleri parlak ve güleçtir.

---

[629] Müslim (4/2259) İbni Mende İman (2/959) ed Dânî Sünenül Varide Fil Fiten (6/1289)
[630] Müslim (2878)

Diğer yandan yalancı, inatçı, dine yüz çevirenler için ise çok zor, ince bir hesap vardır. İşlemiş oldukları küçük-büyük her günahtan hesaba çekileceklerdir. Zilletlerinin artması, daha fazla zelil olmaları için yüzleri üzerinde süründürüleceklerdir. Bu onların kendi elleriyle kazandıklarının, yaptıklarının ve dini yalanlamalarının cezasıdır.

Kıyamet günü hesaba ilk çekilecek olan peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ümmetidir. Onlar tevhit inançlarında herhangi bir kusur olmadığından dolayı cennete hesapsız, sualsiz, azap görmeden girecek olan yetmiş bin kişidir. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onları şöyle vasfetmiştir.

لا يسترقون ولا يكتوون ولا يطيرون وعلى ربهم يتوكلون

"Onlar başkalarından kendilerine şifa olması için Kur'an okumalarını istemezler, dağlanmazlar (yaralarını ateş ile yakmazlar), herhangi bir şeyi uğursuz görmezler ve sadece Allahu Teâlâ'ya tevekkül ederler." Cennete hesapsız, sorgusuz girecek olanlardan biride büyük sahabi Ukkaşe bin Mihsan (radiyallahu anh)'dır.[631]

Kul Allah'a ait haklardan ilk olarak namaz hususunda hesaba çekilecektir. İnsanlar arasındaki hukuklarda ise ilk önce kanları ile alakalı haklarından hesaba çekileceklerdir (cinâyet ve yaralanma gibi).

Makamu'l-Mahmud

Makamu'l-Mahmud; peygamberimiz Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e kıyamet gününde verileceği vaad edilen büyük faziletlerdendir. Bu husus sünnette açıklanmış, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat de bunu ikrar etmiştir.

İbn Hacer Fethu'l-Bari'de cumhurun makamu'l-Mahmud ile kastettiğinin şefaat makamı olduğunu açıklamıştır. El-Vahidi bu konuda icma nakletmiştir.[632]

Taberi, "**Belki böylece Rabbın seni övülecek bir makama yükseltir**." (İsra 79) ayetinin tefsirinde övülecek makam (makamu'l-mahmud) ile kastedilenin şefaat olduğunun sahabe ve tabiinden; Huzeyfe b. Yeman, Abdullah b.Ömer, Abdullah b. Abbas, el-Hasen el-Basri, Mucahid, Süleyman ve Katade tarafından belirtildiğini nakletmiştir.[633]

Alimler makamul mahmud konusunda üç görüşe ayrılmışlardır:

Birincisi: Cumhurun ve ilim ehlinin genelinin görüşü olup az önce de belirtildiği gibi şefaat makamıdır. Nitekim sahih hadislerde bu açıklanmıştır. Buhari, Sahih'inde İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Kıyamet gününde insanlar küme küme olurlar, her ümmet kendi peygamberinin ardına düşerler (ve büyük peygamberlere):

"Ey falan! şefaat et, ey falan! şefaat et" derler. En son şefaat dileği Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e erişip nihayet bulur. Bu şefaat vakıası Allah'ın, Peygamberi Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'i Mâkamu'l-Mahmûd'a göndereceği gün vuku bulur."[634]

İbn Hacer ve İbnu'l-Cevzi: "Çoğunluğa göre Makamu'l-Mahmud şefaattir" demişlerdir.[635]

---

[631] Müslim (1/198) Buhari (5/2157)
[632] Fethu'l-Bari (11/434)
[633] Tefsiru't-Taberi (15/144)
[634] Buhari (4718)

Ebu Hureyre radıyallahu anh'den rivayet edildiğine göre İsra suresi 79. Ayeti hakkında Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem: "O (makamul mahmud) şefaattir" buyurmuştur.[636]

İkincisi: Makamu'l-Mahmud; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e kıyamet gününde hamd sancağının verilmesidir. Şevkani, ilk görüş ile bu görüşün arasını şöyle bulmuştur: "Bu görüş ilk görüş ile çelişmez. Zira şefaat makamında olması ile hamd sancağı altında olması arasında çelişki yoktur."[637]

Üçüncüsü: Makamu'l-Mahmud; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in Allah Azze ve Celle ile birlikte kürside oturmasıdır. Taberi bunu Abdullah b. Selam'ın tefsiri olarak rivayet etmiştir. Ancak isnadında meçhul bir ravi olan Seyf es-Sedusi vardır.[638]

Yine Taberi, Leys yoluyla Mucahid'den aynı görüşü nakletmiştir.[639]

El-Hallal Kitabu's-Sunne'de bu görüşe dayanmış, asrındaki alimlerden çok sayıda kimseden nakletmiş, öyle ki, - Allah'a sığınırız – bu görüşü kabul etmeyenleri küfür, cehmilik ve zındıklıkla itham etmiştir.[640]

Bu görüşler ve deliller üzerinde düşünen ve Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in istidlal konusunda Allah'ın Kitabını, sonra da tertemiz sahih sünneti sahabelerin (Allah hepsinden razı olsun) sözleri önüne geçirdiğini gören kimse, ilk görüşün isabetli olduğunu açıkça anlar. Makamu'l-Mahmud ile kastedilenin şefaat olduğu sahih hadislerde açıkça belirtilmiştir.

Mucahid rahimeullah'tan nakledilen tefsir ise iki ayrı rivayet yoluyla kendisinden nakledilmiş olup, sahih sünnete aykırı düşmektedir. İbn Abdilberr rahimehullah şöyle demiştir:

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem dışında, alimlerimizden, her sözü alınıp hiçbiri terk edilmeyecek olanı yoktur." …Mucahid'in İsra suresi 79. Ayetinin tefsirinde söyledikleri de sahabeden bir topluluk ile, onlardan sonra gelen alimlerin makamul mahmudun şefaat olduğuna dair açıklamalarına muhalif düşmektedir."[641]

[635] Fethu'l-Bari (2/113)
[636] Tirmizi (tefsir 18) Elbani Silsiletu'l-Ahadisi's-Sahiha (2369, 2370) İbn Ebi Asım es-Sunne (2/350)
[637] Şevkani Fethu'l-Kadir (3/152)
[638] Tefsiru't-Taberi (15/148) Elbani, Seyf es-Sedusi hakkında şöyle demiştir: "Onun hakkında bir bilgi bulamadım. Lakin meçhul ravilerden sayılan Seyf es-Sa'dî'nin tabakasında bulunmaktadır. Nüsha yazıcılarından biri tarafından es-Sa'di'nin es-Sedusi şekline çevirilmiş olması muhtemeldir." Elbani; Zılalu'l-Cenne Fi Tahrici's-Sunne (2/351)
[639] Tefsiru't-Taberi (15/145)
[640] Bkz.: Hallal es-Sunne (209-269)
[641] Et-Temhid (7/157)

ŞEFAAT

Şefaat ıstılahta günahların bağışlanmasını talep etmektir.[642]

"Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in büyük günah işleyenler hakkında, onlar cehenneme girmeden önce şefaatinin kabul edileceğine inanmak vaciptir. Bu şefaat, hesaptan önce tüm ümmetlerin müminlerine olacaktır. Özel şefaat ise, onun ve diğer müminlerin cehenneme giren ümmeti için olacaktır. Öyle ki ömründe bir defa dahi olsa Allah Azze ve Celle için ihlas ile la ilahe illallah muhammeden rasulullah diyenlerden kalbinde zerre ağırlığınca iman bulunanlar cehennemde kalmayacaktır."[643]

Bu sözler, şefaatin şu türlerini kapsamaktadır:

1- Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in, büyük günah işleyenlere cehenneme girmelerinden önce yapacağı şefaat.

2- Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in büyük günah işleyenlere cehenneme girmelerinden sonra yapacağı şefaat.

3- Müminlerin büyük günah işleyenlere cehennemden çıkarılmaları için yapacakları şefaat.

Bu açıklamalar, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaatin Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in, diğer peygamberlerin, meleklerin ve müminlerin şefaatlerini ispat etmede gittikleri yola uygundur. Bu konuda Kitap ve sünnette deliller sabit olmuştur.

Ehli sünnet imamlarından bazılarının sözleri şöyledir:

1- İmam Ahmed, şefaat hakkında şöyle demiştir: "Muhakkak ki Allah, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in şefaatiyle bazı toplulukları cehennemden çıkaracaktır."[644]

2- İbn Huzeyme Kitabu't-Tevhid'de şu başlığı açmıştır: "Diğer peygamberler (aleyhimusselam) dışında Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'e özel, ümmetine şefaat edeceği, onun ümmetinden bazılarının bu ümmetten Allah'ın bağışlamadığı günahları sebebiyle cehenneme girmiş olanlara şefaat ederek, günahları kadar azap edildikten sonra Allah'ın fazlıyla çıkarılacakları babı" sonra Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in şefaatini ispat eden rivayetleri zikretmiştir.[645]

3- Ebu'l-Hasen el-Eşari şefaati inkar edenleri reddetmiş ve "Müslümanlar Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şefaati hususunda icma etmişlerdir" demiştir.[646]

4- İmam Acurri "Şefaata imanın gerekliliği" diye başlık açmış ve şöyle demiştir: "Allah size merhamet etsin, şunu iyi bilin ki, şefaati inkar edenler cehenneme girenin oradan çıkamayacağını iddia ederler. Bu şefaati ve başka şeyleri yalanlayan mutezilenin mezhebidir…"[647]

4- es-Sabuni şöyle demiştir: "Din ve sünnet ehli Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in tevhid ehlinden günahkar olanlara ve büyük günah işleyenlere şefaat edeceğine iman ederler. Nitekim bu konuda Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem sahih rivayetler gelmiştir."[648]

[642] İbnu'l-Esir en-Nihaye (2/458)
[643] El-Gunye (1/69)
[644] Tabakatu'l-Hanabile (1/344)
[645] Kitabu't-Tevhid (241)
[646] El-İbane (s.162)
[647] Acurri eş-Şeria (331)
[648] Sabuni Akidetu's-Selef (58)

ŞEFAATİN DELİLLERİ:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in ve şefaat edecek olan diğerlerinin şefaatini ispat konusunda Kitap ve Sünnetten deliller getirmişlerdir. Bunlardan bazıları şöyledir:

Kur'an-ı Kerim'den deliller:

1- Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: "**Nitekim göklerde nice melekler vardır ki, ancak Allah'ın, dilediği ve hoşnud olduğu kimse için izin vermesinden sonra şefâatları bir işe yarar.**" (Necm 26)

2- "**Yine o gün, Rahman'ın izin verdiği ve sözünden hoşnud olduğu kimseden başkasının şefaati fayda vermez.**" (Taha 109)

3- "**O'nun izni olmadan, O'nun yanında Kim şefâat edebilir?**" (Bakara 255)

Bu ve daha bir çok ayette Allah Azze ve Celle'nin izninden sonra ve şefaat ediciden razı olması halinde şefaatin sabit olduğuna delalet etmektedir.

Sünnetten deliller:

1- Ebu Hureyre radıyallahu anh'ın rivayet ettiği uzun bir hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Kıyamet gününde insanların efendisi benim. Bu neden biliyor musunuz? Kıyamet gününde Allah gelmiş geçmiş bütün insanları düz bir yere toplayacak, öyleki çağıran, sesini hepsine duyurabilecek, göz hepsini görebilecek. Güneş yaklaşacak insanların gam ve gussası dayanamayacakları ve tahammül edemeyecekleri dereceyi bulacak. Bunun üzerine insanlar birbirlerine:

"Halinizi görmüyor musunuz? Başınıza geleni görmüyor musunuz? Rabbiniz huzurunda kendinize şefaat edecek bir zat arasanıza" diyecekler. Bâzıları birbirlerine:

"Babanız Adem'e gidin" diyecekler. Sonra onların sırayla Adem'e, Nuh'a, İbrahim'e, Musa'ya, İsa'ya ve diğer peygamberlere (Aleyhimusselam) gideceklerini, hepsinin de:

"Siz benden başkasına gidin" diyeceklerini zikretmiştir. Sonra Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle devam etti:

"En sonunda bana gelirler ve: "Ey Muhammed! Sen Allah'ın rasulüsün ve peygamberlerin sonuncususun. Allah seni gelmiş ve gelecek günahlardan korumuştur. Rabbine şefaat etmek üzere git, içinde bulunduğumuz halimizi görmüyor musun?" diyecekler. Ben de kalkarak arşın altına geleceğim ve (orada) Rabbime secdeye kapanacağım. Sonra Allah bana öyle fütuhat verecek ve bana güzel hamdu senalardan öyle şeyler ilham buyuracak ki, öyle fütuhatı benden önce kimseye ihsan etmemiştir. Sonra:

"Ey Muhammed! Başını kaldır: İste ki isteğin verilsin! Şefaat dile sana şefaat hakkı verilsin" denilecek. Ben başımı kaldırarak:

"Yarabbi! Ümmetim, ümmetim" diyeceğim..."[649] Hadis böylece devam etmektedir.

2- Enes b. Malik radıyallahu anh'ın rivayet ettiği hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

[649] Buhari (4712) Müslim (194)

“Cennette şefaat edecek insanların ilki benim ve peygamberler içinde tabi olanları en kalabalık olan ben olacağım.”[650]

3- Ebu Hureyre radıyallahu anh’ın rivayet ettiği diğer bir hadiste şöyle buyrulmuştur:

“Her peygamberin kabul edilen bir duası vardır. her peygamber duasında acele etmiştir. lakin ben kabul edilen duamı kıyamet gününde ümmetime şefaat etmek için erteledim. Allah dilerse ümmetimden Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmadan ölen herkes bu şefaate ulaşacaktır.”[651]

Havz

Havz; lugatte suyun toplandığı havuz demektir. Istılahta ise; Kitap, sünnet ve selefin icmaı ile kıyamet arasatında Nebi sallallahu aleyhi ve sellem için Kevser nehrinden inen suyun toplandığı havuzdur.[652]

Ehli Sünnet ve’l-Cemaat, Havz konusunda şu delilleri getirmişlerdir:

1- Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: “Sana kevseri verdik” (Kevser 1) Müslim, Enes radıyallahu anh’den şu hadisi rivayet etmiştir:

“Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bir gün aramızda iken biraz dalar gibi oldu. Sonra başını gülümseyerek kaldırdı. Ben:

“Neden güldün ey Allah’ın rasulü?” dedim. Şöyle buyurdu:

“Az önce bana şu sure nazil oldu: “Rahman ve Rahim olan Allah’ın adı ile, sana kevseri verdik. Bu itibarla Rabbın için namaz kıl ve kurban kes. Gerçek olan şudur ki, asıl soyu kesik olan, sana kin besleyen kimsedir.” (Kevser suresi) **bilir misiniz Kevser nedir?**” biz:

“Allah ve rasulü daha iyi bilir” dedik. Şöyle buyurdu:

“O, bir ırmaktır. Azîz ve Celîl olan Rabbım onu cennette bana vermiştir. Onun üzerinde pekçok hayır vardır. Ümmetler kıyamet gününde ona gelir ve onun kapları yıldızlar sayısıncadır. Kullar kendi aralarında tartışırlar, ben derim ki:

“Ey Rabbim; o, benim ümmetimdendir.” Bana denilir ki:

“Senden sonra ne yaptıklarını nereden bileceksin?”[653] Burada aynı zamanda tasavvufçulara reddiye var. Onlar Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem`nin vefatından sonra ümmetinin halini bildiği söylerler. Bu hadiste ise “Senden sonra ne yaptıklarını bilemezsin” deniliyor.

Bu ayeti kerime iki hususu ispat etmektedir:,

1- Kevserin Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’e vaad edilen ve sadece ona has kılınan cennet nehirlerinden bir nehir olduğu

2- Kevser suyunun toplandığı, Kıyamet arasatında bulunan havzın ispatı. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in sünnetine sarılanlar bu havuza uğrarlar ve ondan bir kez içen bir daha susamaz.

---

[650] Müslim (196)
[651] Buhari (6305) Müslim (199)
[652] Bkz.: Tabakatu’l-Hanabile (1/242) Acurri eş-Şeria (357) İbn Abdilberr et-Temhid (2/291)
[653] Müslim (400)

2- Sehl b. Sad es-Saidi radıyallahu anh Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Ben havzın başına sizden önce varacağım, kim gelirse ondan içecek ve kim içerse ebediyen susamayacaktır. Muhakkak benim üzerime beni tanıyan, benim de kendilerini tanıdığım bir takım kavimler gelecek, sonra benimle onların arasına girilecektir"[654]

3- Enes b. Malik radıyallahu anh Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Havzımın mikdârı Eyle ile Yemen'deki San'a arası gibidir. Onda gökyüzünün yıldızları sayısınca bardaklar vardır"[655]

4- Yine Enes b. Malik radıyallahu anh'ın rivayet ettiği hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Muhakkak ki havuz başında benim yanıma bana sahâbilik etmiş bazı kimseler geleceklerdir. Onları tanıdığım zaman benden uzaklaştırılacaklar. Ben:

"Ey Rabbim! Sahabelerim! Sahabelerim!" diyeceğim. Bana da:

"Hakikaten sen onların senden sonra neler çıkardıklarını bilmiyorsun!" denilecektir"[656]

Sırat:

Sırat lügatte; açık yol demektir.[657] Istılahta; mahşer yerinde cennet ile cehennem üzerine kurulmuş olup insanların amellerine göre üzerinden geçecekleri köprü demektir.[658]

Selefin Sözleri:

1- Selman el-Farisi radıyallahu anh şöyle demiştir: "Kıyamet gününde sırat konulur. Ustura gibi keskindir. Melekler: "Ya rabbi, buradan kim geçecek?" derler. O da: "İnsanlardan dilediklerim geçecek" buyurur. Bunun üzerine melekler: "Ey Rabbimiz! Biz sana hakkıyla kulluk edemedik" derler.[659]

2- İmam Ahmed şöyle demiştir: "Sırat haktır. Cehennemin üzerine kurulur ve insanlar üzerinden geçerler. Cennet bunun arkasındadır. Allah Azze ve Celle'den selamet ve oradan geçmeyi dileriz."[660]

3- İmam İbn Batta el-Ukberi şöyle demiştir: "...Sonra dirilişe ve sırata iman etmek gerekir. O gün insanların şiarı "kurtuluş, kurtuluş"tur. Sırat, hadiste geldiği gibi kıldan ince, kılıçtan keskindir."[661]

Ehli sünnet ve'l-Cemaatin sırata iman konusunda istidlal ettikleri delillerden bazıları şunlardır:

1- Allah Azze ve Celle'nin şu ayetinde sırata işaret vardır: "**(Ey insanlar!) İçinizde hiç kimse yoktur ki, cehenneme yaklaşmış (ve onun çevresinde bulunmuş) olmasın. Bu, Rabbının yapmayı üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükümdür. Sonra Allah'tan sakınanları kurtarır, zâlimleri ise, orada dizüstü bırakırız.**" (Meryem 71-72)

[654] Buhari (6583) Müslim (2290)
[655] Buhari (6580) Müslim (2303)
[656] Buhari (6582) Müslim (2304)
[657] Lisanu'l-Mizan (7/340) er-Razi Muhtaru's-Sıhah (151)
[658] Sefarini Levamiu'l-Envar (2/189)
[659] Lalkai Şerhu Usuli İtikadi Ehli's-Sunne (2221)
[660] Ebu Ya'la Tabakatu'l-Hanabile (1/27)
[661] Şerhu'l-İbane (s.221)

Bu ayet aynı zamanda "Cehenneme girdikten sonra oradan çıkış yoktur" diyen Mutezilenin, ve hadis inkarcılarının görüşlerini reddetmektedir. Ayette oraya yani cehenneme girmeyecek yoktur deniliyor. Sonra da takva sahiplerinin kurtulacağı vaad ediliyor.

2- Huzeyfe radıyallahu anh'ın rivayet ettiği uzun bir hadiste şu ifadeler geçmektedir: "...**Nihayet Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e gelecekler. O hemen ayağa kalkacak ve kendisine şefaat için izin verilecek, emanetle rahim (akrabalık bağı) gönderilerek sıratın sağ ve sol taraflarına duracaklar. Sonra sizin ilk kafileniz şimşek gibi sırattan geçecek**." Ben:

"Annem babam sana feda olsun! Şimşek gibi geçmek ne demektir?." diye sordum. Rasulullâh sallallahu aleyhi ve sellem:

"Şimşeği hiç görmediniz mi? Göz kırpacak kadar bir zamanda nasıl geçip dönüyor. Sonrakiler rüzgârın geçişi gibi, daha sonrakiler kuşların geçişi gibi ve insanların koşması gibi geçecekler. Onları böyle koşturan amelleri olacaktır. Peygamberiniz de sırat üzerinde durmuş:

"Yarabbİ! Selâmet ver, selâmet!" diyecek. Nihayet kulların amelleri âciz kalacak hatta öyle kimse gelecek ki, ancak sürünerek yürüyebilecek. Sıratın iki tarafında asılı çengeller olacak. Bunlar emrolunduklarını yakalamakla memurdurlar. Bakarsın bazı insanlar tırmalanmış kurtulmuş. Bazıları da cehenneme atılmış olacak" buyurdu.[662]

Aynı manada Ebu Hureyre[663] ve Ebu Said[664] radıyallahu anhuma'dan da rivayetler gelmiştir.

Sırat Köprüsünün Özellikleri:

Kılıçtan daha keskin, kıldan daha ince ve kaygandır. Allah'ın dilediğinin dışında üzerinde kimse sabitçe duramaz. Köprü karanlıklar içine kurulmuştur. Köprünün iki yanında üzerinden geçenler için şahadette bulunmak üzere emanet (emanet edileni koruma sıfatı) ve sıla-i rahim (akrabalık) beklerler. Kim emanet ve sıla-i rahmin hakkını vermişse onun için iyi şahadette, kimde haklarına riâyet etmemişse onun içinde kötü şahadette bulunurlar. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"(Ey insanlar!) içinizden hiç kimse yoktur ki cehenneme uğramamış olmasın. Bu Rabbinin yerine getirmeyi üzerine aldığı kesinleşmiş bir (hüküm)dür. Sonra biz korkup, sakınanları kurtarır, zalimleri ise cehennemde diz üstü bırakırız." (Meryem Suresi 71-72. âyet)

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu konuda şöyle buyurmuştur:

يضرب الصراط بين ظهراني جهنم فأكون أنا و أمتي أول من يجيزه

"Cehennemin ortasına sırat köprüsü kurulur. Ben ve ümmetim onu ilk geçenler oluruz."[665] Ve şöyle buyurmuştur:

ويضرب جسر جهنم فأكون أول من يجيزه ودعاء الرسل يومئذ اللهم سلم سلم

"Cehennem köprüsü (sırat köprüsü) kurulur. Ben onu ilk geçecek olanım. O gün peygamberlerin duası "Ey Allah'ım! Bizi selamete erdir" dir."[666]

---

[662] Müslim (195)
[663] Bkz.: Buhari (6573) Müslim (182)
[664] Müslim (183)
[665] Buhari (1/278) Hakim (4/628) Ebu Avane (1/139) İbni Mace (4280) İbni Ebi Şeybe (7/58) İbni Rahuye (1/93) Ebu Yala (11/241)

Ebu Said El-Hudri (radiyallahu anh) şöyle buyurmuştur:

بلغني أن الجسر أدق من الشعر وأحد من السيف

“Bana gelen habere göre sırat köprüsü kıldan daha ince, kılıçtan daha keskindir.”[667]

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وترسل الأمانة والرحم فتقوم على جنبي الصراط يمينا وشمالا فيمر أولكم كالبرق ثم كمر الريح ثم كمر الطير وشد الرحال تجزي بهم أعمالهم ونبيكم قائم على الصراط يقول رب سلم سلم حتى تعجز أعمال العباد حتى يجيئ الرجل فلا يستطيع السير إلا زحفا قال وعلى حفتي الصراط كلاليب معلقة مأمورة بأخذ من أمرت به فمخدوش ناج ومكدوس في النار

“Emanet (emanet edilen bir şeyi koruma sıfatı) ve rahim (akrabalık bağı) gelir sırat köprüsünün sağ ve sol yanına durur beklemeye başlarlar. Köprüyü ilk önce geçenler tıpkı bir şimşek gibi, sonrakiler rüzgâr gibi, sonrakiler kuş gibi ve hızlıca yolculuğa çıkan bir kişi gibi geçeceklerdir. Herkes ameline göre (köprüyü) geçişinin karşılığını görecektir. Ve sizin peygamberiniz (bütün bu olaylar olurken) köprünün başında

“Rabbim Sen selamete erdir” diye dua edecektir. Ta ki bazı kulların amelleri sırat köprüsünü geçişine izin vermeyinceye kadar bu şekilde devam eder. Hatta bir adam gelir, yürümeye gücü yetmediğinden arkası üzerine sürüne sürüne ilerler.” Peygamber efendimiz sözüne şöyle devam etmiştir:

“Sırat köprüsünün iki tarafında asılı kancalar bulunmaktadır. Yakalamakla emrolundukları insanları yakalarlar. Kim arkasından itilirse cehenneme düşer ve kimde hafif yaralar alırsa kurtuluşa erer.”[668]

Mizan

Mizan lügatte; eşyaların tartıldığı terazidir.[669] Istılahta ise; iyiliklerle kötülüklerin tartıldığı bir dili ve iki kefesi olan terazidir.[670]

“Ehl-i Sünnet’e göre; Allah Teâlâ’nın terazisi vardır; bununla kıyamet günü, iyilikleri ve kötülükleri tartacaktır. Bu terazinin iki gözü vardır. Mutezile; Mürcie ve Haricîlerle birlikte bu teraziyi inkâr ederek şöyle dedi; “Terazinin manası, adalettir. Amellerin tartılması değildir.” Ne var ki, Allah’ın kitabında, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in hâdis-i şerifinde onların yalana çıktıkları görülmektedir. Allah Teâlâ şöyle buyurdu;

“Kıyamet günü için, adalet terazileri kuracağız; hiç kimseye zulüm olunmayacak. Bir tohum ağırlığında olsa dahi onu getireceğiz. Hesapçılar namına biz yeteriz.” (Enbiya 47) Bir başka ayet-i kerimede ise, Allah Teâlâ şöyle buyurdu;

---

[666] Buhari (ezan 129) Müslim (iman 299)
[667] Müslim (1/170) İbni Hibban (16/380) İbni Mende İman (2/802)
[668] Müslim (1/187) Ebu Nuaym Müsnedül Mustahrac (1/270)
[669] Ragıb el-İsfahani el-Mufredat (522)
[670] Sefarini Levamiu’l-Envar (3/184)

“O gün, kimin terazide iyilik tartısı ağır gelirse; hoşnut olacağı bir yaşantıya kavuşur. Her kimin de, iyilikleri terazide hafif gelir ise, onun anası haviye cehennemidir. O haviyenin ne olduğunu sana ne anlatabilir ki. O; Zorlu harareti olan bir ateştir.” (Karia 6-11) Hâlbuki adalet; ağırlıkla, hafiflikle vasıflanamaz.”[671]

Ehli sünnet imamlarından bazılarının mizan hakkındaki sözleri şöyledir:

1- İmam Ahmed dedi ki: “İyiliklerle kötülüklerin tartılacağı mizana iman etmek haktır.”[672]

2- Acurri, eş-Şeria’da “İyiliklerle kötülüklerin tartılacağı mizana iman etmek haktır” başlığını koymuş ve mizana imanı ispat eden bir çok rivayet zikretmiştir.[673]

3- İbn Batta el-Ukberi şöyle demiştir: “bütün şehirlerdeki Rivayet uzmanları, alimler, zahidler ve abidler mizana iman etmenin vacip olduğu hususunda ittifak etmişlerdir.”[674]

Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat mizanı ispat hususunda şu delilleri getirmişlerdir:

1- Allah Teala şöyle buyurmuştur: **“Kıyamet günü için, adalet terazileri kuracağız; hiç kimseye zulüm olunmayacak. Bir tohum ağırlığında olsa dahi onu getireceğiz. Hesapçılar namına biz yeteriz.”** (Enbiya 47)

2- “**İşte o zaman tartı haktır; Kimlerin tartılan ağır çekerse, işte kurtuluşa erenler onlardır. Kimlerin tartıları da hafif gelirse, âyetlerimize küfretmiş olmaları dolayısıyle kendilerini ziyana uğratmış olanlar da bunlardır**.” (A’raf 8-9)

3- **“O gün, kimin terazide iyilik tartısı ağır gelirse; hoşnut olacağı bir yaşantıya kavuşur. Her kimin de, iyilikleri terazide hafif gelir ise, onun anası haviye cehennemidir.”** (Karia 6-9)

4- Ebu Hureyre radıyallahu anh’ın rivayet ettiği hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“**Rahman’a sevimli gelen iki kelime vardır ki bunlar dilde hafif, mizanda ağırdırlar: Subhanallahi ve hamdihi subhanallahilazim**”[675]

5- Aişe radıyallahu anha şöyle demiştir: “Bir gün Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem başı kucağımda olduğu halde uyurken ağladım, göz yaşım onun yanağına damlayınca uyandı.

“**Sana ne oldu**?” buyurdu. Ben de:

“Kıyamet gününün hallerini hatırladım. O gün kimse birbirini hatırlar mı?” dedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

“Üç yerde kimse kimseyi hatırlamaz; mizanının ağır mı hafif mi geleceğini öğreninceye kadar mizan anında, defterinin sağından mı solundan mı geleceğini öğreninceye kadar sayfaların uçuştuğu anda ve sırat anında.”[676]

6- Enes b. Malik radıyallahu anh şöyle demiştir: Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’den bana kıyamet gününde şefaat etmesini istedim.

[671] El-Gunye (1/72)
[672] Tabakatu’l-Hanabile (1/27)
[673] Eş-Şeria (382)
[674] Şerhu’l-İbane (223)
[675] Buhari (6406) Müslim (2694)
[676] Ebu Davud (4755) Ahmed (6/110) Hakim (4/578) Hakim; Buhari ve Müslim’in şartlarına göre sahihtir demiştir.

“**Bunu yapacağım**” buyurdu. Ben:

“Ey Allah’ın rasulü! Seni nerede bulayım?” dedim.

“**Beni arayacağın ilk yer sırat olsun**” buyurdu.

“Eğer sıratta seni göremezsem?” dedim.

“**Mizanın yanında ara**” buyurdu.

“Mizanda da karşılaşamazsak?” dedim.

“**O halde havzın yanında bul. Zira ben ancak bu üç yerden birinde bulunurum**” buyurdu.[677]

Mizanın iki kefesi olduğu Abdullah b. Amr radıyallahu anhuma’nın rivayet etmiş olduğu “bitaka hadisi”nde[678] geçmektedir.

Kantara

Müminler sırat köprüsünü geçtikten sonra kantara denilen bir yerde toplanacaklardır. Burası cennet ile cehennem arasında bir yerdir. Cehenneme düşmekten kurtulmuş müminler burada kendi aralarındaki ve birbirlerinden, haklarını alırlar. Bu haklardan da kurtulduktan sonra tamamen temizlenmiş olarak cennete girerler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يخلص المؤمنون من النار فيحبسون على قنطرة بين الجنة والنار فيقتص لبعضهم من بعض مظالم كانت بينهم في الدنيا حتى إذا هذبوا ونقوا أذن في دخول الجنة فو الذي نفس محمد بيده لأحدهم أهدى بمنزله في الجنة منه بمنزله كان في الدنيا

“Müminler ateşten kurtulduktan sonra, cennet ile cehennem arasındaki kantara denen bir yerde toplanırlar. Birbirlerine dünyada yapmış oldukları haksızlıkların, kul haklarının cezasını öderler. Herkes hakkını alıp iyice temizlendikten sonra cennete girebilmeleri için izin verilir. Muhammed’in nefsi elinde olana (Allah’a) yemin ederim ki (cennete) girenlerden her biri cennetteki evini dünyadaki evinden daha iyi bilir.”[679]

---

677 Tirmizi (2563) Elbani Sahihu’t-Tirmizi’de (1981) sahih demiştir.
678 Bkz.: Ahmed (3/273) Tirmizi (2789) İbn Mace (4300) Elbani Sahihu’t-Tirmizi (2/333)
679 Buhari (5/2394) Ahmed (3/13, 57, 63, 74) Abd Bin Humeyd (935) Beyhaki Şuab (1/304)

CENNET VE CEHENNEM

Cennet; Allah'ın, şeraitine boyun eğen ve rasulüne tabi olan mümin kullarına vaad ettiği nimetler ve karşılık yurdudur. Allah orada hiçbir beşerin görmediği, işitmediği ve akıllarına dahi gelmeyen nimetler hazırlamıştır:

"Yaptıklarına mükâfat olmak üzere hoşlarına gidecek nimetlerden kendileri için gizli tutulan şeyleri hiç kimse bilemez." (Secde 17)

"Her nefis ölümü tadacaktır. Kıyamet günü, yaptıklarınızın karşılığı mutlaka verilecektir. Kim ateşten kurtarılıp cennete sokulursa, o, muhakkak kurtuluşa ermiştir. Zaten dünya hayatı aldatıcı bir metadan başka bir şey değildir." (Al-i İmran 185)

Cehennem ise Allah'ın kafirlere, rasullerini yalanlayanlara ve şeraitinden yüz çevirenlere vaad ettiği en büyük rezillik ve pişmanlık yurdudur. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"Şunu halâ anlamadılar mı ki, kim Allah'a ve Rasûlüne yan çizerse, onun için, içinde daimî kalacağı bir cehennem ateşi vardır. Bu ise, en büyük zillettir." (Tevbe 63)

Allah Azze ve Celle orada akılların tasavvur edemeyeceği azaplar hazırlamıştır:

"Yer yüzünde bulunan şeylerin hepsi ve onunla birlikte bir de o kadarı zâlimlerin olsa, kıyamet günü en kötü azaba karşı onu fidye olarak verirlerdi. Zira onlara Allah katından hiç hesap etmemiş oldukları bir azâb ortaya çıkmıştır." (Zümer 47)

Cennet ve cehenneme iman, imanın ancak kendisiyle tamam olduğu rükünlerinden olan ahirete imanın en önemli hükümlerindendir.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in bu meselelerde itikadı özetle şöyledir:

Birincisi: Cennet ve Cehennem Yaratılmış Olup Şu An Mevcutturlar:

1- İmam Ahmed rahimehullah şöyle demiştir: "Allah, halkı yaratmadan önce cenneti yarattı, onun için de cennetlikleri yarattı. Onun nimetleri devamlıdır. Kim cennetten bir şeyin son bulacağını iddia ederse o kafirdir. Halkı yaratmadan önce cehennemi yaratmış ve cehennemlikleri de yaratmıştır. Onun azabı devamlıdır."[680]

2- Acurri Kitabu'ş-Şeria'da; "Cennet ve Cehennemin yaratılmış olduğunu tasdik babı" diye başlık açmış ve şöyle demiştir: "Allah bize ve size rahmet etsin, şunu iyi bilin ki, Kuran, Allah Azze ve Celle'nin Adem aleyhisselamı yaratmadan önce cennet ve cehennemi yarattığına şahittir. Cennetlikleri ve cehennemlikleri de dünyaya gelmelerinden önce yaratmıştır…" sonra Kuran ve sünnetten bir çok deliller zikretmiştir.[681]

3- Ebu'l-Hasen el-Eşari, Hadis ashabının akidesi hakkında şöyle demiştir: "Onlar cennet ve cehennemin yaratılmış olduğunu ikrar ederler."[682]

4- İmam Sabuni Selef ve hadis ashabının akidesini şöyle arz etmektedir: "Ehli sünnet cennet ve cehennemin yaratılmış olduklarına şahitlik ve itikad ederler."[683]

5- İbn Abdilberr Kusuf namazı hadisini zikrederken şöyle demiştir: "Yine bu hadiste cennet ve cehennemin yaratılmış olduğuna delil vardır. İlim ehli cemaatinin itikadı bundan dolayı cennet ve cehennemin son bulmayacağı şeklindedir. Bidat ehli ise bunu inkar etmişlerdir."[684]

---

680 Tabakatu'l-Hanabile (1/344) İmam Ahmed, Musedded b. Muserhed'e gönderdiği mektubunda bunu söylemiştir.
681 Eş-Şeria (387)
682 Makalatu'l-İslamiyyin (1/296)
683 Akidetu's-Selefi Ashabi'l-Hadis (64)

Ehl-i Sünnetin Bu Konudaki Delilleri:

1- Allah Azze ve Celle Cennet hakkında şöyle buyurmuştur: "Rabbınızdan gelecek olan mağfirete ve takva sahipleri için hazırlanan, genişliği gökler ve yer kadar olan cennete koşun." (Al-i İmran 133)

2- Yine cennet hakkında şöyle buyurmuştur: "**Ey insanlar! Rabbınızdar* bir mağfirete ve genişliği, gök ve yerin genişliği gibi olup, Allah'a ve peygamberlerine îman edenler için hazırlanan cennete kavuşmak için yarış edin. Bu. Allah'ın dilediğine verdiği bir lûtuftur. Allah büyük lütuf sahibidir.**" (Hadid 21)

3- Cehennem hakkında da şöyle buyurmuştur: "Kafirler için hazırlanan ateşten sakının." (Ali-İmran 131)

4- "**Allah onlara gazab etmiş, onları lanetlemiş ve onlar için cehennemi hazırlamıştır. Ne kötü bir yerdir orası.**" (Fetih 6)

5- Aişe radıyallahu anha şöyle demiştir: "Güneş tutuldu ve Nebi sallallahu aleyhi ve sellem namaza durup uzunca bir sure okudu. Sonra uzunca rüku etti. Sonra başını kaldırdı ve başka bir sure okumaya başladı. Sonra tamamlayıncaya kadar ruku etti ve secde etti. Sonra ikinci rekatte de bunu yaptı ve şöyle buyurdu:

"**Bu ikisi (güneş ve ay) Allah'ın ayetlerinden iki ayettir. Bunu (güneş veya ay tutulmasını) gördüğünüzde bu sizden kaldırılana kadar namaz kılın. Şu makamımda ben size vaadedilen her şey'i gördüm. Hattâ ilerlediğimi gördüğünüz zaman ben cennetten bir salkım almak İstediğimi görüyordum. Vallahi benim gerilediğimi gördüğünüz zaman ben cehennemin bazı cüzlerinin birbirini tarumar ettiğini görüyorum. Cehennemde İbn Lühayy'i de gördüm. Putlar için hayvanları serbest bırakan adam budur**"[685]

6- Enes b. Malik radıyallahu anh şöyle demiştir: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bir gün bize namaz kıldırdı. Namazı bitirince yüzüyle bize dönerek şöyle buyurdu:

"**Ey insanlar! Ben sizin imamınızım, rukuda, secdelerde, kıyamda ve namazdan ayrılırken benden önce hareket etmeyiniz. Muhakkak ki ben sizleri önümden de arkamdan da görmekteyim.**" Sonra şöyle buyurdu:

"**Nefsim elinde olana yemin ederim ki, şayet benim gördüğümü görseydiniz az güler, çok ağlardınız.**" Sahabeler:

"Ne gördün ey Allah'ın rasulü?" dediler.

"**Cenneti ve cehennemi gördüm**" buyurdu.[686]

7- İmran b. el-Husayn radıyallahu anh, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"**Cennete muttali oldum ve oranın halkının çoğunun fakirler olduğunu gördüm. Cehenneme de muttali oldum ve oranın halkının çoğunun kadınlar olduğunu gördüm.**"[687]

İkincisi: Cennet ve Cehennem Bakidirler, Asla Fani Olmazlar:

1- İmam Ahmed rahimehullah şöyle demiştir: "Cehennem içindekiler yaratılmıştır, cennet ve içindekiler yaratılmıştır. Sonra Allah Azze ve Celle her ikisinin halkını yaratmıştır. Bunlar fani olmadıkları gibi içindeki hiçbir şey de asla fani olmazlar. Eğer bir bidatçi veya bir zındık, Allah Azze ve Celle'nin; "O'nun vechi dışında her şey helak olacaktır" (Kasas 88) ayetini veya bunun benzerlerini

[684] Et-Temhid (3/320)
[685] Buhari (1212) Müslim (901)
[686] Müslim (426)
[687] Buhari (6546) Müslim (2737)

delil getirecek olursa, bunlar Kuranın muteşabihlerindendir. Ona: “Allah Azze ve Celle’nin haklarında fani olmasını yazdıkları fani ve helak olacaklardır. Cennet ve cehennemi ise Allah Azze ve Celle fani olmaları ve helak olmaları için değil, baki kalmaları için yaratmıştır. Cennet ve cehennem dünyada değil, ahirettedirler” denilir.[688]

Burada Zındık Mustafa İslamoğlu'na da bir göndermede bulunmak gerekir. Çünkü saptırmalarından birisi, sohbetlerinin birisinde şu ifadeleri kullanmasıdır: "Sonsuz olan yalnız Allah'tır, Cennet ve Cehennem sonsuz olamaz" ifadesini kullanıyor. Bu söz ne kadar mantıklı da gözükse, sapıklık olma nedeni şudur: Cennet ve Cehennem zatı ile sonsuz olan varlıklar değildir. Allah'ın onları devam ettirmesine muhtaçtır ve Cennet ve Cehennem’in bir başlangıcı vardır, Allah'ın başlangıcı ise yoktur. Bu manada bu kesinlikle kıyaslanamaz. Allah Azze ve Celle`nin varlığı ise başkasına muhtaç değildir.

2- İmam Ubeydullah b. Batta el-Ukberi şöyle demiştir: “Allah Azze ve Celle’nin halkı yaratmadan önce cennet ve cehennemi yarattığına, cennet nimetlerinin asla son bulmayacağına, hurilerden eşlerin ölmeyeceklerine, nimetlerin eksilmeyeceklerine, yaşlanmayacaklarına, meyvelerinin sonu gelmeyeceğine iman etmek gerekir. Nitekim Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: “**Allah'tan korkanlara va'dolunan cennetin sıfatı; (Ağaçları) altından ırmaklar akar; yiyeceği ve gölgesi dâimidir. Bu, sakınanların akıbetidir; kâfirlerin akıbeti ise, cehennemdir.**” (Ra’d 35) Cehennem azabına gelince, Allah’ın devamlı kılmasıyla daim ve ebedidir. Tevhide itikad etmeksizin ve sünnete tutunmaksızın dünyadan ayrılan cehennemlikler orada devamlı kalacaklardır.”[689]

3- İbn Abdilberr Rahimehullah şöyle demiştir: “Ehli sünnet, cennet ve cehennemin yaratılmış olup fani olmayacaklarını söyler. Zira o ikisi dünya son buluncaya kadar fani olmayacak olsalardı, malumdur ki dünya kıyametin kopmasıyla son bulacak, ahiret gelecektir. ahiret ise cehennemsiz ve cennetsiz olmaz. Muhakkak ki cennet Allah Teala’nın rahmeti, cehennem ise azabıdır. Bu, kullarından dilediklerine isabet edecektir.”[690]

4- İbn Teymiyye rahimehullah şöyle demiştir: “Ümmetin selefi, imamları ve diğer ehli sünnet ve’l-cemaat, yaratılmışlardan; cennet, cehennem, arş ve diğer bazı şeyler gibi bazılarının yok olmayacakları ve tamamen son bulmayacakları konusunda ittifak etmişlerdir.”[691]

Cennet ve Cehennemin sonsuz oluşunun delilleri:

1- Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: “**İman edenler ve iyi iş işleyenler ise, onları, (ağaçları) altından ırmaklar akan, içinde dâimi kalacakları cennetlere sokacağız. Onlar için, orada tertemiz eşler vardır. Onları koyu gölgeliklere sokacağız**.” (Nisa 57)

2- “**İman edenler, hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad edenler, Allah katında en büyük dereceye sahiptirler. İşte asıl kurtuluşa erenler bunlardır. Rabları onlara, kendi katından bir rahmet, bir hoşnudluk ve içinde hiç tükenmeyecek nimetler bulunan cennetler müjdelemektedir. Orada daimî ve ebedîdirler. Şüphesiz en büyük mükâfat Allah katındadır**.” (Tevbe 20-22)

3- “**Göğüslerindeki kini çıkarıp attık. Birbirinin kardeşleri olarak karşılıklı sedirler üzerindedirler. Orada onlara hiçbir güçlük dokunmaz. Oradan çıkarılacak da değillerdir**.” (Hicr 47-48)

4- “**İnkâr edenleri ve zulüm işleyenleri, Allah, elbette bağışlamayacak ve onları doğru yola iletmeyecektir. (Onları ileteceği yol) ancak, içinde ebediyyen kalacakları cehennem yoludur. Bu da, Allah'a göre çok kolaydır**.” (Nisa 168-169)

5- “**Onlar ateşten çıkmak isteyeceklerdir; fakat oradan çıkacak değillerdir. Onlar için devamlı bir azâb vardır**.” (Maide 37)

---

[688] Tabakatu’l-Hanabile (1/28)
[689] İbn Batta Şerhu’l-İbane (228)
[690] Et-Temhid (5/10)
[691] İbn Teymiyye Mecmuu’l-Fetava (18/307)

6- “**Ve peşlerinden gidenler, "keşke bizim için dünyaya bir defa daha dönüş olsaydı da, onların bizden kaçıp kurtuldukları gibi, biz de onlardan kurtulsaydık" derler” İşte Allah onlara amellerini, üzerlerine yığılmış pişmanlıklar halinde böyle gösterecektir. Fakat onlar ateşten çıkacak değillerdir**.” (Bakara 167)

7- “**Ama âyetlerimizi inkâr etmiş ve kâfir olarak ölmüş olanlar, işte Allâh'ın, meleklerin ve tüm insanların la'neti onların üstünedir. Onlar ebediyen lânet içinde kalırlar. Artık ne azapları hafifletilir ne de onların yüzlerine bakılır**.”(Bakara 161-162) Bu ayet azabın da hafifletilmeyeceğini açıklıyor.

8- “**Bizim âyetlerimizi yalanlayıp da onlara karşı kibirlenmek isteyenler var ya, işte onlara gök kapıları açılmayacak ve onlar, deve iğne deliğine girinceye kadar cennete giremeyeceklerdir! Suçluları işte böyle cezalandırırız!**”(A’raf 40)

9- “**İnkâr edenlere de cehennem ateşi vardır. Öldürülmezler ki ölsünler, cehennem azabı da onlara biraz olsun hafifletilmez. İşte biz, küfürde ileri giden her nankörü böyle cezalandırırız**.”(Fatır 36)

10- “**Yoldan çıkanlar ise, onların varacakları yer ateştir. Oradan her çıkmak istediklerinde geri çevrilirler ve kendilerine: Yalandır deyip durduğunuz cehennem azabını tadın! denir**.”(Secde 20)

11- “**Azapları hafifletilmeyecektir. Onlar azap içinde kurtuluştan ümit kesmişlerdir. Biz onlara zulmetmedik, fakat onlar kendileri zalim kimselerdir. Onlar cehennem bekçisine: "Ey Mâlik! Rabbin artık bizi öldürsün." diye seslenirler. Mâlik de: "Siz böylece kalacaksınız." der**.”(Zuhruf 75-77)

12- “**Ve şöyle derler: Rabbimiz! Cehennem azabını üzerimizden sav. Doğrusu onun azabı gelip geçici değil, devamlıdır**.”(Furkan 65)

13- İbn Ömer radıyallahu anhuma, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

“**Cennetlikler cennete, cehennemlikler de cehenneme girdirilir. Sonra aralarından bir müezzin: “Ey cehennem halkı, ölüm yok, ey cennet halkı! Ölüm yok, kalıcılık vardır” der**.”[692]

14- Ebu Said el-Hudri radıyallahu anh Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

“**Ölüm, kıyamet gününde bembeyaz bir koç şeklinde getirilir, cennet ile cehennem arasında durdurulur, şöyle denilir:**

“Ey Cennet ehli! Bunu tanıyor musunuz?” onlar da başlarını çevirerek bakarlar ve:

“Evet, bu ölümdür” derler.

“Ey Cehennem halkı! Bunu tanıyor musunuz?” denilir. Onlar da başlarını kaldırıp bakarlar ve:

“Evet, bu ölümdür” derler. Onun boğazlanması emredilir ve boğazlanır. Sonra şöyle denilir:

“Ey Cennet halkı! Kalıcılık var, ölüm yok, ey Cehennem halkı! Kalıcılık var ölüm yok” Sonra Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şu ayeti okudu:

[692] Buhari (6544) Müslim (2850)

“Onlar gaflet içinde ve îman etmezlerken işin bitmiş olacağı o pişmanlık gününe karşı onları uyar.” (Meryem 39)[693]

15- Ebu Said el-Hudri ve Ebu Hureyre radıyallahu anhuma Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu rivayet etmişlerdir:

“Bir munadi şöyle seslenir: “Eğer size sıhhat verilmişse bir daha asla hastalanmayacaksınız. Size hayat verilmişse bir daha asla ölmeyeceksiniz. Size gençlik verilmişse bir daha asla ihtiyarlamayacaksınız. Size nimetler verilmişse bir daha asla mahrum olmayacaksınız. Bundan dolayı Allah Teala şöyle buyurmuştur:

“Onlara da "işte (dünyada) işlemiş olduğunuz ameller sebebiyle size miras olarak verilen cennet budur" diye seslenilir.” (A’raf 43)[694]

İbnu’l-Kayyım rahimehullah, Şeyhulislam İbn Teymiyye’nin cehennemin ebediliği konusunda seleften ve haleften bilinen iki görüş zikrettiğini, bu konudaki tartışmanın tabiin tarafından bilindiğini zikretmiş, sonra cehennemin ebedi ve kalıcı olduğu, son bulmayacağı hususunda meseleyi kesinleştirdiklerini belirterek şöyle demiştir:

1- İcma'nın verdiği inanç. Nitekim insanların çoğu bunun, sahabe ve tabiin arasında icmâ edilmiş bir husus olduğuna, hiç ihtilaf etmediklerine, bu konudaki ihtilafın sonradan çıktığına ve bunun bid'at ehlinin görüşlerinden olduğuna inanmaktadırlar.

2- Kur'an Cehennemin ebediliğine kafi bir şekilde delâlet etmektedir. Şöyle ki; Allah, onun kalıcı bir azab (azâb mukîm) olduğunu, onlardan asla ayrılmayacağını, onlara azabı (Allah'ın) devamlı artıracağını, orada ebedi kalacaklarını, ateşten çıkmayacaklarını, çıkarılmayacaklarını, Cenneti kâfirlere haram kıldığını, deve iğne deliğinden geçinceye kadar (ki geçmez) Cennet'e girmeyeceklerini, işlerinin bitirilmemesi sebebiyle ölmeyeceklerini, azabının onlardan hafifletilmeyeceğini, azabının bir kara sevda, yani kalıcı ve ayrılmaz olduğunu haber vermiştir. Dediler ki; işte bütün bunlar, onun sürekli ve devamlı olduğunu kesin olarak bildirir.

3- Mütevatir (müstefîz) sünnet, kalbinde zerre ağırlığınca iman bulunan müminlerin oradan çıkacağını, kâfirlerin kalacağını, şefaat hadisleri, başından sonuna kadar hepsi muvahhidlerin isyankar olanlarının ateşten çıkacağını ve bu hükmün onlara has olduğunu haber vermektedir. Kâfirler de çıksa idi o zaman onlar onlarla denk olur, iman ehlinin çıkması diye bir ayrıcalık kalmazdı.

4- Rasûlullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem bizi bu hususa vakıf kılmış, biz onun dininden, herhangi muayyen bir nakle ihtiyaç duymaksızın bunu öğrenmişiz. Aynen onun dininden Cennetin de sürekli olduğunu fâni olmadığını öğrendiğimiz gibi öğrenmişiz.

5- Selefin ve ehl-i sünnetin inançları, Cennet ve Cehennemin yaratılmış olup, fani olmayacaklarını bilâkis dâimi olduklarını açıkça belirlemektedir. Onlar Cennet ve Cehennemin faniliğini bid'at ehlinin görüşü olarak zikretmektedirler.

6- Akıl, kafirlerin cehennemde ebedi kalmasına hükmeder. Bu bir esasa dayanmaktadır. O da şu: Dönüş (ahirete varış) ve itaatkar nefisleri mükafatlandırıp günahkar nefisleri cezalandırmak gerekir, ancak bu akılla bilinen şeylerden midir? Yoksa sadece işitme (nakil) yoluyla bilinen şeylerden midir? Bu konuda müslüman tartışmacılar (düşünürler) iki yol tutturmuşlardır. Onların çoğu, bu husus nakille birlikte akılla da bilinir demişlerdir. Nitekim Kur'an bir çok yerde buna delalet etmektedir. Mesala Allah iyilerle kötüleri ölüm ve dirimde eşit tutacağı iddiasını yarattığını boş yere yaratmış olması ve ona dönülmeyeceği iddiasını insanları başı boş bırakıp onlara sevab vaya ceza vermeyeceği iddiasını reddetmiştir. Böyle bir şey yapmak onun hikmetine ve kemaletine toz kondurur. O'na layık olmayan şeyleri nisbet etmeyi ifade eder.

[693] Buhari (4730) Müslim (2849)
[694] Muslim (2837)

Bu görüştekiler şunu da belirtirler: Beşerin kişilikleri kalıcıdır, inançları, özellikleri onlardan hiç ayrılmaz, can çıkar huy çıkmaz. Her ne kadar onlar, azabı gördükleri zaman, ettiklerine pişman olacak iseler de, pişman oluşları, amellerinin kötülüğünden, Rabb'lerinin bunlardan hoşlanmamasından dolayı değildir. Aksine azap onların yakasını bıraksa daha önceki kişiliklerine döneceklerdir. Allah buyurur ki:

"Ah bir görsen, ateşin başında durdurulupta, onların ah keşke geri döndürülsekte Rabbimizin ayetlerini reddetmesek ve müminlerden olsak deyişlerini. Hayır, onlara, daha önce gizledikleri belirmiştir ve şayet geri döndürülseydiler, yasaklandıkları şeyleri tekrar işlerlerdi. Doğrusu onlar kesin yalancıdırlar." (En'am, 27-28)

İşte bu kişiler, azabı tattılar ve onu fiilen çektiler. (Aslında kötü hallere sahip oldukları için pişman değiller.) Onları azaba duçar eden sebep hala kendi içlerinde mevcut. Habislikleri, küfürleri yine içlerinde duruyor, onlardan ayrılmamış. Şöyle ki geri döndürülüp tekrar dünyaya getirilseler, eskisi gibi kafir olacaklar. İşte bu onların devamlı azab görmelerinin, naklinde belirttiği şekilde, aklın bir gereği olduğuna delalet eder."[695]

Bundan sonra cehennemin son bulacağını savunanların bu delillere hiç ikna edici olmayan cevaplarını zikreder. Bununla beraber Kitap ve sünnetin açık delilleri, aklın içine dalmaya mecali bulunmayan bu konuda, cennet ve cehennemin sonsuz olduklarına açıkça delalet etmektedir.

İbn Kayyım, şöyle demiştir: "Kısaca şunu söylemek isteriz ki; Cennet ve Cehennemin fani olduğunu söylemek, bid'at bir sözdür, sahabeden, tabiinden, İslam imamlarından hiç kimse böyle bir söz söylememiştir.

Bu sözü söyleyenler bunu fasit bir kıyastan hareketle ortaya atıyorlar. Ne ki bu asıl, insanlardan bir çoğuna bir şeye benzer gibi gelmiş de bunu hakk bir inanç sanmışlardır."[696]

Vabilu's-Sayyib'de de şöyle demiştir: "İnsanlar üç tabakadır: habisin kirlettiği temiz, temiz tarafı olmayan habis ve habis ile temizin karışık bulunduğu kimseler. Bunların üç devresi vardır: sırf temiz olanların diyarı, sırf habis olanların diyarı. Bu ikisi fani olmazlar. Ve üçüncüsü de habis ile temizi bir arada bulunduranların diyarı. İşte bu diyar son bulur ki bu isyankarların diyarıdır. Zira tevhid ehlinden olan günahkarlardan hiçbiri cehennemde kalıcı değildir. Onlar cezaları kadar azap edildikten sonra cehennemden çıkarılacaklar ve cennete sokulacaklardır. Baki kalacak olan sırf temiz olanların diyarı (cennet) ile sırf habis olanların diyarı (cehennem)dir."[697]

Üçüncüsü: Vaad Edilen Cennet Adem ve Havva'nın İçinde Bulunduğu Cennettir

Bu meselede Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat arasında ihtilaf vardır. İbn Kayyım iki meşhur görüşü şöylece nakletmiştir:

"Adem ve Havva'nın konuldukları Cennet hakkında iki görüşte ihtilâf edilmiştir:

Birincisi: Bu Cennet, ebediyet Cennet'idir.

İkincisi: Bu Cennet, Allah'ın ikisi için hazırlayıp imtihan yurdu kıldığı bir Cennet (bahçe) dir, mükafat yurdu kılmış olduğu ebediyet Cennet'i değildir.

İkinci görüşte olanlar da ikiye ayrılmışlardır:

Adem'in girdiği Cennet'in, insanların kıyamet günü girecekleri ebediyet Cenneti olduğunu söyleyenler dediler ki:

1. Bizim bunu söylememiz, Allah'ın küçük büyük bütün insanlara verdiği fıtratın gereğidir. Cennet denince onların aklına başka bir şey gelmez, bu konuda tartışılabileceğini düşünmezler.

---

695 İbn Kayyım Hadi'l-Ervah (254) Şifau'l-Alil (518)
696 Hadi'l-Ervah (247) bkz.: İbn Kayyım Şifau'l-Alil (506-518)
697 El-Vabilu's-Sayyib (33)

2- Allah Teala, Bakara suresinde şöyle buyurmuştur:

"Dedik ki: "Ey Adem! Sen ve eşin birlikte bu cennete yerleşin ve onun her yerinde istediğiniz her şeyden rahatça yiyin. Fakat şu ağaca yaklaşmayın. (Eğer yaklaşırsanız) **zalimlerden olursunuz.** "(Bunun üzerine) **Şeytan onların ayağını oradan kaydırdı ve bulundukları yerden** (nimet yurdundan) **onları çıkarttı. Dedik ki: "Birbirinize düşman olarak inin. Yeryüzünde belirli bir zamana kadar, sizin için rızkınızı elde edeceğiniz bir yerleşme yeri vardır."** (Bakara: 35-36)

Bu ayet, onların Cennet'ten yeryüzüne indiklerine iki yönden delâlet eder.

a. "İnin" ifadesi. Çünkü **"iniş"**, yüksekten aşağıya doğru olur.

b. Yeryüzünde belirli bir zamana kadar, sizin için rızkınızı elde edeceğiniz bir yerleşme yeri vardır." ifadesi.

Bu ifade, **"inin"** emrinden sonra gelmiştir. Bu demektir ki onlar daha önce yeryüzünde değildiler.

3- Aynı şekilde eğer, bu Cennet dünyada olsaydı Adem İblis'in: **"Sana, ebediyet ağacını ve yıpranmayacak bir saltanatı göstereyim mi?"** (Taha: 120) sözüne bakarak onun yalancı olduğunu anlayıverirdi. Çünkü Adem dünyanın gelip geçici ve fâni olduğunu, dünya saltanatının da yıpranacağını ve biteceğini biliyordu.

4- Cennet kelimesi bütün yerlerde belirli (ma'rife) olarak **"el-Cenneh"** şeklinde (bir Cennet değil, Cennet anlamında) gelmiştir.

"Sen ve eşin Cennet'te (el-Cenneh) **oturun"** (Bakara: 35) ayetinde ve benzerlerinde olduğu gibi. Rahman'ın kullarına, görmedikleri âlemde olmak üzere va'dettiği ebediyet Cennet'inden başka, muhataplarca bilinen ve tanınan bir Cennet yoktur. Binâenaleyh bu kelime kullanıla kullanıla ebediyet Cennetinin özel ismi olmuştur.

Mesela **"el-Medine"** şehir demektir ama Medine şehrini ifade eder. **"en-Necm"** yıldız demektir ama Süreyya yıldızını ifade eder. **"el-Beyt"** ev demektir ama Beytullah'ı ifade eder. **"el-Kitab"** kitab demektir ama Kur'an'ı ifade eder. Binâenaleyh bu kelime **"el-Cenneh"** (Cennet) şeklinde belirlilik takısı (olan **"el"** takısı) ile gelirse, mü'minlerin kalbine bilinen o malûm Cennet manâsı gelecektir.

Sonra bunun ebedilik cenneti olmadığı, yeryüzünde bir cennet olduğu görüşünde olanların delillerini sıralayarak şöyle der:

“1- Allah Sübhanehü ve Tealâ, ebediyet Cennet'ine kıyamet günü girileceğini bütün rasûllerinin dilinden açıklamıştır. Henüz o giriş zamanı gelmiş de değildir. Allah, kitabında cennet'i, kendisine mahsûs bir takım özellikleri ile vasfetmiştir.

Binaenaleyh artık Allah Sübhanehü ve Teâla'nın bir şeyi bir takım özelliklerle vasfetmesi, sonra o şeyin bu özelliklerden başkası ile muttasıl olması mümkün değildir.

2. Dediler ki: Mesela Allah muttakiler için hazırlanmış olan Cennet'i ebedî kalış yurdu (**dâr el-mukâme**) olarak anlatmıştır. Oraya kim girerse orada kalacaktır. Adem ise girdiği cennette kalmamıştır.

Yine Allah orayı bâkîlik Cennet'i (**dâr el-huld**) olarak nitelemiştir. Adem ise orada bakî olmamıştır.

Yine orayı sevâb ve ceza olarak nitelemiş, teklif, emir ve nehiy yurdu olarak nitelemiştir.

Ayrıca kayıtsız şartsız selâmet yurdu olarak anmış, imtihan ve ibtilâ yurdu olarak anmamıştır. Halbuki Adem, o yerde en büyük imtihana tâbi olmuştur.

3. Yine Allah orayı, içinde Allah'a ebediyyen isyan olunmayacak bir yurd olarak nitelemiştir. Halbuki Adem, girdiği cennetinde Rabbine isyan etmiştir. Allah Cennet'i, korku ve üzüntü olmayan yurd diye nitelemiştir. Adem babamız ve Havva anamızın ne kadar korku ve üzüntü duydukları ise malum. Orayı selâmet yurdu (**dâr es-selâm**) olarak nitelemiştir. Babamız ve anamız (a.s.) ise orada fitne (imtihan) dan salim olamamışlardır. Orayı **dâr el-karâr** olarak nitelemiştir, ama onlar orada karar kılmamışlardır. Oraya girenler hakkında: **"onlar oradan çıkarılmayacaklardır"** (Hicr: 48) buyurmuştur.

Adem babamız ve Havva anamız oradan çıkmışlardır. **"Orada onlara yorulmak ırılmak yoktur"** (Hicr: 48) buyurmuştur.

Adem ise orada kaçacak gizlenecek bir delik ararcasına koşmuş, hemen Cennet yapraklarından üstüne örtmeye koyulmuştur. Bu bir yorulma - ırılma değilse nedir?

Yine orada boş lüzumsuz şeylerin ve günahın olmadığını haber vermiştir. Halbuki Adem bulunduğu yerde îblis'in kötü sözlerini ve günahkâr lafını işitmiştir. Orada insanın lağv ve yalan duymayacağını haber vermiştir; Halbuki Adem orada îblis'in yalanını duymuştur. Allah oranın, doğruluk ve sadâkat makamı (mak'ade sıdk) olduğunu haber vermiştir. îblis ise orada yalan söz söylemiş ve bu yalanma yemin etmiştir. Allah Teâla meleklere: **"Ben yeryüzünde bir halife kılacağım"** demiştir. (Bakara: 30)

"Ebedi ev olan Cennet'te (Cennet el-me'vâ'da**) kılacağım"** dememiştir.

Meleklerde **"orada fesat çıkaracak ve kan dökecek birini mi kılacaksın"** demişlerdir.

Bunların Cennet el-Me'va'da olması ise imkânsızdır. Allah Teâla iblis'in Adem'e **"sana ebediyet ağacını ve eskimez-tükenmez bir saltanatı göstereyim mi?"** (Taha: 120) dediğini haber vermiştir.

Eğer Allah Adem'i, ebediyet cennetine ve zaten eskimez-pörsümez olan bu cennet saltanatına oturttuysa, Adem nasıl olmuşda iblis'i reddetmemiş ve ona:

Zâten bana verilmiş olan eskimez saltanatı sen nasıl göstereceksin, işte onun içindeyim dememiştir.

Yine nasıl olmuşda Allah onu Cennet'e oturtmuş ama ona sen burada ebedi kalacaklardansın diye haber vermemiştir.

Eğer biliyorsa, İblis'in sözüne bakmaz, onun nasihatine kulak aşmazdı. Ama o, ebediyet yurdunda olmadığı için, arzu ettiği ebedilik konusunda iblis onu aldatabilmiştir.

4. Dediler ki: Eğer Adem, ebediyet Cennet'ine konuldu ise -ki bu Cennet kudsiyet yurdudur, oraya temiz ve mukaddes olanlardan başkası giremez- nasıl olmuşda pis, murdar, yerilmiş ve aşağılanmış iblis oraya ulaşıp, orada Adem'i fitneye düşürmüş ve ona vesvese vermiştir. Bu vesvese ya Adem'in kalbine gelmiştir ya da kulağına. Her iki halde de o mel'ün müttakilerin yurduna nasıl girmiştir?

5. Aynı şekilde yine ona **"in oradan, senin için orada kibir satabilmek, yoktur"** (Araf: 13) dendikten sonra acaba onun yedinci kat gök üzerinde bulunan ebedi ev olan Cennet'e (Cennet-el Me'vâ'ya) yükselebilmesi, azgınlığı, kibri sebebiyle kendisine gazab edildikten, uzaklaştırılıp tard edildikten sonra oraya çıkılabilmesi hiç kolay olabilir mi?

Hiç böyle bir ihtimal, **"senin için orada kibir satmak olamaz"** sözüyle uyuşur mu?

Adem'e söylediği o sözler, yemin billah ettiği o yalan kibir değilse daha ötesinde kibir olan şey ne olabilir?

Eğer, herhalde iblisin vesvesesi Adem ve Havva'ya, iblis yerde Adem ve Havva gök üstünde yüceler arasında iken ulaşmıştır, derseniz böyle bir söz, dil açısından da duyular ve âdetler açısından da makûl olmayan bir şeydir.

Eğer onun, yılanın karnına girip vesvesesini onlara ulaştırdığını iddia ederseniz bu söz daha bâtıl oğlu bâtıl bir sözdür Çünkü oradan indirildikten sonra yılanın karnında dahi olsa nasıl Cennet'e girmeye yol bulabilecektir.

Eğer Adem ve Havva'nın kalblerine gir ip vesvesesini vermiştir derseniz yine aynı mahzur söz konusudur Üstelik Allah iblisin o ikisi ile şifahen konuştuğunu gösteren bir ifâde kullanmıştır:

"Ve dedi ki: Sizin Rabbiniz, bu ağaçtan sizi sakındırmamıştır..." (A'raf: 20)

Bu ifade şekli iblisin Adem'i, Havva'yı ve ağaç: görerek konuştuğunu gösteriyor. (İblis bu ağaç diyor, Arapça'da **"bu=hâzihî"** ile yakın olan şeyler gösterilir.) Daha sonra Adem cennetten çıkarılıp, orada ikâmet etmezken Allah ona **"ben sizi o ağaçtan sakındırmamış mıydım?"** buyurmuştur. (A'raf: 22)

Bu ağaçtan dememiştir Dolayısıyla iblis, onlara **"Rabbiniz bu ağaçtan sizi sakındırmamıştır"**derken, Adem ve Havva'yı bulundukları yerin mülküne ve orada ebed kalmaya iştahlandırdığı için böyle bir şeyi onların gözünün önündeymiş gibi düşündürecek bir ifade kullanmış ve yakındaki bir şey için kullanılan **"bu"** işaret kelimesini getirmiştir. Allah Teâla ise onlara hitab ederken **"ben sizi o ağaçtan sakındırmamış mıydım?"** buyurmuş, onlar artık cennetten çıkaracağı için, sanki onlar oradan çıkmış da elde ne cennet kalmış ne sakındırdıkları o ağaç kalmış, hepsi uzak, hepsi gaib olmuş gitmiş gibi bir üslup içerisinde o ağaç demiştir.

6. Yine Allah Sübhânehû **"O'na** (Allah'a) **güzel söz** (ler) **yükselir"** buyurmuştur. (Fatır:10)

Mel'ûn iblis'in vesvesesi ise sözlerin en murdarıdır, asla o mukaddes mahalle yükselemez."[698]

İbn Kayyım rahimehullah her iki görüşün de delillerini, birbirlerine cevaplarını nakletmiş, tercihte bulunmaksızın tevakkuf etmiştir.

Biz de tevakkuf eder, bu meselede en doğrusunun hangisi olduğunu Allamu'l-Guyub olan Allah'a havale ederiz.

Dördüncüsü: Mu'tezile Cennet ve Cehennemin Şu an Mevcut Olduğunu İnkar Etmiştir:

Mutezile fırkası cennet ve cehennemin mevcudiyetini inkar etmiş, Cehm b. Safvan'ın cennet ve cehennemin fani olduğuna dair görüşüne de muvafakat etmişlerdir.[699]

Nitekim mutezilenin şeyhi ve onların yolunu ikrar ederek takip eden Ebu'l-Huzeyl el-Allaf bu hususu dile getirmiştir.[700]

İbn Kayyım rahimehullah şöyle demiştir:

"Cennet ve Cehennemin fani olduğu görüşü, muattıla (Allah'ın sıfatlarını reddeden) Cehmiyye'nin piri Cehm b. Safvan'a aittir. Onun bu konuda ne sahabeden, ne tabilerden, ne de diğer İslam imamlarından hiçbir selefi yoktur.

Ehl-i Sünnetten hiçbir kimse böyle bir görüş belirtmemiştir. Onun ve etbaının bu görüşünü İslam'ın imamları başlarına çarpmışlar bu sebeble onları kafir saymışlardır. Onları her yerde deşifre etmişlerdir.

698 Hadi'l-Ervah (s.19)
699 Bkz.: Ebu'l-Hasen el-Eşari Makalat (1/279)
700 Bkz.: Bağdadi el-Fark Beyne'l-Firak (122)

Mesela Abdullah b. el-îmam Ahmed, es-Sünne isimli kitabında Harice b. Mus'ab'ın şöyle dediğini yazmıştır:

"Cehmiyye, Allah Azze ve Celle'nin kitabından, şu üç ayetle kafir olmuşlardır: Bir: **"Yemişleri daimidir, gölgesi de."** (Ra'd, 35) Cehmiyye ise devam etmeyecek diyor. İki: **"Bu bizim rızkımızdır, onun için tükenme yoktur."** (Sa'd, 54) Cehmiyye ise bitecek diyor. Üç: **"Sizin yanınızdakiler biter, Allah'ın yanındaki ise bakidir."**[701]

Şeyhulislam (İbn Teymiyye) der ki: "Cehm b. Safvan bu görüşünü, itikad edindiği bir esasa dayandığı için söylüyor. Onun itikad ettiği esas şudur: "Sonu gelmez fani varlıkların olması imkansızdır." Bu esas, kelam ehlinin, cisimlerin ve sonradan olma varlıkların hudusüne (sonradan var oluşlarına) delil getirdikleri bir esastır. Bu esasa dayanarak onlar, alemin hudusünü (sonradan var olduğunu) söylemişlerdir. Cehm de buna dayanarak geçmişte başlangıçsız fani varlık olmayacağına göre gelecekte de (sonu olmayan) fani varlık olmaz demiştir. Ona göre bir fiilin gelecekte devamlılığı, Rabb Tebareke ve Teala açısından muhaldir, mazide de muhal olduğu gibi.

Mutezile'nin piri, Ebul-Huzeyl el-Allaf da onun bu esasına muvafakat etmiştir. Fakat o şöyle söylemiştir. "Bu esas, peşpeşe gelmeleri sebebiyle hareketlerin fani olmasını gerektirir, (nesnelerin değil)."

"Bu şekilde o, Cennet ve Cehennem ehlinin hareketlerinin son bulacağını, nihayet daimi bir sükunet (duruş, hareketsizlik) haline düşeceklerini ve hiçbirinin hiçbir hareket yapamayacak duruma geleceğini söylemiştir…"

İbn Kayyım, onların iddialarını iptal eden delilleri sıraladıktan sonra şöyle der: "Kısaca şunu söylemek isteriz ki; Cennet ve Cehennemin fani olduğunu söylemek, bid'at bir sözdür, sahabeden, tabiinden, İslam imamlarından hiç kimse böyle bir söz söylememiştir.

Bu sözü söyleyenler bunu fasit bir kıyastan hareketle ortaya atıyorlar. Ne ki bu asıl, insanlardan bir çoğuna bir şeye benzer gibi gelmiş de bunu hakk bir inanç sanmışlar, buna dayanarak Kur'an'ın mahluk olduğunu söylemiş, sıfatları reddetmişlerdir. Halbuki Kur'an, Sünnet ve sarih akıl, Allah'ın kelimelerinin, fiillerinin sonsuz olduğunu ne sona erip kesilir, ne bir başlangıçla sınırlanır olmadığını belirtmektedir."[702]

Şeyhulislam İbn Teymiyye de Cehmiyye ile Mutezilenin iddialarını reddederken şöyle demiştir: "Ümmetin selefi, imamları ve diğer ehli sünnet ve'l-cemaat, yaratılmışlardan; cennet, cehennem, arş ve diğer bazı şeyler gibi bazılarının yok olmayacakları ve tamamen son bulmayacakları konusunda ittifak etmişlerdir. Mahlukatın tamamının fani olacağını ancak Cehm b. Safvan ve ona uyan Mutezile ile benzerleri gibi bidatçi kelamcılardan bir grup söylemiştir. Bu görüş Allah'ın kitabına, rasulünün sünnetine, ümmetin selefinin ve imamlarının icmaına aykırıdır."[703]

Beşincisi: Cennet ve Cehennem Hakkında Sapan Fırkaların Durumu

Mutezile, Kuranın mahluk olduğunu söylemiş, Allah Azze ve Celle'nin sıfatlarını, O'nun ahirette görüleceğini inkar ederek başlamış, onlardan Cehmiyye ve Kaderiyye fırkaları ortaya çıkmıştır. Ehli sünnet vel-cemaat alimeri ve imamları şahıs tayin etmeksizin umumi olarak onları tekfir etmekte tereddüt etmemişlerdir:

Sellam b. Ebu'l-Muti' şöyle demiştir: "Cehmiyye mensupları kafirlerdir. Onların arkasında namaz kılınmaz."[704]

Sufyan b. Uyeyne şöyle demiştir: "Kuran Allah Azze ve Celle'nin kelamıdır. Onun mahluk olduğunu söyleyen kafirdir. Böyle diyenin kafir olduğunda şüphe eden de kafirdir."[705] İmam Ahmed

701 Abdullah b. Ahmed Kitabu's-Sunne (s.130)
702 Hadi'l-Ervah (244)
703 İbn Teymiyye Mecmuu'l-Fetava (18/307)
704 Lalkai (517)

şöyle demiştir: "Kuran mahluktur diyen bize göre kafirdir. Zira Kuran Allah Azze ve Celle'nin ilmindendir. Onda Allah Azze ve Celle'nin isimleri vardır."[706]

Şeyhulislam İbn Teymiyye imamların genelinden Cehmiyye'yi tekfir ettiklerini nakletmiştir.[707] İbn Kayyım da onların kafir olduklarını beş yüz selef aliminden nakletmiştir.[708]

Muayyen şahısların tekfirinde ise Selefin tavrı başkadır. İbn Teymiyye şöyle der: "Bununla beraber İmam Ahmed, cehmilerden belirli şahısları, cehmi olduğu söylenen veya bazı bidatlerinde cehmilere muvafakat eden herkesi tekfir etmezdi. Bilakis görüşlerine davet edip insanları imtihan eden, kendilerine de uymayanlara ağır cezalar veren cehmilerin arkasında namaz kılardı. Ahmed ve benzerleri onları tekfir etmemiş, bilakis onların imanına itikad etmiş ve onlar için dua etmiştir."[709]

Başka bir yerde de şöyle der: "İmam Ahmed kendisini döven ve hapseden halife ve diğerleri için bağışlanma dilemiş, kendisine yaptıkları zulüm hususunda hakkını helal etmiş, lakin davet ettikleri görüşün küfür olduğunu söylemiştir. Şayet onlar islamdan çıkmış mürtedler olsalardı onlar için bağışlanma dilemezdi. Zira kafirler için bağışlanma dilemek kitap, sünnet ve icma ile caiz değildir. Ondan ve diğer imamlardan gelen bu görüşler ve ameller açıkça gösteriyor ki, onlar Kuranın mahluk olduğunu söyleyen ve Allah'ın cennette görüleceğini inkar eden cehmilerden belirli (muayyen) şahısları tekfir etmiyorlardı."[710]

Ehli sünnetin bidat ashabı hakkında menheci şöyledir:

1- Onlar bidat ehline şahıs belirlemeden umumi olarak hükümde bulunmuşlardır.

2- Bidat ehli hakkında verilen hüküm ahiretteki durumları hakkında değil, dünyadaki durumları hakkındadır. Mesela "Kim şöyle derse kafirdir, yahut hatalıdır, yahut bidatçi veya sapıktır" derler, onun cehennemde ebedi kalıcı olduğunu, cennete giremeyeceğini söylemezler. Zira bir sözün küfür olması, sahibini tekfir etmeyi gerektirmez.[711]

3- Ehli sünnet bidatçilerin bidatini misilleme yaparak reddetmemiştir. Mesela, hariciler büyük günah işleyeni tekfir ederek bidat işlemiş, selef ise haricilerin bidatini beyan ederken: "Büyük günahtan dolayı tekfir eden kafirdir" dememişlerdir.[712]

4- Tevil ederek bir bidat ortaya koyan veya zayıf, uydurma ya da tevil ettiği sahih bir hadise dayandığından dolayı kendisindeki bir şüpheden dolayı o bidatle amel etmeyi caiz gören bidatçiyi ehli sünnet vel cemaat, küfürle ya da sapıklıkla suçlamaz. Ancak ona hatası ve hakka uygun davranmadığı açıklanır.[713]

---

[705] Abdullah b. Ahmed es-Sunne (25)
[706] Abdullah b. Ahmed es-Sunne (1)
[707] Mecmuu'l-Fetava (12/485)
[708] İbn Kayyım Nuniye (1/115- el-Herras şerhi)
[709] Şeyhulislam Fetava (7/507)
[710] Mecmuu'l-Fetava (12/489)
[711] Bkz.: Mecmuu'l-Fetava (20/104, 7/507, 10/329)
[712] Bkz.: Şeyhulislam Fetava (2/282, 5/247, 7/217)
[713] Bkz.: İbn Teymiyye Minhacu's-Sunne (3/60) Fetava (3/352-355)

KAZA VE KADER

Kaza ve kadere iman, kulun imanının sahih olmasında şart olan iman esaslarındandır.

Lugat ehli kazayı hüküm olarak tarif etmişlerdir. Nitekim Allah Teala şöyle buyurmuştur:

“**Rabbın kendisinden başkasına ibadet etmemenizi ve anaya babaya iyilik etmenizi hükmetmiştir.**” (İsra 23)

“Kadaytu hacetî” (işimi bitirdim) denildiği zaman ferag (bitirmek) anlamında kullanılır.

Yapma ve takdir etme anlamında da gelmiştir. Bundan dolayı Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

“**Böylece onları, iki gün içinde yedi gök olarak var etmiştir.**” (Fussilet 12) Kaza ve kader diye kullanılması da bundandır.[714]

Kader: Allah’ın kâinattaki her şeyi ezeli ilmi ve hikmeti doğrultusunda takdir etmesi, o ilmine uygun bir şekilde düzenlemesidir. Kadere iman Allah’ın sonsuz ilmi ve gücü ile alakalı bir konudur. Yüce Allah her şeye gücü yeter ve O her istediğini de yapabilir.

Kadere inanç, Allah’ın rububiyetine inanmanın gereklerindendir. İmanın altı şartından biri olup, ona tam bir şekilde inanılmadan iman edilmiş olunmaz.

Es-Sefarini rahimehullah şöyle demiştir: “Selefe göre kader: ilmin geçtiği, kalemin sonuna kadar olacak her şeyi yazdığıdır. Allah Azze ve Celle mahlukatın kaderlerini, olacak şeyler olmadan önce ezelde Allah Subhanehu ve Teala’nın ilminde takdir etmiştir. Muhakkak ki bunlar Allah Teala tarafından bilinen vaktinde ve Allah’ın takdir ettiği şekilde vuku bulacaktır.”[715]

Ümmetin selefi de kaza ve kadere imanı, imanın rükünlerinden olarak kabul etmiş ve imanın ancak bununla tamam olacağını beyan etmişlerdir.

Sahabenin sözleri:

1- Abdullah b. Mesud radıyallahu anh şöyle demiştir: “Allaha yemin olsun, kişi kadere iman etmedikçe ve ölü iken çıkarılmış olup öldükten sonra da diriltileceğini bilmedikçe imanın tadını alamaz.”[716]

2- Abdullah b. Abbas radıyallahu anhuma şöyle demiştir: “Kader tevhidin nizamıdır. Kim Allah’ı birler de kadere iman etmezse, kazayı inkarı tevhidini eksiltir. Kim Allahı birler ve kadere iman ederse bu, kopması olmayan sağlam kulp olur.”[717]

Tabiinin sözleri:

1- Hasen el-Basri rahimehullah şöyle dedi: “Kaderi yalanlayan hakkı yalanlamış olur. Muhakkak ki Allah yaratılışı, eceli, belayı, musibeti, afiyeti takdir etmiştir. Kaderi yalanlayan Kuranı yalanlamış olur.”[718]

2- “Bir adam Zeyd b. Ali radıyallahu anh’e geldi ve şöyle dedi: “Ey Zeyd! Sen Allah’ın isyan edilmesini dilediğini iddia ediyorsun!” Zeyd şöyle dedi: “Allaha zorla mı isyan ediliyor?” Bunun üzerine adam salınarak gitti.”[719]

---

[714] Cevheri es-Sıhah (6/2463)
[715] Levamiu’l-Envar (1/248)
[716] Şerhu Usuli Ehli’s-Sunne ve’l-Cemaa (1218)
[717] Acurri eş-Şeria (s.215)
[718] Şerhu Usuli Ehli’s-Sunne ve’l-Cemaa (1254)

KAZA VE KADERE İMANIN DELİLLERİ

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Allah'ın kaza ve kaderine iman hususunda Kur'andan ve sünnetten şu delilleri getirmişlerdir:

Kur'an Ayetleri:

1- Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**Her şeyi biz, apaçık bir kütükte saymışızdır.**" (Yasin 12) Taberi bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: "Allah Teala buyuruyor ki olmuş veya olacak her şeyi kitapların anasında veya apaçık bir kütükte saydık ve tespit ettik. Bu açıklamayı Mücahid ve Katade yapmıştır."[720]

2- Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**Şüphesiz biz, her şeyi bir kadere göre yarattık.**" (Kamer 49) İbn Kesir şöyle demiştir: "Kaderi takdir edip ta'yin eden, yaratıkları bu kadere ileten O'dur. Ehl-i sünnet imamları bu âyet-i kerîme'yi Allah'ın yaratıkları hakkında önceden belirlenen kaderini isbâta delil getirirler. Allah'ın önceden belirlenmiş olan bu kaderi; eşyayı olmazdan önce bilmesi ve yaratılmalarından önce onlar hakkında takdir buyurmasıdır. Ehl-i sünnet âlimleri bu ve benzeri âyetlerle, bu âyetler doğrultusunda vârid olmuş hadislerle sahabe devrinin sonlarında ortaya çıkmış olan Kaderiyye mezhebine cevablar vermişlerdir."[721]

3- Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**Allah'ın emri, takdir olunmuş bir kaderdir.**" (Ahzab 38) İbn Cerir et-Taberi şöyle demiştir: "Muhakkak ki Allah bütün her şeyi yaratmadan önce biliyordu. İlminde mahlukatı yaratmayı, onlara emir ve yasaklar koymayı, taat ehline sevap vermeyi, isyan ehline ceza vermeyi tamamlamıştı. Bu emri tamamlayınca takdir etti, takdir edince yazdı, bunu gayb kıldı ve el-gayb ve Ümmü'l-Kitab diye isimlendirdi. Bu kitaba göre mahlukatı yarattı, rızıklarını, ecellerini ve amellerini belirledi. Onlara isabet eden genişlik veya şiddet yazdığı kitaba göre isabet eder."[722]

Sünnetten Deliller:

1- İbn Mesud radıyallahu anh dedi ki: Doğru sözlü ve doğru sözlü olduğu tasdik olunan Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bize şunu anlattı:

"Sizden her birinizin hilkati annesinin karnında kırk gün süre ile nutfe olarak bir araya getirilir. Sonra bunun kadar bir süre alaka (sülük gibi yapışan ve kan emen bir kan pıhtısı) olur. Sonra bunun kadar bir süre mudga (bir çiğnemlik et) olur. Sonra ona melek gönderilir, melek ona ruh üfler ve şu dört hususu yazmakla emrolunur: Rızkını, ecelini, amelini, bedbaht mı, mutlu mu olacağını. Kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayan Allah hakkı için, hiç şüphesiz sizden herhangi bir kimse Cennet ehlinin ameli ile amel eder. Nihayet kendisi ile Cennet arasında ancak bir arşın kalmışken, kitap (da yazılan kader) onun aleyhine ileri geçer ve o da Cehennemliklerin ameli ile amel eder, böylelikle oraya girer. Ve hiç şüphesiz sizden herhangi bir kimse Cehennemliklerin ameli ile amel eder. O kadar ki, kendisi ile Cehennem arasında ancak bir arşınlık mesafe kalır da, kitap onun hakkında ileriye geçer, o da Cennet ehlinin ameli ile amel eder ve Cennet'e girer."[723]

2- Abdullah b. Amr b. el-As radıyallahu anhuma Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"**Allah mahlukatın kaderini göklerle yeri yaratmadan elli bin sene önce yazdı. Arşı su üzerinde idi.**"[724]

---

719 Şerhu Usuli Ehli's-Sunne ve'l-Cemaa (1264)
720 Taberi Camiu'l-Beyan (12/655)
721 İbn Kesir Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim (4/267)
722 İbn Cerir et-Taberi Camiu'l-Beyan (12/15)
723 Buhari (3208) Müslim (2643)
724 Müslim (2653)

3- Tavus rahimehullah şöyle demiştir: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabından kendilerine yetiştiklerim "her şey kader iledir" diyorlardı. Abdullah b. Ömer radıyallahu anhuma'nın şöyle dediğini işittim: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"**Her şey kader iledir. Hatta acizlik ve akıllılık veya akıllılık ve acizlik dahi.**"[725]

KADERE İMANIN MERTEBELERİ:

Kişinin kadere imanının tam ve uygun bir şekilde olabilmesi için şu dört mertebeyi gerçekleştirmesi gerekir.

Birincisi: Allah'ın her şeyi kuşatan ezeli bir ilmi olduğuna inanması gerekir. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Sen Allah'ın göklerdeki ve yerdeki her şeyi bildiğini ve her şeyi bir kitapta kayıtlı olduğunu bilmiyor musun? Şüphesiz bunu yapmak Allah için çok kolaydır**." (Hac Suresi 70. âyet)

İkincisi: Her şeyin Yüce Allah'ın ilmine dâhil olduğuna ve yaratılmış her şeyin, her olayın Levhi Mahfuz'da (her türlü noksanlıktan ve hatadan korunmuş levha) kayıtlı olduğuna inanmaktır. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"**Biz kitapta (Levhi mahfuz'da) her şeyi eksiksiz olarak (kaydettik)**" (Enam Suresi 38. âyet)

Bu konuda Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Allah gökleri ve yeri yaratmadan elli bin yıl önce bütün mahlûkatın kaderini yazmıştır."[726]

Üçüncüsü: Yüce Allah'ın dilediğini dilediği gibi yaptığına iman etmektir. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe siz hiçbir şey dileyemezsiniz**." (Tekvir Suresi 29. âyet)

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kendisine Sen ve Allah dilerseniz diyen kimseye şöyle buyurmuştur:

"Sen Beni Allah'a ortak koşulan bir benzer mi yaptın? Bilakis Allah tek başına dileyendir."[727]

Dördüncüsü: Yüce Allah'ın her şeyin yaratıcısı olduğuna inanmaktır. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Allah her şeyin yaratıcısıdır ve O her şeyi kavrayan, rızkını veren ve yönetendir**" (Zümer Suresi 62. âyet) Ve Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Allah sizi ve sizin yaptıklarınızı da yaratandır**." (Saffat Suresi 96. âyet)

Bu konuda Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Allah her sanatkârı ve yapmış olduğu sanatı yaratandır."[728]

---

[725] Müslim (2655)
[726] Muslim (4/2044) Hakim (1/45) Lalkai İtikad (4/579) İbni Vehb el-Kader (s.101)
[727] Beyhaki (3/217) İbni Ebi Şeybe (5/340) Ahmed (1/214, 224) Taberani (12/244) sahihtir.

Kaderin Kısımları

a-Genel Kader: Allah'ın bütün kâinat için koyduğu, gökleri ve yeri yaratmadan elli bin sene önce Levhi mahfuz'da yazdığı, hesabını yaptığı genel bir takdirdir.

b-Ömürlük Kader: Kulun ana rahminde ona ruh verildikten sonra ölünceye kadar başından geçecek bütün olayları içine alan bir takdirdir.

c-Senelik Kader: Kulun her sene Kadir gecesinde o sene başından ne geçeceğini belirleyen senelik bir takdirdir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**O gece kendi katımızdan bir emir ile her muhkem iş apaçık ayırt edilir**." (Duhan Suresi 4. âyet)

d-Günlük Kader: Yüce Allah'ın fiiliyatıyla alakalı olan; öldürme, diriltme, verme, çekip alma işleriyle alakalı olan günlük insanoğlunun hayatındaki takdiridir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Göklerde ve yerde kim varsa hepsi ondan (Allah'tan) ister. O her gün bir iştedir (yaratma, öldürme, rızıklandırma gibi)**" (Rahman Suresi 29.âyet)

[728] Hakim (1/85) Mecma (7/197) Bezzar (7/258) Mehamili Emali (s.309) Beyhaki Şuab (1/209) Lalkai İtikad (3/538) sahihtir.

KULLARIN FİİLLERİ

Kuran-ı Kerimde Allah Azze ve Celle her şeyin yaratıcısı olduğunu belirtmiştir. Ne insan ne de insanın fiilleri Allah'ın takdirinin dışına çıkamaz. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"**Allah, her şeyin yaratıcısıdır; O, her şeye vekildir.**" (Zümer 62)

Yüce Allah'ın kâinatta yarattığı fiiller iki kısma ayrılır.

Birincisi: Yüce Allah'ın mahlûkatın fiillerini, onların istek, irade ve seçme hakları dışında yönlendirmesi, kendi isteğine göre şekillendirmesidir. Çünkü Yüce Allah sadece kendi dilediğini yapar. Öldürmek, diriltmek, hastalık ve şifa vermek gibi fiiller bu kabildendir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Allah sizi ve sizin yaptıklarınızı da yaratmıştır**." (Saffat Suresi 96. âyet) Ve şöyle buyurmuştur:

"**O ki; hanginizin daha güzel amel işleyeceğini sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır**." (Mülk Suresi 2. âyet)

İkincisi: İrade ve isteği olan her türlü mahlûkatın kendi istek ve arzuları doğrultusunda yapmış oldukları fiillerdir. Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmuştur:

"**İçinizden doğruyu, dosdoğru olmayı dileyen kimse için**..." (Tekvir Suresi 28. âyet) Ve şöyle buyurmuştur:

"**Kim dilerse iman etsin ve kim de dilerse küfretsin, inkâr etsin**." (Kehf Suresi 29. âyet)

Kul yapmış olduğu güzel işlerle övgü, kötü işlerle de zem ve kınama duyar. Şüphesiz ki Allah kimseye kendi elinde olmayan bir şey yüzünden azap edecek değildir. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Ben kullarıma zulmedici değilim**." (Kaf Suresi 29. âyet)

Kişi bir işin, bir olayın kendi isteği dışında cereyan etmesi ile kendi arzuları doğrultusunda vuku bulması arasındaki farkı anlayabilir. Şöyle ki bir kişinin binanın çatısından merdivenle aşağıya inmesi ile birinin onu çatıdan aşağıya zorla itmesi buna bir örnektir. Sonuç olarak ikisi de aşağıya inmiştir. Ama birincisi kendi arzusu, diğeri ise zorunlu olarak inmiştir.

Yüce Allah kulu ve onun fiiliyatını da yaratmıştır. Ve ona o fiili yapabilme gücü ve isteğini de vermiştir. Kul o fiili gerçekte yapan, fiil ile temas halinde bulunandır. Kişi eğer iman ederse bu onun kendi gücü ve isteği ile yapmış olduğu bir şeydir. Şayet küfür ve inkâr ederse buda yine O'nun isteği doğrultusunda meydana gelmiştir. Bu aynı bu meyve şu ağaçtandır, şu mahsul bu topraktandır dememiz gibidir. Yani ondan meydana gelmiş demektir.

Yüce Allah her şey için bir başlangıç noktası ve buna bağlı olarak yaşamını, devamını bu noktalardan sağlayan mahlûkatı yaratmıştır. Ağacı yaratan Allah'tır, meyve ağaçtan Allah'ın dilemesi ile türemiştir. Meyve ağaçtandır ama onu yaratan Allah'tır. Bunun gibi daha birçok örnek gösterilebilir. İşte bu şekilde Allah'ın yaratması ile kulun fiili işlemesi arasında bir bağlantı vardır, aralarında herhangi bir çelişki yoktur. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Allah sizi ve sizin yaptıklarınızı da yaratmıştır**." (Saffat Suresi 96. âyet) ve şöyle buyurmuştur:

"**Kim (malından) verir ve (Allah'ın azabından) sakınırsa, en güzeli tasdik ederse Bizde onu en kolaya (hesaptaki kolaylık) hazırlarız. Kimde cimrilik edip (malından) vermezse, kendisini zengin sayıp, en güzel olanı da yalanlarsa Bizde onu en zor olana yöneltiriz**." (Leyl Suresi 5-10. âyetler)

Mesela Nebi sallallahu aleyhi ve sellem: "Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin ama karşı karşıya gelince de kaçmayın, çarpışın. Şüphesiz Cennet kılıçların gölgesi altındadır." Buyurmuştur. Yani şer`î olarak dilemede siz düşmanla karşılaşmayı dilemeyin diyor Allah Azze ve Celle. Ama Allah`ın takdiri gerçekleşir, düşmanla karşı karşıya gelirseniz kaçmayın.

Başka bir örnekte Nebi sallallahu aleyhi ve sellem: "Denizde boğulanın şehit olduğunu" bildiriyor. Ama bir duasında da bize denizde boğulmaktan Allaha sığınmayı öğretiyor. O halde bir kimse Allah'a denizde boğulmaktan neden sığınsın? Çünkü boğulsa şehit olacak! Burada şer`i olarak denizde boğulmaktan Allah Azze ve Celle'ye sığınmak emredilmiş, biz de bunu yaparız. Ama ola ki boğuldun, yani kendi iradenin dışında bu meydana geldi. Allah`ın takdiri vuku buldu. Bunda da şehit olmuş oluyor o kimse.

Kadere İnançta Gerekli Olanlar

Kulun kadere inancında iki şey ona gerekli ve farz olur.

Birincisi: Kulun yapılması kendisine yasaklanan şeylerden kaçınmasına ve kendisi için takdir edileni (farzları ve Sünnet'leri) fiiliyata dökmesinde Allah'tan yardım dilemesi, onu kolaya yöneltip, zorluktan uzaklaştırması için Allah'a dua etmesi ona farz olur. Böylece kul Allah'a tevekkül eder ve kötülüklerden O'na sığınır, hayra ulaşıp şerden sakınmada Allah'ın yardımına muhtaç olduğunu bilir. Peygamber efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

احرص على ما ينفعك واستعن بالله ولا تعجز وإن أصابك شيء فلا تقل لو أني فعلت كذا لكان كذا ولكن قل قدر الله ما شاء فعل فإن لو تفتح عمل الشيطان

"Sana fayda verecek şeyleri hırsla talep et ve Allah'tan yardım iste, (yapacağın işlerde) acizlik gösterme. Eğer sana bir musibet gelecek olursa keşke şöyle yapsaydım şöyle olurdu deme. Ve lakin Allah takdir etti ve dilediğini de yaptı de. Çünkü keşke şeytanın amelini açar (şeytanın işini kolaylaştırır)."[729]

İkincisi: Kul kendisi için takdir edilmiş musibetlere sabredip, umutsuzluğa kapılmamalıdır. Gelen musibetin Allah'ın katından geldiğini bilip, razı olmalıdır. Böylece dünyada selameti bulur. Bilir ki kendisine bir musibet gelecek olsa o musibeti ondan uzaklaştıracak hiçbir kuvvet yoktur. Aynı şekilde kendisi için takdir edilmemiş bir musibet kesinlikle ona isabet edecek değildir. Bu yüzden peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

واعلم أن ما أصابك لم يكن ليخطئك وأن ما أخطأك لم يكن ليصيبك

"Bil ki sana gelen musibet (muhakkak sana isabet edecektir) hata yapmaz ve (senin için takdir edilmemiş) musibette sana isabet edici değildir."[730]

Kaza Ve Kadere Rıza Göstermek

Kulun kendisi için takdir edilen kadere rıza göstermesi gerekir. Çünkü kadere olan rızası onun Yüce Allah'ın rububiyetine tam manası ile iman etmesinden ileri gelir. Her Müslüman Allah'ın iradesine uygun bir şekilde cereyan eden kaderin fiiliyatı olan kazaya iman etmesi, rıza göstermesi imanın şartlarından biridir. Yüce Allah yaptığı her işi adalet ve hikmet çerçevesinde yapar, kulun kalbinin Allah'ın verdiği musibetin yanlışlıkla kendisine gelmeyeceğine, yanlışlıkla kendisine gelecek bir

[729] Müslim (4/2052) İbni Hibban (13/28) Beyhaki (10/89) İbni Mace (79, 4168) Ahmed (2/366, 370) Ebu Yala (11/230) Hatib Tarih (12/223)
[730] İbni Hibban (2/506) Hakim (3/624) Ziya Muhtare (8/274, 351) Ebu Davud (4699) İbni Mace (77) Ahmed (5/182) Taberani (4/81) Mecma (7/198) Beyhaki (10/204)

musibetinde Allah'ın iradesi ve kazası olmadan isabet etmeyeceğine inanması, onun meydana gelen olaylar karşısında tereddüde düşmesine ve hayretler içinde kalmasına engel olur. Stres ve huzursuzluktan arınır, emin olur. Kaybettiği şeylere üzülmez, geleceğinden korkmaz. Böylece insanların en huzurlusu, aklı ve fikri rahat olanı haline gelir. Her kim ömrünün sınırlı olduğunu, korkaklığın ömrünü uzatmayacağını, rızkının belli olduğunu, cimriliğin rızkını artırmayacağını bilirse kalbi ve gönlü rahatlar, mutmain olur. Kendisine isabet eden musibetlere sabreder, yapmış olduğu yanlış işler için tevbe eder, Yüce Allah'ın onun için takdir ettiğine razı olur. Böylece kendisine gelen musibetlere sabrettiği gibi emredilenleri de yapmış, bu ikisi arasını birleştirmiş olur. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Hiçbir musibet Allah'ın izni olmadıkça isabet etmez. Kim Allah'a iman ederse Allah'ta onun kalbine hidâyet verir. Allah her şeyi en iyi bilendir**." (Teğâbun Suresi 11. âyet) Ve şöyle buyurmuştur:

"**(Ey Muhammed!) sabret, muhakkak ki Allah'ın vaadi gerçektir, haktır. Ve (Allah'tan) günahlarının bağışlanması için mağfiret dile**." (Ğâfir Suresi 55. âyet)

Hidâyet Çeşitleri

Allah'ın kuluna nasip ettiği hidâyet iki çeşittir.

Birincisi: Bütün insanlık için gerekli olan, Allah'ın kuluna doğru yolu, hakkı gösterdiği ve delalet ettiği hidâyettir. Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmuştur:

"**Şüphesiz ki Sen dosdoğru bir yola iletiyor, delalet ediyorsun**." (Şura Suresi 52. âyet)

İkincisi: Yüce Allah'ın fazlı ve keremi ile muttaki (Allah'tan hakkıyla korkan) kullarına şer kapılarını kapatıp, hayır ve iyilik kapılarını, yollarını açması, kullarını bu hal üzerine sabit kılmasıdır. Bu hidâyet Allah'tan başka kimsenin tasarrufu altında değildir. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Şüphesiz ki Sen sevdiğine, dilediğine hidâyet edemezsin. Fakat Allah dilediğine hidâyet eder (hidâyete erdirir)**." (Kasas Suresi 56. âyet)

İrade Çeşitleri

İrade (dilemek, dilediğini yapmak) Yüce Allah'ın kitabında iki çeşit olmak üzere varid olmuştur.

Birincisi: Kevni İrade

Bu irade Yüce Allah'ın yarattığı bütün her şey için geçerlidir. Dilediği meydana gelir, dilemediği ise vuku bulmaz. Yüce Allah'ın murad ettiğinin muhakkak olması demektir. Kâinatta vuku bulan her şeyin Yüce Allah tarafından sevilmesi, hoşnut olunması meydana gelmesi için şart değildir. Kevni irade, Yüce Allah tarafından yerler ve gökler yaratılmadan önce takdir edilmiştir. Eğer kevni irade ile Şer'i irade bir yerde, bir noktada birleşirse işte o zaman Yüce Allah o kevni iradeyi sever ve ondan razı olur. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Allah kimi hidâyete erdirmek isterse onun göğsünü İslam'a açar**" (Enam Suresi 125. âyet)

İkincisi: Şer'i İrade

Şer'i irade Allah'ın istediği, dilediği, razı olduğu amellerin, hadiselerin vuku bulmasını sağladığı, bu sevdiği, istediği şeyleri yapanlardan razı olduğu iradedir. Yüce Allah'ın bir şeyi sevmesi vuku bulacağı manasına gelmez. Ancak kevni irade ile meydana gelmesi istenirse o zaman vuku bulması gerekli olur. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Allah sizin için kolaylık diler, zorluk dilemez**." (Bakara Suresi 185. âyet)

Kevni irade daha geniş kapsamlıdır. Allah'ın dilemesi sonucu vuku bulan şer'i irade aynı zamanda kevni iradedir. Mümin kulun iman etmesi kevni irade sonucudur. Fakat Yüce Allah'ın kulunun iman etmesini sevdiği ve istediği için imanının vukuu şer'i iradedendir. Yani her kevni irade şer'i irade değildir. Yani Allah kevni olarak yarattığı her şeyi sevip, olmasını dilemek zorunda değildir. Bu kâfirin küfretmesinin Allah'ın kevni iradesi sonucu olup, Yüce Allah'ın küfrü sevmediği için küfrün vukuu şer'i irade değildir. Ebu Bekir radiyallahu anhın imanı hem kevni hem de şer'i irade gereğidir. Fakat Ebu Leheb'in küfrü sadece kevni irade sonucudur. Yüce Allah onun küfrünü yaratmıştır ama ondaki bu küfür hasletini sevmez, razı olmaz. Bu sebepten onun küfrü şer'i irade sonucu değildir. Yüce Allah bu kâinatta günahları yaratmış ama kullarından günah işlemelerini istememiştir. Günahlar kulların kendi iradeleri ile kesb edilen hasletlerdir. Yüce Allah günahları yasaklamış, günah işleyenleri cezalandıracağını bildirmiştir. Ezeli takdiri sonucu isteyen günah işler, isteyende günahlardan kaçınır.

Yüce Allah kulunun iman etmesini, itaatte bulunmasını, iyi ameller işlemesini ister, bunu arzular ve sever. Kullarına sevdiği işleri yapmaları için emreder. Emirlere uyanları mükâfatlandırır, güzel bir karşılık verir. Hiç kimse Allah'ın iradesi olmadan isyan edemez, asilik yapamaz. O'nun dilediğinden başka hiçbir şey vuku bulmaz. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**(Allah) kullarının inkâr etmelerine, küfür etmelerine razı olmaz**." (Zümer Suresi 7. âyet) Ve şöyle buyurmuştur: "**Allah fesadı sevmez**." (Bakara Suresi 205. âyet)

Kaderi Değiştiren Sebepler

Yüce Allah kulunun başına gelecek kaderin dua, sadaka, kulun yapmış olduğu işlerde dikkatli davranması, ilaç kullanması, yaptığı işi en sağlam bir şekilde yapması gibi sebeplerle değiştirilebileceğini başa gelecek olan kaderin bertaraf edilebileceğini bildirmiştir. Çünkü olacak her şey Allah'ın ezeli ilminde sabittir. Kader değişse de bu kulun kaderinde zaten vardır, çizilmiştir. Bu sadece bir kaderden diğerine geçiştir. Kulun acizliği ve başarılı olması dahi kaderinin bir parçasıdır.

Kader Allah'ın Bir Sırrıdır

Kader Allah'ın yarattıklarından gizlediği bir sırrıdır. Kâinattaki her şeyin gerçek halini Yüce Allah'tan başka hiç kimse bilemez. Kulun sapkınlığa düşmesi, hidâyete ermesi, ölmesi, dirilmesi, kiminin bolca nimetlenip, kiminin de az rızık alması hepsi Allah'ın takdirindendir. Peygamber efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إذا ذكر القدر فأمسكوا..

"Kader zikredildiğinde (onun hakkında konuşulmaya başlandığında) kader hakkında konuşmayı bırakın."[731]

Bunun dışında âlimler tarafından kaderin yönlerini, Allah'ın kaderdeki büyük hikmetlerini, kaderin derecelerini, mertebelerini, sonuçlarını insanlara açıklamak, onların bunu öğrenmelerini sağlamak caizdir ve gereklidir. Çünkü kadere iman, imanın altı şartından biridir. Bu yüzden onun hakkında yeterli bir miktar ilim gereklidir. Bu yüzden Peygamber efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem Cibril aleyhis selam ile aralarında geçen konuşmadan sonra şöyle söylemiştir:

.. هذا جبريل أتاكم يعلمكم دينكم

"Bu gelen Cibril'dir. Size dininizi öğretmeye geldi."[732]

[731] Fethul Bari (11/377) Taberani (2/96, 10/198) Deylemi (1337) Hilye (4/108) Sehmi Tarihu Cürcan (1/358) Mecma (7/202)

Kaderin Delil Olarak Kullanılması

Yüce Allah'ın ezeli ilmi ile olacakları ve olan her şeyi bilmesi insanlık için ğaybî bir meseledir. Gayb ise Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği bir ilimdir. Ve gayb kulların nazarında meçhul bir şeydir. Bu sebepten dolayı hiç kimse kaderi, yapmış olduğu günahlara "Kaderimde vardı" diyerek delil olarak getiremez. Eğer böyle bir şey olacak olsaydı, günah işleyenlere hesap sorulamaz, zalimlere ceza verilemezdi. Müşrikler öldürülemez, had cezaları uygulanamazdı. Zalimler zulmünden alıkonulamaz, din ve dünya fesada boğulurdu.

Eğer bir kimse yapmış olduğu günahlara kaderi delil olarak getirirse ona şöyle denir. Biliniyor ki Sen cennet ya da cehennem ehlinden olduğundan emin değilsin. Eğer bu konuda Senin tam bir bilgin olsaydı sana iyiliği emretmez, kötülükten alıkoymazdı. Fakat sana Allah'ın emirlerini yap, nehiylerinden kaçın umulur ki cennet ehlinden olursun deriz.

Sahabelerden bazıları kaderle alakalı hadisleri işitince şöyle söylerlerdi:

ما كنت بأشد اجتهادا مني

"Ben şimdikinden daha fazla (dini vazifelerle) uğraşacak, yapmaya çalışacak değilim." Peygamber efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem kendisine kaderi delil olarak kullanmak hakkında soru sorulunca şöyle buyurmuştur:

"Amel ediniz. (dünya hayatı ve ahiret hayatı için koşuşturunuz) her kes yaratıldığı şey için (gidişatı) kolaylaştırılmıştır. Kim mutluluk ehlindense, ona mutluluk, saadet ehlinin ameli kolaylaştırılır. Ve kim kötülük, şekavet ehlindense ona şekavet ehlinin ameli kolaylaştırılır." dedikten sonra şu âyetleri okumuştur: "**Kim (malından) verir ve (Allah'ın azabından) sakınırsa, en güzeli tasdik ederse Bizde onu en kolaya hazırlarız. Kimde cimrilik edip (malından) vermezse, kendisini zengin sayıp, en güzel olanı da yalanlarsa Bizde onu en zor olana yöneltiriz.**" (Leyl Suresi 5-10. âyetler)

Sebeplere Sarılmak

Kul dünya yaşantısında iki türlü musibetle karşı karşıya kalır.

Birincisi: Kulun kendi elinden gelen musibeti bertaraf edecek gücü vardır. Böyle olduğu halde o musibet karşısında acizlik gösteremez, elinden geleni yapmak zorundadır.

İkincisi ise: Kul kendisine gelen musibet karşısında yapacak hiçbir şeyi yoktur. Böyle bir durumda ümitsizliğe, paniğe kapılmadan Yüce Allah'a yönelmeli, ondan probleminin çözümünü istemelidir. Çünkü Yüce Allah musibetleri daha vuku bulmadan nasıl ve ne zaman vuku bulacağını çok iyi bilir. Her musibet için meydana gelişi esnasında bazı sebepler yaratmıştır. Böylece musibetin bertaraf edilişinin yollarını da bize öğretmiştir. Dolayısıyla kul eğer sebeplere sıkı sıkı sarılırsa musibetleri bertaraf edecek gücüde kendisinde bulacaktır. Dinimiz sebeplere sarılmayı emretmiş, sebepler doğrultusunda hareket etmeyeni ayıplamıştır. Çünkü kul bu fiili ile kendisini tehlikelerden korumamıştır. Bütün bunların yanı sıra eğer kulda musibetlere karşı koyacak güç ve imkânı yoksa o zaman kul mazur olmuş olur.

Kulun sebeplere sarılması, Allah'a tevekkül etmesine engel değildir. Çünkü sebepler kaderin cüzlerinden biridir. Dolayısıyla kader sebepler ile bir bütündür. Her halükarda Allah'a tevekkül etmeyi gerektirir. Kul yapacağı işlerde sebeplere sarıldıktan sonra Allah'a tevekkül eder, ondan kaderinin hayırlı olmasını ister. Eğer başına bir musibet gelecek olursa da şöyle der: "قدر الله ما شاء فعل" "Allah takdir etti ve dilediğini de yaptı."

[732] daha önce geçti.

Kula musibet gelmeden evvel musibeti önleyecek sebeplere sarılması gerekir. Çünkü kader ancak başka bir kader ile defedilir. Şüphesiz ki bütün peygamberler kendilerini düşmanlarından koruyacak sebeplere sarılmışlardır. Hâlbuki Yüce Allah onları korumuş, onlara davetleri esnasında yardım etmiş ve vahiy ile desteklemiştir. Peygamber efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem Allah'a tevekkül edenlerin efendisi olmasına rağmen sebeplere sarılırdı. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"**Onlara karşı gücünüz yettiğince kuvvet ve bağlanıp beslenen atlar hazırlayın. (Böylece) onunla Allah'ın düşmanlarını ve kendi düşmanlarınızı korkutmuş olursunuz.**" (Enfal Suresi 60. âyet) Ve şöyle buyurmuştur:

"**O ki size yeryüzünü boyun eğdirendir. Şu halde yeryüzünün sırtlarında dolaşın ve Allah'ın rızkından yiyin. Dönüş ancak O'nadır.**" (Mülk Suresi 15. âyet)

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

المؤمن القوي خير وأحب إلى الله من المؤمن الضعيف وفي كل خير احرص على ما ينفعك واستعن بالله ولا تعجز وإن أصابك شيء ولا تقل لو أني فعلت كذا لكان كذا وكذا ولكن قل قدر الله ما شاء فعل

"Güçlü kuvvetli mümin kul, zayıf ve iman sahibi kuldan Allah'a daha sevimli gelir. Ama ikisinde de hayır vardır. Sana fayda verecek işleri hırsla talep et. Allah'tan yardım dile, acizlik gösterme. Eğer sana bir musibet gelecek olursa keşke şöyle yapsaydım, şöyle şöyle olurdu deme. Ve lakin Allah takdir etti ve dilediğini yaptı de."[733]

Kaderi İnkârın Hükmü

Kaderi inkâr eden dinin asıllarından birini inkâr etmiş sayılır ve kâfir olur. Bazı selef âlimleri – Allah onlara rahmet etsin – şöyle demişlerdir:

ناظروا القدرية بالعلم فإن جحدوا كفروا فإن أقبلوا خصموا

"Kaderi inkâr edenlerle ilim ile tartışın. Eğer inkâr ederlerse, kabul etmezlerse kâfir olurlar. Eğer kabul ederlerse husumet gösterirler."

Kadere İmanın Sonuçları

Kaza ve kadere iman beraberinden birçok güzel semere, fert ve toplum açısından birçok iyi sonuçlar doğurur. Bunlardan bazıları şunlardır:

a)-Birçok güzel ibadetin hayat bulmasına sebep olur. İbadeti yalnızca Allah için yapmak, yalnızca Allah'a tevekkül etmek, Ondan korkmak, Ondan talep etmek, Allah hakkında iyi zanda bulunmak, zorluklara sabretmek, tahammül göstermek, ümitsizlik ile savaşmak, Allah'tan gelene razı olmak, sadece Allah'a şükretmek, Allah'ın rahmeti ile mutlu olmak, Allah için mütevazı olmak, kibri ve büyüklenmeyi terk etmek, Allah için infak etmek, cesaretli olmak, hayır işlerinde öncü olmak, kanaatli ve izzetli olmak, himmetini yüksek tutmak, işini sağlam yapmak, her işi yaparken ciddi olmak, üzüntü ve mutlulukta itidalli olmak, hasetten ve itirazdan kurtulmak, aklı batıl ve hurafelerden özgürlüğüne kavuşturmak, gönlün ve kalbin rahat ve huzurlu olması bunlara birer örnektir.

[733] Müslim (4/2052) İbni Hibban (13/28)

b)-Mümin kul kadere olan imanı ile dünya hayatını düzenli bir şekilde geçirir. Allah'ın ona bahşetmiş olduğu nimet onu azdırmaz, başına gelen musibetler onu yıldırmaz, ümitsizliğe düşürmez. Bilir ki gelen her zarar Allah'ın takdiri ile olmuştur. Bunu dünya imtihanı olarak görür ve telaşlanmaz. Bilakis sabreder ve ecrini Allah'tan bekler.

c)-Kadere iman kulu sapıklığa sürükleyecek her şeyden alıkoyar, kötü bir şekilde vefat etmesini engeller. Kul böylece doğru ve sâlih amel işlemek üzere bir uğraş verir. Günaha ve azaba götürecek şeylerden de kaçınır.

d)-Mümin kadere olan imanı sayesinde zorluklara karşı sağlam ve sabit bir kalple, sebeplere sarılarak dimdik ayakta durur.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عجبا لأمر المؤمن إن أمره كله له خير وليس ذلك إلا للمؤمن إن أصابته سراء شكر فكان خيرا له وإن أصابته ضراء صبر فكان خيرا له

"Müminin işi çok gariptir (acayiptir). Bütün olanlar onun için hayırdır (hayra götürür). (Bu özellik) müminden başkası için geçerli değildir. O'na sevindirici, güzel bir şey gelse şükreder, bu onun için hayırlıdır. Ve eğer başına bir musibet gelse sabreder, bu da onun için hayırlıdır."[734]

[734] Müslim (4/2295) İbni Hibban (7/155) Beyhaki Şuab (4/116) Fethul Bari (10/109)

KADER KONUSUNDA SAPAN FIRKALAR

Kader meselesinde sapan fırkalardan ikisi Kaderiye ve Cebriyye'dir.

"Emrin, yasağın ve kullara hitabın geldiği yerde kulların kesbini (kazancını) tespit etmiş bulunuyoruz. Bu kazançları dolayısı ile kendilerine sevap ve ikap gelecektir. Vaat edilip söz verilen durum budur. Bu manada, sırası ile birkaç ayet-i kerime şu şekildedir;

"Bu, yaptıklarına karşılıktır." (Secde 17, Ahkaf 14, Vakıa 24)

"Sabrettiğinizin mükâfatıdır." (Rad 24)

"Sizi cehenneme sürükleyen nedir? Diye sorulunca, diyecekler ki; Biz, namaz kılanlardan değildik. Yoksulları da doyurmuyorduk!" (Muddessir 42-44)

"Onlara şöyle söylenecek; İşte sizin yalan saydığınız cehennem ateşi." (Tur 14)

"Bu, iki elinin öne sürdüğüdür." (Hac 10)

Bunlardan başka ayet-i kerimeler de vardır. Bu ayet-i kerimelerden de anlaşıldığı gibi; Sübhan Hak; Verilecek cezayı kulların yaptıkları ile ilgili kıldı. Böylece, kulların kazancı da kesinleşti. Ne var ki, Cehmiyye (Cebriyye) taifesi böyle düşünmez, onlar der ki;

"Kullar için bir kazanç yoktur. Onlar, bir kapıya benzerler; açılır ve kapanırlar. Ağaç gibidirler; hareket eder, sallanırlar." İşbu anlatılan zümre, Yüce Hakka karşı kâfirdirler. Kur'ân'ı ve hâdis-i şerifi inkâr ederler. Bunun için ileri süreceğimiz delil şudur; Allah yaratır; kul çalışır kazanır. Kaderiye fırkası da şu sözleriyle muhalefet ederler:

"Bütün bunlar, Allah'ın değil kulların yaratması yapmasıdır." Yazıklar olsun bu zümreye. Bu ümmetin Mecusîleri de bunlardır. Allah'a birçok ortak çıkarmışlardır. Yüce Allah'a acizlik isnadı yapmışlardır. Şöyle ki, onlara göre; O'nun mülkünde, kendi kudreti ve iradesi dışında işler yürütülmektedir! Yüce Allah, tam manası ile bu gibi şeylerden yana yüceliğin sahibidir."[735]

"Halkın varlığını kalbinden çıkar. Onlardan her hangi bir şey bekleme. Onlara minnet etme. Onlara güvenme, onların elindeki dünyalığa göz atma. Onların iyiliği seni sevindirmesin, kötülükleri de gücendirmesin. Onların hediyesini, sadakasını, zekatlarını, adaklarını bekleme. Şayet senin mal, mülk sahibi bir adamın varsa sakın mirasına konmak için ölümünü isteme. Halkı hakikaten kalbinden çıkar. Onları kah açılan, kah kapanan bir kapı bil. Onları, meyvesi bazen var, bazen de yok olan ağaçlar gibi gör. Bu işlerin hepsini bir faile bağla ve bir müdebbirin tedbiri kabul et. Bu fail ve müdebbirin de Allah olduğuna inan ki, muvahhid olasın. Bu anlattığımız şeyleri kabul etmekle beraber kulların çalışmasını da inkar etme. Sonra Cebriye mezhebine girmiş olursun. Her ikisini birleştirirsen Cebriye mezhebinden kurtulursun. Allah'ın yardımı olmadan onların işi tamam olmayacağını iyi bil. Allah'ı unutarak onlara tapma. Bunların yaptığı, Allah'ın işinden ayrıdır, deme. Hakkı inkar etmiş, Kaderiye mezhebine girmiş olursun. Allah, fiilleri yaratır, kullar da kazanır de. Ceza ve mükafatla ilgili meseleleri beyan sadedinde gelen haberlerde bildirildiği gibi."[736]

Şeyhulislam İbn Teymiyye, Şeyh Abdulkadir'den kader meselesinde alıntılar yaparak onun akidesini övmüştür:

"Şeyh Abdulkadir el-Geylani şöyle demiştir: "Bu nedenledir ki, birçok kaza ve kader meselesine gelince dururlar. Benim önümde bu meseleyle ilgili bir pencere açıldı. Hak için hakka dayanarak hakkın kaderiyle mücadele ettim. Adem, kaderle mücadele edene denir, kaderin akışına kendisini teslim edene değil."

Şeyh Abdulkadir -Allah ondan razı olsun- ilâhî emir ve yasaklara uymayı tavsiye ederdi. Kaderin bir mazeret, bir bahane, bir gerekçe olarak algılanmasına karşı çıkardı. Onun şeyhi Hammad ed-

[735] El-Gunye (1/64)
[736] Futuhu'l-Gayb (s.22)

Dabbas da öyleydi. Çünkü saliklerin birçoğunun, emir ve yasaklara aykırı olacak şekilde kaderin sınırında durduklarını, kendilerini kaderin akışına bıraktıklarını görüyordu. Kul, Allah yolunda cihat etmekle yükümlüdür. Takdir edilen ibadetlerle, takdir edilen günahlara karşı mücadele etmesi gerekir. Kul, Allah tarafından takdir edilen emirlerle, takdir edilen yasaklara karşı durmak zorundadır. İşte önceki ve sonraki peygamberlerin -selam üzerlerine olsun- getirdikleri Allah'ın dini budur."[737]

"Soru: Şeyh Abdulkadir'in:

"Hak için hak aracılığıyla hakkın takdiriyle mücadele ettim" sözünün manası nedir?

Cevap: Allah'a hamdolsun. Bütün hadiseler Allah'ın kazası ve kaderiyle olmaktadır. Ayrıca yüce Allah kötülükleri, imkânlarımız dahilinde hayırlarla gidermemizi emretmiştir. Küfrü imanla, bid'atı sünnetle, günahı kendi nefsimizden ve kendi katımızdan itaatle gidermemizi istemiştir. Dolayısıyla inkâr eden, fıska düşen veya günah işleyen herkesin tevbe etmesi gerekir, bu da Allah'ın kaderiyle gerçekleşiyor olsa da imkânları ölçüsünde başkalarına ma'rufu emretmesi ve münkeri de yasaklaması gerekir. Allah yolunda cihad etmesi lazımdır. İşlediği küfür, fısk ve günah Allah'ın takdiriyle olsa da, insanın, kadere dayanarak Allah'ın kendisini yararlandıracağı çalışmayı bırakması caiz değildir. Bilakis, insan, Allah ve resulü'nün emrettiklerini yapmakla yükümlüdür.

Nitekim Müslim sahihinde Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Güçlü mü'min Allah katında zayıf mü'minden daha hayırlı ve daha sevimlidir. Her hayırda sana yarayan hakkında ihtiraslı ol. Allah'tan yardım iste ve sakın acizlik gösterme. Eğer başına bir şey gelirse, keşke şöyle şöyle yapsaydım, deme. Ama: Bu Allah'ın kaderidir. Allah dilediğini yapar, de. Çünkü "keşke" şeytanın amellerinin başlangıcıdır."[738]

Burada Nebi sallallahu aleyhi ve sellem kişinin kendisine yararlı olan şeye karşı ihtiraslı olmasını emrediyor. Kişiye yararlı olan şeyin elde edilmesi de insan ve cin şeytanlarıyla mücadele etmeye bağlıdır. Allah'ın takdir ettiği kötülüğü, yine Allah'ın takdir ettiği hayır aracılığıyla savmasıyla mümkün olur. Bunun yanında bu mücadeleyi verirken kişinin Allah'tan yardım istemesi gerekir. Çünkü kuvvet ve değiştirme gücü ancak Allah'tandır. Ayrıca kişinin yapacağı iş sırf Allah'ın rızasına yönelik olmalıdır. Çünkü Allah, ancak kendisinin rızasını elde etmek için işlenmiş amelleri kabul eder. İşte namaz kılarken söylediğin **"yalnız sana ibadet ederiz"** ve ondan önce söylediğin **"yalnız senden yardım dileriz."** (Fatiha, 5) sözünün hakikati budur. Dolayısıyla kulun, emredileni yapması ve yasaklananı terk etmesi bir zorunluluktur. Bu çabasında da Allah'tan yardım dilemelidir. Allah'a ibadet ve itaat etmenin kapsamında, takdir edilen şerrin takdir edilen bir hayırla izale edilmesine dair emre uymak, şeytanın isteğini geri çevirmek de vardır. Kişi, yüce Allah'ın kendisine ileteceği hayra ulaşmadan önce, içinde bulunduğu kötülüğü bertaraf etmekle yükümlüdür.

Allah Azze ve Celle bir ayette şöyle buyurmuştur:

"Eğer Allah'ın insanlardan bir kısmının kötülüğünü diğerleriyle savması olmasaydı elbette yeryüzü altüst olurdu." (Bakara, 251)

Nitekim yüce Allah kâfirlerin ve günahkârların içlerindeki kötülüğü, hak ile savar. Kuvvet hazırlamak ve savaş için besili atlar beslemek gibi. Dua ve sadaka aracılığıyla da bunların savılması mümkündür. Dua ve sadaka belayı defeder.

Nitekim bir hadiste Nebi sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Dua ve bela gökle yer arasında karşılaşır, kavgaya tutuşurlar."[739]

Çünkü kötülüğün sebebi bazen karışık ve gizli olabilir. Böylece dua aracılığıyla bu kötülük bertaraf edilmiş olur. İslâm ülkesine saldırmaya yönelen kâfirlerin savılması gibi. Bazen kötülüğün

---

[737] Mecmuu'l-Fetava (8/306)
[738] Müslim (kader 34)
[739] Hakim (1/492)

sebebi açık olur ve giderilmesi kolay olur. Kötülüklerin iyiliklerle değiştirilmesi gibi. Bütün bunlar, takdir edilen kötülüğün, yine takdir edilen hayırla izale edilmesinin örnekleridir. Bu da, bazen vacip bazen de müstahap olur.

Dolayısıyla Şeyh'in -Allah rahmet etsin- söylediği bu söz, Allah ve resulü'nün emrettiğinin ta kendisidir.

Gazali, İhyau ulumi`d-din Kitabında Allah'ı tanımayan insanların örneğini veriyor: Kişi yağmur altında çamurlu bir yolda elbisesinin paçasını falan sakınarak yürümektedir. Sonra bir taşa basar, ayağı kayar çamura yuvarlanır. Ondan sonra sakınmadan yoluna devam eder. Şayet bir kul günahlar karşısında böyle bir tavır takınırsa Allaha karşı aldanır. Çünkü bu Allah'ı bilmemektir. Kul kaderinde yazılanı gereği olarak günahı işler, takdirinde yazılmıştır, o başına gelir. Elinden geldiği kadar bundan kaçınmaya çalışır ama o takdir edilmişse başına gelir. Ama Allah Azze ve Celle öyle bir kapı açmıştır ki kula, güneş batıdan doğuncaya kadar veya can gırtlağına gelinceye kadar o kapı açıktır. Ölüm meleği ile karışılıncaya kadar o tövbe kapısı açıktır. Ve öyle bir kapı ki bu, bir kul hayırlı bir amel işlemeye niyetlendiği zaman onu yerine getiremezse sırf bunu dilemesinden dolayı ve buna azmetmesinden dolayı ona bir ecir yazılır. Onu yerine getirir, işlerse 1 den 700'e kadar bunun derecesi vardır. Yine bir kul günah işlemeye azmeder sonra bunda vazgeçerse ona günah yazılmadığı gibi bir de sevap yazılır günahı terk ettiği için. Fakat o günahı işlerse ona bir günah yazılır.

Allah Azze ve Celle'nin rahmeti ne kadar geniş! Şeytan işte bazen günaha düşmüş kulu kaderiyle aldatabilir. İbn ebid-Dünya risalelerinden birisinde isnadıyla sahabeden birisinden naklediyor. İsraliyat bir rivayet bu: Şeytan İsa aşeyhisselama şu şekilde sataşır: "Ey Mesih İbn Meryem! Her şey madem Allah'ın takdiri iledir, Allah dilemedikçe bir şey olmuyor diyorsun. O halde kendini şu uçurumdan aşağı at. Eğer Allah ölmeni dilemediyse ölmezsin, ölmeni dilemişse ölürsün değişen bir şey olmayacak" der. Bu soru Cebriye ve Kaderiye fırkaların sapıklığını içinde barındırıyor. Yani kaderi delil getirerek Kevni emir ile şer`i emiri karıştırma. İsa aleyhisselam şu cevabı veriyor: "Ben dünyaya imtihan olunmak için gönderildim. Ben rabbimi imtihan edeyim diye gönderilmedim" Rivayet bir israliyat`tır ama önemli olan bu sözdeki hakikattir. Biz Allah Azze ve Celle'yi imtihan için gelmedik. Allah Azze ve Celle bizleri imtihan etmektedir. Dolayısıyla onun Kevni emrini şer`i emrine karşı kullanamayız. Ama kevni emrine karşı şer`i emirleriyle mücadele ederiz. İşte şeyh Abdulkadir Geylani'nin "Kaderle mücadele etmek" dediği de budur. Allah'ın kevni kaderine karşı şer`i emriyle mücadele ederiz.

Mesela kulun başına bir musibet gelmesi takdir edilmiştir. İlim kaderin birinci rüknüdür dedik. Ezelde Allah Azze ve Celle olacak her şeyi biliyordu. İkinci rükün, kitabet/yazmasıdır. Bunu yazdı, Kevni dilemesiyle üçüncü rükün gerçekleşti. Dördüncü rüknü de: yaratma. o olay meydana geldi gerçekleşti. Dört rükün gerçekleşti şimdi. Kula yazılan musibet başına geldi. O musibetten dolayı ya ecir kazanır yada günah kazanır. Nasıl? Mesela başına gelen musibete sabrederse büyük ecri var bunun. İsyan ederse, söylenirse, sızlanırsa, musibetin ilk çarptığı andaki sabrı kaçırırsa, ondan sonra baktı ki kader değişmeyecek, başa gelen geldi ve bu başından gitmeyecek. Ondan sonra sabretmeyi mecburen öğreniyor. Bundan dolayı ecir alamaz. Nitekim Nebi sallallahu aleyhi ve sellem yolda giderken bir kadının dövünüp ağladığını görüyor. Ve "Ey Allah`ın kadın kulu! Allah`ın takdirine karşı sabret" diyor. Kadın da "Sen de kim oluyorsun, sen benim başıma geleni biliyor musun, sen ne anlarsın çekil git başımdan" diyor. Allah resulü sallallahu aleyhi ve sellem bir şey demeden gidiyor. Az sonra diyorlar ki, o senin çıkıştığın Allah`ın resulü sallallahu aleyhi ve sellem idi. Sen ne dedin böyle? diyorlar. Hemen kadın koşuyor, "ey Allah`ın resulü! Özür dilerim, ben bilmiyordum. Ben dediğini anladım sabredeceğim" diyor. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem diyor ki: "Sabır ilk çarpma esnasındadır, artık geçti". Yani o sabrı göstermek demek; Allah Azze ve Celle'ye isyan içerebilecek bir şeye girişmemek demektir. Kul bunlarla imtihan edilir. Tıpkı genişlik, bolluk anlarında sınandığı gibi. Fakirlik, kaza, bela kul için birer imtihandır. Her birerinin kendi içerisinde yerine getirilmesi gereken görevleri vardır. İnsanlar bu konularda hatalara düşmüşlerdir.

Mesela sufilerden bir kısmı, bu konuyu ihmal ederek, mesela çalışmayı terk etmişlerdir. Allah Azze ve Celle'nin sabra dair övgüsü, sabırdaki fazilet, özellikle fakirliğe sabırdaki fazilet dünyadan el etek çekmekle ilgili. Yani dünya malına kıymet vermemek gibi davranışları kendilerine bir esas kabul etmişler ve dünyada el etek çekmişlerdir. Fakirliği şer`i bir emir gibi görüp fakir olmayı istemişlerdir. Halbuki Allah Azze ve Celle de bunu emretmiyor, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem de bunu uygun

görmüyor. Mesela sahabeler den biri bütün malını infak etmeye kalkınca, senin aileni, çoluk çocuğunu ve kendi nefsini muhtaç durumda bırakıp da böyle bir sadaka vermen yerinde değil diyor. Burada kastedilen şu: Allah Azze ve Celle kullara cihadı emrediyor ondan sonra haccı emrediyor zekatı emrediyor. Bunların her bireri bakın mal kazanmakla ilgili şeylerdir. Yani sen bunu kazanmayı terk edemezsin. Kendi ihtiyarınla kazançtan, çalışmaktan uzak duramazsın. Ama Allah çalışmana rağmen fakirliği takdir eder.

Bazıları diyor ki: "Kafirlerin bu saltanatı kadar Müslümanın da hakkı var, Müslüman da en iyi arabaya binmeli" gibi sözler ediyorlar. Ve dünyaya temerkün etmelerini, kalplerinde olan dünya sevgisini böyle dini bir kılıfla tatmin etmeye çalışıyorlar. Hayır! Allah Azze ve Celle her konuda vasat olmayı, yani elindeki imkanı vasat şekilde değerlendirmeyi, Allah`ın lütfettiği malı kendi konfor ve lüksü için kullanmamayı, normal bir seyirde ulaştığın nimeti değerlendirmeni, bunun dışında Allah yolunda infakta bulunmanı emrediyor. Vakit bile Allah Azze ve Celle'nin bize ölçülü kullanmamızı emrettiği şeylerdendir. Şimdi düşünün bir ilim meclisinde Allah Azze ve Celle'nin zikri için, Allah'ın dinini öğrenmek için olan kişiler orada olmasalar başka bir iş ile meşgul olurlar. Bir kişinin vaktini boş şeylere israf etmesi, Allah`ın yasakladığı şeylerdendir. Muhakkak ki din nasihat ile kaimdir, bu nasihatin devam ettirilmesi lazım. Mesela günde beş vakit cemaate namaza katılması gerekir Müslümanın. Bulunduğu ortamda şeytana yem olmaması için cemaate devam etmesi gerekir. Çünkü Şeytan tek kişinin kurdudur ama cemaate mensup olandan daha uzaktır.

Kişi her hâlükârda Allah Azze ve Celle kendisini kevni olarak hangi durumda bulunduruyorsa, kendisine neyi takdir etmişse onun gereğini yapmak zorundadır. Fakirse sabredecek, belaya uğramışsa sabredecek. Belaya uğradığı zaman Allaha isyan etmesi kendisini Allah'ın takdirinden çıkarmayacak. Dolayısıyla sabrettiğinde yine Allah`ın takdirinden çıkmayacak. Ama sabrettiğinde ecir kazanacak, isyan ettiğinde günah kazanacak. Her meseleyi bu yönlü ele almamız lazım. Zenginliğinde de, bolluğunda da, Allah yolunda bu bolluğu değerlendirirse bundan ecir kazanacak. Nefsinin hevası yolunda değerlendirirse Şeytanın yolunda, tagutun yolunda değerlendirirse bunda da günah kazanacak.

Bir başka örneği de Ebu Said hoca zaman zaman kaderle ilgili derslerinde veriyor. Mesela bir kimseyi yardıma muhtaç bir şekilde yaralı halde görüyorsun. Sen: "Allah takdir etmişse bu adam yaşar, yok eğer ölmesini takdir etmişse ben buna yardım etsem de nasıl olsa ölür" der ve çeker gidersen günahkar olursun. İsterse yaşasın o adam. Ama ona yardım edip hastaneye götürsen de, o kişi gene ölse, bu durumda görevini yapmış olursun ve günah kazanmazsın.

Meselenin özü şudur:

Süluk ve irade ehlinin (salik ve müridlerin) çoğu, yüce rabbin rububiyetini ve yasaklanan birçok olguyu takdir edişini müşahede ederler. Fakat müşahede ettikleri bu kevni hakikatin yanında durur, ötesine geçmezler. Bu davranışlarının kadere rıza gösterip teslim olma kapsamına girdiğini sanırlar. Bu cehalettir, sapıklıktır. Bazen küfre kadar sürükler insanı. Dinden çıkarır. Çünkü Allah, bize, meydana gelmiş olan küfre, fıska ve günaha rıza göstermemizi emretmemiştir. Bilakis bunlardan tiksinmemizi ve imkânlarımız ölçüsünde bunları savmamızı emretmiştir.

Nitekim Nebi sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Sizden kim bir kötülük görürse, onu eliyle değiştirsin, buna gücü yetmiyorsa, diliyle değiştirsin, buna da gücü yetmiyorsa kalbiyle değiştirsin. Bu ise imanın en zayıf derecesidir."[740]

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"O, kullarının küfrüne razı olmaz." (Zümer, 7)

"Allah bozgunculuğu sevmez." (Bakara, 205)

---

[740] Müslim (iman 78)

Allah'ın bizim işlememize razı olmadığı bir şeye, bizim rıza göstermemizi emretmiş olması mümkün olabilir mi? Kaldı ki o, kötülüğü bizim için bir sınama ve deneme aracı kılmıştır. Nitekim şöyle buyurmuştur:

"Sizin bir kısmınızı diğer bir kısmınıza imtihan vesilesi kıldık." (Furkan, 20)

Bir başka yerde savaş emrini verdikten sonra şöyle buyurmuştur:

"Durum şu ki, Allah dileseydi, onlardan intikam alırdı. Fakat sizi birbirinizle denemek ister. Allah yolunda öldürülenlere gelince, Allah onların yaptıklarını boşa çıkarmaz." (Muhammed, 4)

Sahih-i Müslim'de Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, Allah mü'min kişi hakkında neyi takdir ederse etsin, bu onun için hayır olur. Bu, sadece mü'mine özgü bir durumdur. Şayet mü'mine bolluk isabet ederse şükreder, bu kendisi için hayır olur. Eğer ona bir darlık isabet etse, sabreder, bu da onun için hayır olur."[741]

Buna göre mü'min sabreden ve şükreden biri olunca, kendisi için takdir edilen musibetler hayra dönüşürler. Marufu emreden, münkeri yasaklayan, Allah yolunda cihad eden biri olunca, kâfirlerin küfrü olarak takdir edilen durum onun için bir hayır olur.

Aynı şekilde şeytan ve hevası kendisini bir kötülüğe çağırdığında, bu da kendisi için hayrın gerçekleşmesine vesile olur. Böylece takdir edilen kötülükle, Allah ve resulü'nün emrettiği gibi, mücadele edip savdığı zaman, bu, kendisi için iyilik ve takvanın gerçekleşmesine sebep olur. Hayır, sevap ve yüksek derecelerin gerçekleşmesine yol açar.

Bu ve benzerleri, yukarıdaki sözün anlamını açıklayan örneklerdir. Allah doğrusunu herkesten daha iyi bilir."[742]

---

[741] Müslim (zühd 64)
[742] Mecmuu'l-Fetava (8/547)

İÇİNDEKİLER